MINISTERUL DE INTERNE

227

68071

D 001458

Ce știm și ce nu știm despre C.I.A.

1977

D.I.E.S.

MINISTERUL DE INTERNE

Secret de serviciu

CE ŞTIM ŞI CE NU ŞTIM DESPRE C.I.A.

Nr. 345

SERVICIUL EDITORIAL, PRESA ŞI PROPAGANDA
ÎN RÎNDUL POPULAŢIEI
1977

Traducere de prof. VASILE ELENA

Coperta executată de COSTEL CRIŞAN

Prefață

Iată o carte anti-C.I.A. destul de vehement acuzatoare la adresa acestei instituții care este — prin însești existența și scopurile sale, prin ceea ce a întreprins sau plănuiește — o expresie elocventă a structurilor, metodelor și mijloacelor de acțiune folosite de cercurile imperialiste ale S.U.A. în realizarea politicii lor de forță și dictat, de ingerință fără scrupule în treburile interne ale altor state.

Apărută în circumstanțele sensibilizării opiniei publice nord-americane de către „scandalul Watergate" și, nu este exclus, ca o consecință a acestuia, cartea se vrea (și reușește să fie în bună măsură) un act de acuzare la adresa C.I.A. și — de ce nu? — o chemare la restructurarea ei și a funcțiilor sale de o manieră fundamentală.

Scrisă de doi ziariști care se arată incomodați de secretul ce a înconjurat mult timp C.I.A. și activitatea sa, lucrarea dezvăluie, uneori din unghiuri de vedere inedite și insolite, structura intimă a acestei organizații tentaculare, cu filialele și personalul ei, cu scopurile, concepțiile politice și doctrinar-profesioniste ce stau la baza acțiunilor de o mare diversitate pe care le desfășoară. Relevînd secretul în care este învăluită C.I.A. (pentru asigurarea căruia sînt instituite norme și aplicate măsuri de o mare varietate și ingeniozitate), autorii practică incizii adînci în psihologia, motivațiile și metodologia de lucru ale „profesioniștilor" organizației, spiritul de „castă închisă" ce-i animă, arbitrariul, ilegalitatea și amoralitatea ce caracterizează acțiunile (deschise sau clandestine) întreprinse în străinătate, ori chiar în interiorul S.U.A.

Largul evantai de metode, tehnici și mijloace de acțiune folosite de organizație este analizat deseori printr-o disecție minuțioasă, relevînd aspecte care, fără îndoială, vor suscita interesul cititorilor avizați. Sînt dense în conținut sub acest

aspect paginile care tratează problema agenturii folosite de C.I.A., începînd cu criteriile, căile și locurile de racolare și terminînd cu practicile utilizate pentru „descotorosirea" de cei deveniți, dintr-un motiv sau altul, nerentabili, incomozi sau chiar periculoși. Vor reține atenția și amplele referiri la modalitățile folosite de C.I.A. pentru a-și recruta, pregăti, verifica și trata personalul, măsurile „concentrice" de securitate internă întreprinse în sediile proprii și în afara lor, precum și multe alte probleme de un real interes documentar.

Printre altele, autorii punctează unele vicii ale sistemului informațional instituit și practicat de organizație, anumite erori ireversibile și cu grave consecințe în ceea ce privește analiza, interpretarea și utilizarea informațiilor, subliniind adesea că ele își au originea în statutul de organism superprivilegiat de care se bucură C.I.A., de lipsa controlului asupra activității sale și, nu rareori, de supraestimarea forțelor proprii.

Ne permitem să evidențiem și ineditul unei analize comparative a „Doctrinei Bissel" (în anexă la lucrare) — care relevă actualele priorități și orientări ale C.I.A. în activitatea sa, degajînd ideea de continuitate și chiar de dezvoltare pe anumite planuri a organizației — și a concluziilor autorilor, care sînt un ultim rechizitoriu și, chiar, o pledoarie pentru trecerea actualelor sale atribuții pe seama Departamentului de Stat și F.B.I.

Lăsînd cititorului plăcerea și interesul de a-și formula propriile opinii asupra ideilor și argumentelor cărții, ne îngăduim în final cîteva scurte considerații asupra unor teze pe care le cuprinde și chiar asupra autorilor, a concepțiilor lor și a tonului ce-l folosesc.

Propunîndu-și să demaște C.I.A., autorii-ziariști afirmă că o fac în numele și în interesul opiniei publice nord-americane. Aceasta nu-i împiedică însă a se identifica cu politica declarat anticomunistă a oficialităților și de a încerca să demonstreze că ea poate fi mai bine servită prin alte metode și practici decît cele ale C.I.A. Virulența atacului la adresa secretului asociat pînă la confundare cu organizația poate fi privită — pînă la un punct, desigur — și ca o ranchiună a ziaristului capitalist prohibit de la amănuntele de senzație care-i asigură „pîinea cea de toate zilele", dar și ca o tentativă ușor parabilă, chiar cu zîmbete și părintească îngăduință, de orice serviciu de informații din lume. Apoi, însăși ideea, abil strecurată pe ici, pe colo, cum că în prezent „blocul comunist" n-ar mai prezenta interes prioritar pentru spionajul S.U.A. apare evident — dacă nu rău intenționată și cu scop de „adormire" a vigilenței — cel puțin bizară. Cele de mai sus și multe alte asemenea aspecte îndeamnă la o lecturare cu discernămînt politic și profesional a celor scrise și, mai ales, a celor eventual insidios strecurate printre rîndurile acestei cărți. Îndeamnă la aceasta însăși precizarea autorilor potrivit căreia C.I.A. subvenționează de ani de zile o serie de edituri care îi publică, la cerere, numeroase lucrări ce au scop de propagandă și dezinformare...

Lt. col. ALEXANDRU HASNAȘ

Cultul spionajului

Realitatea social-politică americană contemporană este dominată, printre altele, de o putere primejdioasă denumită de experţii în materie „cultul spionajului". Oficianţii acestui cult secret sînt specialiştii clandestini ai Agenţiei Centrale de Informaţii (C.I.A.), în timp ce şefii şi protectorii lui nu sînt alţii decît autorităţile guvernului federal de la cel mai înalt nivel. Adepţii cultului sînt recrutaţi din afara cercurilor oficiale, din centrele de decizie ale marii industrii, comerţului, finanţelor şi ale mîinii de lucru, iar numeroşi alţi simpatizanţi există şi printre organismele care exercită o importantă influenţă asupra opiniei publice : instituţiile universitare şi mijloacele moderne de informaţie.

Întreaga aristocraţie politică americană formează o confrerie secretă închinată cultului spionajului.

Acest cult are ca obiectiv susţinerea clandestină şi, în general, prin mijloace ilegale a politicii externe a guvernului Statelor Unite şi combaterea simultană a expansiunii inamicului său declarat — comunismul. Cultul spionajului întreţine prin tradiţie ideea de promovare a unei ordini mondiale dominate de America. Dealtfel, la ora actuală se constată că acest vis ambiţios a suportat destul de greu proba timpului, insuccesele americane devenind suficient de frecvente. În consecinţă, obiectivele urmărite de cultul spionajului sînt din ce în ce mai puţin grandioase şi, de asemenea, destul de contestabile. Dacă nu de mult promotorii cultului îşi propuneau întărirea unui rol pe care Statele Unite şi l-au atribuit singure, acela de a-şi asuma conducerea evoluţiei sociale, economice şi politice a naţiunilor de pretutindeni, în prezent lupta angajată pe scară mondială împotriva comunismului a

căpătat și aspectul unei surde bătălii clandestine pentru a se menține o stabilitate profitabilă în lumea a treia — bătălie în care sînt uzitate toate metodele războiului secret. Într-adevăr, a lucra pentru „menținerea stabilității" înseamnă pentru cultul spionajului, ca, astăzi, în timp ce într-o țară, de voie de nevoie, acceptă o evoluție în plină desfășurare, într-o alta, să lupte activ pentru menținerea situației de fapt sau să depună eforturi susținute în vederea opririi cursului către independență sau democrație. În timp ce cultul se străduiește să realizeze ceea ce crede că poate obține, guvernul Statelor Unite este gata ca în caz de eșec sau de dezvăluiri inoportune să formuleze dezmințiri sau negări plauzibile.

C.I.A. constituie totodată centrul și instrumentul privilegiat ale cultului spionajului. Ea utilizează spionajul și contraspionajul, folosește activitățile de propagandă și de difuzare deliberată a știrilor false, recurge la manevre de război psihologic și la operațiuni paramilitare, atunci cînd consideră că este necesar, creează ea însăși organisme, pe care le conduce întru totul, recrutează agenți și mercenari, plătește funcționari de la afacerile externe pe care-i utilizează în scopuri deosebit de echivoce, face tot ceea ce crede că e necesar pentru a-și atinge țelurile, fără să-i fie teamă că încalcă etica oficială și fără să încerce nici măcar cea mai mică jenă în ceea ce privește moralitatea acțiunilor sale. C.I.A., arma secretă a politicii externe americane, constituie cel mai puternic instrument de intervenție în afacerile interne ale țărilor asupra cărora guvernul Statelor Unite dorește să-și extindă influența, să-și plaseze sau să-și mențină controlul.

Obiect al unei mitologii romantice, operațiunile C.I.A. sînt deformate de false imagini și acoperite prin secretul oficial. Practicile sale se disimulează cu ajutorul unei legislații perimate, care nu permite nici opiniei publice și nici chiar Congresului să cunoască faptele și gesturile acestui organism și, cu atît mai mult, obiectivele acțiunilor sale. Cultul spionajului justifică această interdicție, declarînd sus și tare că scopul C.I.A. este de a asigura securitatea națiunii și că acțiunile sale se exercită în funcție de interesele apărării țării. Și fiindcă secretul constituie garanția securității, nimeni nu pretinde să știe mai mult.

Cultul spionajului înțelege bine că guvernul Statelor Unite își duce politica externă fără să informeze poporul și fără ca acesta să poată participa în vreun fel. El consideră ca fiind total de prisos controlul parlamentar și cel al opiniei

publice prin intermediul presei de informare. Adepții săi consideră că ei singuri au dreptul și competența necesară pentru a decide tot ceea ce poate fi util intereselor naționale. Acest cult al spionajului, care urmează o politică internațională net perimată, vizînd scopuri dintre cele mai ireale, neagă unui popor pe care pretinde că-l servește dreptul de a-l controla, de a-i cere socoteală. Este vorba, în concepția adepților săi, de o funcțiune pe cît de privilegiată, pe atît de secretă. Adepții acestui cult consideră că au dreptul să beneficieze de un fel de consfințire și că, prin urmare, acțiunile lor trebuie să scape oricărei forme de control public.

„Mentalitatea serviciului secret" a devenit o stare de spirit pe care numai clandestinătatea și superfabulația o pot satisface. Ea încurajează amoralitatea profesională, credința că se pot obține rezultate bune numai recurgîndu-se la mijloace ilicite și normal inacceptabile. Pentru ea, orice alt mod de a se proceda duce la restrîngerea inadmisibilă a aptitudinii de a se acționa în afara oricărui control ; asta ar permite poporului american să judece nu numai utilitatea politicii urmate, ci și moralitatea ei. Cu ajutorul și aprobarea unui Congres prost informat, încurajat și sprijinit efectiv de o întreagă serie de președinți, acest cult a ridicat în jurul C.I.A. o barieră protectoare de legi și regulamente, un veritabil zid, care a reușit să împiedice orice posibilitate de a fi supus unui examen public.

Adepții cultului spionajului, inclusiv președinții Statelor Unite (care iau cunoștință, aprobă și de multe ori au inițiativa într-o serie de operații „secrete"), au recurs la minciună ori de cîte ori s-a văzut că e necesar să protejeze C.I.A. sau pentru a-și disimula propria responsabilitate în privința acțiunilor întreprinse de ei. Administrația lui Eisenhower a mințit în fața poporului american în scopul mascării participării C.I.A. la lovitura de stat din Guatemala, în 1954, apoi referitor la revolta infructuoasă din Indonezia, din anul 1958 sau la misiunea U-2 a lui Francisc Gary Powers din 1960. Administrația Kennedy a mințit în legătură cu rolul jucat de C.I.A. în tentativa de invadare a Cubei în 1961, susținînd că acest organism nu a fost efectiv implicat decît după eșecul dezastruos al operației. Administrația Johnson a mințit în ceea ce privește amploarea angajării și diversele obligații contractate în Vietnam și în Laos, acțiuni întreprinse întotdeauna cu ajutorul C.I.A. Și administrația Nixon a mințit deliberat în public în legătură cu eforturile acestei organi-

zații de a influența rezultatul alegerilor din Chile din 1970. Adepții cultului spionajului s-au obișnuit să utilizeze disimularea și afirmațiile mincinoase ca o tehnică normală și obișnuită pentru a ascunde opiniei publice operațiile clandestine ale C.I.A. și responsabilitatea pe care o are guvernul în acest gen de operații. Și acești oameni care cred că pot fi considerați mari cetățeni patrioți, de o onorabilitate perfectă, nu se vor da în lături, în cazul în care se vor încurca ei înșiși în țesele propriilor disimulări, să se laude cu dreptul oricărui guvern de a-și minți cetățenii.

Astfel, „dreptul de a minți" va fi justificat de faptul că, în operațiile clandestine, secretul este necesar în scopul evitării atragerii atenției „inamicului" asupra activităților și politicii Statelor Unite sau — conform uzanțelor serviciilor secrete — să nu se atragă atenția „părții adverse". Dacă partea adversă este prost informată, ea se găsește în imposibilitate de a răspunde acțiunii întreprinse de C.I.A., ale cărei operații beneficiază atunci de mai mari șanse de reușită. Totuși, într-un mare număr de cazuri partea adversă este perfect informată asupra operațiilor clandestine organizate împotriva ei și, de fiecare dată cînd are posibilitatea, ia măsuri în consecință. Iar cînd e vorba de operații de o mare amploare, nu există nici cea mai infimă șansă ca partea adversă să nu fie informată. Mai ales că și aceasta are servicii speciale de informații. În ceea ce privește serviciile de informații din S.U.A., păstrarea secretului și intoxicarea urmăresc atît împiedicarea publicului și a Congresului de a se informa asupra acțiunilor guvernului, cît și disimularea acestor acțiuni față de partea adversă. Serviciile de informații caută, de asemenea, să-și conserve o deplină libertate de acțiune, care să scape oricărei responsabilități.

Situația privilegiată a C.I.A. depinde în mare parte de o mitologie întreținută cu grijă și de glorificarea rezultatelor serviciilor secrete, ceea ce duce în același timp la o abilă punere în valoare în ochii publicului a activităților clandestine ale părții adverse, pentru a stîrni spaimă și pentru a motiva, a legitima în acest mod acțiunile întreprinse de C.I.A. Propaganda publicitară a serviciilor de informații urmărește prin metodele cele mai diverse să suscite admirația pentru o profesie misterioasă, în care se poate dispune de forțe cvasimagice care permit îndeplinirea unor acțiuni strălucite într-o manieră ce pare de domeniul miracolului. Ca în majoritatea miturilor, intrigile și succesele C.I.A. apar, cu timpul, mai

mult imaginare decît reale. Reală, din nefericire, este credulitatea cu care publicul și adepții cultului spionajului primesc toată prestigioasa fabulație cu care se înconjoară activitățile serviciilor secrete.

La origine, C.I.A. a avut ca misiune coordonarea programelor de cercetare a informațiilor obținute de diferite organisme și de diverse departamente ministeriale, redactarea rapoartelor și efectuarea de studii documentare indispensabile guvernului Statelor Unite în ducerea politicii sale externe. Aceasta era situația, cînd, în anul 1947, președintele Truman a cerut Congresului să voteze Legea securității naționale (National Security Act), înființînd această agenție centrală de servicii secrete. Totuși, generalul William Donovan, supranumit „Wild Bill" (Bill Sălbaticul), ca și Allen Dulles și alți veterani ai Oficiului serviciilor strategice (O.S.S.) din timpul războiului — organism paralel, fără justificare legală, temerar sau romantic, după dorință, pe măsura tuturor visele unei acțiuni clandestine — aveau păreri foarte diferite. Ei considerau că acest organism de securitate va putea deveni un instrument clandestin eficace, care să permită Washingtonului să atingă obiectivele politicii sale externe, obiective pe care diplomația obișnuită s-a dovedit incapabilă să le obțină. Ei considerau că sarcina conducerii afacerilor mondiale a trecut din mîinile britanicilor în cele ale americanilor și că aceștia din urmă vor asigura de aici înainte schimbul serviciilor secrete britanice aflate în declin. Ei au presat deci Congresul să acorde acestui nou organism posibilitatea de a organiza acțiuni clandestine.

Faptul că președintele Truman a vrut să creeze în mod deschis un serviciu de informații care să aibă sarcina de a colecta și analiza tot felul de informații, fără să fie nevoie de efectuarea de operațiuni clandestine, este foarte lăudabil. Dar faptul că s-a gîndit că-i poate controla efectiv pe partizanii activităților secrete s-a dovedit a fi în final o eroare grea în consecințe. În climatul încordat al războiului rece, Congresul s-a lăsat convins de argumentele specialiștilor serviciilor secrete. Votînd Legea securității naționale din 1947, el acorda noului organism privilegiul de a fi scutit de măsurile de control pe care Congresul le executa în mod normal, iar în 1949, aceste scutiri excepționale au fost și mai mult întărite prin Legea referitoare la serviciile de informații (Central Intelligence Act). Una din dispozițiile care trebuiau să aibă, pe termen lung, consecințele cele mai importante figu-

reazã într-un paragraf al legii din 1947, care autorizează C.I.A. „să exercite toate sarcinile şi funcţiile care ţin de domeniul informaţiilor... şi care îi vor fi temporar repartizate de către Consiliul Securităţii Naţionale". Sprijinindu-se pe acest scurt pasaj aparent destul de anodin şi bazîndu-se pe directivele Consiliului Securităţii Naţionale şi ale preşedinţiei, C.I.A. a început să elaboreze progresiv o charţă secretă — chartă în contradicţie aproape totală cu intenţiile aparente ale legii care o înfiinţase la început. Această frază foarte imprecisă lasa C.I.A. libertatea de a se angaja în acţiuni clandestine, îi permitea să intervină în mod secret în afacerile interne ale ţărilor străine. Şi asta a şi făcut, în mod efectiv, în general cu acordul formal al Casei Albe, dar aproape întotdeauna fără aprobarea Congresului şi fără ştirea opiniei publice americane.

Defectul de informaţie a făcut ca opinia publică să nu aibă nici posibilitatea de a-şi face o idee cu privire la frecventele eşecuri ale acţiunilor întreprinse de C.I.A. Pe planul spionajului clasic, agenţii C.I.A. n-au strălucit deosebit în tentativele lor de infiltrare sau de spionare pe scară largă. Cazul unui foarte eficace spion de la începutul lui 1960 a fost un fel de dar făcut C.I.A. de serviciile de informaţii britanice. Operaţiunea cablurilor de la Berlin, din anul 1955, atît de mult lăudată — de fapt, nu era vorba decît de organizarea unei vaste reţele de ascultări telefonice — a adus mase de documente referitoare la chestiuni lipsite de interes şi doar o proporţie infimă de documente utilizabile pentru analiştii organizaţiei.

Experţii tehnici ai C.I.A., lucrînd de comun acord cu omologii lor din Pentagon şi din întreprinderile particulare, au pus la punct încetul cu încetul un vast ansamblu de metode şi de aparataj electronic, care permit obţinerea de informaţii referitoare la puterile străine rivale. Pornind de la documentele astfel obţinute, completate cu date provenite din surse diplomatice sau din diverse publicaţii (reviste, magazine etc.), analiştii C.I.A. şi ai altor servicii de informaţii şi-au putut face o idee destul de clară asupra situaţiei şi asupra gradului de dezvoltare, a modificărilor survenite în interiorul puterilor considerate adverse.

Serviciile secrete ale C.I.A. au obţinut rezultate mai satisfăcătoare în domeniul contraspionajului. Dar şi aici, succesele au fost în bună parte întîmplătoare. Majoritatea lor nu au fost obţinute de spioni veritabili, ci au rezultat din defec-

tele unor agenţi inamici, care, pentru propria lor securitate, atunci cînd au fost prinşi au dezvăluit tot ceea ce au ştiut. Limitele acestor succese trebuie puse şi pe seama falselor informaţii provenite din „dezvăluirile" agenţilor dubli, manipulaţi de partea adversă pentru a induce C.I.A. în eroare.

Ca răspuns la criticile care se aduc acţiunilor sale clandestine, C.I.A. invocă adesea, cu un fel de mîndrie puţin cam exagerată, munca serviciilor de analizare a informaţiilor. Dar nici în acest domeniu rezultatele nu sînt ireproşabile. Numeroasele erori comise în aprecierea posibilităţilor militare ale principalilor adversari nu au încetat să provoace exasperarea responsabililor politicii guvernamentale. În mod frecvent totuşi, aceste servicii au apreciat foarte bine pericolele şi consecinţele angajării americane în lumea a treia şi, în special, în Asia de Sud-Est şi în America Latină. În mod paradoxal, se constată că specialiştii operaţiilor clandestine care conduc organizaţia fac foarte puţin caz de concluziile propriilor lor analişti, iar conducerea Casei Albe are, la fel, tendinţa de a nu ţine deloc seama de avertismentele acestui serviciu. Şi, deoarece majoritatea documentelor secrete ale C.I.A. sînt rezervate aparatului executiv de conducere, Congresul, nu mai mult ca oricare, nu are posibilitatea să se sprijine pe aceste avertismente pentru a incrimina validitatea politicii guvernamentale şi cea a operaţiunilor secrete ale C.I.A.

Ocazional, aceste operaţiuni provoacă şi căderi spectaculoase pe care publicul nu poate să le ignore, iar ca urmare, anchetele ziariştilor şi ale congresiştilor întreprinzători au permis opiniei publice să-şi facă o anumită idee despre activitatea reală a C.I.A. Mai recent, ancheta asupra scandalului Watergate a permis dezvăluirea anumitor activităţi clandestine ale C.I.A. de pe teritoriul Statelor Unite, permiţînd astfel o mai bună cunoaştere a primejdioaselor metode pe care, de ani de zile, organizaţia le utilizează dincolo de ocean. Ajutorul furnizat de C.I.A. „lucrătorilor" de la Casa Albă implicaţi în afacerea Watergate şi tentativele ce urmăresc să asigure acoperirea unor acţiuni întreprinse de ea au dus la dezvăluirea pericolului pe care-l prezintă existenţa unei organizaţii secrete insuficient controlate. Se constată astfel că oamenii care au făcut carieră aplicînd metodele speciale ale serviciilor secrete au din ce în ce mai mult tendinţa de a-şi utiliza talentele în interiorul ţării, pe care pretind că o servesc, şi asta în prejudiciul concetăţenilor. Obişnuiţi cu atmosfera luptei subterane a războiului rece, protejaţi de clandesti-

nătate și impinși de „patriotismul" lor să vadă în orice opinie divergentă o amenințare pentru securitatea țării, specialiștii operațiunilor clandestine au toată competența, toate resursele, experiența — și gustul — de a-și utiliza din ce în ce mai mult „talentele" în chiar cadrul politicii interne.

Este în afară de orice îndoială faptul că strîngerea informațiilor constituie una din sarcinile de care un guvern modern nu se poate dispensa. Această activitate contribuie într-o măsură însemnată la asigurarea securității națiunii și este de o importanță vitală pentru ducerea politicii externe.

Ceea ce intră în discuție este finalitatea misiunii specifice a unui organism cu atari atribuții. C.I.A. trebuie să opereze în cadrul care i-a fost fixat la origine — ca organism de coordonare, răspunzător de strîngerea, aprecierea și prelucrarea informațiilor referitoare la puterile străine, care sînt destinate celor ce duc politica guvernamentală — sau îi va fi permis să continue să funcționeze, așa cum a făcut ani de-a rîndul, ca o armă secretă în mîinile președinției și ale cîtorva deținători ai puterii, absolvită de orice control al opiniei publice și avînd deci ca obiectiv principal intervenția în afacerile interne ale altor națiuni (și eventual chiar și în propriile afaceri americane), prin infiltrarea de agenți secreți, prin intoxicare, prin intervenții paramilitare și printr-un întreg arsenal de alte mijloace ?

Teoria clandestinătății

Spionaj contra acțiune clandestină

Scopul esențial și real al oricărei organizații naționale de spionaj este de a pune la dispoziția guvernului „informații secrete finite". Acestea, spre deosebire de informațiile brute obținute prin spionaj și diverse mijloace clandestine, se culeg din toate genurile de surse — secrete, oficiale sau publice — și sînt coroborate și analizate cu atenție de specialiști temeinic pregătiți, pentru satisfacerea nevoilor exprese ale conducerii naționale. Deși procedeul este anevoios și nu poate fi scutit de greșeli, el reprezintă însă singura alternativă prudentă față de încrederea oarbă și exclusivă în relatările spionilor. Cu toate acestea, majoritatea agențiilor de spionaj nu sînt altceva decît servicii secrete mai degrabă fascinate de operațiunile clandestine — din care spionajul reprezintă doar un aspect — decît preocupate de furnizarea de „informații secrete finite". C.I.A. nu face excepție de la regulă, metodele dominante în cadrul acțiunilor întreprinse de ea fiind cele care impun folosirea de agenți bine plasați și a banilor, organizarea unor armate de mercenari sau a anumitor activități mai mult sau mai puțin clandestine, menite să influențeze direct politica ori durata guvernelor din diferite țări. Acest aspect al activității moderne de spionaj — amestecul în afacerile interne ale altor state — este cunoscut în cadrul C.I.A. ca „acțiune secretă" sau „clandestină".

Implicarea în mai mare măsură a S.U.A. în asemenea acțiuni secrete a început în timpul celui de-al doilea război mondial, cînd Oficiul serviciilor strategice (O.S.S.), învățînd din experiența mai bogată a serviciilor de spionaj britanice, a întreprins primele operațiuni clandestine americane împotriva Germaniei și Japoniei. Cu toate acestea, imediat după

război, președintele Truman a hotărît desființarea O.S.S., argumentînd că tacticile de genul operațiunilor paramilitare, războiului psihologic și mașinațiunilor politice folosite pînă atunci ar fi inacceptabile în timp de pace. În același timp însă, Truman admitea necesitatea existenței unei organizații permanente, care să coordoneze și să analizeze toate informațiile secrete disponibile pentru diferitele departamente guvernamentale, fiind convins că dacă în 1941 ar fi existat o asemenea agenție „ar fi fost foarte greu, dacă nu chiar imposibil pentru japonezi să atace Pearl Harbour". De aceea, în 1947 el a recomandat înființarea unei atari agenții — C.I.A. — și a autorizat un an mai tîrziu primele acțiuni secrete de după război, neatribuindu-le însă inițial acesteia. Președintele a hotărît înființarea Biroului pentru coordonarea politicii (O.P.C.) — organizație în bună măsură separată de C.I.A. — al cărui șef a fost numit nu întîmplător un fost funcționar al O.S.S. — Frank G. Wisner Jr. C.I.A. oferea O.P.C. acoperire și sprijin, dar Wisner se afla în subordinea directă a secretarului de stat și a secretarului apărării. După doi ani, cînd noul șef al C.I.A., generalul Walter Bedell Smith, a procedat la concentrarea tuturor elementelor importante ale serviciului național de spionaj sub controlul său direct, O.P.C. și o altă organizație similară semiindependentă profilată pe culegerea clandestină de informații secrete — Biroul pentru operațiuni speciale — au fuzionat cu C.I.A. și au devenit în cadrul acesteia Direcția plan (Serviciul operațiunilor clandestine), al cărei prim șef a fost Allen Dulles.

Odată cu apariția acestei direcții și cu amestecul său în războiul din Coreea, agenția a crescut rapid, ajungînd în 5 ani de la 500 de angajați la 15 000, recrutînd și alte cîteva mii de agenți străini și funcționari pe bază de contract. În acea perioadă C.I.A. a cheltuit pes'e un miliard de dolari pentru a consolida guvernele din Europa Occidentală, pentru a cumpăra diverse partide politice din toate părțile lumii, pentru a pune pe picioare posturile de radio „Europa liberă" și „Libertatea", pentru raidurile de guerilă în China continentală, pentru răsturnarea guvernelor de stînga din Iran și Guatemala și pentru multe alte programe de acțiuni secrete.

Deși C.I.A. consideră că programele sale și-au atins scopul, eșecurile au fost totuși numeroase. Merită amintite cele două cazuri cînd a încercat să înființeze mișcări de guerilă în Ucraina și Albania, de banii, echipamentul și agenții infiltrați pe cele două teritorii nemaiauzindu-se nimic după

aceea. De asemenea, o altă gafă a C.I.A. a constat în încercarea de a pune pe picioare în Polonia un vast aparat clandestin pentru spionaj. Pentru susținerea operațiunii, agenția a trimis din fondurile proprii mai multe milioane de dolari sub forma unor rate fixe. Agenții din Polonia menținеau un contact permanent cu ofițerii de legătură ai C.I.A. din Republica Federală Germania, cu care comunicau prin emisiuni radio și diverse metode de scriere secretă. Ei cereau incontinuu alți agenți și alți bani, pentru susținerea „operației". Uneori se întîmpla ca chiar vreun agent să părăsească Polonia, deplasîndu-se la sediu spre a raporta asupra felului cum evolua situația și pentru a cere și mai mulți agenți și bani. Au trecut astfel cîțiva ani buni pînă cînd C.I.A. și-a dat seama că organele de securitate poloneze depistaseră aproape de la început întreaga rețea și că, de fapt, în Polonia nici nu se desfășurase propriu-zis o operațiune clandestină. Securitatea polonеză lăsase intenționat impresia că acțiunea ar merge foarte bine, pentru a-i atrage pe trădătorii polonezi în țară și a-i condamna și pentru a smulge de la C.I.A. milioane de dolari în aur.

În anii războiului rece, programul de acțiuni secrete întreprinse de C.I.A. viza îndeosebi Europa Occidentală, pentru a o feri, chipurile, de „pericolul comunist". Ea subvenționa diferite partide politice, sindicate și alte organizații, mituia personalități politice proeminente, sprijinea grupurile de emigranți est-europeni din Occident în cadrul programului de organizare a „rezistenței în țările comuniste" etc.. Un reputat ziarist american, fost șef de divizie în C.I.A., scria prin 1973 că agenția „desfășura atît de multe acțiuni, încît era aproape imposibil să li se țină evidența".

Mai tîrziu, acțiunile organizate de Serviciul operațiunilor clandestine din cadrul C.I.A. au fost orientate și spre lumea a treia. Această lărgire a frontului de activități reflectă nevoia simțită de agenție de a descoperi arii de acțiune în care să poată opera cu succes, „pentru a proteja restul lumii de comunism". Referindu-se la loviturile de stat organizate de C.I.A. în Iran și Guatemala, Allen Dulles îi scria unui corespondent al ziarului „Washington Post" următoarele: „Cînd devine evident că o țară se clatină și că este amenințată cu preluarea puterii de comuniști... nu putem aștepta o invitație scrisă pentru a interveni și a da ajutor".

Țările lumii a treia ofereau obiective foarte tentante pentru acțiunile secrete marca C.I.A. În legătură cu aceasta;

Richard Bissel declara în fața Comisiei pentru politică externă: „Pur și simplu pentru că guvernele lor au o structură prea puțin organizată, există și o mai limitată conștiință a securității, de unde șanse sporite pentru agenția noastră de a diviza real sau potențial puterea între partidele, organizațiile și indivizii din afara guvernelor centrale. Iar în frecventele lupte pentru putere din sînul acestor guverne, toate fracțiunile sînt recunoscătoare pentru ajutorul nostru dezinteresat. Sume relativ mici, fie că sînt transmise direct forțelor locale, fie că sînt depuse pentru liderii lor la băncile elvețiene, pot avea efecte aproape miraculoase în modificarea fragilelor loialități politice".

Noua orientare a agenției a devenit foarte clară tinerilor ofițeri care erau antrenați pentru „activități operaționale" la o școală a C.I.A. din apropiere de Williamsburg (Virginia), ce funcționa ca o bază militară cunoscută sub numele de Camp Peary. Majoritatea metodelor și tehnicilor predate aici se refereau în special la acțiuni clandestine, pregătirea fiind îndreptată mai ales spre activități paramilitare ca infiltrarea, ieșirea din teritoriul inamic, distrugeri materiale, sărituri cu parașuta pe timp de noapte etc. După absolvire, majoritatea posturilor oferite vizau misiuni în tinerele state ale lumii a treia, la care au început să rîvnească înșiși veteranii cu experiență în acțiuni de spionaj duse pe bătrînul continent al Europei.

Militarii belicoși și războaiele secrete

Orientarea acțiunilor C.I.A. spre țările lumii a treia nu a întrerupt șirul operațiunilor clandestine îndreptate spre celelalte state considerate inamici potențiali pentru S.U.A. Numai că accentul era pus acum pe propaganda clandestină, infiltrarea de agenți, manipularea organizațiilor de tineret, sindicale, culturale etc.

Asia, Africa și America Latină erau teatrul unor activități de genul celei al cărei personaj principal a fost colonelul de aviație Edward Lansdale. Isprăvile acestuia, desfășurate sub auspiciile C.I.A., mai întîi în Filipine și apoi în Vietnam, au devenit atît de bine cunoscute, încît colonelul a servit ca model pentru personajele centrale a două romane de succes în Occident.

Inițial, Lansdale a fost trimis în Filipine în calitate de consilier pe lîngă ministrul apărării Roman Magsaysay (devenit ulterior președinte), pentru a-l „sfătui" în lupta dusă împotriva forțelor locale de guerilă „Huks". Întrucît țăranii constituiau principalul sprijin al acestor forțe, Lansdale l-a sfătuit pe ministrul filipinez să-i cîștige printr-o reformă agrară și prin alte acțiuni de dezvoltare a micilor lor gospodării, îndepărtîndu-i astfel de luptătorii „Huks". Cu milioanele de dolari de care dispunea prin C.I.A. din partea guvernului american, Lansdale a întreprins și acte mai concrete, cum ar fi înființarea Biroului filipinez pentru probleme civile, organism însărcinat cu acțiuni de război psihologic. Un exemplu de asemenea acțiune inițiată de Lansdale îl constituie operațiunea bazată pe speculare fricii țăranilor filipinezi față de „asuang" — un vampir legendar. Un pluton antrenat special pentru astfel de acțiuni de război psihologic a pătruns într-o regiune unde a răspîndit mai întîi zvonuri că în locurile pe unde există forțe „Huks" ar trăi un asemenea vampir. După două nopți, suficiente pentru ca zvonurile să ajungă la urechile celor vizați, plutonul a pregătit rebelilor o ambuscadă. Ultimul om dintr-o patrulă a forțelor „Huks" a fost prins, i s-a găurit gîtul în două locuri, exact cum ar fi procedat, chipurile, un vampir, a fost atîrnat de un copac pînă i s-a scurs tot sîngele și apoi cadavrul a fost aruncat pe o potecă. Rezultatul a întrecut cu mult așteptările: vederea tovarășului lor mutilat de vampir i-a îngrozit într-atît pe insurgenți, încît aceștia au părăsit în grabă regiunea respectivă. Mai tîrziu, Lansdale a fost trimis în Vietnamul de Sud pentru a consolida regimul lui Ngo Dinh Diem. Imediat a organizat sabotaje și operațiuni de guerilă împotriva Vietnamului de Nord, a inițiat diverse programe de război psihologic, l-a ajutat pe Diem să-și înlăture rivalii politici, participînd direct la „alcătuirea" buletinelor de vot cînd acesta a fost reales ca președinte ș.a.

Ca și Lansdale, alți angajați ai C.I.A. desfășurau concomitent acțiuni la fel de „inspirate". De pildă, un anume Kermit Roosewelt era implicat în puciul din Iran, prin care a fost răsturnat premierul Mohammed Mossadegh, iar avioanele B-26 aparținînd C.I.A. efectuau chiar misiuni de bombardament în Indonezia, pentru a-i sprijini pe rebelii care doreau să-l răstoarne pe președintele în funcțiune. Cînd indonezienii au doborît un astfel de avion și l-au capturat pe pilotul american Allen Pope, oficialitățile S.U.A. au pretins că acesta era un aventurier particular. În realitate el era angajatul companiei de transporturi aeriene „Civil Air Transport", apar-

ținînd C.I.A. Mai mult, după ce Pope și-a ispășit pedeapsa, a intrat din nou în serviciile agenției, ca pilot al unei alte companii de transport aerian a acesteia.

Deși în urma studiului aprofundat asupra spionajului american întocmit de generalul Maxwell Taylor din ordinul președintelui Kennedy au existat multe și diverse păreri în legătură cu modul de acțiune al C.I.A., aceasta a căpătat „mînă liberă" în Laos, întrucît oamenii ei nu reprezentau „trupe străine" care, potrivit acordurilor de la Geneva, nu puteau rămîne pe teritoriul laoțian. Așa se face că operațiunile din Laos au devenit curînd unele dintre cele mai ample și mai costisitoare din analele C.I.A.: peste 35 000 de membri ai tribului Meo (cultivatori de opiu) și ai altor triburi din munți au fost recrutați pentru armata clandestină a agenției, în timp ce piloții mercenari efectuau misiuni de bombardament și aprovizionare cu avioanele C.I.A. Cînd, după mulți ani de război, armata clandestină și-a pierdut din eficiență, C.I.A. a recrutat pentru războiul său de uzură peste 17 000 de mercenari tailandezi și avea acum de lucru și cu proprii săi ofițeri de carieră, care începuseră să se plictisească de operațiunile paramilitare de mari proporții, greoaie, semiclandestine, lipsite de sofisticare și mister și, parcă, fără ieșire.

Teoria acțiunii secrete

Mai mulți foști spioni de carieră și alți cîțiva adepți notorii ai cultului spionajului s-au întrunit acum cîțiva ani, într-o seară de ianuarie, în cu totul alt loc decît sediul C.I.A., pentru a discuta, feriți de curiozitatea gazetarilor și a „oamenilor de rînd", despre rolul agenției în politica externă a S.U.A. Mai tîrziu, printre hîrtiile confidențiale ale unuia dintre participanți, pe nume William Harris, a fost descoperită minuta reuniunii secrete din acea iarnă. Deși era cenzurat parțial, acel document * a reprezentat cea mai completă descriere a strategiei și tacticii operațiunilor clandestine desfășurate de C.I.A., constituind un adevărat manual al acțiunilor clandestine. Principalul vorbitor al serii a fost Richard Bissel, fost șef al Serviciului operațiunilor clandestine al C.I.A., doctor în științe economice și profesor la catedrele respective ale universității Yale și Institutului tehnologic din Massachussetts și, în cele din urmă, consilier al agenției, de numele căruia se leagă folosirea tehnologiei moderne ca instrument de spionaj: Bissel a fost personajul nr. 1 în ceea ce privește utilizarea sateliților spațiali în scopuri de spionaj. El și-a dat foarte rapid seama cît de folositoare putea fi pentru agenție plasarea pe orbite în jurul globului a unor aparate de fotografiat cu o extraordinară capacitate de descompunere a imaginii, pentru a fotografia instalațiile secrete de pe teritoriile care prezentau interes pentru S.U.A.

Datorită realizărilor oamenilor de știință și inginerilor care lucrau sub comanda lui Bissel, C.I.A. a dominat programele de zboruri de recunoaștere la mari înălțimi, inclusiv cu ajutorul sateliților, teoria și procedeele sale devenind metode operaționale standard pentru întregul aparat al agenției.

Vorbind pentru un auditoriu de absolută încredere, compus în cea mai mare parte din foste oficialități ale C.I.A., Richard Bissel și-a exprimat deschis părerea că acțiunea secretă reprezintă o încercare de a influența treburile interne ale unor națiuni prin mijloace secrete..., tehnica utilizată fiind esențialmente cea a infiltrării, care cuprinde acțiuni de temut pentru cei obișnuiți cu metodele clasice, întrucît nu se ține seama de „standarde" sau de „regulile obișnuite de recrutare a agenților". Multe din infiltrările teoretizate de Bissel nu înseamnă „cumpărare", ci stabilirea unor relații strînse sau a unor prietenii ce pot fi încurajate adesea chiar prin furnizarea din cînd în cînd a unor sume de bani. El arăta că C.I.A. trebuie să-și aibă proprii săi agenți în interior — adică „să se infiltreze" — dacă dorește să dirijeze politica unui partid, să controleze un ziar sau să organizeze o lovitură militară. Realizarea și supravegherea infiltrărilor sînt sarcini exprese ale ofițerilor operativi ai C.I.A., trimiși în exterior pe termene de 2—3 ani, sub nume false, ca funcționari ai ambasadelor americane sau cu diverse alte acoperiri (oameni de afaceri, ziariști, studenți, misionari, turiști etc.). Indiferent însă de acoperirea sub care activează ofițerul operativ, misiunea lui este de a descoperi persoane dispuse să lucreze cu sau pentru C.I.A., avînd ca obiective principale pătrunderea în cercurile guvernamentale ale țării respective și prinderea mecanismelor lor interioare, pentru a le manevra în vederea atingerii scopurilor urmărite de agenție.

Deși acoperirile oficiale puse la dispoziția C.I.A. de Departamentul de Stat au dat întotdeauna rezultate mulțumitoare, Bissel considera în fața prietenilor săi că agenția are

---

* Acest document este reprodus în anexa de la sfîrșitul lucrării (N.T.)

stringentă nevoie în exterior și de un sistem de acoperire neoficială, prin folosirea sau crearea unor organizații particulare, cu personal format în special din cetățeni neamericani, care, din aceste motive, au un acces mai larg în cercurile locale și prezintă mai puține riscuri de a implica poziția oficială a S.U.A.

Teoretizînd în continuare de pe poziția unui autentic expert în materie, Bissel arăta că orice colaborator trebuie să aibă propria lui motivație, întrucît a încerca să convingi o persoană să urmeze o cale în care ea nu crede înseamnă a-i periclita de la bun început eficiența în colaborare, riscînd chiar compromiterea acțiunii pentru care se intenționează să fie recrutată. În virtutea acestei idei, acțiunea secretă reprezintă un exercițiu de identificare a colaboratorilor dornici să coopereze cu C.I.A., de preferat indivizi care cred în aceleași lucruri ca și agenția sau care, cel puțin, pot fi determinați, prin maniere adecvate, să aibă același crez. Ofițerii operativi ai C.I.A. trebuie să știe foarte bine cum anume îi pot convinge de faptul că lucrînd pentru agenție nu-și servesc decît propriile lor interese ; un bun ofițer operativ va recurge în mod firesc la absolut orice metodă pentru a recruta un agent, apelurile sale devenind întotdeauna mai convingătoare dacă sînt însoțite de lingușiri, îndulcite cu bani sau cu promisiunea de a-i garanta promovarea pe plan politic sau profesional. Pe lîngă acestea nu sînt excluse nici metodele mai aspre, cum ar fi șantajul sau constrîngerea, dar ele sînt, oricum, mai puțin de dorit.

Recrutarea și pătrunderea trebuie să preceadă cu mult momentul de declanșare a acțiunii preconizate, pentru că numai așa se poate realiza succesul așteptat. Ar fi prea tîrziu pentru ofițerii operativi ai C.I.A. să-și caute colaboratori locali de-abia atunci cînd guvernul american hotărăște în taină să provoace o lovitură într-un anume colț de lume. Dacă ei au lucrat însă cu răspundere și cu consecvență, înseamnă că în orice moment au deja creată o rețea de agenți în sînul guvernului, forțelor militare, pre ei, sindicatelor și al a'tor organizații importante din țara respectivă, existînd astfel o forță permanentă gata să servească, în caz de nevoie, C.I.A., interesele S.U.A. Pînă la acea nevoie însă, această forță servește totuși agenția, furnizîndu-i informații de mare preț, datorită poziției sale oficiale în statul în cauză. Asemenea informații au mare valoare tactică pentru C.I.A. în determinarea structurii puterii politice locale și a momentului de maximă eficiență pentru declanșarea acțiunii secrete.

În acest context, continuîndu-și dizertația, Richard Bissel spunea că în cadrul C.I.A. se impune sporirea eforturilor pentru dezvoltarea unor capacități de acțiune secretă chiar și acolo unde pentru moment nu există o necesitate imediată de a le folosi. Sarcina de bază este de a identifica în permanență noi eventuali colaboratori indigeni — persoane sau organizații — intrînd în contact cu ei și stabilind o comunitate de interese.

În limbajul spionajului american, acest proces este denumit „asigurarea de disponibilități" sau „crearea aparatului operațional" și el este caracteristic tuturor rezidențelor și bazelor secrete ale C.I.A. din exterior. Cînd un ofițer operativ este transferat după cîțiva ani într-un alt post sau i se încredințează o altă misiune, el predă întreaga rețea de agenți și contacte succesorului său, care va menține legătura cu ei, căutînd în același timp și alți colaboratori.

C.I.A. poate avea într-o țară, în funcție de mărimea și importanța acesteia, cîțiva zeci de ofițeri operativi, agenții și oamenii lor de legătură putînd ajunge pînă la cîteva sute.

În raport cu efectivele și mijloacele necesare asigurate de C.I.A., hotărîrea guvernului american de a interveni sau nu se bazează în mare parte pe evaluarea importanței și loialității „colaboratorilor" agenției. Dar întrucît identitatea acestor agenți nu este cunoscută decît de C.I.A., aprecierea nu poate fi făcută decît de ofițerii operativi care îi au în legătură și, în mai mică măsură, de superiorii lor din S.U.A.

Identitatea agenților C.I.A. nu este niciodată dezvăluită celor din afara agenției, fiind foarte puțin cunoscută chiar în cadrul acesteia, unde ei sînt înscriși cu nume codificate, în documente ultrasecrete. Așadar, în timp ce hotărîrea politică de declanșare a acțiunii trebuie luată de Casa Albă, C.I.A. este cea care prezintă președintelui și consilierilor săi cea mai mare parte a informațiilor pe baza cărora se va lua sau nu hotărîrea respectivă. Deci C.I.A. elaborează planul de intervenție, ea este singurul organ care dispune de informațiile necesare pentru a se evalua avantajele și șansele acestor planuri, C.I.A. este instrumentul de acțiune pentru realizarea lor, de îndată ce au fost aprobate. Existența acelor disponibilități denumite anterior aparat operațional permite diriguitorilor politicii americane să apeleze cu încredere la C.I.A. într-o situație de criză reală sau imaginară, o intervenție secretă

apărîndu-le ca o soluție mult mai ușoară și convenabilă decît a permite evenimentelor să-și urmeze cursul normal sau decît a încerca o rezolvare pe cale diplomatică. În cazul guvernului american este o realitate faptul că avînd la îndemînă mijloacele necesare, îi este aproape imposibil să reziste tentației de a interveni în treburile interne ale altor țări.

Intenționînd să contribuie decisiv la rezolvarea problemei privind concepțiile diferite de a se acționa pe care le au sectorul analitic și cel operativ din cadrul C.I.A., Bissel a atenționa interlocutorii săi că analiștii, pe care îi consideră adevărații specialiști ai agenției, trebuie consultați și ascultați cu mai multă încredere, pentru că viața a demonstrat că într-o serie de acțiuni clandestine punctul lor de vedere a fost cel corect, dar nu s-a respectat.

Însăși conducerea C.I.A., cu sufletul mai aproape de activitatea secretă operațională, s-a legat întotdeauna de cea mai mică șansă de succes și a aprobat acțiuni peste părerile analiștilor, considerate prea vagi sau nedeterminante pentru cazurile în speță.

Indiferent însă de ce se întîmplă în cadrul C.I.A., ultimul cuvînt și acordul final pentru un program de acțiuni secrete conceput de aceasta aparțin președintelui sau consilierului său pentru problemele securității naționale. Dar cum tocmai aceștia sînt cei care sugerează direct sau indirect toate acțiunile C.I.A., este lesne de înțeles că cel mai adesea între dorința de a se interveni și soluțiile date de mijloacele moderne de analiză și sinteză a informațiilor învinge prima.

Tactica

În discursul său Bissel a vorbit de opt modalități diferite prin care C.I.A. intervine în treburile interne ale altor state :

1. Sfaturi și consultații de natură politică.
2. Subsidii acordate unor particulari.
3. Susținere financiară și asistență tehnică acordate anumitor partide politice.
4. Finanțarea unor organizații particulare, firme comerciale, cooperative, sindicate ș.a.
5. Propagandă secretă.
6. Pregătire „specială" individuală și „schimb de persoane".

7. Operațiuni cu caracter economic.
8. Operațiuni paramilitare sau acțiuni politice menite să răstoarne sau să sprijine un anumit regim.

Primele trei căi de a acționa folosite pe scară largă de C.I.A. se împletesc atît de mult, încît este aproape imposibil să fie tratate separat. În orice caz, C.I.A. manifestă un interes statornic în ce privește cultivarea de relații cît mai strînse cu o serie de personalități politice din țările unde intențiile politice ale S.U.A. impun o asemenea situație. De multe ori, între rezidentul C.I.A. în țara respectivă și unele persoane din cercurile conducătoare — uneori chiar șeful statului — sînt raporturi mult mai strînse decît cele cultivate de însuși ambasadorul american. De pildă, fostul rezident al C.I.A. în Taiwan și fost șef al Serviciului pentru spionaj și cercetare al Departamentului de Stat devenise legendar pentru prietenia sa cu premierul Ciang-Chim-Kuo, fiul lui Cian-Kai-Și.

De asemenea, de fostul președinte Thieu al Vietnamului de Sud era foarte apropiat un ofițer al C.I.A., care avea acces la el oricînd, fără să-l informeze în prealabil pe ambasadorul american.

Cultivarea liderilor politici și subvenționarea celor ce duc o politică avantajoasă S.U.A. sînt obiective urmărite cu perseverență de C.I.A. și realizate, în mare parte, datorită sumelor fabuloase cheltuite pentru astfel de acțiuni.

A patra categorie dintre tacticile C.I.A. enumerate de Bissel constă în stabilirea unor legături clandestine între agenție și diverse organizații care, fiind „ajutate" financiar, acționează în sensul dorit de cei ce le finanțează. Tom Braden, fost șef al departamentului C.I.A. pentru organizații internaționale, își prezenta propria-i experiență în articolul „Eu mă bucur că C.I.A. este amorală" în felul următor : „Eu am avut ideea să-i dăm 15 000 de dolari lui Ierving Brown de la Federația sindicatelor americane, întrucît avea nevoie de acești bani ca să-și plătească grupurile din porturile Mediteranei, pentru a descărca marfa trimisă de americani, care altfel ar fi rămas nedescărcată din cauza docherilor comuniști... Într-o dimineață, m-am dus personal la Detroit și i-am dat unui anume Walter 5 000 de dolari în hîrtii de cîte 50 de dolari, ca să-i cheltuiască în Germania Federală pentru dezorganizarea acțiunilor sindicatelor... Îmi amintesc cu multă satisfacție ce bucurie enormă am putut să trăiesc cînd orchestra simfonică din Boston a cîștigat la Paris mult mai multe urale pentru S.U.A. decît ar fi putut face John Foster Dulles sau

Eisenhower cu o sută de discursuri. Atît banii pentru turneul orchestrei, cît și cei pentru materialele publicate de revista engleză „Encounter" în scopul sprijinirii ideii interdependenței dintre cultură și libertate politică erau proveniți de la C.I.A. Pentru aceasta, agenția avea un agent infiltrat în „Societatea pentru libertatea culturală" — organizație a intelectualilor, cu sediul în Europa, și un altul editor la revista susamintită, care aveau sarcina să sugereze șefilor lor mijloacele și căile de rezolvare a inevitabilelor probleme financiare prin intermediul unor fundații americane ce se dovedeau foarte generoase pentru că erau finanțate în realitate de C.I.A.".

Zeci și sute de organizații americane sau din alte țări sînt sub controlul direct al C.I.A. și servesc ca intermediari pentru transmiterea unor fonduri secrete, prin simpla manevrare a unora dintre membrii lor cei mai importanți, pe care agenția a avut grijă să-i recruteze. O dovadă în acest sens este declarația unui anume Sam Brown care spunea că „în cazul Asociației naționale a studenților americani C.I.A. a ales drept contacte doar unul sau doi membri ai organizației. Li s-a spus că trebuie să fie conștienți de existența unor secrete și li s-a cerut să semneze un angajament care îi obliga la tăcere. Apoi li s-a mai spus că sînt folosiți de C.I.A. și astfel, semnînd un document prin care se angajau să nu divulge nimic, erau prinși în capcană..."

De-a lungul anilor, C.I.A. a ajuns să pătrundă în atît de multe organizații, încît nu întotdeauna a asigurat o supraveghere și o evidență perfectă a operațiunilor. Așa se face că, la un moment dat, ziariști mai întreprinzători au demascat o multitudine de aranjamente financiare și de fundații ce serveau ca intermediari pentru transmiterea banilor. Ca să aplaneze scandalul stîrnit de presă, președintele american a numit un comitet special care să examineze relațiile dintre agenție și diverse organizații americane. În urma studiilor întreprinse, comitetul a întocmit un raport — aprobat ulterior de președintele american — în care recomanda ca nici o agenție federală să nu mai furnizeze sprijin financiar secret, direct sau indirect, vreunei organizații educative ori particulare. Raportul menționa că pot fi admise excepții doar în cazul unor interese deosebite pentru securitatea națională și nutrea speranța că C.I.A. va înceta dacă nu complet, cel puțin în cea mai mare parte, orice legături cu organizațiile particulare. Nu mult după aceste observații, Bissel declara următoarele : „Pentru ca agenția să fie eficace, ea va trebui să se folosească

încă și mai mult de organizațiile particulare, deși nu se mai poate recurge la acele legături care au fost demascate. Trebuie să operăm sub o acoperire mai bună și cu o atenție sporită față de folosirea intermediarilor. Punctul de contact dintre C.I.A. și restul lumii trebuie protejat mai bine. Dacă diversele grupuri nu ar fi cunoscut sursa fondurilor ce le erau oferite, prejudiciul cauzat de aceste dezvăluiri nedorite ar fi fost considerabil mai mic. Legăturile C.I.A. cu diverse grupări particulare, organizații de afaceri, studențești etc. trebuie să fie îmbunătățite".

Imediat după ce apăruse raportul comitetului special, C.I.A. a și stabilit unele excepții secrete de la noua linie. Astfel, cele două posturi de radio „Europa liberă" și „Libertatea" — care primeau anual, împreună, peste 30 de milioane de dolari din fondurile agenției — au fost plasate în afara restricțiilor impuse de hotărîrea prezidențială. De asemenea, a fost amînată retragerea ajutorului acordat organizațiilor ale căror legături cu agenția fuseseră demascate, pînă la găsirea unei alte forme de finanțare.

Continuîndu-și expunerea în legătură cu tacticile folosite de C.I.A., Bissel a dezvoltat ca formă de acțiune clandestină „instruirea specială și schimbul de persoane".

„Activitățile organizate adesea prin intermediul canalelor C.I.A. — spunea Bissel — nu necesitau neapărat să fie secrete. Ca exemplu ar putea fi date programele de schimb de persoane întreprinse cu scopul de a-i identifica pe potențialii lideri politici și de a le da o oarecare orientare spre S.U.A. Trebuie remarcat că multe astfel de programe nevinovate se dovedesc mai eficiente dacă sînt realizate ca acțiuni particulare decît dacă sînt sprijinite oficial de guvernul S.U.A. Ele nu au nevoie să fie secrete, dar dacă organizațiile particulare legale — cum sînt, de pildă, fundațiile — nu lansează asemenea programe, nu există altă modalitate de a le iniția decît acordînd sprijin secret unor organizații pe care să le folosim drept paravan".

Programele la care se referă Bissel constau în aducerea unor persoane în S.U.A., pe seama fondurilor trimise în secret diverselor organizații ce servesc drept canal de distribuire a acestora, și pregătirea lor în cadrul instituțiilor americane. Principala instituție folosită pentru instruirea străinilor este Academia internațională pentru poliție de la Washington, ai cărei funcționari sînt folosiți ca acoperire pentru ofițerii operativi ai C.I.A. Toți cei ce sînt aduși pentru in-

struire la această academie sînt considerați de agenție ținte legitime pentru recrutare și se acționează în consecință asupra lor.

În privința operațiunilor cu caracter economic trebuie arătat că C.I.A. nu excelează în acest sens, dar se cunosc cîteva încercări care denotă că în arsenalul tactic al agenției asemenea acțiuni sînt totuși luate în considerare atunci cînd se apreciază că sînt necesare.

Astfel, într-o vreme cînd S.U.A. depuneau eforturi desperate pentru a submina economia Cubei, C.I.A. intenționase la un moment dat să cumpere mari cantități de zahăr cubanez spre a le arunca apoi pe piața altei țări, dar proiectul a căzut. Tot în scop de subminare, în timp ce un vas comercial britanic care transporta zahăr cubanez pentru Uniunea Sovietică se afla ancorat la Porto Rico pentru reparații, agenți ai C.I.A. au pătruns în calele acestuia și au degradat întreaga încărcătură de zahăr, contaminînd-o cu o substanță neplăcută la gust.

Mai tîrziu, cînd societățile americane se eschivau de la efectuarea unor investiții prea substanțiale în Vietnamul de Sud în ciuda faptului că guvernul S.U.A. dorea să le sprijine economic pe marionetele de la Saigon, reprezentanți ai C.I.A. au tratat cu oameni de afaceri japonezi să umple ei acest gol, agenția furnizîndu-le atît capitalul necesar, cît și asistența tehnică. După negocieri îndelungate Japonia a refuzat însă să servească drept paravan pentru acțiunea intenționată de C.I.A. și proiectul a căzut.

*

O agenție secretă de genul C.I.A. oferă președintelui S.U.A. pretextul unic de a putea nega, la nevoie, orice acțiune întreprinsă. Dacă președintele american este cel ce hotărăște sau aprobă toate operațiunile clandestine ale C.I.A., indiferent de riscurile posibile, tot el este cel care, în caz de eșec, se degajă de orice culpabilitate, învinuind agenția.

Nici un președinte american nu a încercat vreodată să investigheze și să revizuiască cu adevărat practicile secrete ale C.I.A., deși nu se poate spune că agenția nu a eșuat de multe ori lamentabil. Dar această atitudine nu surprinde, pentru că C.I.A. place președinților, ea fiind aceea care se ocupă de afacerile lor murdare și singura cea mai competentă în asemenea probleme. Cînd agenția se înșală sau gafează, președintele nu trebuie decît să nege, să dojenească sau să-i amenințe pe șefii acesteia.

Pentru cadrele C.I.A., blamul prezidențial face parte din riscurile inerente meseriei lor, dar nu trebuie să-i dea prea mare importanță.

Acesta nu este decît un aspect al secretului care trebuie să acopere activitatea agenției și comportă partea sa de ipocrizie. C.I.A. înțelege foarte bine că este mult prea importantă pentru aristocrația politică americană pentru ca președinții să nu fie în general de acord cu activitatea sa. Șefii C.I.A. se mulțumesc să ridice din umeri cînd e vorba de eșecuri și se lansează în noi operații, fiind siguri că propunerile lor nu vor fi ignorate de Casa Albă, mai ales cînd e vorba de acțiuni secrete care determină și definesc structura și obiectivele agenției.

C.I.A. și comunitatea spionajului american

Serviciile de spionaj ale Statelor Unite ale Americii nu mai reprezintă de mult o unică frăție fascinantă a aristocraților dornici de aventură, animați de sentimentul că „noblece oblige" și care îndeplinesc misiuni îndrăznețe învăluite de mister. Acesta este un mit romantic fără de care s-ar fi scris mai puține romane polițiste și nu reprezintă nici pe departe substanța profesiei moderne de spion, pentru că astăzi, majoritatea convingătoare a celor implicați într-o asemenea activitate sînt niște birocrați anonimi țintuiți la birou, mult prea departe și mult prea străini de ceea ce înseamnă de fapt universul unui agent secret. Situația se explică prin înmulțirea serviciilor de informații ale guvernului american, în special aparținînd armatei, care practică pe scară largă uriașe programe de culegere de date, folosind mijloace de înaltă perfecțiune tehnică.

Statele Unite dispun, în total, de 10 organizații guvernamentale, care au sarcini de a culege și analiza informații secrete, mai ales de natură militară, de oriunde interesele politicii americane impun acest lucru. Avînd fiecare în subordine sute de comandamente, birouri și persoane, aceste 10 organizații sînt denumite generic „comunitatea serviciilor de spionaj". Operînd în tăcere în umbra guvernului, protejată și ascunsă cu multă grijă opiniei publice, practic imună în fața oricăror investigații sau controale, comunitatea spionajului american cheltuiește anual mai mult de 6 miliarde de dolari și dispune de peste 150.000 de angajați permanenți. După o

evaluare aproximativă, comunitatea spionajului american este încadrată cu personal și dispune de un buget anual în conformitate cu următoarea situație :

ORGANIZAȚIA	Personal	Buget anual (în dolari)
— Agenția de Informații pentru Apărare (D.I.A.)	5 000	200 000 000
— Serviciul de informații al aviației, inclusiv Oficiul național pentru misiuni de recunoaștere (N.R.O.) (Air Force Intelligence — A.F.I.)	56 000	2 700 000 000
— Serviciul de informații al marinei (Naval Intelligence — N.I.)	15 000	600 000 000
— Serviciul de informații al armatei terestre (Army Intelligence — A.I.)	35 000	700 000 000
— Agenția pentru Securitate Națională (N.S.A.)	24 000	1 200 000 000
— Biroul pentru informații și cercetare din cadrul Departamentului de Stat (Bureau of Intelligence and Research — B.I.R.)	350	8 000 000
— Biroul Federal de Investigații (F.B.I.)	800	40 000 000
— Comisia pentru Energia Atomică (A.E.C.)	300	20 000 000
— Departamentul Finanțelor	300	10 000 000
— Agenția Centrală de Informații (C.I.A.)	16 500	750 000 000
TOTAL :	153 250	6 228 000 000

Această enumerare evidențiază clar faptul că C.I.A., deși este cel mai cunoscut și probabil cel mai important membru al comunității spionajului american, reprezintă mai puțin de 15% din totalul personalului și al bugetului. În ciuda acestei dimensiuni relativ reduse, directorul agenției este personajul nr. 1 al întregii comunități, în baza prevederilor legii din 1947 privind securitatea națională. Dar toate aceste organisme fac parte din diverse departamente guvernamentale, sînt entități birocratice strict independente și, deși urmăresc același obiectiv general de „apărare a securității naționale", sînt foarte puțin dispuse să se lase supravegheate și controlate din afară, respectiv de șeful C.I.A. Caracterizînd starea de lucruri din sînul comunității, amiralul Rufus Taylor, fost șef al spionajului forțelor navale și locțiitor al directorului C.I.A., spunea despre comunitate că seamănă foarte mult cu o „federație de triburi".

Cu toate acestea, directorul C.I.A. își exercită atribuțiile dirijînd o serie de grupuri interagenționale, create tocmai

pentru a-l ajuta în conducerea comunității și în supravegherea modului ei de funcționare. Principalele sale instrumente în acest sens sînt Comitetul consultativ pentru problemele bugetare ale serviciilor de informații (I.R.A.C. — Intelligence Resources Advisatory Committee) și Consiliul serviciilor de informații ale Statelor Unite (U.S.I.B. — United States Intelligence Board).

I.R.A.C. a fost înființat în noiembrie 1971 cu scopul de a întocmi un buget mai sănătos pentru întreaga comunitate, spre a asigura folosirea cît mai eficientă a resurselor de care dispun serviciile de spionaj. El este compus din reprezentanți ai Departamentului de Stat, ai Departamentului Apărării, ai Biroului pentru probleme administrative și bugetare și ai C.I.A. (De remarcat că C.I.A. își are un reprezentant propriu, deși directorul ei este și șeful I.R.A.C. în calitatea sa de director al comunității spionajului.)

Acest comitet consultativ, un vis vechi al celor care consideră comunitatea spionajului american prea mare și ineficientă, s-a dovedit a fi, cel puțin pînă în prezent, un coșmar. În loc să elimine din cadrul comunității spionajului american activitățile inutile și excesive, comitetul s-a transformat într-un instrument prin care diversele servicii de spionaj ale armatei își justifică și își extind ambițioasele lor programe de culegere de informații.

Consiliul serviciilor de informații ale Statelor Unite (U.S.I.B.) are ca sarcină principală întocmirea de rapoarte de informare națională privind problemele de spionaj și stabilirea necesarului și priorităților de culegere de informații. Acestui consiliu îi sînt subordonate 15 comitete interagenționale permanente și o diversitate de grupuri ad-hoc pentru o serie de probleme speciale. Prin intermediul lor, U.S.I.B. selectează obiectivele care trebuie să stea în atenția spionajului american, stabilește ordinea priorităților, coordonează considerațiile membrilor comunității pe marginea viitoarelor evenimente sau a efectivelor și forței adversarului, controlează sistemul de codificare și de securitate pentru cea mai mare parte a organismelor guvernamentale, orientează cercetarea spre diferite domenii ale spionajului tehnic și hotărăște ce informații confidențiale pot fi date unor prieteni sau aliați străini.

Rapoartele de spionaj transmise în mod curent altor țări, în special celor de limbă engleză, în baza acordurilor intervenite între directorul comunității și echivalenții săi din statele

respective, deși angajează guvernul american nu sînt prezentate niciodată spre aprobare sau simplă informare Senatului, așa cum prevede legislația americană.

U.S.I.B. își ține ședințele săptămînal, într-o sală de conferințe de la etajul VII al sediului C.I.A. Ordinea de zi a unei reuniuni are caracter confidențial și este adusă la cunoștința fiecărui membru al consiliului, cu cîteva zile înainte, de către secretariat. Primul punct al ei este întotdeauna aprobarea minutei ședinței precedente care, din motive de securitate, este lăsată intenționat incompletă. După aceea, atenția consiliului este reținută de așa-numitul raport de vigilență, pregătit la începutul săptămînii respective de un comitet internațional al U.S.I.B., care are ca sarcină permanentă să manifeste maximum de atenție față de orice indiciu privind posibilitatea izbucnirii, indiferent în ce parte a lumii, a unui conflict armat ce ar amenința în special S.U.A. sau vreunul dintre aliații săi. Discutarea acestui raport nu durează mai mult de cîteva zeci de secunde și apoi este aprobat și înaintat Casei Albe. Nu trebuie să se creadă însă că U.S.I.B. manifestă superficialitate în analizarea unor probleme atît de importante cum sînt cele din cuprinsul raportului, ci este vorba de faptul că pur și simplu înaltele oficialități americane care elaborează politica națiunii sînt deja informate la acea oră în legătură cu eventualele evenimente importante.

Următorul punct al ordinii de zi constă în discutarea și aprobarea, de la caz la caz, a unuia sau a două rapoarte informative estimative. Aceste rapoarte, care conțin aprecieri privind potențialul adversarului și posibilele evenimente în perspectivă, sînt întocmite în cursul săptămînii respective de serviciul de informații al C.I.A. în cooperare cu ceilalți membri ai U.S.I.B. De regulă, în procesul cooperării respective divergențele de opinii se aplanează, dar cînd nu se ajunge totuși la o înțelegere deplină, organismul care nu este de acord întocmește o notă anexă cu punctul de vedere diferit în legătură cu textul raportului.

După aprobarea estimărilor considerate a fi rezultatul consultării întregii comunități a spionajului asupra unui subiect anume se procedează la examinarea punctelor înscrise pe ordinea de zi la cererea oricăruia dintre membrii U.S.I.B. De pildă, la una din ședințe, șeful Serviciului de informații al marinei a cerut consiliului rediscutarea unei propuneri — respinse anterior într-o subcomisie — referitoare la livrarea către marina militară braziliană a unor instalații americane de

codificare foarte perfecționate. Aprobarea U.S.I.B. era necesară tocmai datorită caracterului deosebit de delicat al subiectului și, chiar dacă a fost vorba de o țară prietenă, aliată, consiliul a respins inițiativa. Într-o altă ședință, consiliul a discutat și respins cererea armatei aerului de a se lansa pe o anumită traiectorie orbitală un satelit foarte avansat ca realizare tehnică menit să stabilească prioritățile în culegerea de informații. Argumentele respingerii au constat în prețul ridicat al sa.elitului și în riscurile ce existau în privința funcționării acestuia.

În situațiile cînd se discută probleme deosebit de delicate, U.S.I.B. se întrunește numai la nivelul conducerii, fără participarea celor de la secretariat și fără întocmirea vreunei minute. O asemenea reuniune strict secretă a fost cînd s-a discutat despre asasinatele comise de „beretele verzi" și o alta cînd s-a examinat raportul comisiei Fitgugh privind reorganizarea serviciilor de spionaj ale Pentagonului.

În perioada cînd comunitatea serviciilor de spionaj era condusă de Richard Helms reuniunile U.S.I.B. rar depășeau 45 de minute. Întrucît aproape tot ceea ce era esențial se analiza în timpul ședințelor pregătitoare ale subcomisiilor interesate, reuniunile consiliului nu făceau cel mai adesea decît să ratifice decizii deja clar exprimate.

U.S.I.B. și cele 15 comitete ale sale se ocupă exclusiv cu probleme de spionaj la nivel național — care interesează, teoretic, guvernul S.U.A. Dar la nivelul diferitelor departamente ministeriale există o altă categorie de informații, necesare, tot teoretic, anumitor organisme militare sau civile. Astfel, forțele terestre, navale sau aeriene culeg o mare cantitate de asemenea informații departamentale, în vederea realizării misiunilor lor tactice. De exemplu, comandamentul unei unități americane staționate în R. F. Germania poate să dorească informații despre efectivele inamicului împotriva căruia ar trebui să lupte în cazul izbucnirii unui conflict și atunci îl interesează manevrele obișnuite ale trupelor sovietice la granița cu R. D. Germană. Aceste informații nu sînt de interes național pentru guvernanții de la Washington dacă nu e vorba de masări de trupe pentru o eventuală invazie și vor fi clasificate ca departamentale. În general însă există întotdeauna dificultăți în categorisirea informațiilor ca fiind de interes național sau de interes departamental, delimitarea dintre ele fiind deseori destul de ambiguă.

Deși operațiile de spionaj întreprinse în alte țări cu scopul de a culege informații de interes național au constituit sarcina exclusivă a C.I.A. încă de la înființarea sa, diferitele servicii de spionaj ale armatei, precum și secțiile de spionaj de pe lîngă forțele militare americane staționate în alte țări se preocupă curent de culegerea de informații tactice necesare misiunilor lor specifice. Așa s-au petrecut lucrurile în timpul războaielor din Coreea sau din Vietnam, cînd comandanții aveau nevoie de date privind mișcările trupelor inamice, dar chiar și în timp de pace, serviciile de informații ale forțelor militare staționate permanent în țări ca Anglia, R. F. Germania, Italia, Maroc, Turcia, Panama, Japonia sau Australia se străduiesc continuu să obțină date, invocînd întotdeauna nevoia de informații departamentale sau tactice. În mod normal, toate aceste acțiuni de spionaj sînt coordonate, pentru a se evita suprapunerea cu cele ale C.I.A. sau proliferarea agenților secreți. Dar nu se întîmplă întotdeauna așa, fie pentru că autoritățile militare știu că C.I.A. nu va fi de acord cu acțiunile lor, fie pentru că există o înțelegere prealabilă potrivit căreia militarii pot acționa pe cont propriu dacă sfera de interes nu le depășește nevoile. Toate unitățile militare au organisme de spionaj și comandanții nu vor să-și vadă personalul inactiv. Chiar dacă nu ar exista decît acest ultim motiv, organismele de informații ale unităților militare staționate în alte țări sînt, de obicei, implicate în tot felul de acțiuni de spionaj. De exemplu, serviciul de spionaj de pe lîngă trupele americane staționate în Bangkok-Tailanda se preocupa intens de atragerea în cursă a unor ofițeri ai serviciilor de spionaj adverse, de recrutarea de agenți locali și de infiltrarea de spioni în China, C.I.A. cunoscînd foarte puțin sau chiar nimic din toate aceste acțiuni.

Această tendință spre sectarism se manifestă cel mai mult la nivelul serviciilor de spionaj a'e armatei și majoritatea salariaților respectivi se simt loiali în primul rînd acestor organisme. Aproape toți cei care lucrează în cadrul lor sînt ofițeri de carieră și consideră forțele terestre, aeriene și navale ca singura lor șansă de a se realiza. Ei nu servesc în organismele de spionaj respective decît o anumită perioadă înainte de a se întoarce la treburile lor pur militare. Cei dispuși să-și îndeplinească sarcinile de spionaj într-un mod care le-ar prejudicia cariera sînt foarte puțini la număr și toți știu foarte bine că orice comentare a punctului de vedere în materie de spionaj al propriei conduceri nu va fi privită cu ochi buni.

Oricît de obscure și de confuze sînt uneori rapoartele și considerațiile lor în probleme de spionaj, forțele terestre, aeriene și navale și-au menținut cu sfințenie propriile servicii de informații, chipurile în sprijinul responsabilităților lor în cadrul misiunilor tactice. Serviciul de informații al fiecărei armate își culege date strict necesare lui și cel mai adesea nu este prea dispus să le transmită și altora. Această situație a dus la numeroase paralelisme și la o analiză extrem de fragmentată și limitată a capacităților adversarilor.

În scopul remedierii excesului de individualism al serviciilor militare de informații, în 1961 s-a înființat Agenția de Informații pentru Apărare (D.I.A. — Defance Intelligence Agency), al cărei obiectiv s-a stabilit a fi coordonarea punctelor de vedere și într-o oarecare măsură și a modului de funcționare a serviciilor de informații ale celor trei arme. Se prevedea ca D.I.A. să reprezinte serviciile de informații ale forțelor terestre, navale și aeriene la ședințele U.S.I.B., dar atît Allen Dulles, cît și succesorii săi au ignorat această idee de a recunoaște noua agenție ca singurul reprezentant al Pentagonului. În consecință, D.I.A., dovedind același sectarism îngust, a evoluat în așa fel, încît a devenit de fapt un instrument de spionaj al Comitetului mixt al șefilor de stat-major. Deși nu mai sînt oficial membri ai U.S.I.B., șefii serviciilor de informații ale forțelor terestre, navale și aeriene continuă să participe la reuniunile săptămînale ale consiliului, să-și susțină teoriile și să includă în rapoarte acele note în care își expun punctele de vedere ce nu concordă cu previziunile conjuncturale de ansamblu.

În afara folosirii atașaților militari acreditați în străinătate, D.I.A. se ocupă oarecum și de culegerea proprie de informații. Ea este însă în mare măsură dependentă de serviciile de spionaj ale armatei, cei 5 000 de angajați ai săi ocupîndu-se în special de prelucrarea și analizarea informațiilor provenite de la acestea, în scopul întocmirii rapoartelor necesare Pentagonului și celorlalte organisme americane de spionaj. D.I.A. mai întocmește și buletine de informații zilnice sau săptămînale, asemănătoare ca formă și conținut cu cele ale C.I.A. Ea mai întocmește, de asemenea, și estimări proprii privind capacitatea operațională a inamicului. Această ultimă atribuție a devenit cea mai importantă după reorganizarea din noiembrie

1970, cînd directorul D.I.A., generalul-locotenent Donald Bennett, l-a însărcinat pe generalul-maior Daniel Graham * să se ocupe de îmbunătățirea activității agenției pe linia posibilităților de aprecieri previzionale.

Deși inițial D.I.A. urma să preia multe din atribuțiile celor trei servicii de spionaj ale armatei, acestea au continuat să opereze și să prospere și după înființarea sa. Fiecare dintre ele luate separat este mai mare decît D.I.A., *Serviciul de informații al aviației* fiind chiar cea mai mare organizație din întreaga comunitate a spionajului american : 56 000 de angajați și un buget anual de 2,7 miliarde de dolari. Cea mai mare parte din acești bani este alocată extrem de costisitorilor sateliți pentru misiuni de recunoaștere și machetelor necesare plasării lor pe orbite. În cadrul Serviciului de informații al forțelor aeriene există și Oficiul național pentru misiuni de recunoaștere (The National Reconnaissance Office — N.R.O.), care dirijează programele de informații primite prin sateliți și dispune de un buget anual propriu de peste 1,5 miliarde de dolari. Acest oficiu operează într-un asemenea mister, încît însăși existența sa este considerată ca secret de stat. Timp de cîțiva ani de zile a fost condus de un misterios colonel de aviație (avansat ulterior general de brigadă), Ralph Steakley, care mai tîrziu a demisionat, angajîndu-se la o firmă furnizoare de materiale și echipament militar ce aprovizionează însuși N.R.O.

Serviciul de informații al marinei, cu cei aproximativ 15 000 de angajați și cu un buget anual de 600 de milioane de dolari, cunoaște cel mai rapid ritm de dezvoltare din întreaga comunitate a spionajului american. În ultimii ani, resurse tot mai mari au fost alocate programelor pentru rachete de tip „Polaris" și „Poseidon" lansate de submarine, iar în prezent se poate spune că acest serviciu de spionaj dispune din plin de cele mai moderne instalații de interceptare, radare, camere de luat vederi, aparate de ascultat și de detecție ș.a. Printre misiunile de spionaj mai deosebite inițiate de Serviciul de informații al marinei merită a fi menționate cele întreprinse de vasele de suprafață „Liberty" și „Pueblo", care însă au eșuat.

---

* Daniel Graham se mai ocupase anterior și în cadrul C.I.A. de probleme de previziune, iar în 1973 James Schlesinger îl readusese în agenție, unde era cunoscut ca ofițerul care își agățase deasupra biroului un desen reprezentînd o baionetă, cu următoarea explicație : „Arma viitorului". (N.A.)

Serviciul de informații al armatei terestre, care are asigurat un buget de circa 700 de milioane de dolari anual la un efectiv de 35 000 de oameni, este cel mai puțin tehnicizat. Sarcina sa principală constă în obținerea de informații de ordin tac ic susceptibile a fi utilizate de forțele armate.

Agenția pentru Securitate Națională (N.S.A. — National Security Agency) este cel mai misterios membru al comunității spionajului american și are ca sarcini descifrarea sistemelor de cod și cifru ale altor țări și punerea la dispoziția guvernului S.U.A. a unor procedee sigure de comunicații. A fost înființată în anul 1957 printr-o hotărîre prezidențială secretă, are sediul principal la Fort Meade în Maryland și dispune de un efectiv de 24 000 de oameni și de un buget anual de circa 1,2 miliarde de dolari. Prin intermediul sutelor sale de posturi de ascultare din lume, N.S.A. interceptează comunicațiile majorității țărilor lumii, indiferent dacă sînt prieteni sau inamici ai S.U.A. Cea mai mare parte a stațiilor de interceptare sînt dirijate de specialiști ai serviciilor de cifrare ale armatei, fiind subordonate directorului N.S.A.

Responsabilitatea completă pentru spionajul practicat de armată aparține adjunctului pentru spionaj al ministrului apărării. Acesta coordonează și supraveghează în general activitatea desfășurată de D.I.A., de serviciile de informații ale forțelor aeriene, navale și terestre, de N.S.A., precum și de Agenția pentru cartografie militară și de Serviciul de investigații ale Departamentului Apărării. Ultimele două organisme au luat ființă la începutul anului 1972, prin fuziunea celor trei servicii distincte pentru cartografie și investigații ce existaseră anterior separat în cadrul forțelor terestre, navale și aeriene. Aproape fiecare centimetru de pe suprafața globului este cuprins în hărțile cartografilor întocmite cu ajutorul materialului oferit de fotografiile luate de sateliți, iar cei de la investigații fac contraspionaj, cercetînd dosarele personalului Departamentului Apărării și ocupîndu-se de grupările disidente și antirăzboinice din S.U.A. Deși secretarul apărării a ordonat ca din 1971 să înceteze orice supraveghere a civililor, sînt indicii că aceasta continuă.

Biroul pentru informații și cercetare (Bureau of Intelligence and Research — B.I.R.) din cadrul Departamentului de Stat dispune de cel mai mic buget în ansamblul comunității

spionajului american — doar 8 milioane de dolari —, fiind singurul organism lipsit de capacitatea de a culege informații pe cont propriu. Pentru datele necesare celor 350 de angajați ai săi, în vederea întocmirii rapoartelor de informare, biroul depinde în întregime de sursele de informații diplomatice ale Departamentului de Stat și de ceea ce obține de la ceilalți membri ai comunității spionajului. El reprezintă Departamentul de Stat la reuniunile U.S.I.B. și în alte organisme mixte de spionaj, definește poziția departamentului pentru sesiunile Comitetului celor 40 și se ocupă de munca de secretariat a subsecretarului de stat. Pînă la sfîrșitul anului 1973, acest birou a fost condus de Rey S. Cline*, fost angajat al C.I.A. timp de 22 de ani. Apoi, la conducerea biroului a fost numit un alt fost funcționar al C.I.A. — William Hyland — care a făcut parte și din Consiliul Securității Naționale.

Ceilalți membri ai U.S.I.B. — Biroul Federal de Investigații, Comisia pentru Energia Atomică și Departamentul Finanțelor — sînt mai puțin importanți, atribuțiile lor esențiale neavînd nici o legătură cu strîngerea de informații secrete despre alte țări.

Printre obligațiile F.B.I.-ului privind securitatea internă este inclusă și cea referitoare la protejarea țării de orice încercare de spionaj din partea altei țări, sarcină care este de competența comunității.

Comisia pentru Energia Atomică are un serviciu de spionaj ce se ocupă de culegerea de informații privind potențialul nuclear al altor țări și care dispune de stații de observare situate pretutindeni în lume — deservite uneori de personal tehnic aparținînd C.I.A. — cu scopul de a detecta experiențele nucleare efectuate de celelalte puteri nucleare.

Relațiile dintre Departamentul Finanțelor și comunitatea de spionaj se referă în special la campania de prevenire a pătrunderii drogurilor pe teritoriul Statelor Unite ale Americii.

Spre deosebire de ceilalți membri ai comunității spionajului american, Agenția Centrală de Informații (C.I.A.), care potrivit cifrelor din tabel are 16 500 de angajați și un buget

---

* Rey S. Cline ajunsese director adjunct al C.I.A. pentru problemele serviciilor de informații, dar în urma unui conflict a fost trimis să conducă rezidența agenției din R. F. Germania. Acest exil însă nu i-a diminuat nici talentul și nici capacitatea de bun analist al informațiilor secrete, datorită cărora B.I.R. n-a avut decît de cîștigat. (N.A.)

anual de 750 de milioane de dolari, este mult mai mare decît se dă să se înțeleagă.

Defalcate, efectivele și creditele bugetare, în cifre aproximative, ar fi următoarele :

	Personal	Buget (în milioane de dolari)
— Cabinetul direcției	400	10
— Direcția de operații (Serviciul pentru operațiuni clandestine)	6000	440
din care : — spionaj-contraspionaj	(4200)	(180)
— acțiuni clandestine	(1800)	(260)
— Direcția de administrație și servicii	5300	110
din care : — comunicații	(2000)	(70)
— diverse alte servicii	(3300)	(40)
— Direcția pentru spionaj	3500	70
din care : — analiză	(1200)	(50)
— prelucrarea datelor	(2300)	(20)
— Direcția de știință și tehnologie	1300	120
din care : — documentație tehnologică	(1000)	(50)
— cercetare și dezvoltare	(300)	(70)
TOTAL	16 500 *	750 **

De fapt, nici C.I.A. însăși nu cunoaște exact numărul tuturor celor care lucrează pentru ea, cifrele de mai sus neincluzînd zecile de mii de angajați pe bază de contract (mercenari, agenți secreți, consilieri etc.) sau pe cei încadrați în companiile și firmele din proprietatea sa ***.

Avîndu-se în vedere compartimentarea voit excesivă a muncii, mai ales la nivelul Direcției de operații, precum și proasta organizare a sistemului de evidență — de asemenea, se pare, o chestiune deliberată, tot din „motive de secu-

* Aproape 5 000 dintre membrii personalului C.I.A. funcționează în străinătate, majoritatea (60—70%) aparținînd Direcției de operații. Ceilalți sînt în cea mai mare parte ofițeri de comunicații și personal operațional auxiliar. (N.A.)

** Această cifră nu cuprinde și fondul special extraordinar al directorului C.I.A. (N.A.)

*** Gărzile de apărare a securității localurilor și diverselor instalații ale C.I.A., personalul de întreținere și aprovizionare, cei care încadrează restaurantele, barurile, cofetăriile și alții din administrație nu sînt, de asemenea, incluși în cifrele estimate. (N.A.)

ritate" —, toate eforturile care s-au făcut pentru a se ști cît de cît exact numărul angajaților n-au dus la nici un rezultat.

Există agenți angajați doar pentru o anumită misiune, agenți care servesc pe bază de contract timp de cîțiva ani sau agenți profesioniști, ce-și dedică întreaga lor carieră serviciilor C.I.A.

Agenții pe bază de contract sînt uneori păstrați și plătiți și după expirarea termenului, dar ei rămîn cunoscuți numai de ofițerii operativi cu care au lucrat efectiv. De pildă, unul dintre instalatorii de tehnică implicați în afacerea Watergate, Eugenio Martinez, cînd a fost prins în acea zi de iunie 1972 rușinoasă pentru „democrația americană", încă primea 100 de dolari pe lună de la C.I.A. pentru o treabă aparent fără nici o legătură cu slujba sa secretă pe lîngă Comitetul pentru realegerea președintelui. C.I.A. pretinde că începînd de la acea dată l-a șters definitiv de pe lista angajaților săi.

Sub formula „Credite pentru programe", o sumă apreciabilă din fondurile operaționale anuale ale agenției este cheltuită într-o asemenea manieră. Subvenționarea în continuare a unor agenți care au devenit la un moment dat neproductivi este justificată printr-o serie întreagă de motive, cum ar fi : necesitatea păstrării secretului privind operațiunile lor, chiar dacă au fost executate cu mulți ani în urmă ; speranța că asemenea agenți se pot dovedi într-o împrejurare cu totul neașteptată din nou folositori (de regulă, ofițerii operativi renunță destul de greu la un „contact" devenit nefolositor la un moment dat) ; obligația pe care agenția o are față de foștii săi colaboratori — fenomen cunoscut în interiorul organizației sub numele de „atașament sentimental" și care are cea mai mare greutate. Se poate aprecia că mii de foști agenți secreți ai C.I.A. din diverse părți ale lumii sînt încă pe listele de plată ale acesteia, costînd-o anual sute de mii sau chiar milioane de dolari.

Toți mercenarii și majoritatea angajaților activi folosiți în operațiunile paramilitare servesc, de asemenea, pe bază de contract, nefiind deci incluși în cifra autorizată pentru efective a C.I.A. Valoarea efectivelor acestor auxiliari nu poate fi estimată decît foarte aproximativ. În Laos și în Vietnam, de exemplu, Serviciul pentru operațiuni clandestine știa destul de exact numărul localnicilor de pe listele sale de plată, dar nu a știut niciodată foarte sigur numărul complet al efectivelor de mercenari, remunerați prin numeroasele programe de asistență inițiate de C.I.A., multe sub acoperirea Departamentului

Apărării, Agenției pentru Dezvoltare Internațională (A.I.D.), companiei „Air America" ș.a.

Pe de altă parte, personalul întrebuințat cu contract sau menținut în contact secret pentru rezolvarea foarte diverselor sarcini ale agenției, altele decît cele de spionaj sau de operațiuni paramilitare, nu figurează pe vreo listă de evidență completă.

Încercările de a se întocmi o listă completă a personalului C.I.A. au fost obstrucționate și pînă la urmă oprite de fostul director Richard Helms, care le-a considerat o potențială violare a secretului operațional. Cu toate aces'ea, cînd rolul C.I.A. în universitățile americane a fost vehement contestat de Asociația Națională a Studenților, Helms a ordonat să se stabilească cifra exactă a studenților și profesorilor universitari care lucrau pentru agenție pe bază de contract. După cîteva zile de investigații, funcționarii care primiseră acest ordin au raportat că nu au putut stabili această cifră. Helms a ordonat imediat să se procedeze la întocmirea unui studiu complet asupra situației și, după mai bine de o lună de cercetare a dosarelor agenției, i s-a prezentat un raport ce conținea numele a sute de profesori și funcționari administrativi din peste 100 de universități. Dar autorii raportului știau că acesta era incomplet și de aceea n-au fost surprinși cînd la numai cîteva săptămîni un agent al C.I.A. dintr-o universitate, nemenționat în raport, s-a desconspirat.

Tot atît de dificil este să se stabilească și numărul celor care lucrează în firmele și companiile ce sînt proprietatea C.I.A. La sediul acesteia, de exemplu, nu s-a reușit niciodată să se cunoască numărul exact al avioanelor ce-i aparțin și cu atît mai puțin al personalului ce le deservește. Numai o singură companie — „Pacific Corporation" —, care controlează societățile „Air America" și „Air Asia", dispune de aproape 20 000 de angajați, ceea ce înseamnă mai mult decît întregul efectiv al C.I.A. Timp de ani îndelungați importantele activități ale societății au fost dirijate de un agent cu contract, ulterior promovat în cadrul funcționarilor superiori ai agenției, care, la rîndul său, era din cînd în cînd supravegheat de un inspector al C.I.A. ce se lamenta permanent că nu are nici cea mai mică posibilitate de a-și da seama „de ceea ce se petrecea în această sfîntă afacere".

Foarte conștientă de faptul că C.I.A. este de două-trei ori mai mare decît pare să fie, conducerea acesteia a încercat tot timpul să-i minimalizeze adevăratele dimensiuni. Pe timpul

directoratului lui Richard Helms, cînd personalul profesionist autorizat era de 18 000 de oameni, funcționarii administrativi ai agenției aveau grijă ca cifra globală a angajaților să fie permanent cu 200—300 sub nivelul admis. Chiar în perioada de vîrf a războiului din Vietnam, cînd majoritatea agențiilor de securitate națională își sporeau sensibil efectivele, C.I.A. își satisfăcea nevoile de personal cu ajutorul contractelor secrete, lăsînd impresia că practică încadrări relativ restrînse.

Plafonul de efective legal admise pentru C.I.A. este depășit însă și prin multe alte artificii birocratice.

Așa după cum cifrele privind personalul C.I.A. nu corespund realității, nici datele referitoare la bugetul acesteia nu conțin nici pe departe toate resursele sale financiare. Societățile din proprietatea agenției sînt, în general, întreprinderi lucrative și au astfel posibilitatea să asigure „patronului" servicii gratuite. Exemplul cel mai caracteristic în acest sens îl constituie companiile „Air America", „Air Asia" și alte cîteva care practică intense afaceri deosebit de rentabile și își sporesc încontinuu profiturile. Beneficiile lor anuale ajung la zeci de milioane de dolari, dar cifrele sînt inexacte pentru că, de obicei, contabilii C.I.A. nu le cer o evidență detaliată, agenția fiind foarte mulțumită că are de unde primi bani pentru acțiunile ce-i sînt caracteristice.

Bugetul anual al C.I.A. nu include nici contribuția permanentă a Pentagonului în multe milioane de dolari pentru foarte importante proiecte tehnice de spionaj și activități clandestine deosebit de costisitoare. De exemplu, bugetul anual al Direcției pentru știință și tehnologie a C.I.A. nu depășește decît cu puțin 100 de milioane de dolari, deși în realitate ea cheltuiește în fiecare an peste 500 de milioane. Diferența este acoperită în cea mai mare parte de forțele aeriene, care asigură toate programele naționale de zboruri de recunoaștere ce interesează diversele organisme de spionaj ale Statelor Unite.

De asemenea, dacă în Laos războiul „secret" de mai bine de 10 ani a costat anual aproape 500 de milioane de dolari, C.I.A. nu suporta decît maximum 10% din sumă, restul fondurilor provenind de la Departamentul Apărării, Agenția pentru Dezvoltare Internațională și alte organisme de stat federale.

Șeful serviciului planificării și de programe al C.I.A., pe deplin conștient de numeroasele surse suplimentare de venituri, declara la un moment dat că directorul agenției nu con-

duce o simplă organizație multimilionară, ci un conglomerat de mai multe miliarde de dolari, care nu poate fi, practic, controlat din exterior.

În aceste condiții, C.I.A. nu numai că este mai bogată decît arată bugetul său anual, dar este unul dintre puținele organisme federale nedeficitare. În realitate, C.I.A. dispune de mai mulți bani decît are nevoie să cheltuie. De la înființarea sa, din 1947, ea a încheiat aproape fiecare exercițiu financiar cu un surplus pe care se străduiește foarte serios să-l țină secret față de serviciile de control bugetare sau de diversele subcomisii ale Congresului. Dar riscuri de dezvăluire prea mari nu sînt, pentru că toți se comportă, de obicei, prietenos și cu indulgență față de C.I.A.

La recomandarea conducerii superioare a C.I.A., fondurile suplimentare sînt transferate în fiecare an în conturile principalelor sale secoare, cu mențiunea că banii se țin la dispoziția cabinetului directorului. Procedeul pare totuși prea puțin necesar, dacă se are în vedere că agenția dispune întotdeauna de o sumă de 50—100 de milioane de dolari pentru cheltuielile neprevăzute, la rubrica „Fondul special de urgență al directorului".

Crearea acestui fond de urgență este autorizată de o lege unică în sistemul legislativ american, elaborată în anul 1949 pentru a-i acorda directorului C.I.A. privilegiul „de a cheltui bani fără a ține seama de prevederile regulilor și dispozițiilor legale de utilizare a creditelor de stat ; pentru motive de ordin confidențial, excepționale sau urgente, orice cheltuieli pot fi justificate prin simpla angajare a responsabilității directorului".

Dar au existat situații cînd acest fond a fost folosit de o manieră ilegală și abuzivă, pentru rezolvarea intereselor altor organisme guvernamentale.

De exemplu, cînd Robert McNamara era secretar de stat al apărării, promisese oficialităților norvegiene că guvernul S.U.A. le va furniza unele instalații noi de apărare care valorau mai multe milioane de dolari. Ulterior, McNamara a constatat că Pentagonul nu avea în rezervele sale asemenea echipament, așa că instalațiile trebuiau achiziționate, dar cum nu prea existau fonduri din cauza cheltuielilor enorme făcute cu războiul din Vietnam, era necesar să se găsească o soluție de compromis. Lucrurile erau încă și mai complicate pentru că tocmai în momentul respectiv exista un dezacord între McNamara și unii membri ai Congresului în legătură cu ajutorul

militar american acordat străinătății. În cele din urmă salvarea a venit de la C.I.A., Pentagonul solicitînd și obținînd, cu aprobarea Casei Albe, fondurile necesare pentru satisfacerea angajamentului luat față de Norvegia.

Apropo de modul cum mai poate fi folosit „Fondul de urgență al directorului C.I.A." este edificator și următorul exemplu.

Cînd președintele Johnson a participat la Punta del Este — o stațiune extrem de elegantă și de mondenă din Uruguai — la o reuniune a Organizației Statelor Americane, acesta a împărțit cu generozitate daruri și amintiri cosisitoare tuturor, considerînd că o asemenea extravaganță îl prinde de minune pe un președinte american. Dar Johnson a depășit cu mult fondul de reprezentare rezervat acelei reuniuni și Departamentul de Stat s-a văzut pus în neplăcuta situație de a nu putea achita „nota de plată". Nu suridea nici perspectiva de a se cere fonduri suplimentare Congresului. Și atunci salvarea a venit tot de la C.I.A., cu al ei „Fond special de urgență al directorului".

Asemenea situații au dus la opinia curentă în cadrul C.I.A. că operațiile sale financiare sînt mai presus de orice lege și de aci numeroasele practici de evaziune fiscală din partea agenției neconstatabile de absolut nimeni din afara ei, chiar dacă au fost încercări insistente în acest sens. O inițiativă a însuși directorului C.I.A., Richard Helms, l-a făcut pe Wilfred McNeil, fost amiral și inspector financiar al Departamentului Apărării, să devină examinatorul confidențial al practicilor financiare ale agenției. În aceste condiții, McNeil a fost informat complet cu privire la cele mai delicate procedee financiare, i s-a prezentat un raport referitor la metodele de cumpărare și vînzare de valută forte la bursa neagră internațională, i s-a explicat mecanismul prin care agenția autorizează fonduri pentru operațiunile sale etc. A aflat astfel că pentru aprobarea noilor proiecte sau pentru reînnoirea celor vechi se folosea un sistem de majorare sau micșorare a tarifelor pe baza creșterii sau descreșterii prețului de cost. Operațiunile de spionaj în alte țări, care costau pînă la 10 000 de dolari, puteau fi aprobate de ofițerii operativi aflați în țările respective, în timp ce operațiunile mai costisitoare necesitau, progresiv aprobarea șefului de sector, de divizie sau a șefului Serviciului pentru operațiuni clandestine. Operațiunile care depășeau 100 000 de dolari aveau nevoie de aproba-

rea specială a directorului C.I.A. In fine, McNeil a fost informat și în legătură cu sistemul de control intern al agenției menit să împiedice folosirea necorespunzătoare a fondurilor secrete de ofițerii operativi aflați în misiune. Și tocmai cînd se credea că acesta este pe deplin edificat și că poate întocmi un raport lămuritor pentru toți scepticii, McNeil s-a retras politicos din afacere, problema fiind definitiv închisă.

Structura Agenției Centrale de Informații

C.I.A. se compune din cinci sectoare distincte : cabinetul directorului și patru direcții operative.

Cabinetul directorului. Cei mai înalți responsabili ai C.I.A. — directorul și adjunctul acestuia — sînt numiți de președintele S.U.A. Două organisme speciale din cadrul cabinetului directorului — I.R.A.C. și U.S.I.B., despre care s-a mai vorbit — îl ajută pe acesta să-și îndeplinească sarcinile de șef al comunității spionajului american.

Alte organe incluse în cabinetul directorului sînt servicii ce intră în componența normală a oricărui organism guvernamental : un serviciu de presă, un birou de legături interne, o comisie juridică etc. Mai merită însă menționate și Secretariatul pentru comunicații și Serviciul istoric (Historical Stoff). Primul a fost înființat în 1950 de directorul C.I.A. de atunci, generalul Walter Bedell Smith, ofițer de stat-major cu multă experiență, după ce a aflat că orice legătură a agenției, inclusiv cele dintre Centrală și rezidențele operaționale secrete, este supusă controlului Direcției de operații. Se spune că directorul ar fi afirmat că nu ofițerii operativi sînt cei care să decidă ce informație secretă trebuie să i se comunice sau nu lui. Așa a ajuns Secretariatul pentru comunicații sub imediata autoritate a directorului, dar încă de pe atunci ofițerii operativi au descoperit alte căi de a face imposibilă transpirarea celor mai delicate date în afara Direcției de operații ori de cîte ori s-a considerat că acest lucru este necesar.

Serviciul istoric reprezintă una dintre cele mai inspirate încercări ale C.I.A. de a se asigura de păstrarea în cel mai adînc mister a secretelor ce-i caracterizează acțiunile. Acum cîțiva ani, agenția a început să invite foști șefi ai serviciilor sale să-și scrie memoriile încheind cu ei contracte și remunerîndu-i ca pe orice angajați. Rezultatul muncii acestora este, natural, „secret de stat" și supus unor restricții severe. Agen-

ția consideră că este mult mai bine să procedeze astfel, decît să acorde deplină libertate foștilor săi angajați pentru a publica impresii și date despre activitatea lor în C.I.A.

Cea mai importantă dintre cele patru direcții ale C.I.A. este *Direcția de operații* (serviciile secrete sau serviciul pentru operațiuni clandestine), care are 6 000 de ofițeri de informații și funcționari civili, proporția dintre aceste două categorii fiind de 2/1. Aproape 45% din personalul acestei direcții este staționat în alte țări, marea majoritate beneficiind de acoperiri oficiale, mai ales atașați militari. Doi din fiecare trei membri ai acestei direcții sînt implicați în activități generale de informații : misiuni de legătură, spionaj și contraspionaj — ceilalți fiind folosiți în foarte variatele acțiuni secrete întreprinse de C.I.A. În pofida numărului mai mic al acestora din urmă, costul anual al variatelor acțiuni secrete marca C.I.A. (intervenții în afacerile interne ale altor țări) se ridică la jumătate din fondurile destinate activităților de spionaj și contraspionaj.

Direcția de operații este divizată în 15 sectoare distincte, dar procedeele operaționale nu respectă întotdeauna schema foarte clară din organigramă. Excepțiile au tendința să devină regulă. De pildă, anumite acțiuni clandestine, care ar părea în mod logic să fie de competența unui sector, sînt adesea îndeplinite de altul, din motive de sensibilități politice, datorită unor nevoi mai mari de conspirativitate, din cauza comodității sau pur și simplu pentru că așa se întîmplă.

Marea majoritate a personalului „serviciilor secrete" (aproximativ 4 800 de angajați) acționează în „sectoare operaționale", în centrală sau străinătate, care corespund cu diviziunile geografice administrative ale Departamentului de Stat, tocmai pentru că se lucrează sub acoperirea acestui organism. Cel mai cuprinzător sector operațional este Divizia Extremului Orient, care dispune de un efectiv de 1 500 de persoane, apoi cea a Europei (occidentale), Divizia emisferei occidentale (America Latină și Canada) și cele ale Orientului Apropiat, Europei răsăritene și Africii (numai 300 de persoane). Filiera comandanților este următoarea : șeful direcției, șefii sectoarelor operaționale (divizii), rezidenții, șefii bazelor.

În lumea întreagă, rezidențele și bazele C.I.A. constituie cartierul general al acțiunilor secrete întreprinse în țara respectivă. Rezidența este, de obicei, amplasată la ambasada S.U.A. din capitala țării în cauză, în timp ce bazele sînt răspîndite în cele mai importante orașe sau pe lîngă unitățile mi-

litare americane. În Germania Federală, de exemplu, cea mai importantă zonă operațională a C.I.A. se află la Bonn, rezidentul făcînd parte din personalul ambasadei. Bazele subordonate acestuia sînt situate în alte cîteva orașe, sub acoperirea bazelor militare răspîndite pe întreg teritoriul Republicii Federale Germania.

Divizia de operații interne reprezintă, în principiu, tot o divizie zonală, deși misterioasele sale activități clandestine nu se desfășoară pe teritorii străine, ci în S.U.A. Șeful său, asemenea celorlalți șefi ai diviziilor zonale, este un angajat civil a cărui poziție este echivalentă cu cea a unui general cu două sau trei stele și își are biroul într-un imobil din apropierea Casei Albe.

Rezidența din Washington dispune de baze amplasate în cele mai importante orașe ale Statelor Unite ale Americii.

Personalul Direcției de operații este clasificat în trei categorii: agenți de informații (spionaj), agenți de contraspionaj și specialiști în acțiuni clandestine, fiecare categorie constituind un compartiment care supraveghează în domeniul său politica operațională și asigură asistența diverselor servicii zonale sau a elementelor aflate la post. De exemplu, pentru o operație care constă în publicarea unui articol tendențios într-un ziar chilian, specialiștii în domeniul propagandei din compartimentul acțiunilor clandestine scriu articolul respectiv împreună cu cei de la biroul chilian al Diviziei emisferei occidentale și îl transmit în Chile printr-o societate proprietate a C.I.A. Apoi, un lucrător operativ de la ambasada americană din Santiago are grijă să asigure apariția articolului respectiv, servindu-se de un agent infiltrat în presa locală.

Secția pentru operațiuni speciale este un fel de organ intermediar între diviziile zonale și cele trei compartimente de mai sus. Principalul său rol constă în asigurarea efectivelor necesare desfășurării operațiunilor paramilitare (mercenari sau soldați închiriați, specialiști calificați pentru asemenea acțiuni, materiale). Activitățile desfășurate de această secție sînt sub controlul șefului rezidenței din țara unde se pune la cale operațiunea paramilitară.

Trei alte compartimente ale Direcției de operații sînt, în fine, cele care asigură asistența tehnică necesară sectoarelor operaționale: Divizia pentru misiuni și programe, care se ocupă de planificare și de problemele bugetare ale direcției, întocmește materiale și justificările diverselor acțiuni secrete prezentate pentru aprobare Comitetului celor 40; Divizia pentru servicii operaționale, care se ocupă, printre altele, de asigurarea acoperirii de protecție pentru ofițerii operativi clandestini și Divizia pentru servicii tehnice, care produce în atelierele și laboratoarele sale toate accesoriile necesare spionajului (deghizaje, aparate foto și magnetofoane miniaturale, microfoane, coduri și aparate de transmitere etc.).

Direcția de administrație și servicii este eșalonul specific administrativ al C.I.A. Cea mai mare parte a personalului său și creditele ei sînt utilizate pentru înfăptuirea programelor operaționale ale „serviciilor secrete" și de aceea, uneori, în interiorul C.I.A. se vorbește că aceasta este „sclava" Direcției de operații.

Această direcție acordă în egală măsură sprijin și Direcției pentru spionaj, precum și Direcției pentru știință și tehnologie, dar importanța lor este considerată mult mai mică, așa că toate eforturile converg totuși către operațiunile clandestine.

Nu este deloc întîmplător faptul că servicii financiare ale acestei direcții își au sediile la Hong-Kong, Beirut, Buenos Aires și Geneva, unde beneficiază de acces larg pe piața monetară internațională.

Serviciul de securitate asigură protecția fizică a instalațiilor secrete atît în țară, cît și în străinătate, efectuînd, de asemenea, teste de determinare a sincerității tuturor angajaților C.I.A., personalului cu contract și majorității agenților străini.

Oficiul pentru servicii medicale dispune de medici specialiști sigur, care tratează personalul agenției, examinează potențialii agenți sau pe cei deja recrutați, întocmește „fișele psihologice" ale unor personalități străine.

Serviciul de logistică se îngrijește de depozitele de arme și de alte materiale ale agenției din S.U.A. sau străinătate, procură echipament obișnuit pentru birouri și mobilier, precum și diferite materiale secrete necesare rezidențelor și bazelor din străinătate și îndeplinește o serie întreagă de alte treburi administrative.

Serviciul de comunicații, care cuprinde aproape jumătate din cei 5 000 de funcționari de carieră ai Direcției de administrație și servicii, asigură mijloacele și căile de comunicație secretă dintre centrala C.I.A. și sutele de rezidențe și baze din străinătate (contra cost, deservește în acest sens și Departamentul de Stat pentru majoritatea ambasadelor și consulatelor sale).

Biroul pentru pregătirea cadrelor dirijează școlile de pregătire ale C.I.A. amplasate în S.U.A. și în alte cîteva țări.

Biroul pentru personal se ocupă de recrutarea și evidența personalului de carieră al C.I.A.

Materialul de sprijin este cel mai adesea de o importanță vitală pentru succesul unei operațiuni clandestine și de aceea un specialist în aprovizionare, ca și un bun sergent-major de companie, este indispensabil oricărei rezidențe sau baze C.I.A. Cînd un șef de rezidență descoperă un specialist în furnituri corespunzător, apt să procure toate elementele necesare instalațiilor pentru buna desfășurare a unei operațiuni, între cei doi se stabilește o alianță profesională trainică, făcînd deseori carieră comună. Mai mult, uneori, un ofițer auxiliar superior poate acționa ca un veritabil adjunct al rezidentului, date fiind strînsele raporturi dintre ei.

În acest context, Direcția de operații și Direcția de administrație și servicii reprezintă împreună un organism cu largă autonomie.

Direcția pentru spionaj, cu un efectiv de circa 3 500 de persoane, efectuează două activități esențiale : în primul rînd, întocmește rapoarte finite pe baza analizei atît a informațiilor din surse secrete, cît și a celor din surse publice, iar în al doilea rînd, îndeplinește anumite servicii de interes pentru întreaga comunitate a spionajului american (documentare, un imens fișier biografic al personalităților străine, ascultarea emisiunilor radiofonice din alte țări, interpretarea fotografiilor realizate cu ajutorul sateliților sau al avioanelor de spionaj). Aproximativ 2/3 din bugetul de 70 de milioane de dolari al direcției sînt alocate acestor activități considerate de mare interes pentru securitatea națională. Departamentul de Stat, precum și Departamentul Apărării sînt astfel scutite de cheltuieli pentru efectuarea unor operații similare, pentru că C.I.A. le oferă prompt informații. Cînd se petrece o schimbare în conducerea vreunui stat sau cînd se anunță trimiterea unui nou diplomat străin la Washington, Direcția pentru spionaj transmite imediat celorlalte agenții guvernamentale datele biografice, de obicei secrete, ale celor în cauză. De asemenea, diversele servicii ale Departamentului de Stat (ca și anumite organe de presă sau oameni de știință) primesc cu regularitate buletinul nesecret al C.I.A., cuprinzînd extrase din emisiunile radiotelevizIunilor străine.

Activitățile altor secții ale direcției vizează problemele politice, economice și de strategie militară. Pe lîngă informații secrete curente — sub formă de rapoarte sau note zilnice pe marginea celor mai importante evenimente care se petrec în lume — specialiștii direcției pun la dispoziția responsabililor politicii guvernamentale analize ample asupra unor tendințe, asupra unor posibile regiuni de criză sau asupra altor probleme de interes pentru Statele Unite. A întocmi asemenea rapoarte este ca și cum ai publica un ziar și, de fapt, Direcția pentru spionaj scoate zilnic și săptămînal astfel de publicații care, făcînd abstracție de caracterul lor secret, seamănă cu publicațiile presei americane. Aceste rapoarte, incluzînd informații secrete curente, împreună cu altele speciale asupra unor subiecte ca perspectivele recoltei de grîu în U.R.S.S. sau corupția în cutare țară, sînt expediate sutelor de personalități politice americane. Clientul nr. 1 este, normal, președintele S.U.A., căruia i se trimite în fiecare dimineață un buletin special intitulat „Informare zilnică pentru președinte" (The President's Daily Brief).

În timpul administrației Johnson, aceste informări cuprindeau frecvent, pe lîngă informațiile secrete obișnuite, și amănunte de scandal din viața particulară a anumitor conducători, citite întotdeauna cu aviditate de președinte. Apetitul președintelui Johnson pentru informații secrete depășea cu mult obișnuitul. Un fost înalt funcționar al Departamentului de Stat povestește că după ce a participat la o reuniune la Casa Albă, a mai rămas cîtva timp pentru a sta de vorbă cu președintele. Acesta i-a oferit cu satisfacție nedisimulată să asculte o înregistrare (efectuată probabil de F.B.I.) compromițătoare pentru o personalitate politică. Mai tîrziu, C.I.A. a descoperit că președintele Nixon nu apreciază asemenea „picanterii" și, în consecință, tonul informărilor s-a modificat. Dar curînd publicația a devenit destul de neinformativă pentru Nixon și Henry Kissinger, iar lecturarea ei a trecut în sarcina unor membri mai puțin importanți ai Consiliului Securității Naționale.

A patra și cea mai recent înființată direcție a C.I.A. este *Direcția pentru știință și tehnologie*, cu cel mai redus personal — circa 1 300. Atribuțiile acesteia se referă la cercetări fundamentale și la probleme privind perfecționarea tehnologiilor, a sateliților folosiți în scopuri de spionaj, la analiza informațiilor din domenii de înaltă tehnicitate. Ea răspunde, de ase-

menea, de cea mai mare parte a activității de prelucrare a datelor cu mijloace electronice. Deși urmărește permanent progresele științei și efectuează muncă de cercetare în domenii științifice foarte variate, cele mai importante realizări ale sale țin de domeniul mijloacelor și procedeelor de spionaj tehnologic. De numele acestei direcții se leagă succesele în realizarea unor sateliți-spioni foarte perfecționați aflați în plină activitate, a radarului ce depășește linia orizontului, a sateliților „staționari".

*

Comparind disponibilul de fonduri și de personal al C.I.A. cu beneficiile aduse pe linie de spionaj de diversele sale direcții, orice examinator rezonabil poate ajunge la o concluzie asemănătoare cu cea a succesorului temporar al lui Richard Helms, James Schlesinger. La 5 aprilie 1973, acesta recunoștea în fața Comisiei senatoriale pentru problemele militare : „Avem într-adevăr o problemă... avem personal prea numeros. Numărul celor aflați în diferite sectoare operaționale este prea mare. Este vorba de cei care în trecut au activat în exterior. Un accent tot mai mare se pune pe știință și tehnologie, pe aprecierea și evaluarea informațiilor secrete".

Declarațiile lui Schlesinger, ca și faptul că nu era „de-al casei" — neprovenind dintre cei încadrați în serviciile secrete — îndreptățeau un anume optimism din partea numeroșilor critici care consideră că C.I.A. este prea absorbită de aspectele clandestine ale activităților de spionaj. Dar mandatul lui Schlesinger n-a durat decît 4 luni, întrucît a fost numit ministru la apărare. Schimbările pe care le-a efectuat au însemnat, în general, o reducere cu 6% a personalului și un proiect de pensionare timpurie a unor angajați uzați. I-a succedat William Colby, despre a cărui carieră de ofițer operativ, specializat în tot felul de „trucuri murdare", se poate spune că a fost extraordinară, avîndu-se în vedere succesele sale și de la care nu se putea aștepta altceva decît continuarea politicii Dulles-Helms de prioritate a acțiunii secrete.

*

Contrar prevederilor legii din 1947 privind securitatea națională, C.I.A. nu se ocupă în prezent de „coordonarea activităților de spionaj întreprinse de diversele departamente ministeriale și organisme oficiale". Pe la începutul lui 1950, directorul său reușise efectiv să exercite un oarecare control

asupra acestor organisme, dar veritabila explozie tehnologică intervenită în cursul anilor următori în privința metodelor de spionaj a provocat o expansiune rapidă a diferitelor servicii de specialitate. În general, cu excepția C.I.A., activitățile de spionaj au suferit transformări radicale devenind, dintr-o profesie oarecum restrînsă pentru care factorul principal era agentul, o întreprindere de culegere de informații dominată de tehnică și mașini de proporții neobișnuite. Culegerea datelor cu mijloace tehnice, cîndva o activitate relativ neînsemnată, s-a transformat într-un vast domeniu de programe dintre cele mai diverse : COMINT — serviciu de informații pentru comunicații ; SIGINT — spionaj în domeniul semnalelor și semnalizărilor ; PHOTINT — spionaj prin fotografii ; ELINT — spionaj cu mijloace electronice ; RADINT — spionaj prin stații radar.

Informațiile se obțin prin echipamente ultrasofisticate, plasate în avioane, pe nave și submarine, pe sateliți spațiali orbitali sau staționari, în posturi de interceptare radio sau stații radar, unele dintre instalațiile respective atingînd dimensiunea a trei terenuri de fotbal. Dispozitivele de înregistrare utilizate pentru colectarea de date cuprind aparate de fotografiat cu capacitate foarte mare de descompunere a imaginii, radare cu rază oblică de acțiune și alte aparate de foarte mare complexitate.

Proliferarea procedeelor tehnice de colecționare a datelor a avut consecințe importante și asupra recrutărilor de personal pentru serviciile de spionaj. Natura și imensitatea cantităților de date culese au dus la apariția a multiple categorii de specialiști : decriptori, analiști, interpreți ai documentelor fotografice, traducători ai datelor telemetrice, semnalelor radar și altele, datorită cărora țăcănitul și semnele interceptate de mașini devin accesibile experților în materie de spionaj. Aceste transformări au dus la apariția unei noi categorii de tehnicieni și programatori, care imaginează, perfecționează și controlează funcționarea sistemelor atît de secrete, încît numărul celor ce cunosc produsul finit ajunge să fie doar de cîteva mii sau sute de persoane.

Informațiile culese prin intermediul dispozitivelor tehnice reprezintă cel mai valoros și cel mai apreciat material aflat la dispoziția spionajului Statelor Unite. Fără ele, ar fi fost destul de dificil, dacă nu chiar imposibil pentru guvernul american, să determine cu precizie potențialul strategico-militar al altor țări.

De îndată ce au prins gustul informațiilor obținute cu ajutorul mijloacelor tehnice, organismele militare au reclamat analizarea, mereu mai frecventă și mai detaliată, a potențialului forțelor armate străine, cerînd, pentru aceasta, tehnicienilor, care dispun de credite aproape nelimitate, să-și perfecționeze aparatura. Noile exigențe în privința datelor secrete militare se puneau astfel de acord cu noile metode tehnice de culegere a acestora, putîndu-se spune că se s imulau reciproc. Informațiile culese răspundeau unor necesități și generau, la rîndul lor, noi cereri de date, care aveau ca rezultat apariția unor sisteme tehnice din ce în ce mai perfecționate.

În primii ani ai exploziei tehnologice, posibilitatea folosirii dispozitivelor de această natură în domeniul spionajului reținuse destul de puțin atenția lui Allen Dulles, care se interesa mai mult de tot felul de acțiuni clandestine și de posibilitatea răsturnării guvernelor altor țări. După ce acesta și-a încheiat cariera, succesorul său, John McCone, și-a dat seama foarte curînd de importanța noilor metode de culegere a informațiilor. Din intenția de a oferi Agenției Centrale de Informații șansa de a ocupa o poziție dominantă în acest sector, el a înființat Direcția pentru știință și tehnologie, numindu-l în fruntea noului organ pe un tînăr și strălucit om de știință, Albert „Bud" Wheelon. Dar, cu toată tenacitatea și perseverența sa, McCone nu putea face față Pentagonului, al cărui titular de atunci, Robert McNamara, sprijinea foarte energic serviciile militare de spionaj în eforturile lor de a cîștiga un control maxim asupra culegerii de informații prin mijloace tehnice.

Cel ce i-a urmat la conducerea comunității, amiralul William Raborn, a reușit și mai puține lucruri, fiind înlocuit, după numai 14 luni, de Richard Helms. Dar acesta, ca și Dulles, era interesat mai mult de serviciile secrete, de care-l lega, dealtfel, întreaga sa carieră, decît de aparatura care revoluționase activitatea de spionaj. Drept urmare, de-a lungul întregului său mandat, C.I.A. a fost umbrită complet de celelalte agenții și organisme americane de spionaj în privința sis'emelor tehnice de culegere și analiză a datelor, rămînînd să domine doar sectorul operațiunilor clandestine, unde însă serviciile militare de informații s-au insinuat din ce în ce mai mult.

Richard Helms avea un viguros simț al realității și calități de administrator. El știa mult prea bine că, nefiind membru al cabinetului, îi era dificil să se opună influenței ministrului apărării, care răspundea, în ultimă instanță, de repar-

tiția bugetului destinat spionajului militar. Neavînd deci suficientă autoritate pentru a susține, în calitate de șef al comunității spionajului american, că armata ar trebui să-și reducă fondurile destinate unui anume program de spionaj în favoarea altui organism, Helms pur și simplu n-o făcea !

Conducerea comunității spionajului american nu-l preocupa totuși în suficientă măsură, astfel că situațiile în care Helms a încercat realmente să influențeze într-un fel oarecare alte agenții din afara C.I.A. au fost prea puține.

La un moment dat, cîțiva funcționari din anturajul său i-au cerut să autorizeze o investigare oficială a accentului care se pune în culegerea de informații pe numeroasele procedee tehnice de obținere de date secrete. Helms nu s-a arătat prea încîntat să se aventureze într-o întreprindere atît de complexă, unde serviciile militare de informații dominau efectiv, și a dispus, în consecință, să se întocmească un studiu cu strictă referință la nevoile interne ale C.I.A. Grupul însărcinat cu elaborarea studiului respectiv avea să fie condus de un experimentat funcționar superior al C.I.A., Hugh Cunningham. Nu după mult timp, raportul era gata și începea cu fraza : „Serviciile de spionaj ale Statelor Unite string prea multe informații", observînd, în continuare, că în activitatea de culegere de date erau numeroase paralelisme, că abundența de informații brute sufoca pur și simplu sistemul, fapt ce ducea la complicarea muncii analiștilor care aveau sarcina de a extrage ceea ce era realmente important pentru responsabilii politicii americane. Studiul grupului condus de Cunningham a consternat C.I.A. într-o asemenea măsură, încît Helms a refuzat comunicarea sa și altor organisme de informații ale comunității, nemaivorbind de faptul că înșiși șefii din interiorul agenției erau iritați de criticile formulate la adresa propriei lor activități. În această situație, Richard Helms, suprem birocrat, ca întotdeauna dealtfel, a hotărît formarea altui grup de studiu, intitulat Grupul executiv superior, care să examineze concluziile primului, metodă ce se confirmase a fi foarte eficace și cu alte ocazii. Dar membrii grupului erau prea puțin dispuși să accepte în vreun fel concluziile Cunningham, pentru că toți erau șefi de servicii în direcțiile criticate în raport. În plus, în fruntea grupului a fost pus amiralul Rufus Taylor, director adjunct al C.I.A. (al treilea personaj în ierarhia acesteia), fost ofițer naval de carieră, funcționar greoi și lipsit de imaginație. Astfel, după mai multe reuniuni prelungite, grupul decidea că studiul privind colecționarea informațiilor nu

prezenta decît un interes periferic și deci practic nu putea fi luat în considerare. La puțin timp după aceea, Cunningham a fost transferat la serviciul de pregătire a personalului — sector care servea ca loc de exil pentru funcționarii în dizgrație. Alte reuniuni ale grupului n-au mai avut loc niciodată.

Deși avea puține posibilități și nu manifesta prea mare interes pentru modificări administrative, Richard Helms, în rolul său de conducător al comunității, a făcut cîteva tentative de limitare a expansiunii nedefinite a serviciilor de informații. Una dintre aceste tentative a fost chiar încununată de succes, cînd a refuzat să avizeze programul prezentat de forțele aeriene privind realizarea laboratorului orbital (MOL), considerat a fi, printre altele, și un sistem de culegere de date secrete. Private de avizul său, forțele aeriene n-au reușit să convingă Casa Albă de necesitatea acestui proiect, la care administrația Johnson a și renunțat, dealtfel, ulterior. Adoptînd o astfel de atitudine, Helms părea că se conformează puternicelor presiuni ale Casei Albe de a reduce anumite cheltuieli din cauza foarte costisitorului război din Vietnam, pe lîngă faptul că proiectul laboratorului orbital era considerat puțin rentabil și criticabil într-o așa perioadă de restricții bugetare.

În raporturile sale cu autoritățile guvernamentale, Helms era întotdeauna foarte realist și de aceea estima, cu rare excepții, cum a fost în cazul proiectului MOL, că nu dispunea de puterea necesară pentru a împiedica realizarea și achiziționarea de noi echipamente tehnice pentru culegerea de informații. El sesiza foarte bine că a se concentra prea mult pentru a elimina sau numai a reduce asemenea sisteme ar însemna să atragă mînia Pentagonului, care putea, la rîndul său, să-i submineze proiectele sale favorite de acțiuni clandestine în străinătate. O asemenea atitudine demonstrează că autoritatea reală asupra bugetului comunității spionajului american se află în mîinile Pentagonului, și nicidecum în cele ale directorului general al acesteia.

Într-o vreme, de exemplu, Helms i-a cerut unui eminent jurist new-yorkez, Frederick Eaton, să efectueze un studiu privind Agenția pentru Securitate Națională (N.S.A.), întrucît existau îndoieli serioase în cadrul comunității asupra aportului acestei agenții la efortul național de spionaj în raport cu bugetul ei în permanentă creștere, care ajunsese atunci la peste un miliard de dolari. Secretariatul lui Eaton, compus din funcționari la diverse servicii de spionaj, a reușit să strîngă

suficiente probe care demonstrau că informațiile obținute de N.S.A. nu aveau decît o importanță minoră sau marginală de utilizare pentru ceilalți membri ai comunității spionajului american. Dar Eaton, după lungi întrevederi cu cadre de conducere din Pentagon, spre marea surpriză a colaboratorilor săi, nu a sugerat nici un fel de reducere a cheltuielilor N.S.A. și a recunoscut justețea programelor acesteia. Profesioniștii în informații care au făcut parte din grupul său au refuzat să-l susțină, astfel că el a trebuit să-și formuleze singur concluziile la raportul anchetei efectuate sub responsabilitatea lui.

Lecțiile ce se puteau desprinde din această tentativă păreau foarte clare în ochii întregii comunități a spionajului. Era de notorietate că N.S.A. era un organism ce avea nevoie acută de reforme și experții care se ocupaseră de această problemă recomandaseră modificări substanțiale. Numai că tentativa lui Helms pentru ameliorarea condițiilor de funcționare a acestei agenții ultrasecrete n-au dus la nici un rezultat ; și dacă directorul general al comunității nu a reușit să-și impună autoritatea în acest caz — spuneau experții — este foarte improbabil ca el să poată influența costisitoarele programe ale celorlalte organisme de spionaj ale Pentagonului.

La cererea insistentă a funcționarilor din anturajul său, Helms a înființat la un moment dat un alt organism mixt : Serviciul general pentru problemele financiare ale spionajului (precursorul Comitetului consultativ pentru problemele financiare ale spionajului). Acest organism, al cărui obiectiv era realizarea de economii prin reducerea sau renunțarea la unele programe lipsite de importanță, avea multă autoritate, întrucît era condus de directorul adjunct al C.I.A. și avea ca membru pe directorul D.I.A. și pe cel al Biroului pentru informații și cercetare științifică al Departamentului de Stat. S-a procedat imediat la o nouă revizuire a programelor N.S.A. și s-a ajuns la concluzia, printre altele, că un exemplu de risipă îl constituia programul de interceptare a comunicațiilor, care costa mai multe milioane de dolari anual. Serviciul general pentru problemele financiare a mai descoperit că aproape toți specialiștii comunității care aveau acces la programele N.S.A. și cunoșteau rezultatele lor considerau informațiile oferite de acest program ca neprezentînd aproape nici un interes. Aceste considerații i-au fost transmise lui Paul Nitze, pe atunci subsecretar de stat al apărării, cu recomandarea desființării treptate a programului respectiv. N.S.A. era un organism militar de spionaj și hotărîrea de a menține sau a

suprima un program al ei trebuia totuşi luată la Pentagon. Timp de cîteva luni, Nitze nu a întreprins absolut nimic. Ulterior, cînd o fost schimbat din funcţie, i-a trimis o scrisoare de mulţumire lui Helms, informîndu-l că factori de decizie ai Pentagonului se pronunţă pentru continuarea programului contestat. Şi, în ciuda seriozităţii argumentelor ce i se aduseseră, Nitze nici nu s-a obosit să prezinte cel puţin unul dintre motivele pentru care Pentagonul preferase să nu fie de acord cu recomandarea directorului general al comunităţii spionajului american.

Ca urmare a unor asemenea înfringeri, Helms a renunţat la orice tentativă de a conduce realmente comunitatea. El chiar remarca în faţa colaboratorilor săi că în timp ce în calitatea sa de director al comunităţii răspunde teoretic de 100% din activităţile naţionale de spionaj, controlează de fapt mai puţin de 15% din resursele financiare ale acestora, restul de 85% aparţinînd Departamentului Apărării şi Comitetului mixt al şefilor de stat-major. În asemenea condiţii, conchidea Helms, nu poţi spera nici o clipă că se exercită o influenţă decisivă asupra repartizării creditelor sau asupra structurii de ansamblu a organismelor americane de spionaj.

Cu toate acestea, după instalarea administraţiei Nixon, personalităţi oficiale foarte importante, printre care însuşi preşedintele S.U.A. şi ministrul apărării, Melvin Laird, au început să-şi manifeste îngrijorarea faţă de expansiunea aproape necontrolată a programelor de spionaj ale Pentagonului. Laird declara, în prezentarea bugetului apărării, în 1970 : „Spionajul este foarte costisitor şi totodată indispensabil. Noi am descoperit că anumite activităţi de spionaj se suprapun sau sînt insuficient justificate. Aceste neajunsuri au suscitat critici în interiorul comunităţii spionajului şi chiar în afara acesteia. Noi putem rezuma în 5 puncte esenţa acestor critici :

1. Rezultatele activităţii noastre de spionaj sînt insuficient analizate. *

2. Suprapunerea diverselor activităţi de culegere a informaţiilor şi lipsa unui organism care să permită eliminarea lor.

3. Inexistenţa vreunui program de perspectivă pentru repartiţia bugetului.

4. Importante lacune în procesul de culegere a informaţiilor au fost pînă acum neglijate.

---

* Anumite date nu fac deloc obiectul vreunei analize. (N.A.)

5. Schimburile de date dintre diversele organisme trebuie stabilite fără restricţii şi pe baza unei reciprocităţi sincere".

În acelaşi an, preşedintele Nixon a desemnat un grup de studiu special, prezidat de Gilbert W. Fitzhugh, preşedintele Consiliului de administraţie al Companiei de asigurări pe viaţă „Metropolitan", cu misiunea de a proceda la un examen aprofundat al organelor şi operaţiilor de spionaj ale Departamentului Apărării. Foarte curînd Fitzhugh avea să declare că „Pentagonul devenise un organism incontrolabil, o enormă masă fără contururi definite". În fine, asupra problemelor de spionaj militar el observa că „Pentagonul suferă de supraabundenţă de informaţii. El nu poate folosi tot ce stringe din cauza acestei supraabundenţe. Penuria de informaţii ar fi preferabilă, pentru că n-ar mai fi dificil să distingi ce anume este realmente important". Grupul Fitzhugh a recomandat diminuarea creditelor pentru spionaj afectate Pentagonului şi crearea unui post de subsecretar de stat pentru problemele de spionaj pe lîngă ministrul apărării. Diversele organisme militare de spionaj, alipite diferitelor servicii urmau a fi regrupate sub autoritatea directă a subsecretarului de stat, care ar fi depins, la rîndul său, de ministrul Laird.

În 1971, înainte ca recomandările grupului Fitzhugh să fie puse în aplicare, Comisia financiară a Congresului ajunse la convingerea că serviciile de informaţii ale armatei aveau nevoie de reforme foarte serioase. Un raport sever, trecut aproape neobservat, arăta în termeni foarte vehemenţi că „operaţiile de spionaj întreprinse de Departamentul Apărării depăşesc nevoile sale reale, absorbind o parte exagerată din bugetul acestuia". Raportul continua : „Repetările şi suprapunerile sînt din abundenţă în numeroase operaţii de culegere de informaţii... Coordonarea este mult prea ineficientă... Datele sînt culese de o manieră debordantă, fără a se putea aprecia valoarea tuturor... Se utilizează noi procedee şi mijloace, fără a se fi renunţat la cele vechi". Erorile erau atît de evidente chiar şi unei asemenea comisii a Congresului cunoscută pentru ultraconservatorismul său rigid şi pentru înclinaţii în favoarea armatei, încît anumite măsuri serioase de reformă păreau inevitabile. Dar Congresul a făcut foarte puţin pentru a promova un control mai eficace asupra acţiunilor serviciilor de spionaj. Teama împărtăşită în Capitoliu de a nu se viola secretul sacru al „securităţii naţionale"

a împiedicat orice inițiativă de a se lua măsuri corective severe.

În fine, în noiembrie 1971, după o anchetă secretă asupra diverselor organisme de spionaj întreprinsă de Departamentul Finanțelor și condusă de James Schlesinger, care avea să fie numit director al C.I.A., administrația Nixon anunța „o serie de măsuri de reorganizare, menite să amelioreze eficacitatea serviciilor de informații ale Statelor Unite". Se spunea că președintele ar fi nemulțumit de insuficiența informațiilor pe care aceste servicii i le puneau la dispoziție. La un moment dat el avea să fie foarte șocat de eroarea spionajului, care-i asigurase că la baza Son Tay din Vietnamul de Nord sînt deținuți prizonieri americani, pentru ca să se descopere în urma unei dramatice „misiuni de salvare" întreprinse de forțele americane de comando că baza fusese demult evacuată. Nixon a fost la fel de iritat și pentru că serviciile de informații nu l-au ținut la curent cu vigoarea reacției Vietnamului de Nord cînd trupele regimului marionetă de la Saigon au invadat Laosul la începutul anului 1971. În aceste două cazuri se pare că erorile de apreciere aparțineau organelor de spionaj ale Pentagonului*, deși există suficiente motive pentru a se crede că în cazul Son Tay dorința președintelui de a se proceda la o operație cu caracter politic a fost prea mare pentru a se mai putea lua în considerare eventualitatea inexistenței prizonierilor în baza respectivă.

Ca prim și principal destinatar al informațiilor, președintele considera că are dreptul să fie informat cu mai multă exactitate. Spionajul rămîne în esență un domeniu rezervat președinției, indiferent dacă președintele se arăta deosebit de interesat de informații secrete cu caracter particular (cum era L. B. Johnson) sau dacă acesta delega cea mai mare parte a unor astfel de responsabilități unui asistent (Henry Kissinger în cazul lui Nixon). Congresul a renunțat aproape la orice control pe care l-ar fi putut exercita asupra serviciilor de spionaj. Așa se face că în 1971, cînd Nixon a decis să procedeze la reforme structurale, nici măcar nu s-a obosit să se

* Ziaristul Tad Szulc, excorespondent la „New York Times", își amintește că la scurt timp după raidul de la Son Tay a fost contactat de un funcționar al C.I.A. care ținea cu tot dinadinsul să-l informeze că agenția nu fusese implicată în operațiunea respectivă și că informațiile eronate proveneau de la serviciile militare de informații. (N.A.)

consulte cu acei puțini congresmeni a căror sarcină oficială era de a exercita o supraveghere a acestor servicii.

Obiectivul evident al reorganizării din 1971 era îmbunătățirea posibilităților de control asupra organismelor de spionaj, prin atribuirea directorului comunității a unui rol conducător sporit în legătură cu activitatea de planificare, verificare, coordonare și apreciere a valorii programelor de spionaj și cu difuzarea la nivel național a informațiilor culese. Planul lui Nixon acorda directorului comunității dreptul de a controla bugetul tuturor membrilor acesteia — decizie pe cît de fără precedent în „federația tribală" a spionajului american, pe atît de necesară pentru a se exercita un minimum de control. Dar același proiect de lărgire a autorității directorului comunității instituia însă și controlul secretarului Consiliului Securității Naționale, Henry Kissinger, asupra ansamblului serviciilor de spionaj ale Statelor Unite. Lui Kissinger i s-a încredințat și conducerea noii comisii pentru spionaj a Consiliului Securității Naționale, din care făceau parte directorul C.I.A., ministrul de justiție, subsecretarul de stat, adjunctul ministrului apărării și președintele Comitetului mixt al șefilor de stat-major. Această comisie avea ca scop să orienteze nevoile de informații secrete la nivel național și să asigure o evaluare continuă a rezultatelor activităților de spionaj din punctul de vedere al beneficiarului. Simultan, președintele a mai creat un alt organism nou — Grupul pentru evaluarea netă — plasat, de asemenea, sub controlul lui Kissinger și care urma să analizeze, pe baza rapoartelor de informații, capacitatea militară a S.U.A. în comparație cu cea a Uniunii Sovietice și a Chinei. Kissinger, care își asumase deja și președinția Comitetului celor 40, menit să autorizeze toate operațiunile deosebit de riscante ale C.I.A., și a Serviciului de control, responsabil cu culegerea informațiilor secrete în concordanță cu desfășurarea negocierilor asupra acordurilor SALT, avea acum sub control toate comitetele cheie ale Consiliului Securității Naționale, devenind evident autoritatea dominantă nu numai în politica externă americană, ci și în sistemul de spionaj al Statelor Unite. Cu toate acestea, datorită ocupațiilor multiple ale lui Kissinger, directivele prezidențiale din noiembrie 1971 urmăreau ca directorul C.I.A., Richard Helms, să preia conducerea efectivă a comunității și să-i îmbunătățească funcționarea în ansamblu, bineînțeles sub controlul și supravegherea secretarului de stat. În parte din cauza sectarismului excesiv al comunității, dar și dato-

rită lipsei evidente de interes a lui Helms pentru problemele administrative de ansamblu și pentru alte chestiuni tehnice, această importantă decizie prezidențială a avut un efect limitat asupra obiceiurilor înveterate ale diverselor organisme de spionaj. Spre marea surprindere a colaboratorilor săi, Helms nu a întreprins practic nimic pentru a duce la îndeplinire dorința președintelui, așa cum era exprimată în aceste directive.

Curînd după alegerile din 1972, Helms a fost demis din funcția de director al C.I.A. El a recunoscut în fața Comisiei Senatului pentru politică externă că încă ar fi dorit să mai dețină acest post, dar fusese constrîns să demisioneze de Casa Albă. Una din cauzele demiterii lui a fost nemulțumirea președintelui față de felul cum Helms conducea organismele de spionaj, dar nu trebuie omise nici legăturile sale cu congresmeni și ziariști liberali dintre care unii figurau pe listele cu personalități considerate „inamici" ai Casei Albe. James Schlesinger, care se distinsese printr-o activitate deosebită în cadrul Corporației Rand și în Departamentul pentru buget și administrație, părea să cunoască foarte bine problemele ce confruntau comunitatea și de îndată ce l-a înlocuit pe Helms în fruntea C.I.A. a procedat la reorganizări administrative pe care le credea indispensabile afirmării autorității sale asupra altor organisme de spionaj. El a creat un post de delegat cu relații intercomunitare și a consolidat atribuțiile Comitetului consultativ pentru problemele financiare ale serviciilor de informații, dar mandatul său a fost prea scurt pentru a putea întreprinde o reformă de mai mare anvergură. Antecedentele succesorului său, William Colby, care timp de 30 de ani se ocupase de operații clandestine, nu lăsau să se întrevadă deloc faptul că acesta va avea toată competența administrativă și inclinația profundă necesare pentru a supune efectiv controlului său creșterea dezordonată a comunității spionajului.

Este clar că C.I.A. nu este pivotul acestui edificiu de spionaj al Statelor Unite, după cum nici directorul său nu este în realitate organizatorul și conducătorul suprem al comunității. Această organizație, incorigibil clandestină, nu constituie decît o parte a unei federații interdepartamentale dominate de Pentagon, iar directorul ei, recunoscut nominal ca principalul consilier al președinției în materie de spionaj, este, de fapt, eclipsat pe planul realităților politice, atît de ministrul apărării, cît și de asistentul pentru problemele securității naționale, precum și de alte personalități mai puțin importante, ca

de pildă, președintele Comitetului mixt al șefilor de stat-major. Totuși, C.I.A. și directorii săi succesivi au reușit să-și păstreze poziția pe care o ocupă în acest ansamblu național și să se distingă în jungla birocratică a serviciilor secrete, prin contribuția specifică și de înaltă specializare pe care nu încetează să o aducă.

Sarcina primordială a C.I.A. nu constă în definitiv numai în coordonarea serviciilor de spionaj ale Statelor Unite sau în prezentarea de rapoarte informative șefilor politicii naționale. Ea constă în a duce la îndeplinire și a susține, cu orice risc, în orice împrejurare, politica externă secretă a guvernului

Operațiunile speciale

Acțiunea clandestină, adică intervenția în treburile interne ale altor țări, constituie aspectul cel mai controversat al misiunilor secrete ale C.I.A.

Acest gen de activități, în general militare sau paramilitare, diferă foarte mult de acțiunile de natură politică (pătrunderea și manevrarea), mult mai subtile, ca și de campaniile de propagandă sau de dezinformare. Planificate de specialiștii C.I.A., operațiunile de acest tip sînt în general efectuate de agenți angajați prin contract, atît americani, cît și străini. În cadrul C.I.A., acțiunile speciale au fost privite întotdeauna cu sentimente diferite. Mai ales în ultimii ani, acest gen de operații a provocat întotdeauna un fel de jenă chiar și celor care au recomandat ocazional folosirea lor. Șefii organizației consideră totuși că formele de acțiune clandestină mai puțin directe au o eficacitate mult mai limitată, mai ales în cazul cînd e nevoie de o intervenție promptă și decisivă pentru a înăbuși o mișcare de revoltă sau pentru a răsturna un guvern ostil. În asemenea cazuri, C.I.A. face în general apel la forțele sale armate. Divizia de operații speciale (S.O.D.), pentru rezolvarea acestor treburi.

Prin definiție, acțiunile speciale sînt brutale și violente, dar mulți operatori clandestini preferă, de regulă, tehnici mai rafinate. Profesionistul C.I.A. trece drept un artist versat atunci cînd creează și conduce o acțiune clandestină fără a recurge la violență. Într-o astfel de acțiune secretă neparamilitară, ofițerul operativ caută să nu facă vărsare de sînge, iar crimele sale sînt de tip „funcționăresc" : conspirare, mituire, corupție. Eșecul sau deconspirarea sa sînt în mod normal pedepsite numai cu expulzarea din țara în care lucrează.

La urma urmei, el este angajat numai într-un „joc de gentilomi". Dimpotrivă, ofițerul operativ care organizează o acțiune paramilitară este un gangster care folosește forța, teroarea, violența. Eșecul poate aduce moartea lui sau a agenților pe care i-a recrutat. Angajatul Diviziei de operațiuni speciale duce un război — deși la scară redusă și în subteran — fără să aplice însă vreuna din regulile acestuia. El face parte dintr-o specie deosebită, numită de cei de la C.I.A., „specia fiarelor organizației".

În anii de început ai C.I.A., mai ales în timpul războiului din Coreea, mulți specialiști paramilitari (P.M.), cei mai mulți foști militari, au fost angajați ca ofițeri permanenți. Dar C.I.A. a descoperit curînd că abilitatea lor militară nu era ușor de transferat în domeniul activității clandestine și că cei mai mulți din experții P.M. erau aproape inutilizabili în sectoarele birocratice și diplomatice în care acționează de obicei organizația. Cînd acțiunile speciale au început să se rărească, organizația a găsit cu greu posturi pentru specialiștii paramilitari. De aceea, după 1950 efectivul de P.M.-iști a fost redus treptat la circa două sute de ofițeri operativi, capabili să facă planificarea și instructajul acțiunilor speciale. Cînd erau necesari mai mulți oameni, aceștia urmau să fie angajați prin contracte pe termen scurt. Aceste forțe reprezentau un amestec de foști militari, aventurieri și mercenari. Alții erau împrumutați direct de către C.I.A. de la forțele armate. Forțele speciale ale armatei S.U.A. și unitățile de contraguerilă ale marinei („Focile") și ale aviației furnizau mulți recruți, întrucît veteranii acestor ramuri posedau deja cea mai modernă tehnică paramilitară. Uneori, acești militari demisionau din serviciu pentru necesitățile de acoperire ale C.I.A., cu condiția să poată reveni în cadrul forțelor armate — timpul petrecut la C.I.A. urmînd să conteze pentru avansare și pensionare. (Acest procedeu este cunoscut în serviciile de spionaj sub denumirea de „skeep-dipping" — curățarea oilor.) Totodată, organizația a veghеat întotdeauna asupra pregătirii, logisticii și conducerii operațiilor sale paramilitare speciale. Angajații prin contract nu erau utilizați decît pentru efectuarea „treburilor murdare". C.I.A. a creat în S.U.A. și în străinătate centre speciale de instructaj în vederea pregătirii propriilor săi ofițeri operativi și a personalului temporar angajat pe bază de contract, pentru acțiunile paramilitare. Centrul „Camp Peary" („Ferma") din Virginia asigura pregătirea de bază. Însușirea unor tehnici speciale, cum ar fi mînuirea armelor grele sau

lansarea rachetelor, era predată la o bază secretă a C.I.A. din Carolina de Nord. Instructajul de paraşutare şi de acţiuni aeriene se făcea în aceste centre şi la „Intermountain Aviation", lîngă Tucson, în Arizona. O instalaţie secretă în zona Canalului Panama constituia locul de antrenare pentru războiul în junglă şi pentru instructajul de supravieţuire. În acest loc se executau manevre de război paramilitar, la care participa elita forţelor speciale ale armatei S.U.A.

Acţiunile paramilitare pe scară mare aveau nevoie şi de baze speciale de instructaj pentru mercenari. Pentru invadarea Guatemalei, în 1954, C.I.A. a construit baze operaţionale în Nicaragua şi Honduras. Pentru atacul din 1961 împotriva Cubei, au fost create baze asemănătoare în Nicaragua şi, de astă dată, şi în Guatemala. Pentru multele sale aventuri din Asia de Sud-Est, Divizia de operaţii speciale dispunea de o bază în insula Saipan din oceanul Pacific, sub acoperirea instalaţiilor marinei militare.

Saipan-ul nu era totuşi o posesiune a S.U.A., ci un teritoriu aflat sub mandatul O.N.U., pus sub administraţia S.U.A. De aceea, conducătorii C.I.A. se temeau ca stabilirea şi funcţionarea unei baze militare secrete să nu ridice probleme la O.N.U. Fiind însă maeştri în arta acoperirii şi mistificării, şefii C.I.A. de pe insula Saipan dispăreau pur şi simplu de la bază cînd veneau reprezentanţii O.N.U. în inspecţie. Potrivit celor relatate de un băştinaş de pe insulă, dispăreau atît instructorii, cît şi cursanţii, iar sîrma ghimpată şi panourile pe care scria „interzis pentru persoanele neautorizate" erau înlăturate. O zi sau două, terenul semăna cu oricare alt teren presărat cu barăci militare din prefabricate, pe care inspectorii nici nu le băgau în seamă. După plecarea lor, totul revenea la normal, iar instructajul C.I.A. pentru acţiuni speciale începea din nou.

Un fost specialist al serviciilor secrete ale C.I.A., care a urmat cursurile de antrenare pentru operaţii speciale, a publicat în revista-magazin „Ramparts", o relatare a experienţelor trăite:

„Antrenamentele paramilitare aveau drept scop pregătirea şi echiparea noastră pentru a deveni instructori ai localnicilor care vroiau să se apere împotriva acţiunilor de guerilă. Eram convinşi că era vorba de o afacere curată.

La început, instructajul a fost convenţional. Dar apoi am fost trecuţi pe terenurile pe care C.I.A. făcea instructajul pentru distrugeri. Pe aceste locuri fuseseră şi încă mai erau instruiţi contrarevoluţionarii cubanezi, pentru distrugerile de operat sub apă. Aici am fost şi noi instruiţi pentru tactici de război care contraveneau regulilor Convenţiei de la Geneva.

Gama de armament ilegal cu care ne-am familiarizat cuprindea o serie întreagă de arme interzise: gloanţe care explodau la atingere, mitraliere dotate cu amortizoare de sunet, explozive cu napalm şi altele. Învăţam tehnicile de distrugere, făcînd aplicaţii pe machete de camioane, vagoane de cale ferată şi rezervoare de petrol. Ni se indica, de asemenea, o metodă rapidă de a satura o anume suprafaţă cu pulbere sau prafuri care puteau provoca incendii într-un hambar sau în orice alt loc.

Printre aceste arme, exista şi o invenţie cu adevărat diabolică, care s-ar fi putut numi minitun. Era compus dintr-o ţijă concavă de oţel, fixată la capătul unui recipient de cîţiva decilitri, umplut cu exploziv plastic. Sub acţiunea unui detonator, ţija de oţel, animată de o mişcare giratorie, se transforma într-un proiectil supraîncălzit. Minitunul avea numeroase întrebuinţări, una dintre ele fiindu-ne demonstrată cu ajutorul unui vechi autobuz-şcoală militar. Dispozitivul a fost fixat pe rezervorul de benzină în aşa fel încît proiectilul incendiar să spargă rezervorul şi să împrăştie benzina aprinsă în interiorul autobuzului, incendiindu-i pe călătorii aflaţi acolo. Eu aveam sarcina să arăt clasei cît de uşor se poate face acest lucru. Treaba a mers foarte bine. Stăteam şi ne uitam cum flăcările devorează autobuzul. Cred că acela a fost pentru mine momentul adevărului. Ce legătură putea avea cu lupta pentru libertate un autobuz care arde? Aveam eu oare dreptul să hotărăsc în numele democraţiei şi al C.I.A. ce victime trebuiau să moară la întîmplare? Procesul pur teoretic şi intelectual de autodeliberare se încheiase. Nu-mi rămînea decît să plec".

Pentru C.I.A., recurgerea la metodele paramilitare în acţiunile sale speciale era o consecinţă directă a programelor clandestine de guerilă întreprinse de O.S.S. în timpul celui de-al doilea război mondial. O.S.S., ca şi omologul său britanic, Direcţia operaţiilor speciale (S.O.E.), a folosit în mod extensiv mişcările de rezistenţă clandestine locale pentru a sabota activitatea forţelor germane şi japoneze în ţările ocupate şi pentru a provoca tulburări naţionale în acele regiuni. Ofiţerii O.S.S. jucau în astfel de acţiuni rolul de consilieri, veghează asupra menţinerii legăturilor între grupele de rezistenţă

și puterile aliate. Principala cauză a succesului operațiilor O.S.S. a fost faptul că țările în care se duceau activitățile secrete erau sub controlul militar al armatelor străine detestate de forțele locale de rezistență.

În timpul primilor ani de după război, reacția inițială a C.I.A. a fost de a folosi tacticile utilizate de O.S.S. în eforturile sale mai noi de a organiza și promova mișcări paramilitare „de rezistență" în regiuni ca Albania, Ucraina și alte părți din Europa Răsăriteană. Aproape toate aceste acțiuni au eșuat complet. Operațiile paramilitare întreprinse de C.I.A. contra Coreei și Chinei de Nord au avut aceeași soartă.

Totuși, în alte regiuni ale lumii, acțiunile paramilitare clandestine ale C.I.A. au mers mai bine, cel puțin în primii ani de după 1950. Dar, spre deosebire de O.S.S., care sprijinise grupurile de partizani ce luptau împotriva unor guverne dominate de fasciști, C.I.A. s-a aflat de mai multe ori în situația de a sprijini eforturile contrarevoluționare ale regimurilor aflate la putere, amenințate de mișcările de guerilă locale de stînga. Orbită de teamă și de neîncrederea față de comunism, C.I.A. a ajuns treptat într-o situație în care acțiunile sale paramilitare erau în sprijinul statu quo-ului. Căutînd să mențină „stabilitatea" și „evoluția pașnică", organizația s-a asociat tot mai mult apărării unor anume interese. În ochii lumii, ea devenise mai degrabă un simbol al represiunii decît al luptei pentru libertate. În această perspectivă, deși unele din acțiunile sale paramilitare erau încununate uneori de succes, ele căpătau aspectul unor victorii „à la Pyrrhus"*. Părea că merge fără încetare în contracurentul evoluției sociale și politice legitime — tendință retrogradă de care populațiile respective vor considera răspunzător, mai tîrziu, guvernul S.U.A.

În timpul primilor ani ai existenței sale, și în special după izbucnirea războiului din Coreea din anul 1950, C.I.A. a recrutat și instruit un număr mare de ofițeri pentru acțiunile speciale. Bineînțeles, mulți dintre ei erau destinați să lucreze în Coreea, dar comandantul american de acolo, generalul Douglas MacArthur, nu ținea prea mult la acțiunile paramilitare clandestine și a făcut tot posibilul ca experții în acțiuni speciale ai C.I.A. să se afle cît mai departe de teatrul său de operații. Totuși, organizația a reușit să întreprindă numeroase

* Pyrrhus (318—272 î.e.n.), rege al Epirului. A condus o expediție în Peninsula Italică și a obținut o victorie la Heraclea, datorită sutelor prizei pe care elefanții săi au făcut-o romanilor. Acest succes, foarte sîngeros, stă la originea expresiei „victorie à la Pyrrhus". (N.T.)

acțiuni secrete, care au avut ca rezultat mari pierderi de agenți coreeni și puține, dacă nu chiar deloc, succese semnificative.

Odată cu extinderea personalului său, Divizia de operații speciale a C.I.A. a fost în măsură să-și îndrepte atenția și asupra altor țări din Asia. S-au făcut încercări de a se da amploare mișcărilor de rezistență din China, dar toate aceste eforturi nu au dus decît la capturarea agenților John Downey și Richard Fecteau și la moartea agenților chinezi naționaliști a căror infiltrare pe continent fusese favorizată de cei doi „experți" americani. China populară, ca și Europa Răsăriteană, nu a oferit un teritoriu prielnic acțiunilor agenției.

S-au obținut însă unele succese în alte părți. De pildă, insurecția din Filipine a fost lichidată cu ajutorul C.I.A. Trupele naționaliste chineze din Birmania, sprijinite de organizație, erau îndrumate, atunci cînd nu se aflau angajate în traficul de opium, să întreprindă raiduri pe teritoriul țărilor vecine. În Vietnamul de Sud, C.I.A. a jucat un rol important în consolidarea puterii regimului Diem, iar acest lucru a trecut în ochii șefilor organizației drept o mare realizare.

„Succesele" din Asia de Sud-Est au fost contrabalansate de unele insuccese apreciabile, ca, de pildă, de eșecul organizației în încercarea ei de a-l răsturna pe președintele Sukarno al Indoneziei în 1958. Deși revolta susținută efectiv de C.I.A. se afla în plină desfășurare, guvernul S.U.A. dezmințea categoric acordarea de sprijin forțelor care se împotriveau lui Sukarno. În martie 1958, secretarul de stat John Foster Dulles demonstra în fața unui comitet al Congresului : „Noi nu intervenim în afacerile interne ale acestei țări". Președintele Eisenhower declara, șase săptămîni mai tîrziu, că deși se aflau amestecați în această afacere „unii soldați de ocazie", „politica noastră este de atentă neutralitate și de menținere corectă pe linia neamestecului în treburi care nu ne privesc". Bineînțeles că declarațiile erau false. Guvernul indonezian n-a crezut dezmințirile guvernului S.U.A. și l-a denunțat pentru intervențiile făcute.

Un timp, C.I.A. a fost preocupată de evenimentele din Congo. Dezordinea ce a cuprins această țară încă din momentul în care a scăpat de conducerea belgiană a furnizat spionajului american, ca și serviciilor de informații ale altor țări, un teren prielnic pentru acțiuni speciale. Intenția guvernului S.U.A. era de a promova un regim stabil prooccidental, care să apere investițiile străine. O parte din răspunderile pentru

realizarea acestei politici a fost dată C.I.A. La început, acțiunile secrete ale C.I.A. s-au limitat la manevre politice și la subvenționarea cu bani a unor politicieni. Dar, pe măsură ce scena politică congoleză devenea mai limpede, organizația își trimitea tot mai des experții săi paramilitari și mercenarii pentru sprijinirea noului guvern. În 1964, avioane B-26 ale C.I.A., conduse de piloți angajați prin contract, efectuau raiduri regulate de bombardare a regiunilor răsculate. Mai târziu, în anul 1966, ziarul „New York Times" avea să prezinte avioanele C.I.A. drept un „ajutor aerian de urgență". Deși organizației nu i-a convenit această publicitate, multora din ofițerii operativi le-a plăcut recunoașterea de către ziariști a abilității C.I.A. de a realiza o acțiune într-un timp relativ scurt.

Bazîndu-se în mare măsură pe asistența considerabilă furnizată de C.I.A. și de alte organizații oficiale ale S.U.A., guvernul central a reușit să impună în cele din urmă un regim stabil în toată țara.

În timp ce programul congolez era în plină desfășurare, C.I.A. și Divizia de operații speciale deveneau tot mai preocupate de regiunea Asiei de Sud-Est. Agenții operativi lucrau în Laos la pregătirea unei armate secrete de peste 30 000 de oameni și construiau un șir impresionant de baze pe întreg cuprinsul țării.

Războiul secret din Laos a fost privit în cercurile C.I.A. cu ochi mai buni decît uriașa bătălie militară care s-a desfășurat în cele din urmă în Vietnam. Lupta nu era vizibilă publicului american, nici restului lumii. De fapt, războiul laoțian începuse cu mulți ani înainte ca însuși Congresul S.U.A. să se gîndească la acest lucru. C.I.A. era implicată total în Laos, dar niciodată n-au fost ceruți mai mult de 40—50 de ofițeri operativi pentru directa conducere a operațiilor paramilitare. Munca periculoasă, ca de pildă lupta pe teren, era dusă de sutele de persoane angajate prin contract de C.I.A. și de cei peste 30 000 de laoțieni de sub conducerea generalului Van Pao — pe care C.I.A. l-a decorat în secret în mai multe rînduri cu diferite medalii ale serviciului de informații. Forțele laoțiene ale C.I.A. au fost completate cu mii de „voluntari" tailandezi plătiți. Sprijinul aerian — problemă deosebit de dificilă în cazul Laosului — era acordat de „Air America" și uneori de către forțele aeriene tailandeze. Astfel că, deși ofițerii pentru acțiuni speciale ai C.I.A. conduceau războiul și ordonau toate loviturile din capitala laoțiană, Vientiane, sau

de la bazele de sprijin din restul țării, cei mai mulți dintre ei au putut evita eforturile fizice propriu-zise ale războiului. Operația Laos a fost, ca toate acțiunile speciale dealtfel, o situație aproape perfectă pentru ofițerul de carieră.

În același timp, C.I.A. sprijinea și finanța în Vietnam o armată neregulată de circa 45 000 de oameni, intitulată „Gărzile civile de apărare", reprezentînd trupele locale care luptau sub conducerea directă a forțelor speciale ale armatei S.U.A. Ofițerii operativi ai Diviziei de operații speciale și cei angajați prin contract de serviciul de spionaj formau echipele de teroriști, care foloseau metode ca răpirea, tortura și uciderea. C.I.A. organiza, de asemenea, raiduri de guerilă împotriva Vietnamului de Nord, folosind în special incursiunile grupurilor de comando debarcate din bărci rapide, construite anume și puternic înarmate.

Acțiunile speciale ale C.I.A. în Asia de Sud-Est au fost de mare amploare și au constituit o parte importantă din efortul total de război al S.U.A. Multe din aceste acțiuni sînt descrise în amănunt în documentele oficiale ale guvernului S.U.A., publicate în buletinul „The Pentagon Papers". Cu toate acestea, unele din acțiunile care nu sînt menționate acolo merită o atenție specială.

Una dintre aceste acțiuni privea minoritatea națională de chinezi Nung, de la munte, care luptaseră alături de francezi în timpul primului război din Vietnam și care au venit apoi, după 1954, în mare număr, în sud. Erau cunoscuți ca luptători foarte duri și au devenit curînd o sursă preferată de efective umane pentru acțiunile C.I.A. din Vietnamul de Sud. De fapt, un observator avertizat putea să identifice aproape sigur instalațiile secrete ale C.I.A. din provinciile vietnameze, ghidîndu-se după prezența gărzilor Nung, care asigurau paza acestora și care erau îmbrăcate aproape invariabil în uniforme camuflate, de junglă.

Pe de altă parte, mercenarii Nung erau frecvent trimiși de C.I.A. la atacuri de-a lungul șoselei Ho-Și-Min. Sarcina lor era să observe mișcările de aprovizionare nord-vietnameze sau ale Vietcongului și să întreprindă atacuri împotriva convoaielor, ori a unor depozite de aprovizionare. Cum cea mai mare parte dintre ei erau analfabeți și deci nu puteau trimite rapid la bază rapoarte asupra celor văzute, tehnicienii C.I.A. au imaginat pentru ei un tip special de radio-transmițător. Fiecare transmițător avea un set de butoane care corespundeau imaginilor unui tanc, camion, piese de artilerie sau alt obiect mi-

litar. Cînd observatorul Nung vedea un convoi vietnamez, el trebuia să apese butonul corespunzător de atîtea ori cîte obiective respective fuseseră văzute de el. Fiecare apăsare trimitea un impuls special codificat la o bază, care în felul acesta putea ține o scoteală curentă a mișcărilor de aprovizionare de pe șosea. În unele împrejurări, semnalele erau înregistrate de avioane de observație, care le transmiteau avioanelor de atac, pentru bombardarea imediată a convoaielor de pe șosea.

Soldații Nung cereau mereu cîte ceva ofițerilor de legătură ai C.I.A. și, ca urmare, fiecare din ei costa agenția de circa 100 de ori mai mult decît un soldat Meo, care lupta în armata clandestină din Laos și putea fi trimis pe terenul de luptă cu mai puțin de 10 cenți pe zi. Prețul mare al unui soldat Nung se datora faptului că aceștia refuzau să plece în misiuni îndepărtate fără bere și fără prostituate după ei. Agenția era nevoită să le asigure pe calea aerului baruri și bordeluri. Costul transporturilor era destul de mare, chiar dacă avioanele folosite erau cele ale companiei „Air America". Ar fi fost de preferat să le dea whisky, care, deși mai scump, ar fi fost mai ușor de transportat cu avioanele, dar soldații Nung nu vroiau să lupte decît dacă li se dădea în mod regulat bere. Prostituatele constituiau și ele o problemă specială, deoarece C.I.A., ca să nu compromită secretul operațiilor, nu le furniza femei din regiunile respective, întrucît acestea ar fi putut vorbi cu ei. De aceea, „Air America" le aducea numai prostituate din părțile îndepărtate ale Asiei de Sud-Est, care nu cunoșteau limba vorbită de soldații Nung.

După anul 1960, specialiștii C.I.A. au inventat o bombă cu acțiune chimică, dar toate pagubele provocate de substanțele emanate de aceasta erau reparate repede de Vietcong și de vietnamezii din nord.

Altă descoperire a agenției a fost un sistem special de detectare a celor suspecți că au folosit arme, care funcționa ca un pulverizator. Acesta era folosit la pulverizarea unei substanțe chimice speciale pe mîinile suspectului respectiv, apoi pe această substanță era orientată o rază ultravioletă. Dacă substanța căpăta după cîteva clipe o nuanță violetă, asta însemna că suspectul ținuse în mînă un obiect de metal — în teorie, o armă — în ultimele 24 de ore. Defectul sistemului consta în faptul că substanța era la fel de sensibilă la instrumentele agricole de metal ca și la arme și că putea implica și o persoană care lucrase cu un simplu ciocan. Totuși, C.I.A. a considerat descoperirea acestui sistem un succes și l-a introdus chiar într-un program intern de instructaj al forțelor polițienești din cîteva orașe americane.

În baza unui contract încheiat cu C.I.A., firma „Electric Boat Division of General Dynamics" de la Groton din Connecticut a perfecționat o barcă rapidă, ușor manevrabilă, destinată folosirii în raidurile de gherilă. Barca era programată a fi mai iute decît orice alt vas tradițional, pentru a putea transporta în voie arme și oameni. Cu toate acestea, intrarea ei în producție a fost amînată sistematic, astfel că, în 1967, încă nu se făcuse nici o livrare. În momentul acela, S.U.A. erau prea mult angajate în Asia de Sud-Est, ca să se mai poată gîndi serios la organizarea unor noi acțiuni. De aceea, C.I.A. a renunțat tacit la proiectul bărcii și a transmis modelul, în curs de perfecționare, marinei S.U.A.

În toată această perioadă C.I.A. n-a renunțat totuși să se ocupe și de problemele continentului latino-american. În majoritatea cazurilor, obiectivul ei nu era de a răsturna guvernele sud-americane, ci mai degrabă de a le apăra de mișcările insurecționale locale. În general, C.I.A. evita să se angajeze într-o acțiune mai largă, împrumutînd doar sume mici de bani, arme și consilieri, pentru combaterea grupurilor de stînga. Deși această schimbare de tactică reflecta teoriile antiinsurecționale care erau la modă în timpul administrațiilor lui Kennedy și Johnson, ea a fost și un rezultat al canalizării unei părți substanțiale din resursele militare ale națiunii — secrete sau de altă natură — spre Asia de Sud-Est.

C.I.A. și-a asumat rolul de coordonator al tuturor activităților guvernului S.U.A. în America Latină, în timp ce alte organizații — în special A.I.D., cu programele sale de instructaj polițienesc, și Departamentul Apărării, cu programele sale de asistență militară și acțiune civică — i-au acordat acoperiri și resurse suplimentare. O bună parte a efectivelor utilizate de C.I.A. pentru operații speciale în America Latină erau furnizate de unitățile armatei regulate supranumite „Beretele verzi". Soldații micilor detașamente de „Berete verzi" proveneau de obicei din Batalionul 3 al celei de-a 7-a „forțe speciale" staționate la Fort Gulick, în zona Canalului Panama. Agenția își avea propria sa bază paramilitară în această zonă și chiar atunci cînd „forțele speciale" executau misiuni care nu erau direct dirijate de C.I.A., ofițerii organizației menținеau un contact permanent cu aceștia. Începînd din anul 1962, peste 600 de detașamente mobile ale „forțelor speciale" au fost trimise în America Latină de la Fort Gulick,

fie sub controlul direct al C.I.A., fie sub patronajul Pentagonului. De exemplu, „Beretele verzi" au participat la o singură acțiune de anvergură a C.I.A. în America Latină (excepțind-o pe cea soldată cu eșecul din Cuba). Acțiunea a avut loc după anul 1960, cînd C.I.A. a venit în secret în ajutorul guvernului peruan, care era atunci minat de tulburări ale grupurilor de guerilă din regiunile sale estice îndepărtate. Neputînd să țină piept insurecției, Lima se adresase guvernului S.U.A., cerînd ajutor. S.U.A. i-au acordat imediat un ajutor secret.

C.I.A. a finanțat construirea în jungla peruană a unui adevărat „Fort Bragg în miniatură", cu săli de mese, săli de cursuri, cazărmi, servicii administrative, turnuri de lansare cu parașuta, instalații amfibii de amerizare și multe altele necesare pentru operațiunile paramilitare. Instructajul era făcut de personalul Diviziei de operații speciale a C.I.A. și de instructorii „Beretelor verzi", împrumutați de la armată. Elicopterele erau procurate sub acoperire de la programele militare oficiale de ajutor, iar C.I.A. contribuia cu arme și alt echipament de luptă.

Pe măsură ce instructajul făcea progrese și eficiența trupelor de guerilă creștea, guvernul peruan se neliniștea tot mai mult. După ce grupurile de guerilă au fost nimicite, în timp ce în Peru se celebra ziua națională, autoritățile peruane au interzis intrarea trupelor instruite de C.I.A. în capitală pentru parada militară. Amintindu-și că multe regimuri din America Latină fuseseră răsturnate de asemenea regimente de șoc, liderii peruani n-au permis trupelor C.I.A. să vină la Lima, guvernul dizolvînd apoi în mare grabă aceste unități.

Filialele C.I.A.

Prin denumirea de „Companiile Delaware" sînt desemnate în interiorul C.I.A. toate „firmele filiale" sau, mai simplu, „proprietățile" agenției. Este vorba de companiile și instalațiile aparent private, dar care sînt de fapt subvenționate și controlate de C.I.A. Sub acoperirea firmelor cu obiectiv comercial și lucrativ, sau uneori a unor instituții de utilitate publică, organizația are posibilitatea să efectueze numeroase activități clandestine. Majoritatea acestor firme își au sediul central în statul Delaware, datorită legislației deosebit de liberale a acestui stat în ceea ce privește societățile înregistrate aici ; dar C.I.A. nu a ezitat să se implanteze și în alte state, cînd considera că va avea vreun avantaj.

Armele și alte echipamente militare utilizate în operațiile întreprinse de C.I.A. sînt cel mai adesea furnizate de firme specializate în acest gen de trafic. Cea mai importantă dintre ele în S.U.A. este „International Armament Corporation" („Interarmco"), al cărei sediu central, ca și un anumit număr de antrepozite se găsesc la Alexandria, pe coasta Virginiei. Această societate, ale cărei anunțuri publicitare o indică drept o societate specializată în furnizarea de arme instituțiilor însărcinate cu menținerea ordinii, își are birouri administrative la Manchester, în Marea Britanie, la Monte Carlo, Singapore, la Pretoria, în Africa de Sud, și în mai multe orașe ale Americii Latine. „Interarmco" a fost fondată în 1953 de Samuel Cumlings, agent specialist al C.I.A. în timpul războiului din Coreea. Primii ani de dezvoltare ai „Interarmco" rămîn în umbră, dar nu există nici o urmă de îndoială asupra faptului că la începuturile ei beneficiase de ajutorul financiar al C.I.A. Astăzi, „Interarmco" este efectiv o firmă particulară,

dar ea și-a menținut permanent legăturile directe cu C.I.A. Aceasta efectuează din cînd în cînd cumpărări de arme pentru unele operații, dar preferă în general să aibă la dispoziție stocuri de materiale militare. Astfel, diversele depozite situate pe teritoriul S.U.A. sau în străinătate și stocuri „invizibile" de armament rămîn disponibile pentru o utilizare imediată. După Pentagon, principalii furnizori ai C.I.A. de material indispensabil activităților sale paramilitare rămîn „Interarmco" și alte cîteva firme similare.

Mercenarii sau forțele străine care sînt susținute de C.I.A. au nevoie de un sprijin aerian pentru a-și putea duce războaiele lor „secrete" și în acest scop organizația a stabilit o întreagă rețea de linii de circulație aeriene clandestine, care constituie de departe cele mai de temut și mai importante filiale ale sale.

Oricît ar fi de puțin credibil, C.I.A. posedă practic una dintre cele mai importante flote aeriene „comerciale" ale întregii lumi. C.I.A. este proprietara companiilor „Air America", „Air Asia", „Intermountain Aviation", „Southern Air Transport" și a altor diverse companii risipite în lumea întreagă.

„Civil Air Transport" (C.A.T.), prima stea a imperiului aerian al C.I.A., își face debutul în 1946, cu un an mai înainte ca Congresul să decidă crearea agenției. Faimoșii „tigri zburători" ai generalului Claire Chennault erau în serviciul C.A.T. și în prima perioadă a existenței sale ei au îndeplinit cele mai variate misiuni, sprijinind trupele lui Cian-Kai-Și în încercările sale infructuoase de a se menține pe teritoriul Chinei continentale. Cînd, în 1949, armatele lui Cian au fost în cele din urmă alungate, C.A.T. s-a retras împreună cu ele în Taiwan, în scopul continuării operațiilor aeriene clandestine.

Brigadierul-general Edward Lansdale, într-un memorandum ultrasecret adresat generalului Maxwell Taylor, în 1961, sub titlul : „Mijloace neconvenționale de continuare a operațiilor în Sud-Estul asiatic" descria în următorul mod rolul atribuit companiei C.A.T. :

„C.A.T. este o companie de aviație comercială care organizează în întregul Extrem-Orient zboruri regulate și neregulate ; își are sediul în Taiwan, unde dispune de terenuri de aviație și de importante materiale. C.A.T., proprietate a C.I.A., furnizează sub aparențele sale comerciale tot sprijinul logistic care ar putea fi necesar agenției și altor organizații guvernamentale ale S.U.A. C.A.T. sprijină operațiile aeriene clandestine, oferind servicii cu un personal experimentat și bine antrenat, furnizînd diverse echipamente și dînd posibilitatea utilizării importantelor sale rezerve de aparate de transport înregistrate în parte în China naționalistă și în parte în S.U.A.

În numeroase ocazii, C.A.T. a dat dovadă de aptitudinea sa de a face față situațiilor de orice natură și de a susține obiectivele pe termen lung ale guvernului S.U.A. În cursul ultimilor zece ani, au fost trecute la activul ei remarcabile operații. (Sprijinul furnizat forțelor chineze naționaliste în timpul evacuării lor de pe continent, parașutarea de echipament pentru forțele franceze încercuite la Diên Biên Phu, susținerea completă logistică și tactică aeriană în cursul operației indoneziene, efectuarea a mai mult de 200 de zboruri pe deasupra teritoriului Tibetului și susținerea constantă a operațiilor din Laos ș.a.)".

Spre anul 1960, C.A.T. a fost divizată în trei companii aeriene distincte, controlate toate trei de o societate holding *, filială a C.I.A., „Pacific Corporation". Una din aceste firme, „Air America", a preluat în contul său cea mai mare parte a traficului comercial și a operațiilor C.A.T. din Asia de Sud-Est. Altă companie, „Air Asia", trebuia să asigure gestiunea unei puternice rețele de aeroporturi și depozite de materiale în Taiwan. O altă companie, care a păstrat numele de C.A.T., era însărcinată cu continuarea operațiilor de închiriere-charter, atît pe față, cît și clandestin, și trebuia să asigure exploatarea comercială a liniilor aeriene interne și externe ale Taiwanului. C.A.T. era renumită pentru condițiile de extraordinar lux asigurate la bordul aparatelor sale „Mandarin Jets" care legau Taipeh de capitalele asiatice ale regiunii.

În 1964, cam în perioada cînd un aparat al companiei C.A.T. a pierit în condiții destul de misterioase, C.I.A. a ajuns la concluzia că asigurarea serviciilor liniilor regulate externe de pasageri, cu plecarea din Taiwan, nu putea să contribuie cu nimic la îndeplinirea misiunii sale clandestine din Asia și că această exploatare trebuia să reintre în posesia naționaliștilor chinezi. Dar acest lucru s-a realizat abia după patru ani de negocieri și după ce, forțată de împrejurări, C.I.A. a

* Holding (engl.) — societate monopolistă care deține o cantitate suficientă din acțiunile altei societăți pentru a putea exercita control asupra ei. (N.T)

consimțit să verse o sumă importantă de bani pentru satisfacerea intereselor locale, ea rămînind să asigure prin C.A.T. exploatarea liniilor interne.

„Air America" a fost creată în scopul furnizării unui sprijin adecvat operațiilor din ce în ce mai numeroase efectuate în Asia de Sud-Est. Pe măsură ce Statele Unite își antrenau tot mai profund forțele în această parte a lumii, alte organisme guvernamentale făceau, de asemenea, apel la serviciile companiei „Air America" pentru asigurarea transportului de personal sau de materiale. În 1971, A.I.D. a plătit companiei „Air America" mai mult de 83 de milioane de dolari pentru transporturi-charter *. În realitate, transporturile comerciale ale „Air America" în Asia de Sud-Est prosperau atît de mult, că și alte companii americane au fost tentate, la rîndul lor, să participe la exploatare.

O companie particulară, „Continental Airlines", va reuși să obțină o parte a pieții rezervate pînă atunci companiei „Air America". Pierre Salinger care, după ce fusese secretar de informații pe lîngă președintele Kennedy, făcea parte din personalul de conducere al companiei „Continental Airlines", a jucat un rol important în lupta angajată de companie pentru obținerea participării la exploatarea acestei piețe foarte avantajoase a Asiei de Sud-Est. Șefii C.I.A. știau că Pierre Salinger luase cunoștință, în momentul în care făcuse parte din personalul Casei Albe, de activitățile C.I.A. în Asia de Sud-Est și în special de legăturile acesteia cu compania „Air America". Ei se temeau ca nu cumva, în dorința de a pune mîna pe o parte a pieței sud-asiatice, „Continental Airlines" să facă publice informațiile furnizate de Pierre Salinger. Pentru a evita această publicitate indezirabilă, C.I.A. a lăsat „Continental Airlines" să pătrundă în Laos, fapt care i-a adus acestei companii milioane de dolari, iar C.I.A. a devenit ea însăși cel mai bun client al acesteia.

Dar în ciuda concurenței companiei „Continental Airlines", filiala organizației „Air America", a păstrat cea mai importantă parte a traficului. Parașutările de provizii și echipament destinate trupelor triburilor Meo din spatele liniilor nord-vietnameze și din Laos au fost efectuate în cea mai mare parte de „Air America", la fel ca și livrările de orez destinate refugiaților din regiunile muntoase ale Vietnamului. „Air

* Transport-charter — transport efectuat cu un avion sau un vas închiriat în condiții avantajoase pentru anumite scopuri : turism, transport comercial. (N.T.)

America" asigura formarea piloților forțelor poliției naționale tailandeze, efectua transporturi de prizonieri politici pentru guvernul sud-vietnamez, îi transporta pe ofițerii care urmau să plătească soldele mercenarilor, precum și fondurile destinate acestui scop și efectua raiduri de bombardament asupra liniilor de comunicații dintre Vietnamul de Nord și Laos. Această companie a fost, de asemenea, acuzată de a fi participat la traficul de heroină din Asia de Sud-Est. Zborurile companiei „Air America" erau efectuate fără grija respectării frontierelor de stat în această regiune sud-asiatică, iar avioanele sale nu erau supuse aproape niciodată controlului vamal. Compania dispunea de propriile sale piste de aterizare și de decolare pe aeroporturile din Vietnamul de Sud, Laos și Tailanda. La Udorn, în Tailanda, „Air America" întreținea o bază vastă, în interiorul unui complex și mai vast, rezervat forțelor aeriene ale S.U.A., dar plasat deschis sub controlul guvernului tailandez. Această bază de la Udorn a fost aproape în întregime destinată susținerii războiului „secret" din Laos.

La data încetării focului în Vietnamul de Sud, „Air America" utiliza o flotilă de 125 de aparate de zbor proprii și de mai mult de 40 de avioane cu contract de leasing * ; de asemenea, număra mai mult de 5 000 de angajați, dintre care circa 10%, erau piloți. Era una din cele mai importante companii americane : numai compania națională utiliza un mai mare număr de aparate. Din momentul în care forțele americane au fost retrase de pe teatrul operațiilor vietnameze, misiunea menținerii unei oarecare influențe americane aici a fost în mare parte încredințată C.I.A., iar în aceste condiții serviciile companiei „Air America" vor fi și mai mult utilizate. Comisia internațională de control a încheiat ea însăși un contract cu această filială a C.I.A., în vederea efectuării turneelor sale de inspectare a condițiilor încetării focului în Vietnam. În 1973, valoarea contractelor de servicii încheiate între „Air America" și Departamentul Apărării al S.U.A. se ridica la 41,2 milioane de dolari.

Cealaltă companie desprinsă din C.A.T., „Air Asia", posedă în Taiwan cel mai important complex de ateliere de reparații și facilități aeriene din întreaga regiune a Pacificului. Ea numără aproximativ 8 000 de angajați. Pe lîngă în-

* Leasing (engl.) — sistem leasing — metodă nouă de finanțare a investițiilor prin care întreprinderile capitaliste închiriază, de regulă pe termen scurt, mașini și utilaje moderne de la societăți specializate. (N.T.)

treținerea flotei sale aeriene, aflată în serviciul C.I.A., această companie efectuează revizia și repararea tuturor aparatelor civile și militare americane din zonă. Forțele aeriene ale S.U.A. utilizează foarte mult serviciile companiei „Air Asia" și, în consecință, nu e nevoie să facă cheltuieli pentru construirea de instalații de întreținere în Asia Orientală, așa cum ar fi trebuit să facă dacă n-ar fi avut la dispoziție această filială a C.I.A. Ca și „Air America", „Air Asia" este o întreprindere care nu are nevoie de ajutoare, ea realizînd chiar și beneficii.

O altă filială a C.I.A., „Southern Air Transport" își avea principalele instalații la Miami și în Taiwan, pînă cînd, în 1973, agenția a decis să cedeze această întreprindere. Contrar celorlalte filiale, ea nu era controlată oficial de societatea holding „Pacific Corporation", dar, prin intermediul băncilor particulare, trebuia să-i verse o subvenție anuală de 6,6 milioane de dolari, în timp ce „Air America", prin intermediul unei alte filiale a C.I.A., cu numele de „Actus Technology", îi aducea încă o subvenție de 6,7 milioane de dolari. Rolul companiei „Southern" în Extremul Orient se limita aproape numai la deservirea liniilor de transport regulate și foarte rentabile pentru Departamentul Apărării. În unele cazuri, și alte organisme guvernamentale făceau apel la serviciile companiei „Southern".

Dar, în optica C.I.A., „Southern Air Transport" avea drept rol esențial crearea unei flote aeriene de rezervă, care să permită eventuale intervenții în America Latină. În acest scop a început C.I.A. să controleze compania în 1960; deci ea constituia o „forță de intervenție aeriană" oricînd gata să sprijine orice acțiune întreprinsă împotriva unei mișcări insurecționale sau a unui guvern ostil. Așteptînd momentul în care „Southern" urma să fie chemată să joace în America Latină un rol asemănător celui jucat de „Air America" în Asia de Sud-Est, ea își închiria aparatele pentru zboruri comerciale charter.

Filiala C.I.A. denumită „Intermountain Aviation" a servit în 1965 ca intermediar pentru vînzarea bombardierelor B-26 Portugaliei, avioane pe care această țară le folosea în operațiile sale coloniale din Africa. Această vînzare viola angajamentele oficiale ale S.U.A., dar întrucît însuși guvernul american hotărîse furnizarea a 20 de avioane B-26 Portugaliei, filiala C.I.A. nu a făcut decît să urmeze directivele oficiale. Embargoul asupra livrărilor de arme destinate Portugaliei

pentru a fi utilizate în colonii era menținut numai în teorie deci.

În primăvara și vara anului 1965, șapte B-26 au fost conduse, de la Arizona pînă la Lisabona, de un pilot englez, angajat de o firmă ostentativ privată, „Aero Associates". În septembrie, vălul pudic aruncat asupra acestei operații s-a rupt și, la tribuna Națiunilor Unite, reprezentanții Ungariei și Uniunii Sovietice au denunțat tranzacția. Delegația americană la Națiunile Unite a recunoscut că șapte B-26 fuseseră livrate Portugaliei, dar ambasadorul Arthur Goldberg a declarat că, în această afacere, guvernul S.U.A. nu a intervenit decît „pentru a-i urmări pe cei care încalcă legea", ceea ce era un pur neadevăr. Era însă foarte posibil ca ambasadorul să ignore adevărul.

După cum s-a văzut, societățile filiale ale C.I.A. sînt larg utilizate pentru susținerea operațiilor speciale sau a acțiunilor paramilitare. Desigur, un anumit număr de filiale a fost creat pentru activități de propagandă și de difuzare a știrilor false, iar ca și alte numeroase mijloace care fac obiectul investițiilor clandestine, ele pot servi în anumite ocazii în operațiile de spionaj și de contraspionaj conduse de serviciile secrete. Totuși, după mai mult de un deceniu, agenția a avut tendința de a se servi de dezvoltarea filialelor sale aeriene ca de o armă tactică pentru intervențiile paramilitare secrete din lumea a treia. Flotele aeriene ale firmelor controlate de C.I.A. au fost fără încetare mărite și modernizate, la fel ca și bazele și depozitele diverse de care acestea dispuneau. Conform părerii majorității specialiștilor C.I.A., agenția ar fi virtual incapabilă să efectueze operații speciale, dacă ar fi lipsită de sprijinul logistic* sau de alt gen furnizat de filialele sale aeriene.

Performanțele obținute de „Pacific Corporation" și ramurile sale subsidiare în sprijinirea a numeroase operații speciale foarte aventuroase din Extremul Orient și din Sud-Estul asiatic i-au impresionat foarte mult pe șefii agenției. Folosirea aviatorilor cu contract în această parte a lumii sfîșiată de războaie a devenit cvasilegendară în cercurile C.I.A. În plus, agenția apreciază mult avantajul de a putea dispune de o putere complexă, capabilă să-i satisfacă toate cerințele și care nu are nevoie din partea sa decît de un aport minim de personal și credite.

---

* Logistica — parte a artei militare care tratează problemele de transport și de aprovizionare cu provizii a armatei. (N.T.)

Legendarul George Doole

Deşi nume de respectabile şi eminente personalităţi ale finanţelor şi afacerilor figurează printre membrii consiliilor de administraţie ale filialelor aeriene, conducerea efectivă a acestor companii a rămas mult timp în mîinile unui personaj foarte original, George Doole Jr. În momentul retragerii sale, în 1971, George Doole era în mod oficial preşedintele societăţii „Pacific Corporation" şi directorul general al companiilor „Air America" şi „Air Asia". Sub conducerea sa au înflorit şi au prosperat filialele aeriene ale C.I.A.

Printre colegii săi de agenţie, Doole trecea drept dotat cu un talent extraordinar de om de afaceri. El a ştiut să organizeze în aşa fel companiile sale aeriene, încît să treacă în aparenţă, dacă nu şi în realitate, drept firme comerciale rentabile.

Unii dintre principalii şefi ai agenţiei, ca, de pildă, cel al Serviciului de control financiar şi şeful Serviciului pentru planificarea programelor şi bugetului păreau destul de jenaţi de beneficiile foarte importante pe care le realiza Doole, dar nu erau deloc tentaţi să le pună capăt. În particular, şeful Serviciului de control financiar îşi explica astfel comportamentul : „Există cazuri în care e de preferat să închizi ochii. E adevărat că această companie C.A.T. a lui George Doole aduce agenţiei numeroase servicii şi că nici măcar nu cere ca ele să fie plătite". Doole aducea şi alte servicii agenţiei prin capacitatea sa de a minţi cu cea mai mare nerusinare din lume. Intervievat în 1970 de un corespondent al ziarului „New York Times", care îl întreba dacă nu există cumva vreo legătură între compania sa de aviaţie şi C.I.A., Doole afirmă : „Dacă ar fi existat cumva în spatele acestei întreprinderi, cu siguranţă că aş fi fost şi eu informat". În acea vreme, Doole se afla deja de zece ani în serviciul C.I.A. şi de mulţi ani căpătase un grad superior în ierarhia agenţiei.

În 1968, George Doole Jr. a cerut Comisiei executive aeriene a C.I.A. o subvenţie de mai multe milioane de dolari pentru modernizarea materialului companiei „Southern Air Transport", susţinînd că toate companiile aeriene importante din lume erau echipate cu avioane cu reacţie şi că „Southern" nu trebuie să rămînă în urma lor. El preciza, printre altele, că „Southern" trebuie să fie echipată cît se poate de perfect dacă agenţia vrea să poată face apel la ajutorul ei pentru a para orice eveniment din America Latină.

Anterior cererii lui Doole, Biroul naţional de previziuni al C.I.A. pregătise un lung raport asupra evoluţiei previzibile a conjuncturii în America Latină. Acest raport previzional, adresat preşedintelui S.U.A., care exprima opinia oficială a analiştilor de informaţii, conchidea că toate condiţiile politice, economice şi sociale din America Latină erau de natură să ducă la o lungă perioadă de instabilitate ; că politica americană nu făcea decît să alimenteze această instabilitate şi că Statele Unite nu vor putea face mare lucru pentru ameliorarea situaţiei dacă nu vor trece la o mai largă asistenţă economică şi umanitară. Din acest raport reieşea clar că efectuarea oricărei intervenţii directe în afacerile interne ale ţărilor Americii Latine nu va putea fi decît nefastă şi că va agrava şi mai mult lipsa de popularitate a S.U.A. în această regiune. *

În timpul şedinţei în care a fost examinată cererea lui Doole, unul dintre participanţi îl întrebă pe acesta dacă s-a gîndit să crească potenţialul de intervenţie al companiei „Southern" în America Latină în funcţie de concluziile raportului amintit. Doole refuză să răspundă ; dar un funcţionar al serviciilor secrete, specialist în operaţii clandestine, a replicat că raportul dădea, fără nici o îndoială, o idee exactă asupra situaţiei existente în America Latină şi că însăşi Casa Albă va trebui să ţină seama efectiv de previziune, dar asta nu înseamnă că e necesar ca politica externă a Statelor Unite să fie bazată pe nonintervenţie. Acelaşi specialist a mai remarcat că în ultimii ani s-au produs în America Latină evenimente ca cele din Guatemala şi Santo-Domingo — în cazul cărora Casa Albă ceruse C.I.A. să acţioneze pentru modificarea evoluţiei politice în curs ; că C.I.A. are obligaţia să furnizeze Casei Albe aprecieri cît mai exacte posibil asupra evenimentelor previzibile şi că directorul agenţiei, serviciile secrete şi chiar şi Doole însuşi trebuie să aibă în mod egal responsabilitatea de a fi gata să facă faţă răului cel mai mare cu putinţă.

Străduindu-se să întărească echipamentul companiei „Southern Air Transport" şi al altor filiale aeriene, Doole, ca şi serviciile secrete, nu făcea altceva decît să respecte una

* Acest raport previzional tindea mai mult să preconizeze o nouă orientare a viitoarei politici americane, în comparaţie cu rapoartele anterioare. Înaltul funcţionar care fusese însărcinat cu pregătirea lui era un fost director de divizie şi şef de rezidenţă al serviciilor secrete. El şi colegii săi sperau, pe cît se pare, că raportul va avea o influenţă directă asupra acţiunii clandestine viitoare a C.I.A. în ţările Americii Latine. (N.A.)

din regulile fundamentale ale acțiunii clandestine : să construiască o infrastructură care să poată face față oricărei situații. Această concepție strategică a fost destul de convingătoare, din moment ce cererea lui Doole a obținut aprobarea personală a directorului C.I.A., „Southern" primind milioanele de dolari necesare renovării echipamentului său și cumpărării unui parc de avioane cu reacție.*

În timpul ședinței propriu-zise nu a fost luată nici o decizie. Funcționarul C.I.A. care îl chestionase pe Doole și operatorul serviciilor secrete ce luase apoi cuvîntul pentru a-și expune punctul său de vedere fură mustrați fiindcă luaseră poziție de o manieră intempestivă.

În consecință, în cazul în care guvernul Statelor Unite va hotărî efectuarea unei intervenții secrete în afacerile interne ale unei țări din America Latină sau din oricare altă regiune — aparatele lui Doole vor fi gata să sprijine această operație. Companiile aeriene, filiale ale C.I.A., sînt gata în orice moment să-și întrerupă activitățile lor de transporturi lucrative și legale și să-și asume rolul care le justifică existența : acela de a transporta arme și mercenari utilizați în „operațiile speciale" ale organizației. Tunurile și munițiile necesare sînt luate din stocurile de rezervă ale C.I.A. și din antrepozitele „Interarmco" sau ale altor traficanți de arme de pe piața internațională.

Doole, ca și colegii săi de la serviciile secrete, a lucrat intens ani de zile ca filialele aeriene și toate forțele structurate ale agenției să fie gata de a se angaja în acțiuni paramilitare. Succesorii lor vor depune toate eforturile pentru a menține această capacitate, mai întîi fiindcă trebuie să-și apere imperiul lor secret și apoi pentru că sînt profund convinși că C.I.A. are dreptul să intervină în afacerile interne ale altor țări.

---

* În 1973, cînd C.I.A. a început să se debaraseze de „Southern", inventarul parcului său de aviație nu număra mai mult de trei aparate cu elice. Nu se știe ce s-a întîmplat cu avioanele cu reacție, dar se poate paria fără prea mare risc că au fost transferate altei filiale a C.I.A., cu o „acoperire" și mai secretă. (N.A.)

Propaganda și dezinformarea

Desigur că propaganda și dezinformarea nu pot trece drept niște procedee noi. Partidele, ca și statele au folosit de foarte mult timp tehnici de acest gen pentru a se prezenta ele însele în lumina cea mai favorabilă și pentru a-și discredita inamicii și rivalii. Totodată, imensele progrese realizate în cursul secolului al XX-lea în domeniul comunicațiilor au modificat profund resursele potențiale ale acțiunilor de propagandă, mărind în proporții considerabile distanța la care pot fi difuzate datele furnizate, precum și viteza lor de difuzare. Germania nazistă a perfecționat metodele de utilizare a „minciunilor flagrante" și le-a folosit în mod intensiv. Activitatea Statelor Unite în acest domeniu a început abia în timpul celui de-al doilea război mondial, cînd O.S.S. și Serviciul de informații de război (O.W.I.) au trecut la difuzarea programelor lor de război psihologic ; imediat după război, sub auspiciile serviciilor secrete ale C.I.A. și ale Secției de acțiuni clandestine, americanii nu au întîrziat să capete în acest domeniu o abilitate și o competență de netăgăduit.

Secția de acțiuni clandestine utilizează serviciile unor sociologi, psihologi, istorici și specialiști în informații, care știu să găsească cu foarte multă abilitate „ținte influențabile" ca, de pildă, tineretul sau intelectualitatea unei țări sau alta, în scopul propagării anumitor idei. Această secție acționează frecvent în strînsă colaborare cu șefii diviziilor zonale ale C.I.A. Ideea unei operații de întreprins poate proveni de la un element ce operează în locul respectiv — de exemplu, de la un șef de rezidență din Africa sau din America Latină — care consideră că această operație răspunde unei necesități

sau prezintă un interes particular în sectorul său : ea poate fi proiectată şi de sediul central al organizaţiei, de la Langley : iniţiativa mai poate fi luată de Serviciul de propagandă sau de o divizie zonală ; sau, mai poate proveni dintr-o cerere adresată C.I.A. de Casa Albă, Pentagon, Departamentul de Stat sau oricare alt serviciu oficial de informaţii. Dacă acţiunea înfăţişată poate avea consecinţe politice şi comportă riscuri mari, un proiect detaliat al acesteia, elaborat de serviciile secrete, este supus discuţiei cabinetului directorial. Proiectul acesta e prezentat apoi Comitetului celor 40, în vederea unei aprobări definitive. Operaţiile de propagandă, pregătite şi coordonate de serviciile secrete, sînt executate apoi fie de o divizie, fie de Secţia de acţiuni clandestine. Anumite operaţii de lungă durată — ca emisiunile de la „Radio Europa liberă" sau „Radio Libertatea" sînt, prin tradiţie, de resortul Secţiei de acţiuni clandestine. În cazul operaţiilor de mai mică importanţă, Secţia de acţiuni clandestine are sarcina de a da îndrumări sau de a dirija efectiv operaţiile angajate, în funcţie de condiţiile derulării acestora.

O operaţie de propagandă simplă poate comporta difuzarea unor programe de muzică de jaz şi a unor buletine de ştiri destinate ţărilor din Europa de Est. Altele însă sînt mult mai insidioase.

C.I.A. utilizează frecvent şi documente falsificate. *

Alte exemple de propagandă şi de difuzare de informaţii false prin grija C.I.A. au fost dezvăluite de o serie de documente întocmite de Pentagon. Într-un raport clasat drept ultrasecret, redactat în 1954 de colonelul Edward Lansdale, care era la acea dată operator al agenţiei, se arată, de pildă, că astrologi vietnamezi fuseseră în mod special retribuiţi pentru a face preziceri publice referitoare la „soarta dezastruoasă" care-i aştepta pe unii dintre şefii nord-vietnamezi, acţiunile întreprinse de aceştia, în timp ce Sudul urma să ajungă la „unificare şi succese".

* Unul dintre cei implicaţi în afacerea Watergate a fost interrogat, în 1973, cu privire la fabricarea unei false telegrame a Departamentului de Stat, care atribuia administraţiei Kennedy responsabilitatea directă a asasinării preşedintelui sud-vietnamez Ngo-Dinh Diem. „La urma urmei, replica Hunt la întrebările preşedintelui tribunalului, este exact genul de lucruri pe care le-am învăţat în timpul carierei mele la C.I.A.... de a contraface telegramele, de a dezinforma presa şi aşa mai departe...". (N.A.)

Propaganda neagră a lui Lansdale atingea în egală măsură şi presa americană. Unuia dintre aceste manifeste i-a căzut victimă şi celebrul ziarist Joseph Alsop, care se deplasase în Vietnamul de Sud în scop documentar. Manifestul, care indica faptul că un mare număr de sud-vietnamezi vor fi trimişi în R. P. Chineză pentru a lucra la construirea de căi ferate, părea că e trimis de înseşi autorităţile comuniste şi Alsop l-a luat cu inocenţă drept un document autentic. Lansdale declara ulterior : „Aceasta l-a determinat pe ziarist să-şi scrie senzaţionalele şi pesimistele sale articole..." Alsop n-a aflat adevărul, iar falsa impresie pe care articolele lui au lăsat-o în conştiinţa cititorilor săi nu a fost rectificată.

Cam prin anul 1965, şefii serviciilor secrete ale C.I.A. erau aproape toţi convinşi că timpurile cînd baloanele erau utilizate ca suport în activitatea de propagandă trecuseră demult. Cu ani în urmă, agenţii care acţionau în Germania Occidentală, în perioada tulbure a începutului războiului rece, utilizaseră frecvent baloanele pentru trecerea literaturii anticomuniste în ţările Europei Răsăritene. Aceste operaţii care, contrar regulilor obişnuite ale propagandei clandestine, nu puteau fi deloc dezminţite, fuseseră aparent extrem de eficace.

Propaganda a luat ulterior forme mai rafinate, compartimentele de specialitate ale C.I.A. punînd la punct metode de luptă ideologică mult mai complexe. De aceea, atunci cînd ofiţerii Diviziei Extremului Orient au propus în 1967 lansarea unei operaţii care să utilizeze baloane, şefii Serviciului de acţiuni clandestine au considerat metoda ca fiind învechită. Cu toate acestea, acţiunea a fost aprobată.

Serviciul internaţional de ascultare a emisiunilor radio al C.I.A. (F.B.I.S.) constituie una din principalele surse de informare ale organizaţiei. El înregistrează buletinele de informare care sînt difuzate zilnic în lumea întreagă, prin intermediul a cincisprezece posturi de ascultare risipite în diferite colţuri ale lumii : Hong-Kong, Panama, Nigeria, Cipru şi chiar San-Francisco. Analiza rapoartelor de ascultare ale F.B.I.S. stă mărturie în ceea ce priveşte eficacitatea emisiunilor clandestine, pentru că se urmărea insistent ecoul acestora în programele de radio ale ţărilor vizate.

Spre deosebire de marea majoritate a informaţiilor pe care organizaţia le primeşte pe alte canale, rezultatele programelor de ascultare ale F.B.I.S. sînt comunicate în mod deschis şi foarte detaliat tuturor membrilor guvernului Statelor Unite, precum şi anumitor abonaţi din agenţiile de presă şi

sau prezintă un interes particular în sectorul său ; ea poate fi proiectată și de sediul central al organizației, de la Langley : inițiativa mai poate fi luată de Serviciul de propagandă sau de o divizie zonală ; sau, mai poate proveni dintr-o cerere adresată C.I.A. de Casa Albă, Pentagon, Departamentul de Stat sau oricare alt serviciu oficial de informații. Dacă acțiunea înfățișată poate avea consecințe politice și comportă riscuri mari, un proiect detaliat al acesteia, elaborat de serviciile secrete, este supus discuției cabinetului directorial. Proiectul acesta e prezentat apoi Comitetului celor 40, în vederea unei aprobări definitive. Operațiile de propagandă, pregătite și coordonate de serviciile secrete, sînt executate apoi fie de o divizie, fie de Secția de acțiuni clandestine. Anumite operații de lungă durată — ca emisiunile de la „Radio Europa liberă" sau „Radio Libertatea" sînt, prin tradiție, de resortul Secției de acțiuni clandestine. În cazul operațiilor de mai mică importanță, Secția de acțiuni clandestine are sarcina de a da îndrumări sau de a dirija efectiv operațiile angajate, în funcție de condițiile derulării acestora.

O operație de propagandă simplă poate comporta difuzarea unor programe de muzică de jaz și a unor buletine de știri destinate țărilor din Europa de Est. Altele însă sînt mult mai insidioase.

C.I.A. utilizează frecvent și documente falsificate.*

Alte exemple de propagandă și de difuzare de informații false prin grija C.I.A. au fost dezvăluite de o serie de documente întocmite de Pentagon. Într-un raport clasat drept ultrasecret, redactat în 1954 de colonelul Edward Lansdale, care era la acea dată operator al agenției, se arată, de pildă, că astrologi vietnamezi fuseseră în mod special retribuiți pentru a face prezicerî publice referitoare la „soarta dezastruoasă" care-i aștepta pe unii dintre șefii nord-vietnamezi, acțiunile întreprinse de aceștia, în timp ce Sudul urma să ajungă la „unificare și succese".

* Unul dintre cei implicați în afacerea Watergate a fost interrogat, în 1973, cu privire la fabricarea unei false telegrame a Departamentului de Stat, care atribuia administrației Kennedy responsabilitatea directă a asasinării președintelui sud-vietnamez Ngo-Dinh Diem. „La urma urmei, replică Hunt la întrebările președintelui tribunalului, este exact genul de lucruri pe care le-am învățat în timpul carierei mele la C.I.A.... de a contraface telegramele, de a dezinforma presa și așa mai departe...". (N.A.)

Propaganda neagră a lui Lansdale atingea în egală măsură și presa americană. Unuia dintre aceste manifeste i-a căzut victimă și celebrul ziarist Joseph Alsop, care se deplasase în Vietnamul de Sud în scop documentar. Manifestul, care indica faptul că un mare număr de sud-vietnamezi vor fi trimiși în R. P. Chineză pentru a lucra la construirea de căi ferate, părea că e trimis de înșeși autoritățile comuniste și Alsop l-a luat cu inocență drept un document autentic. Lansdale declara ulterior : „Aceasta l-a determinat pe ziarist să-și scrie senzaționalele și pesimistele sale articole..." Alsop n-a aflat adevărul, iar falsa impresie pe care articolele lui au lăsat-o în conștiința cititorilor săi nu a fost rectificată.

Cam prin anul 1965, șefii serviciilor secrete ale C.I.A. erau aproape toți convinși că timpurile cînd baloanele erau utilizate ca suport în activitatea de propagandă trecuseră demult. Cu ani în urmă, agenții care acționau în Germania Occidentală, în perioada tulbure a începutului războiului rece, utilizaseră frecvent baloanele pentru trecerea literaturii anticomuniste în țările Europei Răsăritene. Aceste operații care, contrar regulilor obișnuite ale propagandei clandestine, nu puteau fi deloc dezmințite, fuseseră aparent extrem de eficace.

Propaganda a luat ulterior forme mai rafinate, compartimentele de specialitate ale C.I.A. punînd la punct metode de luptă ideologică mult mai complexe. De aceea, atunci cînd ofițerii Diviziei Extremului Orient au propus în 1967 lansarea unei operații care să utilizeze baloane, șefii Serviciului de acțiuni clandestine au considerat metoda ca fiind învechită. Cu toate acestea, acțiunea a fost aprobată.

Serviciul internațional de ascultare a emisiunilor radio al C.I.A. (F.B.I.S.) constituie una din principalele surse de informare ale organizației. El înregistrează buletinele de informare care sînt difuzate zilnic în lumea întreagă, prin intermediul a cincisprezece posturi de ascultare risipite în diferite colțuri ale lumii : Hong-Kong, Panama, Nigeria, Cipru și chiar San-Francisco. Analiza rapoartelor de ascultare ale F.B.I.S. stă mărturie în ceea ce privește eficacitatea emisiunilor clandestine, pentru că se urmărea insistent ecoul acestora în programele de radio ale țărilor vizate.

Spre deosebire de marea majoritate a informațiilor pe care organizația le primește pe alte canale, rezultatele programelor de ascultare ale F.B.I.S. sînt comunicate în mod deschis și foarte detaliat tuturor membrilor guvernului Statelor Unite, precum și anumitor abonați din agențiile de presă și

din universități. Dările de seamă zilnice, traduse convenabil în engleză, sînt regrupate pe mari unități regionale, ușor de identificat după un cod de culori: galben pentru Extremul Orient, albastru deschis pentru Africa și Orientul Mijlociu, roz pentru America Latină etc.

Activitatea de propagandă a C.I.A. mai constă și în publicarea de cărți și de periodice. Agenția subvenționează de mulți ani diverse case de editură, anumite firme de foarte bună reputație (de exemplu, firma lui Frederick A. Praeger din New York, care a recunoscut, în 1967, că a publicat cincisprezece sau șaisprezece lucrări la cererea C.I.A.) și apariția a numeroase publicații.

După cel de-al doilea război mondial, o serie de publicații anticomuniste din Germania, Franța și Italia au fost încurajate și susținute financiar de C.I.A. Unul dintre foștii conducători ai C.I.A. enumera printre aceste publicații și ziarul parizian „Combat". Același personaj își amintea că agenția a subvenționat mai mulți ani chiar și ziarul comunist new-yorkez „The Daily Worker". Trebuie recunoscut însă că echipa ziarului habar nu avea de acest ajutor al C.I.A., care se manifesta sub forma cîtorva mii de abonamente. Procedînd astfel, C.I.A. spera, după cît se pare, să limiteze difuzarea organului de presă al partidului comunist în mase și să dezinformeze conducătorii acestuia cu privire la circulația lui în rîndul populației.

Deși O.S.S., la dispariția sa, a transmis C.I.A. responsabilitatea operațiilor de propagandă clandestină, nici un text de lege nu autoriza organizația să se angajeze în operații de acest gen. Ea avea doar misiunea de a îndeplini toate sarcinile de spionaj care îi puteau fi eventual încredințate de Consiliul Securității Naționale. Cu toate acestea, de la crearea sa, din 1947, C.I.A. a cheltuit mai mult de un miliard de dolari cu activitățile de propagandă — în cea mai mare parte în țări străine, dar și în interior pentru unele din ele —, în scopul servirii a ceea ce reprezintă „interesul național al S.U.A.".

Prin astfel de activități uneori este dezvăluit pur și simplu adevărul unui public care îl ignoră — aceasta fiind așa-zisa propagandă „albă"; în alte ocazii este prezentat un amestec de adevăruri, minciuni „mici" și ușoare deformări ale realității, în scopul modificării părerilor publicului — și atunci e vorba de propaganda „cenușie"; în sfîrșit, este utilizată și propaganda „neagră", care constă în difuzarea de

minciuni însoțite, în general, pentru a părea mai credibile, de unele adevăruri mai mult sau mai puțin deformate de semiadevăruri.

Propaganda neagră pe de o parte și „dezinformarea" pe de alta constituie cam același lucru, practic fiind imposibil de distins deosebirea dintre ele.* Și una și alta își propun să modifice modul de a vedea și de a acționa al unui anumit public, servindu-se deliberat de informații eronate. Dezinformarea constituie, de fapt, o varietate particulară de propagandă neagră, ce se efectuează în cel mai mare secret și care se sprijină, în general, pe folosirea de documente false. La origine a fost oarecum o specialitate rusească, iar termenul englez de „desinformation" derivă din cuvîntul rusesc „dezinformația".

La 2 iunie 1961, Richard Helms, care ocupa pe atunci postul de director adjunct al serviciilor secrete, a expus în fața Subcomisiei senatoriale a securității interne un raport privitor la „contrafalsurile comuniste". El a făcut referiri la 32 de documente false „prezentate drept comunicări provenite de la reprezentanți ai S.U.A. sau care le-au fost adresate". Dintre acestea, unul se referea la un acord secret încheiat între Secretariatul de Stat și primul ministru japonez Kishi, conform căruia trupele japoneze puteau fi folosite pe teritoriul asiatic. Două documente false se refereau la faptul că guvernul S.U.A. proiecta răsturnarea guvernului Sukarno, iar altele două aveau drept scop să demonstreze faptul că, în ciuda dezmințirilor oficiale, guvernul S.U.A. îi sprijinea în secret pe rebelii care se opuneau autorităților de la Djakarta.

Aceste ultime exemple care se refereau la Indonezia prezintă un deosebit interes. O examinare rapidă a documentelor prezentate de Helms arăta că era vorba de falsuri grosolane, dar că faptele indicate erau perfect adevărate. Nu numai că, în 1958, C.I.A. susținuse activ tentativele de răsturnare a guvernului Sukarno, dar și Helms însuși știa foarte bine acest lucru. El știa bine că „dezmințirile oficiale" la care făcea aluzie erau pur și simplu minciuni elaborate de purtătorii de cuvînt ai guvernului S.U.A. Depoziția publică a lui Helms a fost făcută cu aprobarea C.I.A., care urmărea, de fapt, o operație de propagandă destinată poporului american. Vorbind despre „minciunile adversarilor S.U.A.", Helms însuși nu

---

* Pretinsa identitate dintre „propaganda neagră" și „dezinformare" urmează a fi privită, evident, ca o opinie de autor. (N.R.)

numai că a denaturat realitatea, dar a îndepărtat cu abilitate orice posibilitate de discutare a minciunilor permanente fabricate de C.I.A. în numele întregii naţiuni americane.

Posturile de radio

Cele mai importante operaţii de propagandă ale C.I.A. au fost efectuate prin „Radio Europa liberă" (R.F.E.) şi „Radio Libertatea" (R.L.). R.F.E. emitea cu destinaţia Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, România şi Bulgaria, iar emisiunile R.L. erau destinate Uniunii Sovietice. Aceste staţii, aparent particulare, fuseseră instalate prin grija organizaţiei, la începutul lui 1950, în plin război rece. Ele operau sub acoperirea unui consiliu de administraţie new-yorkez, compus în majoritate din personalităţi distinse, şefi militari în retragere şi conducători de mari întreprinderi. Prin studiourile lor de la München şi prin staţiile de emisie din Germania occidentală, Spania, Portugalia şi Taiwan, cele două posturi de radio difuzau anual mii de ore de program. Cheltuielile lor anuale se ridicau împreună la 30—35 milioane de dolari, din care C.I.A. acoperea peste 95%*.

Încă din primii lor ani de existenţă, R.F.E. şi R.L. au difuzat sistematic informaţii denaturate în legătură cu realităţile cotidiene din ţările socialiste. Dar rolul lor era mult mai activ, în sensul că nu se mulţumeau numai să difuzeze ştiri calomnioase, ci serveau şi ca „acoperire" diverselor activităţi ale C.I.A., care vizau Uniunea Sovietică şi alte state din Europa Răsăriteană.

Aceste două posturi de radio constituie, în acelaşi timp, o sursă de informaţii şi de contacte, un centru de recrutare de agenţi secreţi şi o excelentă acoperire pentru operaţiile lor. Corespondenţa adresată R.F.E. şi R.L. de auditoriul lor

---

* Campania anuală de colectare a fondurilor destinate sprijinirii financiare a R.F.E. a oferit S.U.A. unul dintre aspectele cele mai îndoielnice şi mai contestabile ale acestei operaţii. Sub auspiciile Comitetului său de publicitate (Advertising Council) R.F.E. solicită o contribuţie liberă publicului, lăsînd să se înţeleagă că fără participarea poporului american, postul de radio va fi constrîns să-şi înceteze emisiunile şi că ascultătorii din Europa de Est nu vor mai putea afla „adevărul". Dar publicul american nu s-a alarmat peste măsură, căci în 1969, cînd aportul anunţurilor publicitare se ridica la 12—20 de milioane de dolari, cel al contribuţiilor libere atingea numai 100 000 dolari. (N.A.)

conţine şi ca informaţii destul de importante. Transmisă prin poştă sau adusă de călătorii care trec frontiera occidentală, această corespondenţă este considerată de operatorii agenţiei ca un excelent mijloc de documentare asupra evenimentelor ce se petrec în ţările din Est. Funcţionarii R.F.E. şi R.L. foloseau această corespondenţă, ca şi alte informaţii primite, pentru pregătirea analizelor scrise asupra evenimentelor din aceste ţări. Totuşi, serviciile centrale ale C.I.A. considerau că aceste analize nu au o prea mare importanţă şi de aceea comunitatea spionajului american nu făcea prea mare caz de ele. Aceasta cu atît mai mult, cu cît infiltrările spectaculoase în rîndul personalului posturilor de radio respective izbutite de serviciile de contraspionaj ale ţărilor socialiste au devenit la un moment dat o obsesie pentru sediul central al C.I.A.

Mai multe anchete întreprinse în rîndul personalului agenţiei au dus la concluzia că finanţarea posturilor de către C.I.A. trebuie să înceteze. Dar, după fiecare anchetă, cîţiva ofiţeri vechi, care cunoşteau posturile de la înfiinţarea lor, veneau cu noi argumente, destul de îndoielnice, pentru menţinerea acestora în activitate. Fostul director al O.T.A.N., preşedintele C.B.S., Frank Stanton, şi directorul „General Motors", James Roche, care făceau parte din Consiliul de administraţie al celor două firme, pledau, de asemenea, în favoarea lor. Din contră, Serviciul planificării programelor şi bugetului al C.I.A. dorea foarte mult să pună capăt acestui sprijin financiar. Totodată, conducerea superioară a C.I.A. părea puţin dornică să se despartă de posturile de radio, întrucît pierderea acestora însemna amputarea definitivă a bugetului său cu 30—35 milioane de dolari afectaţi anual funcţionării lor. Orice studiu intern al C.I.A. care propunea încetarea sprijinirii de către agenţie ducea în mod invariabil la întocmirea unei noi anchete. Astfel că forţa inerţiei birocratice, repugnanţa agenţiei de a lua ea însăşi în mîini gestiunea acestor posturi, unite cu eforturile membrilor influenţi ai Consiliului de administraţie al R.F.E. şi R.L. au făcut ca, spre sfîrşitul anului 1960, cele două posturi să continue să depindă de sprijinul financiar al C.I.A. Chiar şi cînd finanţarea posturilor de către agenţie a devenit larg cunoscută ca urmare a scandalului din 1967, în legătură cu penetrarea şi manipularea de către C.I.A. a Asociaţiei Naţionale a Studenţilor, organizaţia tot şi-a menţinut sprijinul financiar. Comisia Katzenbach, constituită special de preşedintele Johnson în urma acestui scandal, a ho-

tărît să i se interzică C.I.A. să subvenționeze „orice organism privat cultural". Totuși, cu aprobarea Casei Albe, agenția a continuat să sprijine financiarmente R.F.E. și R.L.

Nici o schimbare n-a avut loc pînă în 1971, cînd senatorul Clifford Case din New Jersey a luat public poziție împotriva sprijinului financiar acordat de C.I.A. acestor posturi de radio și a propus înlocuirea subvențiilor cu un statut liber de societate particulară.

Poziția senatorului a fost viu discutată de multe organe de presă și s-a ajuns la concluzia că acesta nu va fi deloc dispus să cedeze presiunilor guvernamentale. Comisia pentru politică externă a Senatului a decis să examineze propunerea legii prezentate de Case, dar, în timp ce acesta cerea să se facă apel la mărturiile foștilor funcționari ai R.F.E., C.I.A. a ajuns la concluzia că venise momentul să rupă legăturile care existau între ea și cele două posturi de radio. Necesitatea susținerii financiare publice a fost recunoscută de Congres și, la sfîrșitul anului 1971, C.I.A. a întrerupt oficial legăturile cu R.F.E. și R.L. Nu se știe dacă a procedat în același fel și în ce privește retragerea infrastructurii sale clandestine, dar exemplele precedente permit oricui să se îndoiască de acest lucru.

Alte operațiuni de propagandă

C.I.A. s-a străduit mereu să-i contacteze și să încurajeze pe cei ce sînt ostili țărilor din răsăritul Europei. Încă de la începutul războiului rece, ea a trimis în aceste țări agenți și importante sume de bani, în scopul suscitării de tulburări, dar aceste tentative au dus la adevărate dezastre. În ultimul timp, operațiile dirijate împotriva țărilor socialiste au devenit mai rafinate. Totuși, agenția nu a încetat niciodată să mențină contacte cu grupările de emigranți aflați în Europa Occidentală și S.U.A., pe care le subvenționează sistematic.

De subvenții puternice din partea C.I.A. se bucură „Fundația asiatică". Creată în 1956, prin grija agenției, și înzestrată cu un consiliu de administrație ai cărui membri fuseseră aleși cu atenție, fundația și-a propus de la început să facă cunoscute publicului civilizațiile orientale. Ea sprijină cercetările universitare, organizează conferințe, congrese și programe de schimburi între universități, avînd la dispoziție o subvenție anuală a C.I.A. de 8 milioane de dolari. Sub acoperirea acestor activități, foarte legitime dealtfel, C.I.A. își

infiltrează oamenii în personalul fundației pentru a subvenționa personalități anticomuniste din diverse țări asiatice, pentru a influența opinia publică asiatică, prezentîndu-i într-o lumină nefavorabilă, în termeni calomniatori, regimurile din China, Vietnamul de Nord * și Coreea de Nord și pentru a recruta agenți și șefi de rezidență. Deși fundația servește deci ca acoperire pentru operații clandestine, misiunea sa principală este de a favoriza dezvoltarea unei ideologii anticomuniste și proamericane — uneori cu subtilitate, alteori cu virulență.

Activitățile „Fundației asiatice" vizau în special țările de dincolo de ocean, dar se pare că au avut mai mare influență asupra mediilor universitare americane decît asupra Extremului Orient. Numeroși intelectuali americani participau la programele sale și contribuiau, în general fără să-și dea seama de asta, la răspîndirea concepțiilor C.I.A. în Extremul Orient. Fundația, care fusese instituită ca un instrument de propagandă pentru străinătate (dovadă fiind subvențiile care-i sînt acordate), se străduia să răspîndească fără încetare în rîndurile opiniei publice americane părerile specifice ale C.I.A. asupra țărilor de pe continentul asiatic.

Legăturile agenției cu „Fundația asiatică" aveau să fie dezvăluite publicului la puțin timp după ce fuseseră denunțate, în 1967, subvențiile pe care C.I.A. le acordase Asociației Naționale a Studenților. Era evident că fundația făcea parte din instituțiile de cultură și că, în conformitate cu recomandările comisiei Katzenbach, C.I.A. trebuia să înceteze să o mai sprijine financiar. Dar, o suspendare imediată a acestui sprijin ar fi constrins fundația să-și întrerupă urgent activitățile; C.I.A. o făcu deci beneficiara unei foarte importante „despăgubiri de separare", lăsîndu-i un termen de cel puțin doi ani pentru a-și putea găsi alte surse de finanțare. Ea a reușit aparent să le descopere, dacă nu cumva C.I.A. i-a procurat în și mai mare secret noi subsidii.

În cursul anului 1960, C.I.A. a fondat filiale de un tip nou, pe care le utilizează în operații de propagandă. Acestea sînt mai concentrate și mai bine camuflate decît întreprinderile greu manevrabile și prea expuse privirilor așa cum deveniseră „Radio Europa liberă" și „Fundația asiatică".

---

* Cartea a fost scrisă înaintea proclamării Republicii Socialiste Vietnam. (N.R.)

Tot în scopuri de propagandă, C.I.A. recurge frecvent și la serviciile unor transfugi din țările socialiste, ale căror declarații au mai multă valoare în Statele Unite decît în oricare altă țară a lumii capitaliste. Îndată ce solicită azil politic, aceștia sînt racolați de C.I.A. și interogați îndelung, în secret, într-un centru specializat din Germania occidentală, situat aproape de Frankfurt sau, pentru cazurile care prezintă un interes particular, în anumite „rezidențe secrete" ale agenției situate în Statele Unite. În schimbul informațiilor furnizate de transfugi cu privire la viața și munca lor anterioară, C.I.A. se ocupă de „readaptarea" lor într-o țară occidentală, procurîndu-le chiar și o nouă identitate atunci cînd consideră necesar. Uneori, după ce interogatoriul aprofundat este terminat, C.I.A. îi incită și îi ajută pe transfugi să publice articole sau cărți referitoare la fosta lor viață. De regulă, unui asemenea transfug îi este foarte greu să refuze cooperarea din moment ce el depinde încă de C.I.A. în ceea ce privește mijloacele lui de existență. C.I.A. nu întotdeauna îndeamnă pe transfug să modifice sensibil ceea ce ar putea să declare, ci îi cere pur și simplu să evite menționarea anumitor fapte „din motive de securitate" sau pentru că ele nu concordă cu „linia sau doctrina politică a Statelor Unite". Orice revelație susceptibilă de a justifica comportamentul C.I.A. și al Statelor Unite va fi evident încurajată, și în acest scop C.I.A. îi va procura transfugului un ajutor tehnic literar care îi poate fi indispensabil. În timp ce lucrările de acest gen au tendința de a prezenta serviciile adverse de informații ca pe niște „instrumente diabolice și lipsite de orice scrupule", rar se va face caz de succesele repurtate de acestea în detrimentul C.I.A. Chiar dacă nu a ieșit întotdeauna victorioasă din acest gen de înfruntări, C.I.A. preferă să nu știe publicul de înfrîngerile sale, iar transfugul, care depinde de C.I.A., nu-i poate opune nici o rezistență.

În mod frecvent, transfugul este prezentat de C.I.A. unui editor, pentru a-i face cunoscute „revelațiile". Agenția va contribui chiar activ la lansarea operei.

C.I.A. a considerat dintotdeauna că publicarea unei cărți este o metodă de propagandă deosebit de interesantă. Majoritatea operelor literare subvenționate de C.I.A. sînt de natură foarte subtil secretă. Un fost funcționar al agenției, specialist în materie, relata că în 1967 un operator al Serviciului de acțiuni clandestine îi arătase o lucrare scrisă de un neamț numit Kurt Muller. Cartea îi păruse interesantă specialistului, care l-a întrebat pe operator cum ar putea face să o procure. „Păstrați-o, i-a răspuns operatorul. Mai avem din acestea sute de exemplare". Lucrarea lui Muller nu se mulțumea numai să abordeze subiectul într-o manieră tendențioasă, ci critica cu severitate toate formele de ajutor comunist dat țărilor din lumea a treia. Specialistul era convins că agenția înțelesese că pe Muller îl interesau programele comuniste de ajutor în străinătate și îl încurajase să scrie o lucrare cu tendințe puternic anticomuniste, furnizîndu-i informații și ajutîndu-l să-și publice și să-și difuzeze cartea.

Spionajul și contraspionajul

În concepția populară, serviciile de spionaj sînt pepiniere de valoroși agenți secreți care, în cea mai bună tradiție a lui James Bond, demască cu îndrăzneală intențiile dușmănoase ale puterilor inamice. În realitate, C.I.A. a avut un succes relativ în procurarea de informații cu ajutorul agenților secreți. Această formă clasică de spionaj a rămas de mulți ani considerabil în urma sateliților spațiali, a aparatelor de descifrat coduri secrete și a altor forme tehnice de colectare, ca sursă importantă de informații externe pentru guvernul S.U.A. Chiar și sursele publice (presa și celelalte mijloace de comunicare a informațiilor) furnizează informații mai de valoare decît serviciile clandestine ale C.I.A.

În activitatea ei, C.I.A. a reușit și unele lovituri de spionaj, dar acestea au implicat de cele mai multe ori anumiți transfugi, care au avut ei inițiativa, oferindu-și serviciile.

Folosind un limbaj tehnic, termenul de „transfug" desemnează un individ care se întoarce împotriva guvernului său. Un agent care a fost recrutat cu succes sau unul care-și oferă serviciile ca spion este tot un transfug, sau, mai bine zis, un dezertor de la post. Deși nu și-a părăsit încă țara, el a dezertat din punct de vedere politic. Refugiații și emigranții sînt, de asemenea, niște dezertori și C.I.A. îi folosește adesea ca spioni dacă-i poate convinge că altfel riscă să se trezească trimiși înapoi în țara de origine. În general, transfugul care și-a părăsit țara este dispus să vîndă tot ce știe despre activitatea fostului său guvern, în schimbul azilului politic. Faptul că unele dezertări sînt însoțite de o mare publicitate se datorează în general dorinței C.I.A. de a obține aprobarea publicului pentru activitatea sa.

În momentul în care C.I.A. ajunge la concluzia că fugarul a spus tot ceea ce știe, acțiunea este preluată de grupul de legalizare a situației sale în noile condiții. Scopul urmărit de grupul respectiv este de a-i găsi dezertorului un domiciliu de care să fie suficient de mulțumit, pentru a nu fi tentat să-și dezvăluie legăturile cu C.I.A. sau, ceea ce ar fi și mai grav, să nu se întoarcă în țara sa de origine. În mod obișnuit, grupul alcătuiește o legendă pentru dezertor și îi găsește o identitate nouă. Dezertorii deosebit de importanți sînt aduși în S.U.A. (fie înaintea exploatării lor informative, fie după), dar marea lor majoritate sînt reimplantați în Europa Occidentală, în Canada sau în America Latină *.

Deseori, transfugul se acomodează foarte greu în noua lui țară. Din motive de securitate el este de obicei rupt de orice contact cu țara sa de origine și deci de foștii prieteni și de acei membri ai familiei care nu l-au însoțit în exil. Uneori nici nu cunoaște limba țării în care trăiește. Un număr important de transfugi cunosc momente de mare depresiune odată trecute emoțiile inițiale ale reinstalării. De aceea, C.I.A. desemnează un om de legătură care veghează asupra transfugului atîta timp cît va părea necesar pentru a-l menține „pe linia de plutire". Ofițerul de legătură rămîne în contact regulat cu dezertorul și-l ajută la rezolvarea tuturor problemelor care se ivesc. În cazul unui dezertor mai instabil, C.I.A. menține o supraveghere și mai atentă, care presupune interceptarea telefonului și a corespondenței, pentru a preveni o desfășurare nedorită a acțiunilor acestuia.

În anumite cazuri, omul de legătură îl supraveghează pe transfug în tot restul vieții acestuia. Organizația dorește înainte de toate să evite reîntoarcerea acestuia în țara lui de origine, pentru că asta ar însemna o victorie de propagandă pentru partea adversă. O consecință mai importantă ar fi însă faptul că transfugul va dezvălui, mai mult ca sigur, tot ceea ce știe despre C.I.A., ca să-și ușureze sancțiunea pentru dezertarea comisă. Mai mult decît atît, cînd un transfug se reîntoarce în patrie, organizația are de luptat cu teama obsedantă că acesta ar fi putut fi un agent dublu și că toate informațiile obținute fac parte dintr-un program de dezinformare a C.I.A.

---

* În unele cazuri, serviciile secrete angajează transfugul într-o muncă specializată ca aceea de traducător, anchetator, analist de contraspionaj. (N.A.)

Prin definiție, spionajul clasic folosește oameni pentru stringerea de informații, în timp ce spionajul tehnic folosește mecanisme ca sateliții de fotografiere, aparatele electronice sensibile cu rază lungă de acțiune și stațiile de interceptare a comunicărilor. Sistemele tehnice de colectare erau practic necunoscute înainte de cel de-al doilea război mondial, dar aceeași explozie tehnică, care a modificat toate aspectele vieții moderne din ultimii 25 de ani, a schimbat în mod radical și aspectul muncii informative. În timp ce altădată agentul căuta informații secrete bazîndu-se numai pe inteligența sa, în prezent el este dotat cu un vast sortiment de dispozitive, aparate fotografice în miniatură și alte instrumente care mai de care mai complicate.

În cadrul serviciilor secrete ale C.I.A., Divizia serviciilor tehnice (T.S.D.) răspunde de perfecționarea majorității echipamentelor folosite în jocul spionajului modern. Unele din aceste echipamente sînt destul de bizare, ca, de pildă, un transmițător de semnale camuflat într-un dinte fals, un creion care arată și scrie ca un creion obișnuit, dar poate fi folosit și la scrierea invizibilă pe o hîrtie specială, o ciudată oglindă retrovizoare de mașină, care permite conducătorului să observe nu circulația din urma sa, ci pe ocupanții scaunelor din spate. Cu excepția dispozitivelor de ascultare, echipamentului special fotografic și a sistemelor secrete de comunicație, instrumentele mai sofisticate și mai complexe au de fapt o aplicabilitate redusă în operațiile clandestine.

Înainte vreme, serviciile secrete de informații erau interesate numai în recrutarea de agenți care aveau acces la informații externe vitale. Astăzi, C.I.A., ca și alte servicii secrete, recrutează, de pildă, un portar ori un paznic, care să poată instala un mic dispozitiv de ascultare sau un dispozitiv de înregistrare a convorbirilor telefonice într-un loc convenabil. Pînă și societățile de telefoane și de telegraf ale altor țări au ajuns obiective importante pentru agenție. Operatorii C.I.A. caută căi de acces nu numai în birourile ministerelor de externe și de apărare, ci și în sistemele de comunicație ale celorlalte țări — sarcină care, în unele împrejurări, este spri-jinită de companiile americane, în special de „International Telephone and Telegraph Company". Serviciile poștale sînt, de asemenea, infiltrate în scopuri de spionaj. Cei mai mulți ofițeri ai agenției sînt instruiți pentru instalarea și manevrarea instalațiilor de ascultare și interceptare, dar plasarea curentă a dispozitivelor de supraveghere audio este realizată în mod obișnuit de specialiștii T.S.D., aduși din centrală sau dintr-un centru operativ regional. Cînd este vorba de o sarcină mai complexă, realizatorii operației vor fi în mod sigur specialiștii centralei. Totuși, în unele operații, fie chiar și mai dificile, pentru instalarea echipamentului necesar sînt folosiți agenți instruiți de către experții T.S.D. sau de ofițerul de legătură respectiv.

Riscurile legate de instalarea și utilizarea unui dispozitiv de ascultare sînt în mod evident variabile, în funcție de importanța și complexitatea acestuia. O operație clasică, foarte periculoasă cere o planificare mai atentă, în cursul căreia totul este examinat pînă la cel mai mic detaliu. Trebuie obținute sau întocmite planurile clădirii și ale etajelor pentru studierea lor atentă. Trebuie stabilite compoziția zidăriei, culorile zugrăvelilor interioare și altele asemănătoare. Trebuie observată și înregistrată activitatea din clădirea și camera sau biroul unde se va instala dispozitivul, pentru a se stabili perioada cînd este accesibil locul respectiv. Trebuie, de asemenea, să fie cunoscute mișcările locatarilor și ale eventualelor echipe de pază. Cînd au fost îndeplinite toate aceste lucruri, se stabilesc locul și timpul instalării dispozitivului. În mod obișnuit, în locul respectiv se intră în timpul nopții sau la sfîrșit de săptămînă, iar dispozitivul de ascultare va fi instalat conform planului și cu cronometrul în mînă. Pentru spargerile în zid se folosesc burghiuri silențioase de mare precizie, iar spărturile se repară cu o tencuială ce se usucă repede, după care se acoperă cu o zugrăveală identică cu cea originală.

Succesele C.I.A. în materie de ascultare și interceptare au fost limitate numai la țările în care lipsa relativă de sisteme de securitate internă a permis ca operațiile agenției să se desfășoare în voie în ceea ce privește instalarea dispozitivelor. Un raport făcut de inspectorul general al C.I.A. asupra acțiunilor clandestine din America Latină în anul 1960 a dezvăluit că o bună parte din informațiile culese în acea regiune au fost captate cu ajutorul dispozitivelor de ascultare. Raportul menționa că în cîteva țări latine C.I.A. interceptează regulat convorbirile telefonice ale unor importante persoane oficiale și introduce dispozitive de ascultare în locuințele și birourile multor șefi politici, mergînd chiar pînă la miniștri. În unele țări aliate, C.I.A. obține informații prin supravegherea audio efectuată de serviciile secrete ale acestor țări, cărora le acor-

dă în schimb asistență tehnică, reușind astfel să se și infiltreze în ele.

Dispozitivele audio nu sînt întotdeauna prea sigure. Destul de des se întîmplă ca ele să se deterioreze după cîteva zile de la instalare sau pur și simplu să înceteze brusc a mai funcționa. Alteori sînt descoperite repede de către serviciile locale de securitate, sau partea adversă, bănuind că o cameră ar putea fi supusă ascultării, ia măsurile ce le crede de cuviință.

Tehnicienii C.I.A. lucrează constant la perfecționarea dispozitivelor de ascultare, în speranța îmbunătățirii performanțelor acestora. În afara instrumentelor de spionaj, Divizia serviciilor tehnice mai proiectează dispozitive care urmează a fi folosite în alte activități secrete, cum sînt operațiile paramilitare. Astfel, se proiectează și se fabrică arme silențioase, explozive din plastic și droguri care provoacă incapacitatea sau moartea. Instrumentele cele mai complexe folosite de operatorii C.I.A. sînt cele produse de Direcția de știință și tehnologie, care se ocupă numai de cercetări și perfecționări secrete. În plus, această direcție sprijină eforturile agenției de găsire a unor metode noi și perfecționate de interceptare a comunicațiilor și de aplicare a unor contramăsuri de securitate.

Cînd operatorii C.I.A. reușesc să instaleze un dispozitiv de ascultare sau de înregistrare, ei transmit informațiile astfel obținute la serviciile clandestine din centrala de la Langley, indicînd cu claritate sursa. Dar, atunci cînd serviciile clandestine transmit la rîndul lor informațiile analiștilor C.I.A. sau altor servicii ale guvernului federal, sursa este camuflată sau informația este inclusă în raportul unui agent desemnat nominal. De exemplu, serviciile clandestine pot atribui o informație „unei surse demne de încredere din ministerul de externe" sau „unui om de afaceri occidental cu mari legături în guvernul local". În mentalitatea ofițerilor respectivi este mult mai important să protejeze sursa decît să prezinte informația în mod direct. Aceasta poate constitui o garanție pentru sursele „sigure", dar îi handicapează pe analiști în elaborarea unei aprecieri juste asupra exactității conținutului raportului respectiv.

Extraordinara dezvoltare a procedeelor tehnice de culegere a informațiilor

Pe măsură ce mijloacele tehnice de culegere a informațiilor se perfecționează tot mai mult, spionii clasici devin, bineînțeles, tot mai demodați în acțiunile lor secrete, îndreptate împotriva principalilor adversari. Orientarea spre spionajul tehnic a cauzat spionajului american cheltuieli de peste 6 miliarde de dolari anual. Deși spionii clasici sînt prin comparație mai puțin costisitori, sistemele tehnice de colectare a informațiilor, producînd un volum uriaș de informații, necesită totuși un număr considerabil de oameni pentru prelucrarea și omologarea acestei mase imense de date brute.

Primele experiențe americane în cadrul spionajului tehnic au fost interceptările radio și descifrările de coduri, artă recunoscută sub denumirea de „spionaj al comunicațiilor" sau „Comint". Deși secretarul de stat Henry Stimson a închis secția de analiză criptologică a Departamentului de Stat în anul 1939, motivînd că „niște oameni onești nu-și pot permite să citească corespondența altora", „Comint"-ul a fost reintrodus de către urmașul său și a jucat un rol important în timpul celui de-al doilea război mondial. În perioada imediată de după război, această activitate a fost întîi redusă, apoi din nou extinsă, pe măsură ce războiul rece se intensifica tot mai mult. Printr-un ordin secret al președinției a fost creată, în anul 1952, Agenția pentru Securitate Națională (N.S.A.), pentru interceptarea și descifrarea comunicațiilor, atît ale prietenilor, cît și ale dușmanilor S.U.A., și pentru asigurarea apărării codurilor proprii împotriva unei descifrări similare de către părțile adverse.

Mai înainte ca N.S.A. să poată descifra și citi codurile și cifrurile străine, trebuie ca mesajele codificate și cifrate ale țării respective să fie interceptate. Pentru realizarea acestor interceptări este nevoie de posturi de ascultare stabilite acolo unde pot fi captate undele emițătoarelor care transmit mesajele. Traficul radio dintre capitalele străine și ambasadele de la Washington poate fi interceptat cu ușurință de instalațiile de ascultare amplasate în Maryland și Virginia, dar comunicațiile din restul lumii nu sînt tot atît de ușor de interceptat. De aceea, N.S.A. întreține sute de posturi în jurul globului, posturi conduse în mod obișnuit de alte agenții guvernamentale din S.U.A. Printre cele mai obișnuite agenții

folosite se numără organismele criptologice și înseși serviciile de spionaj ale armatei de uscat, ale flotei și ale aviației. Aceste trei organisme militare sînt coordonate de N.S.A.; mesajele pe care le interceptează ele sînt retrimise la centrala N.S.A. de la Fort Meade, în Maryland, în apropiere de Washington. N.S.A. a folosit două importante baze pentru interceptarea comunicațiilor din Orientul Mijlociu și Africa, baze pentru a căror amenajare a fost nevoie de un angajament secret al guvernului S.U.A. față de statul pe teritoriul căruia erau amplasate. Conform relatărilor unor comitete ale Senatului, Congresul a ignorat total existența acestor două baze.

Deși a repurtat la început cîteva succese, în perioada de mai tîrziu, mai ales în ultimii 15 ani, N.S.A. a fost total incapabilă să dezlege anumite sisteme foarte complicate de cifrare și codificare. Criptologia a avansat cam în ultima decadă, ajungînd la sisteme care, deși teoretic nu sînt de nepătruns, în practică sînt realmente de nebiruit. Ele constau, în esență, din programe matematice pentru mașini de cifrat de genul calculatoarelor electronice și produc atît de multe variante de cifrare, încît oricîte interceptări și oricîte zeci de computere ar folosi analiștii criptografi, tot n-ar putea ajunge la vreun rezultat. Mai mult, formulele sînt în așa fel alcătuite, încît chiar dacă criptanalistul s-ar afla într-o situație ideală, dispunînd de textul original clar al criptogramelor externe, el tot n-ar putea reconstitui formula prin simpla comparare a acestora pentru a o folosi la descifrarea mesajului următor.

Ca și alte sectoare ale aparatului informativ american, N.S.A. a avut mai mult succes în interceptarea comunicațiilor țărilor lumii a treia și chiar ale aliaților. Posedînd, după cum se spune, cele mai multe calculatoare electronice din lume și mii de criptanaliști, N.S.A. a întîmpinat puține dificultăți în descifrarea codurilor și cifrurilor acestor națiuni. Doi dintre tinerii ofițeri ai N.S.A., William Martin și Bernon Mitchell care au fugit în Uniunea Sovietică în anul 1960, au menționat 30—40 de națiuni ale căror sisteme puteau fi citite de N.S.A. În plus, ei au demascat practica pe baza căreia N.S.A. furniza mașini de codificare și cifrare altor națiuni, folosindu-se apoi de cunoașterea mașinilor respective pentru citirea mesajelor interceptate ale acestor țări.

„Spărtura" (cum e numită descifrarea de cod în terminologia analiștilor) este un succes realizat nu prin abilitatea

descifrării, ci datorită existenței unor erori din partea cifratorilor altei țări, ori ca urmare a anumitor defecțiuni în echipamentul de cifrare. În urmă cu cîțiva ani, la o ambasadă străină din Washington a sosit un cifrator nou care a și trimis un mesaj „în clar" (adică necifrat) ministerului său de externe. Dîndu-și seama că ar fi trebuit să cifreze textul, l-a transmis din nou, dar de astă dată cifrat. Avînd în față amîndouă mesajele, N.S.A. n-a mai avut dificultăți în citirea mesajelor secrete ale acelei țări. Funcționarea necorespunzătoare sau uzura echipamentului criptografic are drept rezultat obținerea de succese la N.S.A., deoarece se produc neintenționat repetări, care sînt o abatere ce dăunează păstrării secretului unui cod. O analogie aproximativă ar fi aceea cu roata unei rulete care, din pricina proastei construcții sau pur și simplu din cauza uzurii, prezintă anumite caracteristici previzibile ce pot fi urmărite și speculate de un observator ager.

Un alt tip de „spargere" este rezultatul unui atac logic asupra sistemului de comunicații al țării vizate. Atacul poate consta într-o acțiune clandestină, cum ar fi furtul unui cod, al unui sistem de cifrare, mituirea unui cifrator sau plasarea unui dispozitiv audio în camera de transmisiuni a unei ambasade. Serviciile clandestine ale C.I.A. au o unitate specială subordonată Biroului de informații externe care este specializată în asemenea atacuri *. În caz de succes, informația obținută este trimisă la N.S.A., pentru a o ajuta în eforturile ei de interceptare a comunicațiilor.

În anul 1970, directorul N.S.A., amiralul Noel Gayler și adjuncții săi au recunoscut, în particular, că o mare parte din succesele N.S.A. au provenit din asemenea „spargeri de cod" și au subliniat faptul că agenția era foarte bine adaptată exploatării acestor rezultate obținute fără analize criptologice.

---

* Se pare că președintele Nixon a fost deosebit de interesat de astfel de operații, așa că în 1970 a aprobat „Planul Huston" pentru spionajul intern, care a ieșit la iveală cu ocazia scandalului Watergate. Planul cerea pătrunderea în ambasadele străine de la Washington, fiindcă „în acest fel se poate însuși materialul cu ajutorul căruia N.S.A. va descifra codurile criptografice străine. Cheltuim milioane de dolari încercînd să le descifrăm cu ajutorul mașinilor electronice, în timp ce o intrare clandestină poate rezolva totul fără ca afacerea să coste vreun dolar". Cu toate acestea, era puțin probabil ca „Planul Huston" să fie eficace în raport cu puterile majore ale lumii, chiar dacă ar fi avut loc spargeri reușite (furt de coduri prin fotografiere, de exemplu). (N.A.)

Cu toate acestea, spargerile nu sînt niciodată menționate în „dezvăluirile autorizate de guvernul S.U.A. privind activitatea N.S.A.", care apar în presă cînd și cînd. În astfel de dezvăluiri controlate pentru public, N.S.A. încearcă în mod deliberat că creeze impresia că este extrem de capabilă în arta descifrării mesajelor secrete externe și că succesele avute se bazează numai pe abilitatea sa tehnică.

Eforturile N.S.A. de a intercepta mesajele comerciale sau diplomatice au uneori efecte secundare, în sensul că informațiile obținute pot aduce în cauză cetățeni americani membri ai Congresului și alte personalități oficiale, lucru destul de supărător de multe ori pentru aceste persoane. Mesajele de acest gen sînt tratate cu mai multă precauție decît restul informațiilor, care și așa sînt atît de secrete încît este necesară o autorizație specială din partea serviciilor de securitate pentru cercetarea lor. O asemenea informație poate proveni, de exemplu, din conversația unui senator cu un ambasador străin la Washington, care va trimite apoi un raport telegrafic ministerului său de externe în legătură cu convorbirea.

Un episod de acest gen, ceva mai supărător, a avut loc în anul 1970, în timpul delicatelor convorbiri de pace referitoare la Orientul Mijlociu. Un funcționar superior din Departamentul de Stat a avut o conversație în legătură cu tratativele duse cu un diplomat arab, care a raportat imediat guvernului său ce i se spusese. Din telegrama sa reieșea că ori înaltul funcționar al Departamentului de Stat exagerase poziția de negocieri americană, ori diplomatul comisese el însuși o gravă eroare de interpretare. În tot cazul, funcționarii superiori de la Departamentul de Stat au fost foarte nemulțumiți de această greșeală și, ca urmare, persoana în cauză a scăzut mult în ochii superiorilor săi.

Nici chiar șefii C.I.A. nu au fost la adăpost de curiozitatea indiscretă a N.S.A. Într-o zi, directorul a primit un mesaj interceptat din telegrama unui ambasador european occidental care se întreținuse în timpul unui dineu cu directorul adjunct al C.I.A. Se pare că acesta ar fi atins în discuție probleme politice foarte sensibile ale S.U.A. Interpretarea dată de ambasador conversației a fost dezmințită de directorul adjunct — spre aparenta satisfacție a directorului — și afacerea a fost trecută sub tăcere.

Anumite comunicații interceptate de N.S.A. pot provoca surprize și incidente chiar în sînul guvernului S.U.A.

dacă, din neatenție, mesajele respective ajung în mîinile persoanelor în cauză. Cînd sînt în curs negocieri delicate de politică externă, ce ar putea fi compromise printr-o prea largă cunoaștere a lor, politica obișnuită a Casei Albe este de a emite instrucțiuni speciale pentru N.S.A., conform cărora aceasta trebuie să distribuie mesajele care tratează negocierile respective numai secretarului de stat și personalului din imediata lui apropiere.

La Washington, numeroase ambasade străine fac obiectul unui program de interceptări telefonice ale F.B.I., care, ca și N.S.A., procură informații referitoare la cetățenii americani. În colaborare cu „Chesapeake and Potomac Telephone Company" (o filială a societății „Bell"), agenții F.B.I. supraveghează în mod regulat telefoanele din birourile tuturor reprezentanților țărilor comuniste aflați la Washington. În anumite cazuri, atunci cînd unele state necomuniste sînt în tratative cu S.U.A., sau cînd în aceste țări au loc evenimente importante, sînt interceptate și telefoanele ambasadelor respective.

Interceptările telefonice ale ambasadelor străine trebuie să fie aprobate de Departamentul de Stat înainte de instalarea aparatajului respectiv. Aprobarea este pur formală, deoarece, în general, Departamentul de Stat cere ca dispozitivul de ascultare să fie montat. Transcrierile unor asemenea convorbiri nu conțin niciodată indicația sursei, ci poartă mențiunea: „dintr-o sursă a cărei autenticitate a fost verificată anterior". Aceste „surse autentice" pot include foarte bine și reprezentanți oficiali ai Departamentului de Stat, în unele cazuri C.I.A. interceptînd chiar și comunicațiile dintre funcționarii ambasadelor americane și colegii lor de la Washington.

Trebuie să se știe că cifrorii C.I.A. manipulează aproape toate telegramele secrete dintre ambasadele americane și Washington — atît pentru C.I.A., cît și pentru Departamentul de Stat. Existența în cadrul aceleiași ambasade a două birouri de cifrare pentru fiecare agenție ar însemna o risipă inutilă, astfel că, chiar în birourile Departamentului de Stat, este afectat, pentru controlul agenților organizației însărcinați cu transmiterea mesajelor, un director al serviciilor de comunicații ale C.I.A. În teorie, se presupune că cifrorii C.I.A. nu citesc mesajele pe care le cifrează pentru Departamentul de Stat, dar fiecare cifror care vrea să facă o carieră de succes își dă repede seama că promovarea lui depinde de C.I.A. și

că este bine dacă arată șefului său de compartiment copiile tuturor mesajelor importante. Cu mulți ani în urmă, Departamentul de Stat a recunoscut în mod implicit că telegramele sale cele mai secrete nu sînt la adăpost de privirile indiscrete ale C.I.A., chiar dacă s-ar crea canale speciale de comunicații, greu descifrabile pentru agenție.

În 1968, ambasadorul american din Iran, Armin Meyer, a avut divergențe cu rezidentul C.I.A. din Teheran și a folosit pentru comunicările cu Washingtonul unul din acele canale laterale, denumit „Roger". Cu toate acestea, C.I.A. a găsit o cale pentru interceptarea telegramelor ambasadorului și a răspunsurilor primite de acesta de la Washington. Directorul C.I.A. a primit astfel o copie de pe fiecare telegramă interceptată. La începutul fiecărei telegrame era un avertisment care anunța că conținutul este extrem de confidențial, întrucît Departamentul de Stat nu știa că C.I.A. are o copie a acesteia.

Sateliții și alte mijloace de recunoaștere

Cea mai importantă sursă de informații tehnice a S.U.A. sînt datele fotografice și electronice culese de sateliții de recunoaștere. În marea lor majoritate, aceștia sînt plasați pe o orbită cu direcția nord-sud, avînd ca obiectiv, pe cît posibil, teritoriile țărilor care interesează S.U.A. în mod deosebit. Alții sînt puși pe orbite sincronizate cu rotația globului, dînd iluzia că sînt staționari. Toate programele sateliților sînt sub autoritatea operativă a Oficiului Național de Recunoaștere (N.R.O.), organism atașat Serviciului de informații al aviației. N.R.O. cheltuiește în fiecare an peste un miliard de dolari pentru sateliți și alte sisteme de recunoaștere. Deși Departamentul Apărării furnizează toate fondurile, hotărîrile asupra modului de distribuire a acestora sînt luate de Comitetul executiv pentru recunoaștere, compus din subsecretarul Departamentului Apărării, directorul C.I.A. și asistentul președintelui pentru problemele securității naționale. Cererile pentru informațiile care urmează să fie colectate prin sateliți sînt întocmite de U.S.I.B. Un comitet special al acestuia stabilește obiectivele specifice pentru fiecare satelit.

Cu ajutorul camerelor cu unghi larg de cuprindere și cu puternice teleobiective, sateliții de fotografiere au furnizat ani de-a rîndul informații de interes major pentru Statele Unite ale Americii.

Unii sateliți de fotografiere sînt înzestrați cu aparate de fotografiat în culori pentru misiuni speciale, iar alții sînt înzestrați cu dispozitive cu raze infraroșii care înregistrează emanațiile de căldură ale obiectivelor de pe sol, pentru a stabili, de exemplu, dacă un loc este ocupat cu anume construcții și ce fel de activități se desfășoară într-o regiune dată. Anumiți sateliți sînt înzestrați cu camere de televiziune care transportă datele în fața interpreților foto, pentru analizarea și descifrarea lor de către aceștia. Sateliții de fotografiere au însă și limite. Nu pot vedea prin nori și nici prin zidurile clădirilor.

Pe lîngă sateliții de fotografiere, serviciile de informații posedă o serie de sateliți care sînt înzestrați cu dispozitive electronice. Aceștia culeg diverse date asupra experiențelor efectuate cu rachete, asupra radarelor sau a altor aparate electronice de mare putere și asupra schimburilor de comunicații. Datele transmise de acești sateliți sînt culese în anumite cazuri de stații terestre instalate fie în S.U.A., fie pe teritoriul unor țări aliate. Rolul acestor stații este de a programa traiectoria sateliților pe deasupra obiectivelor, de a culege datele transmise și de a le prelucra, pentru a trimite rezultatele serviciilor de spionaj din Washington.

Posibilitățile oricărui sistem de spionaj tehnic sînt însă limitate. Pot fi identificate și evaluate dezvoltarea rachetelor și mișcările de trupe, dar nu pot fi descoperite intențiile conducătorilor străini în legătură cu aceste mijloace de care dispun. Pe baza unor asemenea date este posibil să se știe ce s-ar putea întîmpla ; dar consumatorii de informații doresc întotdeauna să știe nu ce s-ar putea, ci ce se va întîmpla de fapt. Ei pledează pentru crearea a mai multe și mai complexe sisteme de colectare, în încercarea de satisfacere a cererilor lor.

Contraspionajul

Contraspionajul, adică războiul clandestin dus între serviciile de spionaj rivale, mai este numit, în mod delicat, serviciul de contrainformații. El constă, în esență, în împiedicarea adversarului de a pătrunde în propriul său serviciu secret, în timp ce tu lucrezi pentru a pătrunde în al lui, în scopul aflării a ceea ce se plănuiește împotriva ta. Așa cum este practicat de C.I.A., contraspionajul constituie o acțiune foarte complexă. El include folosirea de capcane îndrăznețe, agenți provocatori, spioni și contraspioni, agenți dubli și tripli

și este un permanent izvor de inspirație pentru autorii romanelor despre spioni, în care se întîlnesc nelimitate posibilități de înșelătorii și răsturnări de situații.

În timp ce serviciile de informații străine cu activități mai vechi au pus, în mod tradițional, un accent deosebit pe contraspionaj, serviciile de spionaj ale S.U.A. au fost lente în dezvoltarea unei asemenea activități. Pentru americani, în cel de-al doilea război mondial și chiar imediat după aceea, contraspionajul nu a însemnat nimic altceva decît luarea de măsuri de securitate defensive, ca instalarea de bariere electrificate, folosirea liniilor de pază și a codurilor. Subtilitățile ascunse și conspirațiile complicate au părut străine caracterului american și mai potrivite caracterului aliaților săi europeni și Orientului Îndepărtat.

Sarcina luării măsurilor de securitate pe teritoriul S.U.A. a fost încredințată F.B.I., dar s-au produs inevitabile interferențe între serviciile acestuia și cele ale C.I.A., însărcinate cu apărarea împotriva spionilor străini. În teorie, C.I.A. colaborează cu F.B.I. în cazurile de contraspionaj, ocupîndu-se de aspectele externe, lăsîndu-l pe acesta să acționeze singur în interior. Dar, în practică, C.I.A. are tendința de a ține sub controlul său, chiar în interior, acele acțiuni care au ca scop pătrunderea în serviciile de informații adverse. Sarcina defensivă de bază a împiedicării serviciilor de spionaj străine de a recruta agenți americani în S.U.A. este lăsată pe seama F.B.I. Cu toate că și F.B.I. își continuă uneori ofensiva, încercînd să recruteze agenți de informații străini, prima preocupare a lui pare a fi aceea de a aresta sau expulza spionii străini, mai degrabă decît de a-i transforma în agenți dubli, așa cum face C.I.A. de obicei. Această deosebire fundamentală de abordare limitează gradul de colaborare dintre F.B.I. și C.I.A. în domeniul contraspionajului și confirmă părerea generală existentă în cadrul C.I.A. că agenții F.B.I. sînt ofițeri de poliție lipsiți în general de imaginație și deci incapabili de a domina complexitatea muncii de contraspionaj. (La rîndul său, F.B.I. are tendința de a-i considera pe ofițerii de contraspionaj ai C.I.A. ca pe niște diletanți, care se cred prea deștepți.)

În cadrul C.I.A., măsurile obișnuite de securitate — protecția clădirilor, investigațiile asupra antecedentelor personalului și probele cu detectorul de minciuni — sînt încredințate Direcției administrației și serviciilor. Politica de contraspionaj și unele acțiuni secrete sînt elaborate de Divizia de contraspionaj a serviciilor secrete. Totuși, ca și majoritatea activităților de spionaj, multe din acțiuni sînt realizate de diviziile teritoriale (Extremul Orient, emisfera occidentală etc.), care își asumă responsabilitatea acestora. Diviziile teritoriale judecă oportunitatea acestor operații după valoarea informațiilor imediate sau a posibilităților de spionaj în perspectivă; în clasoarele C.I.A., aceste proiecte de operații figurează sub dubla rubrică: FI/CI: F.I. = Foreign Intelligence — eufemism folosit de oamenii serviciilor secrete pentru a desemna spionajul.

Fiecare rezidență sau bază externă a C.I.A. are unul sau mai mulți ofițeri numiți cu sarcini de contraspionaj. Principala misiune a acestor specialiști în contraspionaj este de a supraveghea activitățile de spionaj și acțiunile clandestine ale organizației, pentru a se asigura că partea adversă nu s-a infiltrat sau că nu a compromis în vreun alt mod operația respectivă. Toate rapoartele înaintate de ofițerii de legătură ai C.I.A. și agenții lor externi sînt studiate cu grijă, pentru descoperirea oricărei indicații care ar trăda amestecul dușmanului. Oamenii de la contrainformații știu foarte bine că agenții pot fi folosiți ca dezinformatori, fie conștient, fie inconștient, pentru a alimenta C.I.A. cu informații false, sau ca provocatori, în scopul de a submina planuri operative care au necesitat multă grijă la elaborarea lor. Agenții străini pot fi, de asemenea, infiltrați cu sarcini duble pentru a spiona activitățile secrete ale C.I.A. Cînd într-o acțiune este descoperit un agent dublu, se ia în considerare „transformarea" lui într-un agent triplu sau folosirea sa posibilă în mod inconștient, pentru a dezinforma și provoca adversarul.

În cazul în care un ofițer al unui serviciu de spionaj advers încearcă să recruteze un funcționar din personalul C.I.A., experții în contraspionaj pot întocmi un plan pentru a prinde în cursă ofițerul respectiv, în scopul de a-l demasca mai apoi în mod public sau a încerca dirijarea lui. De asemenea, experții C.I.A. pot încuraja un funcționar de-al lor să simuleze colaborarea directă cu un serviciu de spionaj străin, pentru a afla astfel mai multe date în legătură cu genul de informații pe care acesta vrea să le obțină, sau în legătură cu metodele și aparatajul folosit sau pur și simplu pentru a-l determina să-și irosească timpul și banii într-un proiect fără folos. Specialiștii în contraspionaj nu așteaptă neapărat ca serviciul de spionaj străin să facă o încercare de recrutare, ci întind ei înșiși o cursă bine pregătită, momeala fiind chiar un ofițer al C.I.A.

Pe lîngă înălțarea unei bariere protectoare în jurul operațiilor C.I.A., ofițerii de contraspionaj încearcă activ să se infiltreze în serviciile de informații și contrainformații ale adversarului. Căutînd să recruteze agenți din cadrul serviciilor de informații străine, ei speră să afle ce acțiuni secrete plănuiesc acestea să întreprindă împotriva C.I.A. și să le contracareze sau devieze.

Contraspionajul, ca și acțiunea secretă, a devenit o specialitate de carieră la C.I.A.; unii ofițeri operativi nu fac decît această muncă pe toată durata serviciului lor în cadrul agenției. Acești specialiști au dezvoltat propriul lor spirit de clan în serviciile secrete și chiar ceilalți ofițeri C.I.A. îi găsesc adesea ca fiind excesiv de secreți și de mincinoși. Sarcina ofițerilor de contraspionaj este de a analiza și verifica fiecare aspect al acțiunilor C.I.A.; neluîndu-se niciodată după aparențe, ei au tendința de a vedea pretutindeni numai minciuni și falsuri. Într-o organizație în care neîncrederea este considerată o adevărată calitate profesională, ei cresc această neîncredere pînă la refuz, devenind astfel adevărați paranoici *.

Din cîte se cunoaște, au existat destituiri de ofițeri, dar despre nici unul nu s-a spus că ar fi constituit un caz de pătrundere dușmană. Au fost descoperiți însă de multe ori agenți străini aflați în serviciul C.I.A., care lucrau în contul unei puteri străine. Ori de cîte ori se descoperă o infiltrare de acest gen în cursul unei operații a C.I.A., specialiștii organizației întocmesc o dare de seamă în care sînt cuprinse toate informațiile ce au putut fi transmise pe o asemenea cale, fiind prezentate și eventualele pericole ce ar putea decurge din această scurgere de informații atît pentru operația aflată în curs, cît și pentru alte activități ale C.I.A. Agenții de contraspionaj sînt, de asemenea, invitați să-și dea concursul la evaluarea daunelor provocate în cazul în care este descoperită o infiltrare într-o branșă a comunității spionajului a S.U.A.

La ora actuală, instalarea de microfoane în birourile de transmisii ale unei ambasade americane a devenit aproape imposibilă. C.I.A. are sarcina de a asigura transmiterea majorității comunicărilor Departamentului de Stat cu străinătatea.

* La C.I.A. există părerea că cei de la contrainformații lucrează bazîndu-se pe convingerea că în agenție, ca și în alte compartimente ale guvernului S.U.A. s-au infiltrat agenți dușmani. Se spune că șeful C.I.A. deține o listă de circa cincizeci de poziții cheie ale agenției, considerate ca fiind cele mai susceptibile pentru infiltrarea agenților adverși și, în consecință, ține persoanele de pe aceste posturi sub o permanentă supraveghere. (N.A.)

Aparatele de emisie și diversele instalații sînt insonorizate cu cea mai mare grijă. Pereții de plumb și planșeurile pe suporturi mobile (plutitoare) absorb sunetele din interiorul încăperilor. Birourile de transmisiuni, asemănătoare unor rulote de camping, sînt plasate, de obicei, în subsolurile cimentate ale ambasadei. Ele sînt practic inabordabile oricărui dispozitiv de ascultare.

Agenții de contraspionaj nu se mulțumesc numai cu recrutarea de agenți în cadrul serviciilor de informații ale părților adverse, ci operațiile lor vizează, de asemenea, și serviciile de informații prietene în aparență sau aliate. Serviciile de informații ale țărilor de limbă engleză sînt, cel puțin în principiu, excluse din practicile de spionaj reciproc, în virtutea unui acord tacit.

Direcția pentru spionaj s-a străduit să restrîngă comunicările de documente ultraconfidențiale serviciilor străine de informații, dar aceste eforturi se limitează de cele mai multe ori la suprimarea anumitor mențiuni sau indicații obținute prin spionaj. Practica se reduce uneori la efectuarea cîtorva ștersături cu lama în textul comunicat. În general, aceste practici nu afectează decît un mic număr de documente care sînt comunicate serviciilor de informații ale țărilor de limbă engleză.

Operațiile interne

La 11 septembrie 1972, „New York Times" relata că paisprezece agenți de poliție din New York urmaseră în secret un stagiu de antrenament în cadrul C.I.A. Purtătorul de cuvînt al organizației, Angus Thuermer, recunoștea că și alte servicii ale poliției americane beneficiaseră de acest gen de „instruire", dar a refuzat să dea o estimare precisă în cifre. „Mă îndoiesc că o astfel de informație a putut fi notificată (de către șefii C.I.A.)", a declarat el ziaristului de la „Times". Cu toate acestea, Edward Koch, reprezentantul New York-ului în Congres, a solicitat el însuși asemenea informații de la C.I.A. La 29 ianuarie 1973, consilierul juridic al organizației, John Maury (care fusese multă vreme operator clandestin și mai tîrziu șef de rezidență în Grecia), îi declara lui Koch următoarele: „În timpul ultimilor doi ani au urmat cursuri în centrele C.I.A. circa cincizeci de ofițeri de poliție, provenind din aproximativ douăsprezece circumscripții orășenești". To-

Pe lîngă înălțarea unei bariere protectoare în jurul operațiilor C.I.A., ofițerii de contraspionaj încearcă activ să se infiltreze în serviciile de informații și contrainformații ale adversarului. Căutînd să recruteze agenți din cadrul serviciilor de informații străine, ei speră să afle ce acțiuni secrete plănuiesc acestea să întreprindă împotriva C.I.A. și să le contracareze sau devieze.

Contraspionajul, ca și acțiunea secretă, a devenit o specialitate de carieră la C.I.A.; unii ofițeri operativi nu fac decît această muncă pe toată durata serviciului lor în cadrul agenției. Acești specialiști au dezvoltat propriul lor spirit de clan în serviciile secrete și chiar ceilalți ofițeri C.I.A. îi găsesc adesea ca fiind excesiv de secreți și de mincinoși. Sarcina ofițerilor de contraspionaj este de a analiza și verifica fiecare aspect al acțiunilor C.I.A.; neluîndu-se niciodată după aparențe, ei au tendința de a vedea pretutindeni numai minciuni și falsuri. Într-o organizație în care neîncrederea este considerată o adevărată calitate profesională, ei cresc această neîncredere pînă la refuz, devenind astfel adevărați paranoici*.

Din cîte se cunoaște, au existat destituiri de ofițeri, dar despre nici unul nu s-a spus că ar fi constituit un caz de pătrundere dușmană. Au fost descoperiți însă de multe ori agenți străini aflați în serviciul C.I.A., care lucrau în contul unei puteri străine. Ori de cîte ori se descoperă o infiltrare de acest gen în cursul unei operații a C.I.A., specialiștii organizației întocmesc o dare de seamă în care sînt cuprinse toate informațiile ce au putut fi transmise pe o asemenea cale, fiind prezentate și eventualele pericole ce ar putea decurge din această scurgere de informații atît pentru operația aflată în curs, cît și pentru alte activități ale C.I.A. Agenții de contraspionaj sînt, de asemenea, invitați să-și dea concursul la evaluarea daunelor provocate în cazul în care este descoperită o infiltrare într-o branșă a comunității spionajului a S.U.A.

La ora actuală, instalarea de microfoane în birourile de transmisii ale unei ambasade americane a devenit aproape imposibilă. C.I.A. are sarcina de a asigura transmiterea majorității comunicărilor Departamentului de Stat cu străinătatea.

* La C.I.A. există părerea că cei de la contrainformații lucrează bazîndu-se pe convingerea că în agenție, ca și în alte compartimente ale guvernului S.U.A. s-au infiltrat agenți dușmani. Se spune că șeful C.I.A. deține o listă de circa cincizeci de poziții cheie ale agenției, considerate ca fiind cele mai susceptibile pentru infiltrarea agenților adverși și, în consecință, ține persoanele de pe aceste posturi sub o permanentă supraveghere. (N.A.)

Aparatele de emisie și diversele instalații sînt insonorizate cu cea mai mare grijă. Pereții de plumb și planșeurile pe suporturi mobile (plutitoare) absorb sunetele din interiorul încăperilor. Birourile de transmisiuni, asemănătoare unor rulote de camping, sînt plasate, de obicei, în subsolurile cimentate ale ambasadei. Ele sînt practic inabordabile oricărui dispozitiv de ascultare.

Agenții de contraspionaj nu se mulțumesc numai cu recrutarea de agenți în cadrul serviciilor de informații ale părților adverse, ci operațiile lor vizează, de asemenea, și serviciile de informații prietene în aparență sau aliate. Serviciile de informații ale țărilor de limbă engleză sînt, cel puțin în principiu, excluse din practicile de spionaj reciproc, în virtutea unui acord tacit.

Direcția pentru spionaj s-a străduit să restrîngă comunicările de documente ultraconfidențiale serviciilor străine de informații, dar aceste eforturi se limitează de cele mai multe ori la suprimarea anumitor mențiuni sau indicații obținute prin spionaj. Practica se reduce uneori la efectuarea cîtorva ștersături cu lama în textul comunicat. În general, aceste practici nu afectează decît un mic număr de documente care sînt comunicate serviciilor de informații ale țărilor de limbă engleză.

Operațiile interne

La 11 septembrie 1972, „New York Times" relata că paisprezece agenți de poliție din New York urmaseră în secret un stagiu de antrenament în cadrul C.I.A. Purtătorul de cuvînt al organizației, Angus Thuermer, recunoștea că și alte servicii ale poliției americane beneficiaseră de acest gen de „instruire", dar a refuzat să dea o estimare precisă în cifre. „Mă îndoiesc că o astfel de informație a putut fi notificată (de către șefii C.I.A.)", a declarat el ziaristului de la „Times". Cu toate acestea, Edward Koch, reprezentantul New York-ului în Congres, a solicitat el însuși asemenea informații de la C.I.A. La 29 ianuarie 1973, consilierul juridic al organizației, John Maury (care fusese multă vreme operator clandestin și mai tîrziu șef de rezidență în Grecia), îi declara lui Koch următoarele: „În timpul ultimilor doi ani au urmat cursuri în centrele C.I.A. circa cincizeci de ofițeri de poliție, provenind din aproximativ douăsprezece circumscripții orășenești". To-

tuși, C.I.A. caută să minimalizeze faptele, pentru că în realitate instruirea membrilor poliției (care nu comporta doar simple „cursuri") nu durase numai doi ani, ci se continuase cu intensitate ani de zile, mai ales după 1967.

Faptul că C.I.A. antrenează personalul poliției locale poate părea lipsit de interes, dar în legătură cu acest lucru există o serie întreagă de întrebări. De ce organizația a încercat la început să ascundă acest gen de operații și, mai apoi, să mascheze amploarea lor ? De ce sarcina de a asigura instruirea poliției nu a fost încredințată F.B.I., care dispunea de toate facilitățile necesare, fiind și autorizat să procedeze într-un asemenea mod ? (R. Helms declarase că poliția făcuse apel la C.I.A. ca aceasta să aplice metodele cele mai înaintate pentru întocmirea dosarelor și exercitarea anumitor forme de supraveghere.) Și de ce următorii doi directori ai C.I.A., James Schlesinger și William Colby, nu au interzis antrenarea forțelor polițienești în cadrul agenției, din moment ce presa și Congresul subliniaseră caracterul nepotrivit și ilegal al acestei măsuri ?

Nimeni n-a fost în stare să furnizeze un răspuns satisfăcător la nici una din aceste întrebări. Agenției îi repugnă, în general, să recunoască faptul că prin actele sale depășește uneori limita atribuțiilor cuvenite ; iar tăgăduirile sale publice jenante indică, de obicei, petrecerea cîte unui fapt echivoc și neplăcut.

Deși activitatea sa vizează domeniul extern, C.I.A. a efectuat întotdeauna diverse operații clandestine și pe teritoriul S.U.A. În acest scop a fost creată, cu ani în urmă, în cadrul serviciilor secrete, Divizia operațiilor interne. Dar în activitatea de spionaj este adesea dificil să se facă distincție între operațiile secrete dirijate împotriva unei puteri străine și cele care sînt esențialmente de ordin intern. Au existat deci mereu frictiuni și divergențe administrative între serviciile C.I.A. și cele ale F.B.I., care are sarcina să vegheze asupra securității interne. A fost necesar să se prevadă diverse compromisuri și aranjamente, care permiteau agenției să dispună de o anumită libertate operațională pe chiar teritoriul S.U.A. și F.B.I.-ului o oarecare libertate de manevrare pe teritoriu străin.

Divizia operațiilor interne (D.O.D.), al cărei efectiv numără cîteva sute de persoane și care dispune de un buget anual de 10 milioane de dolari, constituie la urma urmei o rotiță importantă a serviciilor secrete. Ea își are sediul administrativ nu în cartierul general al C.I.A., ci într-un imobil

din Washington, situat pe Pennsylvania Avenue, în imediata apropiere a Casei Albe. Acolo este situat și sediul stației din Washington, ale cărei baze se găsesc în principalele orașe americane. Această divizie își recrutează personalul și stabilește contacte cu americanii care călătoresc în străinătate independent de celelalte divizii administrative ale organizației. Birourile „secrete" ale D.O.D. servesc drept baze operaționale pentru toate activitățile serviciilor secrete din orașele americane.

D.O.D., mai bine decît celelalte organe ale C.I.A., se înconjoară într-un secret total și rolul său actual este încă cufundat în mister. Intenția de a masca tot ce vine în atingere cu operațiile interne poate fi dovedită de faptul că directorul adjunct interzisese șefului compartimentului care se ocupa de buget să facă vreo aluzie la D.O.D. în documentul confidențial supus examinării comisiilor ad-hoc ale Camerei Reprezentanților și ale Senatului. Explicații asupra atribuțiilor D.O.D. au fost cerute cel puțin o dată directorului Richard Helms, în timpul unei ședințe secrete a Congresului. În răspunsul său dat congresiștilor puțin informați, R. Helms a desris activitățile ce sînt de competența „serviciului de contacte externe" — adică biroului însărcinat să recruteze în mod deschis turiști americani care urmau să raporteze C.I.A. tot ce au putut să observe în străinătate — care, la această epocă, se afla, din punct de vedere administrativ, complet independent de D.O.D.

Sarcina D.O.D., ca și a tuturor celorlalte divizii ale serviciilor secrete ale organizației, constă în a se informa și a conduce în secret diverse operații, dar, în cazul ei, în chiar interiorul S.U.A. Ea este însărcinată cu supravegherea și spionarea studenților străini și a vizitatorilor care trec prin S.U.A. — bineînțeles selectiv.

Majoritatea celor care au avut ocazia să observe activitatea serviciilor secrete ale C.I.A. au avut impresia că D.O.D. dorește să joace pe teritoriul S.U.A. un rol mai important decît cel pe care l-a avut aparent pînă acum. Se crede, de asemenea, că dacă planul conceput în 1970 de administrația Nixon pentru asigurarea securității interne ar fi fost pus efectiv în aplicare — fapt pe care Casa Albă l-a dezmințit întotdeauna, în ciuda unor mărturii apărute în presă — D.O.D. ar fi fost profund angajată. În acest caz, justificarea invocată ar fi fost foarte probabil aceea pe care directorul Colby a prezentat-o în timpul depunerii mărturiilor sale în fața comisiei Congresului : „Organizația trebuie să supravegheze, pe drept cu-

vînt, pe americanii bănuiți de a avea raporturi cu instituțiile străine". În optica bănuitoare a serviciilor secrete, problemele pe care le pun S.U.A. contestatarii, apărătorii drepturilor civice și partizanii păcii evocă spectrul influențelor străine. În umbră, apărătorii ordinii în S.U.A. se sprijină pe raționamentul potrivit căruia grupările politice contestatare americane beneficiază de un anumit sprijin financiar extern, așa cum și ei s-au străduit întotdeauna să-i susțină atît material, cît și moral pe cei ce erau ostili guvernelor din țările Europei Răsăritene. Este neîndoielnic faptul că, la finele anilor '60 și la începutul anilor '70, contestatarii americani creaseră mari neplăceri S.U.A. Serviciile secrete, știind bine că și ele exploataseră, la rîndul lor, împrejurări asemănătoare în alte țări, erau în mod natural tentate să bănuiască o intervenție străină în cadrul evenimentelor care se desfășurau în S.U.A.

Sub administrația Johnson, Casa Albă hotărîse totuși să nu angajeze C.I.A. în întregime în operațiile clandestine interne, deși la începutul mișcării de protest împotriva războiului, aceasta își manifestase dorința de a participa cu toate forțele. Diviziei operațiilor interne i s-a cerut simplu să supravegheze cît mai de aproape această mișcare și să se opună într-o manieră mai activă la orice gen de intervenție de origine străină. F.B.I.-ul a fost instruit să întărească supravegherea activității politice interne. Dar, în acest caz, cea mai mare parte a responsabilității a fost încredințată serviciilor Pentagonului, în special celor care depind de armata terestră — în virtutea unei vechi legi, recent descoperită, și care, în caz de urgență, atribuia președintelui puterea de a utiliza forțele militare, folosind orice mijloc de natură a pune capăt tulburărilor și de a dejuca conspirațiile. Această justificare legală n-a fost probabil unica rațiune pentru care serviciile de informații ale armatei fuseseră alese drept principal instrument de supraveghere internă, pentru că se poate crede că s-a ținut seama, în egală măsură, și de importanța efectivelor sale. Nici C.I.A., nici F.B.I. nu aveau la dispoziția lor personalul necesar pentru a se lansa într-o ofensivă în regulă împotriva curentelor contestatare. Dar serviciile de informații ale armatei nu întîrziară să comită erori și aceste programe de supraveghere internă au fost dezvăluite în publicația „Washington Monthly" din ianuarie 1970, printr-un articol al ex-agentului Christopher Pyle. Forțele armate au fost atunci constrînse să renunțe la asalturile lor masive împotriva contestatarilor din interior și din nou cîmpul era liber pentru

intrarea în luptă a specialiștilor „profesionali" — oamenii F.B.I. și C.I.A.

Această situație avea să ducă la un conflict deschis între cele două organizații. „New York Times" a atribuit ruptura unui incident minor, survenit la finele anului 1971, în legătură cu responsabilitatea controlului efectiv al unui informator al celor două organisme, la Denver, în Colorado. Or, puțin mai tîrziu, Sam Papitch, ofițerul F.B.I. însărcinat cu menținerea legăturilor cu C.I.A., a fost revocat din funcție de către directorul său J. Edgar Hoover. Și, la numai cîteva săptămîni mai tîrziu, William Sullivan, șeful Diviziei securității interne a F.B.I. și reprezentantul acestui organism în U.S.I.B., care era el însuși foarte legat de C.I.A., a fost și el, la rîndul său, demis din funcțiile pe care le deținea și îndepărtat din F.B.I. de către Hoover.

Ca urmare a acestor furtuni interne, au apărut în presă o serie de articole referitoare la incompetența F.B.I. și a lui Hoover în special. Unele comentarii, bazate pe surse sigure aparținînd serviciilor de informații, acuzau F.B.I. de a se fi achitat foarte prost de sarcina sa de protejare internă a securității țării în cursul ultimilor ani. Comentarii datorate acelorași surse lăsau să se creadă că F.B.I. nu reușise să demaște în ultimii ani decît un număr de-a dreptul infim de spioni care operau pe teritoriul S.U.A. și-i reproșau că a utilizat metode de contraspionaj „puțin elaborate". Forma și ținuta comentariilor indicau clar că C.I.A. trebuia să se afle la originea acestora sau că cel puțin ea le inspirase.

Totodată, publicul ignora în această perioadă că în 1970 — cu mult înainte de începerea conflictului dintre C.I.A. și F.B.I. — o extensie a operațiilor de spionaj în domeniul intern fusese protejată de Casa Albă. Și deși C.I.A. aprobase și încurajase această politică secretă, F.B.I. se opusese. Este vorba de refuzul lui Hoover, care a determinat Casa Albă să renunțe la planul elaborat în secret.

În momentul depoziției sale în fața Senatului, în cursul toamnei lui 1973, directorului C.I.A., William Colby, i s-a cerut să-și exprime cu sinceritate părerea cu privire la natura și amploarea activității C.I.A. pe teritoriul S.U.A. „Este evident, a răspuns el de la început, că noi trebuie să menținem sediul central pe acest teritoriu; de aici trebuie să ne recrutăm personalul, iar pe oamenii pe care-i recrutăm trebuie să-i supunem unor anchete deosebite...". Nimeni nu-i poate contesta organizației dreptul de a efectua activități administra-

tive ; dar e greu de admis că numai necesitatea de a efectua în S.U.A. activități de natură administrativă poate justifica posedarea a zeci de imobile și instalații numai în regiunea Washingtonului și în diversele părți ale statului Virginia, a importante centre de antrenare și a unei baze paramilitare în Carolina de Nord, a unor baze aeriene secrete în Arizona și în Nevada, a numeroase centre de ascultare a comunicărilor radio dispersate pe întreg teritoriul, a diverse firme și companii aeriene camuflate în societăți comerciale, a unui imens antrepozit de armament în Mississippi și a unor „case sigure", pentru întîlniri secrete, la Washington și în diferite alte orașe. În vreme ce majoritatea acestor amenajări servesc la sprijinirea operațiilor efectuate în străinătate, un anume număr este utilizat parțial sau total pentru diverse activități interne.

Colby a continuat : „Noi încheiem contracte cu numeroase firme americane pentru furniturile diferitelor tipuri de echipamente care ne sînt indispensabile activităților din străinătate". E vorba de un comportament cu adevărat normal. În fiecare an, C.I.A. cumpără de la firmele americane diverse mărfuri în valoare de zeci de milioane de dolari — de la echipamentul de birou pînă la materialul de spionaj cel mai perfecționat. Dar Colby a evitat cu grijă să facă aluzii la alte „cumpărături de serviciu" — ca, de pildă, cele obținute în baza raporturilor contractuale ale C.I.A. cu universitățile, în urma cărora a obținut „echipe de creiere" și diverși specialiști universitari.

Sute de profesori universitari sînt autorizați de serviciul de securitate al organizației să efectueze diverse lucrări pentru numeroasele compartimente ale C.I.A. Direcția spionajului, de exemplu, dispune de un grup de specialiști universitari, însărcinați să efectueze cercetări de natură politică și istorică, dar cu restricția de a nu-și publica rezultatele muncii lor. În anumite cazuri, totuși, această autorizație poate fi acordată, cu condiția ca originea subvenției pentru cercetare să rămînă secretă și ca concluziile să servească obiectivelor de propagandă ale C.I.A.

Direcția de știință și tehnologie utilizează, de asemenea, serviciile cercetătorilor individuali și uneori departamente universitare întregi sau institute de cercetări, pentru realizarea programelor sale speciale — și aceasta independent de subvențiile de zeci de milioane de dolari pe care ea însăși le atribuie în fiecare an laboratoarelor de cercetări ale firmelor proprietate privată sau „echipelor de creiere". Cercetările de acest tip privesc în special dezvoltarea.

În anumite împrejurări, C.I.A. nu s-a mulțumit numai cu comandarea sau patronarea muncii de cercetare. Astfel, o subvenție a agenției a servit la fondarea, în cadrul Institutului de tehnologie din Massachussett (M.I.T.), a unui centru de studii internaționale. Una din cele mai importante personalități ale acestui centru era Walt Rostov, specialist în științe politice, care avusese, în perioada O.S.S., legături directe cu serviciile de informații și care va ocupa mai tîrziu postul de asistent în materie de securitate națională pe lîngă președintele Johnson. Ulterior a fost numit director al centrului de studii Max Millikan, care fusese mai înainte șeful compartimentului de previziuni al C.I.A. Aceste legături stabilite între C.I.A. și institutele de cercetări universitare sau din sectorul privat au devenit o practică curentă în timpul ultimilor ani, agenția constituind și subvenționînd „echipe de creiere" sub vălul celui mai absolut secret.

Serviciile secrete ale C.I.A. cultivă relații cu cercetătorii universităților și în vederea punerii la punct a unor instrumente de spionaj de mare perfecțiune (dispozitive de ascultare, arme speciale, cerneluri invizibile etc.). Totuși, cercetările universitare nu constituie preocuparea principală a operațiilor clandestine. Universitățile reprezintă pentru C.I.A. și un teren foarte propice de recrutare de personal pentru serviciile de spionaj. Majoritatea universităților americane primesc, de regulă, un mare număr de studenți străini și mulți dintre ei, în special dintre cei proveniți din țările lumii a treia, ajung, cîțiva ani mai tîrziu, să îndeplinească funcții importante în țările lor de origine. De aceea, ei sînt vizați în mod deosebit și se merge pe ideea că în timpul studiilor pot fi recrutați mai ușor, pentru că au nevoi presante de bani și pentru că serviciile străine de securitate nu pot interveni să-i influențeze. În vederea evaluării calităților personale și aptitudinilor acestor studenți, serviciile secrete întrețin raporturi contractuale cu profesorii care ocupă pozițiile cheie în diverse universități. Cînd unul dintre profesori descoperă un student susceptibil de a fi recrutat, îl informează pe operatorul cu care se află în legătură și, uneori, participă el însuși la tentativa de recrutare. Unii profesori adoptă această conduită benevol. Alții participă chiar la activitățile clandestine ale C.I.A., servesc de „contacte" sau intermediari și acceptă să

fie însărcinați cu misiuni secrete în timpul călătoriilor lor în străinătate.

Ori de cîte ori au ocazia, serviciile secrete nu ezită să folosească universitățile și pentru acoperirea sau susținerea unei operații clandestine cu repercusiuni în exteriorul S.U.A. Un caz tipic de acest gen a fost dezvăluit de „Ramparts", în 1966 : în cadrul Universității de stat din Michigan, C.I.A. organizase între 1955—1959 un program secret de formare a elementelor polițienești destinate Vietnamului de Sud. Douăzeci și cinci de milioane de dolari au fost vărsați în contul universității pentru acest serviciu și cinci operatori ai C.I.A. figurau printre membrii personalului însărcinat cu executarea programului respectiv.

Revenind la explicațiile date de directorul Colby în fața comisiei senatoriale referitoare la activitățile C.I.A. în domeniul intern, trebuie subliniat că el a arătat suficient de clar preocupările agenției în acest sens :

„Noi putem, de asemenea, și asta mi se pare foarte legitim, să culegem informații chiar pe teritoriul Statelor Unite — se înțelege că este vorba de cazuri cînd cetățenii americani ne oferă benevol date aflate de ei despre diverse puteri străine. Noi avem un serviciu specializat pentru asemenea cazuri și pot să spun că cetățenii care ne furnizează informații sînt destul de mulți. Bineînțeles că organizația noastră apără interesele acestor persoane și chiar evită divulgarea numelor lor, dacă acest lucru e necesar și dacă ele preferă să nu se afle că sînt sursele C.I.A."

Organismul la care Colby făcea aluzie este „Domestic Contact Service" (D.C.S. — Serviciul de contacte pe interior). D.C.S. avea sarcina tradițională de a culege informații de la turiștii și oamenii de afaceri americani, fără a recurge la mijloace clandestine. Pînă la începutul anului 1973, D.C.S. era afiliată Direcției de spionaj a C.I.A. Metoda aplicată obișnuit de D.C.S. constă în intrarea în legătură cu oameni de afaceri, studenți, turiști sau alte persoane care efectuează călătorii în străinătate. Acestora li se cere să furnizeze, la libera apreciere, informații despre tot ce văd sau aud în cursul călătoriilor lor. Ei sînt contactați cel mai adesea după întoarcerea în țară, dar, în unele cazuri, dacă C.I.A. este informată că cineva are intenția să viziteze, de exemplu, o regiune puțin cunoscută din Uniunea Sovietică, D.C.S. intră în relații cu călătorul înaintea plecării sale, cerîndu-i să se informeze asupra unui punct sau altul. Pînă acum, D.C.S. s-a abținut să

încredințeze unor astfel de persoane misiuni speciale de spionaj, pentru că, nefiind agenți profesioniști, acestea ar putea lua prea în serios sarcinile încredințate, riscînd să fie arestate.

Serviciile secrete și-au manifestat întotdeauna dorința de a controla direct D.C.S., demonstrînd că este logic ca ele să prelucreze și să compare toate informațiile ce se obțin din diverse surse. Primele lor tentative au eșuat, dar directorul Richard Helms a decis la un moment dat ca pe lîngă D.C.S. să fie detașați operatori clandestini în vederea unei mai bune coordonări a strîngerii informațiilor, acest compartiment rămînînd totuși un apendice al Direcției de spionaj. Următorul director, James Schlesinger, va aproba însă, la începutul anului 1973, alipirea D.C.S. la serviciile secrete. Această modificare nu a fost făcută public și persoanele care călătoresc în străinătate s-au trezit fără știrea lor în contact cu oameni ce făceau parte din serviciile secrete ale C.I.A.

Continuîndu-și depoziția în fața comisiei Senatului, Colby spunea :

„Noi trebuie să efectuăm, pe teritoriul S.U.A., anumite activități de susținere a operațiilor de spionaj ale C.I.A. din străinătate ; trebuie să dispunem, pe acest teritoriu, de anumite structuri, în scopul procurării, pentru oamenii noștri care operează în exterior, a unor pretexte sau motivații care să nu le dea aerul că sînt agenți ai C.I.A., ci reprezentanți ai unei alte unități speciale".

Aici, Colby făcea, fără îndoială, aluzie la cîmpurile de antrenament, la antrepozitele de armament, la acordurile secrete încheiate cu diverse firme din Statele Unite în vederea procurării unei „solide acoperiri" pentru operatorii C.I.A., la tratativele secrete cu furnizorii de arme și la multe alte activități efectuate pe teritoriul S.U.A. și destinate să susțină operațiile paramilitare sau de alt gen întreprinse în exterior. Se mai referea, desigur, și la utilizarea de către C.I.A. a fundațiilor americane, a sindicatelor, a altor instituții, pentru a servi de paravan programelor de propagandă din străinătate sau la folosirea societăților filiale pentru a putea opera în orice parte a lumii.

Rolul tuturor elementelor la care Colby s-a referit direct sau a făcut doar aluzie este mai mare decît acela de „a-i acoperi" pe agenții C.I.A. Nu poate fi ascuns în nici un caz faptul că există complexe comerciale de sute de milioane de dolari pe care C.I.A. are posibilitatea să le utilizeze pentru

operații de diverse genuri, atît în S.U.A. cît și dincolo de ocean.

Colby trăgea următoarea concluzie :

„În cadrul numeroaselor activități ce le desfășurăm în S.U.A. putem obține de la călătorii străini date referitoare la țara lor de origine — și, din moment ce avem misiunea de a strînge informații, cred că avem dreptul s-o și facem".

Este vorba, în mod cert, de recrutările efectuate de C.I.A. în rîndul studenților străini, de contactarea unor oameni de afaceri sau de știință, ziariști și diplomați străini, delegați și funcționari ai Națiunilor Unite sau simpli turiști.

De o atenție deosebită din partea C.I.A. se bucură și emigranții, printre aceștia un loc central ocupîndu-l cei proveniți din țările care prezintă un interes prioritar pentru Statele Unite ale Americii.

Dar, prin extensie și urmînd aceeași logică, nu s-ar putea pretinde că pe teritoriul S.U.A. orice sursă de informații referitoare la puterile străine, fie că e vorba de emigranți, fie de cetățeni americani se află la dispoziția C.I.A. ? Toți călătorii americani care pleacă sau vin din străinătate sînt, de asemenea, vizați. Cercetătorii din universități sînt și ei vizați, iar dacă C.I.A. invocă primejdia „influențelor străine" asupra politicii americane, oricine de pe teritoriul S.U.A. ar putea fi vizat. Și oricine ar fi obiectul acestei atenții deosebite nu numai că va putea fi consultat, răsfățat și remunerat, dar va putea cunoaște și „privilegiul" interogatoriilor, manevrelor de presiune sau de șantajare ale operatorilor de acțiuni clandestine.

Preferința pentru clandestinătate

William Colby a fost omul care a conceput și dirijat o bună parte din operațiile secrete întreprinse de C.I.A. în Indochina. Fire distinsă și foarte atent cu persoana sa, acest redutabil expert în materie de activități clandestine și-a luat licența în drept la universitățile Princeton și Columbia. Cariera sa în serviciile de informații a debutat în timpul celui de-al II-lea război mondial în cadrul Oficiului serviciilor strategice (O.S.S.), cînd a fost parașutat, pe rînd, în Franța și Norvegia, unde a conlucrat cu mișcările de rezistență împotriva ocupanților fasciști, dînd dovadă de remarcabile aptitudini în materie de acțiuni clandestine. După război a intrat în C.I.A. și, urcînd rapid mai multe trepte ale ierarhiei administrative, s-a specializat în afacerile din Extremul Orient, fiind numit mai întîi șef de rezidență la Saigon și apoi director al Diviziei serviciilor secrete din acea parte a lumii.

În această calitate, Colby trebuia să dirijeze rapida dezvoltare a programelor de acțiune ale C.I.A. în Asia de Sud-Est. La îndemnul său — dar cu constanta aprobare a Casei Albe — a fost organizat „războiul secret" din Laos și mai mult de 30 000 de luptători ai grupărilor tribale au fost integrați în formațiunile armatei clandestine a C.I.A. Sub îndrumarea sa, ofițeri și agenți ai organizației au dirijat fără încetare luptele împotriva Pathet Lao, participînd la ele ori de cîte ori exista ocazia, au efectuat bombardamente cu aparatele companiei „Air America" și au condus raiduri de comando împotriva teritoriilor vecine.

În aparență, Colby conducea și controla aceste operații secrete cu cea mai mare precizie. Colegii săi din C.I.A. nu

puteau să nu admire cu cită măiestrie dirija toate operațiile care se desfășurau în Laos, ajutat de numai 40—50 de funcționari de carieră. Bineînțeles, mai multe mii de alți cetățeni americani susțineau în egală măsură aceste eforturi, dar era vorba de soldați de ocazie sau de piloți angajați prin contract, și nu de oameni aparținînd C.I.A. După responsabilii organizației, războiul din Laos era puțin costisitor — 20—30 milioane dolari/an — și foarte bine condus. (Costul total al războiului era în realitate de aproximativ 1/2 miliard dolari, dar cea mai mare parte a acestor fonduri proveneau de la alte organizații, de la Departamentul Apărării, A.I.D. etc.).

C.I.A. considera operațiile laoțiene ca o incontestabilă reușită și meritul de a fi știut perfect să-și asume conducerea lor era atribuit lui Colby.

Spre deosebire de aceste operații, cele din Vietnamul de Sud au fost mai puțin bine organizate și ascunse. Cînd forțele americane angrenate în conflictul din Vietnam au fost constrînse de mersul evenimentelor să depună eforturi imense pentru a păstra cît de cît o oarecare supremație, C.I.A. ar fi preferat, cu siguranță, să continue operațiile secrete de mai mică amploare sau să se dedice total unei acțiuni camuflate. Dar exigențele administrației Johnson cereau un concurs sporit din partea C.I.A. și aceasta nu se putea sustrage. Încă din Washington, Colby a elaborat programul contraterorist (C.T.) al C.I.A. pentru Vietnam, dar după aplicarea lui s-a renunțat la termenul „teroare", grupele C.T. căpătînd denumirea de „unități de recunoaștere provincială" (R.P.U.). Wayne Cooper, vechi demnitar al afacerilor străine, care a petrecut mai bine de 18 luni în Vietnamul de Sud în calitate de consilier al guvernului local, descria în felul următor operațiile acestor grupe : „Este vorba de un program întreprins și urmat unilateral de americani, întrucît guvernul de la Saigon nu l-a recunoscut și nu l-a aprobat niciodată. Reprezentanți ai C.I.A. recrutau, organizau, echipau și remunerau direct grupele C.T., al căror rol consta în a restrînge aria de influență a Vietcongului, utilizînd metode de teroare ca asasinate, răpiri și diferite alte acțiuni de intimidare". Colby a dirijat și constituirea, cu fondurile C.I.A., a unei întregi rețele de centre de interogatoriu în toate cele 44 de provincii ale Vietnamului de Sud. În fiecare dintre acestea un operator sau un agent cu contract al organizației conducea activități de torturare de înșiși vietnamezi a compatrioților care erau bănuiți a fi agenți sau simpatizanți ai Vietcong.

Mai tîrziu Colby s-a ocupat de punerea la punct a altui program, finanțat tot de C.I.A., cunoscut sub numele de „Phoenix" și care viza să curețe poliția vietnameză și americană, serviciile de informații și unitățile militare de influențele Vietcongului. La doi ani și jumătate de la punerea în practică a acestui program, însuși Colby recunoștea în fața unei comisii a Congresului că fuseseră exterminate 20 587 de persoane bănuite că aparțin de Vietcong. Cifra reală se pare că depășea 40 000 de oameni.

În același timp, președintele Jonnson îl trimitea în Vietnamul de Sud pe Robert Komer, un vechi funcționar al C.I.A. care făcea atunci parte din personalul Casei Albe, ca să ia conducerea „programelor de pacificare" civile și militare. Cînd acesta a revenit la Washington pentru consultări, președintele i-a cerut să-i indice ce i-ar putea fi, în mod deosebit, util pentru continuarea misiunii sale. Komer a răspuns că i-ar plăcea să-l aibă alături de el, ca asistent, pe Colby. Președintele l-a asigurat că are toată libertatea să folosească serviciile oricui, dacă i se par utile. Un an mai tîrziu, Colby îl succeda pe Komer, în fruntea „programului de pacificare", ca ambasador. Vechiul funcționar al serviciilor secrete părăsise, chipurile, C.I.A. pentru a se pune în serviciul Departamentului de Stat.

Preocupat de ameliorarea soartei țăranilor, pentru a-i face mai loiali față de guvernul Thieu și mai puțin sensibili la propaganda Vietcongului, Colby a considerat că le poate cîștiga încrederea recomandînd o luptă severă împotriva corupției, inclusiv la nivelul autorităților de la Saigon. Pe această linie a mers pînă acolo încît a organizat și condus o campanie pentru „onoarea națiunii", cu scopul de a eradica practicile ilegale ce se exercitau mai ales pe piața neagră monetară pe toate treptele societății sud-vietnameze.

Misiunea sa era dintre cele mai dificile și chiar paradoxală dacă se are în vedere că însăși C.I.A. cumpăra piaștri de pe piața neagră, reușind astfel să multiplice cu doi sau cu trei puterea de cumpărare a devizelor sale. Dar marele avantaj al dobîndirii piaștrilor la bursa neagră consta în faptul că acești bani erau ideali pentru finanțarea operațiilor secrete, dat fiind că era imposibil să se ajungă pînă la originea lor.* Reprezentînd, din punctul de vedere al C.I.A., o

* Originea ireperabilă a banilor utilizați de C.I.A. se datora prezenței în Vietnamul de Sud a peste o jumătate de milion de americani, care își făceau cumpărături în piaștri locali. (N.T.)

excelentă afacere pe plan financiar, practica cumpărărilor de devize se efectua prin violarea flagrantă a prevederilor legii sud-vietnameze, ca și a principiilor politicii externe a S.U.A. Mai mult decît atît, aceste cumpărări contribuiau la supraviețuirea activă a pieței negre, pe care autoritățile americane se lăudau că vor să o suprime.

Dacă se compară cu alte aspecte ale intervențiilor C.I.A. în Vietnamul de Sud, utilizarea posibilităților pieței negre poate să pară ca fiind de o importanță marginală. Dar aceasta pune în evidență faptul că agenția scapă regulilor cărora le sînt supuse celelalte organisme oficiale. Dealtfel, Legea din 1949 privind Agenția Centrală de Informații indică foarte clar : „Organizația va avea posibilitatea să folosească creditele de care dispune fără a fi supusă regulilor și justificărilor aplicabile în materie de cheltuieli publice." *

Astfel, fără a viola deschis nici o regulă de drept sau de moralitate publică, un om cum este Colby putea să propună programe vizînd lichidarea corupției din Vietnam, evitînd în același timp să condamne îndoielnicele practici monetare ale C.I.A. Iar dacă se extinde această concepție a imunității organizației și asupra domeniului general al moralei publice și al legilor sale, același Colby avea toate posibilitățile să conceapă și să folosească metode de teroare, de războaie secrete și alte operații de acest fel — și tot în numele democrației. Este aici vorba de o stare de spirit caracteristică în special clandestinității ; regulile de moralitate care dirijează în mod normal comportarea personală încetează să mai fie aplicabile sau să mai poată fi luate în considerație pentru orice acțiune întreprinsă în numele guvernului S.U.A. sau, într-un mod mai particular, în numele C.I.A.

Cînd Colby și-a părăsit postul de ambasador la Saigon, în 1971, a fost imediat reintegrat la C.I.A., și directorul Helms l-a numit „executive director-comptroller", al treilea post al ierarhiei administrative a organizației. De îndată ce James Schlesinger a fost chemat să conducă C.I.A., în 1973, l-a numit pe Colby director al serviciilor secrete. În mai 1973, în toiul mișcărilor pe care afacerea Watergate le provoca printre

* În Vietnam, C.I.A. uita chiar de un regulament stabilit de administrația Johnson și după care era interzis să cumperi pe credite publice orice mașină de fabricație neamericană. În timp ce personalul Departamentului de Stat și din A.I.D. se vedea constrîns să utilizeze pe îngustele străzi din Saigon enorme „Chevrolete" sau „Plymouth", parcul de mașini al C.I.A. era plin de „Toyota", mult mai mici și mai practice. (N.A.)

membrii personalului, președintele Nixon l-a numit pe Schlesinger la Departamentul Apărării și l-a desemnat pe Colby să-i urmeze la conducerea C.I.A. Astfel, după ce a fost condusă timp de 4 luni de un om venit din exterior, organizația se afla din nou sub controlul unui operator clandestin.

Senatorul Harold Hughes, printre alții, a ținut să-și exprime serioase rezerve în legătură cu această numire a lui Colby în fruntea C.I.A. și declara, luînd cuvîntul în Senat, la 1 august 1973 : „Cît despre mine, mă tem de această desemnare a unui om care și-a consacrat o atît de mare parte a existenței sale operațiilor clandestine care comportă utilizarea mijloacelor de forță și manipularea factiunilor diverse în sînul guvernelor străine. Un om care are o astfel de experiență poate foarte bine să păstreze gustul forței și al manevrelor de culise, uitînd în schimb comandamentele morale și perspectivele din care trebuie să se inspire acțiunile țării noastre în teritoriu străin".

În străfundurile mentalității oamenilor care participă la acțiuni clandestine se regăsește credința amorală după care regulile eticii sociale nu sînt aplicabile în materie de operații secrete. Astfel, în concepția lor, din cauza scopurilor înalte de securitate națională pe care le urmărește, meseria de agent de informații ar trebui să fie liberă de orice constrîngere morală. În această direcție, ar fi deci de prisos să te preocupi de probleme de legalitate sau să cauți să distingi binele de rău. Factorul determinant al legalității, în cadrul operațiilor secrete, ar fi de ordin pur pragmatic : Este această muncă necesară ? Este ea efectiv realizabilă ? Și va fi oare posibil să menții secretul sau să formulezi, la nevoie, o „dezmințire plauzibilă" ?

Unul din învățămintele care se pot trage din afacerea Watergate privește importanța acestui amoralism și influența pe care ar putea-o exercita asupra mentalității operatorilor clandestini.

În legătură cu participarea sa la afacerea Watergate și la alte operațiuni ale grupei muncitorilor instalatori, Howard Hunt spunea : „Eram convins că acționez... pentru cel mai bun interes al țării mele". În acest caz, cel puțin, se poate admite că Hunt vorbea sincer. Operatorii care execută ordinele superiorilor lor au același comportament și Hunt nu făcea altceva decît să urmeze această logică. El a insistat din nou asupra acestui punct, cînd a răspuns întrebărilor procurorului Carl Silbert, în fața unui Mare Juriu Federal, în aprilie 1973.

„*Silbert* : În timp ce lucrați în contul Casei Albe, vi s-a întîmplat să participați la aceste efracții ?

Hunt : Nu, domnule.

Silbert : Ați participat la alte activități, care sînt calificate în mod curent ilegale, sau ați avut cunoștință de ele ?

Hunt : Ilegale ?

Silbert : Da, domnule.

Hunt : Nu, nu-mi amintesc de nici una de acest gen.

Silbert : Știți ce se consideră activități clandestine ?

Hunt : Da, domnule.

Silbert : Foarte bine. Vreți să ne vorbiți despre asta ?

Hunt : N-aș vrea să șicanez ; dar mi se pare că există o teribilă diferență între ceea ce este ilegal și ceea ce este clandestin.

Silbert : Foarte bine. După dumneavoastră, a te introduce în biroul lui M. Fielding (psihiatrul lui Daniel Ellsberg) era ceva ilegal sau clandestin — sau și una și alta, sau nici una nici alta ?

Hunt : Aș spune pur și simplu că era vorba de o operațiune efectuată sub garanția autorității competente".

În cadrul C.I.A., operațiuni similare sînt întreprinse cu consimțămîntul formal al „autorității competente". Conspiratorii afacerii Watergate, convinși că „securitatea țării" era în cauză, nu se ocupau în nici un fel de legalitatea sau de moralitatea metodelor lor ; cu atît mai mult cu cît acest lucru nu-l fac majoritatea operatorilor C.I.A. Sute, dacă nu mii de agenți ai C.I.A. au participat la operațiuni similare ; de obicei în țară străină, dar nu în mod exclusiv. Toate aceste operațiuni sînt executate „în numele securității țării". Nu numai că mentalitatea operatorilor clandestini se obișnuiește cu un asemenea gen de operațiuni, dar ea se și complace cu acest lucru.

Scopul scuză mijloacele...

La începutul lui octombrie 1969, C.I.A. avea să afle, prin intermediul unui agent secret, că un grup de extremiști proiecta să deturneze un avion, în scopul de a fugi din Brazilia într-o țară vecină. Informația a fost transmisă la Langley, Virginia, la sediul central al C.I.A. ; apoi, de acolo, pur și simplu cu titlu documentar, lui Henri Kissinger, la Casa Albă, și principalilor responsabili ai Departamentului de Stat, ai N.S.A., și ai Departamentului Apărării. Cîteva zile mai tîrziu, la 8

octombrie, extremiștii menționați mai sus în raportul C.I.A., sub amenințarea armelor, ordonau pilotului unui aparat al liniilor braziliene având 49 persoane la bord să îndrepte nava spre localitatea vizată. Nici C.I.A. și nici celelalte organisme guvernamentale care fuseseră avertizate de planul extremiștilor nu încercaseră să se opună acestei acțiuni criminale, deși în această perioadă poziția oficială a S.U.A. — afirmată viguros prin președinție — era de a se opune prin toate mijloacele pirateriei aeriene.

Oficialii Departamentului de Stat au cerut atunci colegilor lor din C.I.A. să le explice pentru care rațiune nu au luat nici o măsură preventivă spre a împiedica deturnarea aparatului, dar operatorii clandestini au întîrziat cu mai bine de o lună transmiterea răspunsului. Între timp, forțele de securitate braziliene reușiseră să nimicească o grupare de rezistență internă și să-l omoare pe șeful ei. Puțin timp după aceasta, la 4 noiembrie, C.I.A. adresa o notă Departamentului de Stat explicînd că dacă s-ar fi întreprins ceva pentru împiedicarea deturnării, infiltrarea efectuată de organizație în interiorul grupării de rezistență ar fi putut fi descoperită și s-ar fi ratat nimicirea ei. Deși nu s-a știut niciodată cu certitudine dacă agentul care semnalase intenția de deturnare era același cu cel infiltrat în grupare, era evident că C.I.A. lăsa să se înțeleagă asta Departamentului de Stat. Organizația estimase că dacă ea se opunea deturnării respective, obiectivul mult mai important — de „neutralizare" a grupării — putea să fie compromis.

În ceea ce privește operatorii clandestini ai C.I.A., scopul — de a nimici mișcarea de rezistență braziliană — justificase în aparență mijloacele, punînd astfel în pericol viața a 49 de persoane nevinovate, implicate fără voia lor în deturnare.

*

Conducătorii C.I.A. și ai altor medii oficiale rămîn convinși că este de datoria Americii de a se preocupa de tot ce-ar putea să se producă în diferite țări și că ea are un drept anume de a interveni în afacerile interne din țările străine. Dacă la masa negocierilor au apărut schimbări, ei nu s-au atins nicidecum de continuarea vechilor programe : intervenția — fie că este militară sau camuflată — rămîne aici regula.

Pentru operatorii clandestini ai C.I.A. nimic nu este mai normal decît să utilizeze diverse șiretlicuri pentru „a apăra

interesele naționale ale S.U.A.". În acest sens, fostul director al serviciilor secrete, Richard Bissel, declara : „Oamenii C.I.A. sînt animați de un sentiment de fidelă loialitate și acționează conform cu regulile acestei loialități". Ei vor viola astfel toate regulile moralei sau onoarei atunci cînd scopurile urmărite de C.I.A. o vor cere. Într-un interviu televizat, Bissel recunoștea că operatorii C.I.A. sînt uneori constrînși să comită acte „contrare principiilor lor morale" ; dar, de vreme ce sînt pe deplin convinși că „războiul rece este o formă de război infinit mai morală decît orice specie de război cald... nu este cazul să-și facă prea mari probleme".

Și probabil din cauza acestei morale ambigue și confuze care ghidează actele sale, operatorul clandestin se înconjoară de secretul cel mai riguros. Bernard Barker, unul dintre participanții la afacerea Watergate, care fusese mult timp în serviciul C.I.A., făcea astfel portretul acestor operatori, în cadrul unei discuții cu un reporter de la „New York Times". „Aceștia sînt anonimi. Detestă publicitatea, care-i irită cel mai mult în lume... Nu le place să se vorbească despre ei ; nu vor ca cineva să poată să-i cunoască sau să-i distingă în indiferent ce problemă, situație". Și acest gust pasionat al secretului se însoțește aproape întotdeauna cu un fel de obsesie a manipulării și a înșelătoriei. Asemenea caracteristici pe care programele de formare și instruire se străduie să le dezvolte sînt elemente esențiale ale reușitei într-o carieră de operator. Acesta învață „arta de a trăi sub masă", de a avea aerul de a fi ceea ce nu este. Instructorii C.I.A. notează tinerii operatori în funcție de aptitudinea lor de a-și induce colegii în eroare. Un exercițiu pe care îl propun de obicei ucenicilor spioni constă în priceperea lor de a-și stoarce reciproc informații de ordin personal. În timpul perioadei de formare, fiecare trebuie să se ascundă sub o identitate falsă și să utilizeze ca metodă de obținere a unei informații dorite cîștigarea prieteniei și încrederii novicelui, pentru a-l determina astfel să-și slăbească vigilența. Cel care reușește să obțină o informație folosind această metodă este gratificat cu o excelentă notă. În optica specifică C.I.A., „executorii" sînt agenții cei mai apți să exerseze o astfel de seducție asupra reprezentanților oficiali străini, să le dobîndească încrederea în așa măsură încît să ajungă să-și trădeze țara ; să-i manevreze cîteodată contrar voinței lor și, în sfîrșit, „să-i lichideze" atunci cînd au încetat să mai trezească interes pentru spionajul american. Pentru operatorii clandestini, înșelăciunea și secretul

devin într-un fel o a doua natură, pe măsură ce se afirmă pe parcursul formării lor. Abia atunci se poate spune că sînt apți să îndeplinească o adevărată misiune. Obiceiurile căpătate în perioada de formare se vor regăsi, de regulă, în comportarea lor față de colegi și chiar față de familie.

În ochii majorității operatorilor nu există nici o incompatibilitate între o muncă amorală și o viață particulară cinstită și, de aceea, toți cei incapabili să se dedubleze sînt considerați „moi". Oamenii C.I.A. și-au asimilat atît de bine această dublă moralitate, încît a fost posibil ca Allen Dulles să facă următoarea declarație : „Am petrecut 10 ani în organizație și-mi amintesc un singur caz cînd un om intrat în C.I.A. a manifestat scrupule cu privire la activitățile pe care trebuia să le efectueze". Această apreciere a lui Dulles ar mai fi valabilă și astăzi încă.

Pentru a rămîne adînc convins de legitimitatea acțiunii sale, operatorul C.I.A. este permanent constrîns să acționeze într-un mediu care sfidează, zilnic, toate regulile moralei. El se află în mod curent în contact cu oameni trăind la periferia societății, trebuie deseori să se integreze printre ei și foarte frecvent este nevoit să apeleze la serviciile lor, pentru a-și atinge țelurile.

Chiar și criminalii îi pot fi de folos și el va recurge la ei atunci cînd nu-i va place să îndeplinească personal o acțiune sîngeroasă sau dacă vrea să nu compromită numele organizației. Cînd este cazul să folosească farmecele feminine pentru a obține informații sau a compromite anumite personalități străine va plăti prostituate sau va îndemna tinere de alte naționalități s-o facă pe seducătoarele.

Alteori, agentul C.I.A. tratează cu traficanții pieței negre ca să obțină bani „albiți" în monedă locală, pentru că ar fi foarte nepotrivit să folosească devize ce ar putea să ducă pe cineva cu gîndul pînă la spionajul american. Funcționari speciali ai C.I.A. care operează în mod permanent la Hong-Kong, Beirut și în alte centre asemănătoare fac apel destul de frecvent la „schimbători" ce se sinchisesc prea puțin de regulile normale ale legalității financiare. Armele utilizate în cursul activităților paramilitare puse la cale de C.I.A. provin întotdeauna de la negustori specializați, mereu gata să furnizeze armament oricui acceptă să plătească mai mult. Atunci cînd C.I.A. are nevoie de trupe „anonime" pentru a atița sau a susține la un moment dat un conflict armat, face

discret să se afle în diferite centre de recrutare de mercenari (Bruxelles, Kinshasa, Sidney etc.) că este dispusă să angajeze soldați „improvizați" care, contra unei sume de bani, să îmbrățișeze o anumită cauză.

Deși toate acestea demonstrează în termeni foarte clari cît de lipsiți de scrupule sînt C.I.A. și agenții ei în acțiunile întreprinse, există totuși anumite norme care nu trebuie încălcate dacă cel în cauză vrea să-și păstreze funcția și să nu piardă stima colegilor. Una dintre aceste reguli interzice să se tragă vreun folos personal din activitățile C.I.A. De pildă, dacă un agent ar fi convins de cineva să participe, pe propria-i răspundere, la un trafic de droguri, poate fi revocat „pentru că s-a lăsat corupt în exercițiul funcțiunilor sale". În schimb, dacă același agent ar face acest lucru în timpul îndeplinirii unei misiuni, cu scopul de a compromite o personalitate adversă sau pentru a putea exercita asupra ei un șantaj, toți colegii lui ar considera că respectivul își onorează cu brio meseria.

Deși traficul de droguri a fost întotdeauna condamnat de C.I.A., operatorii săi clandestini n-au utilizat totuși mai puțin această practică pentru realizarea scopurilor agenției. Astfel, în Laos, populația triburilor Meo, care era principalul aliat al C.I.A. în toate operațiile întreprinse împotriva forțelor Pathet Lao, era sprijinită fățiș de agenția americană în traficul de opiu, inclusiv cu avioane aparținînd companiei „Air America". Abia mult mai tîrziu, după ce a devenit evident că încurajarea traficului de droguri în Asia de Sud-Est constituia pentru însești Statele Unite ale Americii o problemă majoră, C.I.A. a depus unele eforturi pentru a mai diminua fluxul de opiu către consumatorii nord-americani. Aceasta dovedește că toate activitățile contestabile ale populației Meo interesau prea puțin C.I.A. atît timp cît interesele sale erau servite ireproșabil. Cu alte cuvinte, C.I.A. este dispusă să-l angajeze pe însuși Satana, dacă l-ar crede capabil să servească concepției sale de „securitate a țării".

Cum își recrutează C.I.A. agenții

Succesul reușitei oricărei operații de spionaj constă în a ști să descoperi agentul potrivit și în a utiliza cu eficiență maximă serviciile sale. Etapele prin care trebuie să treacă un astfel de agent sînt în număr de șapte — reperarea, aprecierea,

recrutarea, verificarea, formarea, folosirea, stadiul final — fiecare dintre acestea meritînd un examen mai amplu.

Reperarea.

Este vorba de un proces ce permite recunoașterea persoanelor care ar părea susceptibile să consimtă să furnizeze informații în favoarea C.I.A.

Operatorii fac tot posibilul ca să se piardă în viața populației din țara unde au fost trimiși, străduindu-se să repereze în jurul lor persoane pe care le-ar putea, eventual, recruta. De obicei, ei își concentrează atenția asupra personalităților oficiale, a membrilor forțelor armate și a oamenilor din serviciile de informații locale. Alte categorii de persoane, chiar dacă recrutarea lor pare posibilă și lesnicioasă, sînt considerate a nu avea, în mod normal, acces la informațiile de interes strategic sau de nivel ridicat pe care C.I.A. caută să le obțină. Majoritatea operatorilor lucrează cel mai adesea la ambasada S.U.A. din țara respectivă. „Acoperirea" lor oficială le permite să aibă contacte cu grupurile de care se interesează în mod deosebit, numeroasele rapoarte oficiale și mondene ce stau la baza existenței unui diplomat fiind, de regulă, exploatate din plin. Anumiți funcționari ai organizației trec drept atașați militari sau reprezentanți ai altor agenții americane cum ar fi A.I.D., U.S.I.B. etc. În afara acestor oameni având o acoperire oficială, C.I.A. dispune uneori de agenți „ultrasecreți", sub înfățișarea unor oameni de afaceri, studenți, misionari sau ziariști.

Operatorii C.I.A., indiferent de acoperirea pe care o au, se preocupă permanent să caute punctul vulnerabil al persoanelor vizate pentru recrutare. Și acest „călcîi al lui Achile" îl vor găsi printr-o observare continuă și atentă, cu ocazia unui cocteil monden, după remarca vreunei soții, la sugestia unui agent recrutat de curînd sau la indicația, deliberată ori fortuită, a unui diplomat sau om de afaceri american. Studiile specialiștilor C.I.A. indică pentru recrutare îndeosebi persoanele care prin caracterul lor sînt în mod deosebit susceptibile, tentate de intrigile și manevrele unei existențe clandestine. Aceleași studii arată că personalitatea unui spion potențial poate să varieze după ținut și după cazurile individuale, dar există și tipuri strict particulare. Personalitățile oficiale nemulțumite de politica urmată de țara lor sau care cer sprijinul S.U.A. sînt obiectul unei atenții deosebit de mari.

Se apreciază că oamenii din această categorie sînt mai devotați și mai fideli decît cei pentru care primează avantajele materiale. Pentru cel care dorește să obțină informații, banul constituie într-adevăr un puternic mijloc de atragere, mai ales în țările lumii a treia, dar nu trebuie uitat că o persoană cumpărată de C.I.A. poate fi cumpărată, la fel de bine și în același timp, și de partea adversă. Din contră, un agent care este hotărît să urmeze cu fermitate un anumit țel politic, este foarte improbabil că va mai ceda și altor interese și nu va fi încercat niciodată de vreun sentiment de culpă sau de mustrări de conștiință, stări destul de des întîlnite în lumea spionilor, care le scad mult din eficiență. De aceea, persoanele posibil să fie recrutate prin convingeri ideologice reprezintă o pradă aleasă pentru operatorii C.I.A. Alți recruți potențiali fac parte din categoria celor cu salarii ce nu reușesc să le satisfacă pretențiile sau care manifestă o înclinație irezistibilă spre femei ori pentru alcool sau droguri.

Operatorii C.I.A. nu caută în exclusivitate să recruteze oameni care dețin în momentul respectiv o poziție importantă. Ei se pot interesa și de persoane susceptibile să ocupe o funcție importantă într-un răgaz de cîțiva ani — cu sau fără ajutorul organizației. Din acest punct de vedere cei mai vizați sînt studenții, mai ales atunci cînd e vorba de o țară a lumii a treia, unde absolvenții ajung, în general, în posturi înalte, la numai cîțiva ani după terminarea studiilor. În universitățile americane frecventate de numeroși studenți străini există profesori „agreați" și remunerați special de C.I.A., pentru a sprijini operația de reperare, iar în școlile militare, cum este cea din Fort Leanvenworth (Kansas), sînt recrutați, în acest scop, sergenți dintre gradații însărcinați cu conducerea stagiilor. În America Latină și Africa, C.I.A. se preocupă îndeosebi de atragerea ofițerilor forțelor armate, dat fiind faptul că un mare număr al acestor țări sînt conduse sau controlate de militari.

În țările comuniste, operatorii C.I.A. au tendința de a viza în special agenții serviciilor de informații locale.

Aprecierea.

După ce un operator a reperat un recrut potențial, C.I.A. trece la o anchetă aprofundată, pentru a vedea dacă acesta este deja sau va fi într-o zi bun să furnizeze informații demne de interes. Primul demers al acestui proces de apreciere constă

în căutarea urmei persoanei în cauză pe fișele electromagnetice din bateria de ordinatoare a sediului central al C.I.A. din Langley. Această bancă de date a fost instalată pentru exclusiva folosire a C.I.A. și ea conține informații privind sute de mii de persoane. Toate elementele biografice semnificative privind recrutul potențial sînt retransmise operatorului interesat, care, în același timp, se dedică el însuși unei anchete discrete a antecedentelor, caracterului și perspectivelor persoanei respective. Printre altele va căuta să obțină informații mai complete asupra opiniilor și a obiceiurilor celui vizat și va urmări să se clarifice pe cît posibil asupra motivațiilor ideologice, financiare sau psihologice care pot să-l incite să practice spionajul. Dacă nu se va putea identifica o astfel de motivație, C.I.A. va căuta o posibilitate de șantajare sau de a se face altfel de presiuni asupra viitorului spion. În același timp, operatorul se preocupă foarte serios de stabilirea bunei credințe a recrutului, pentru a exista garanții cît mai ferme că nu este vorba de o cursă din partea adversarului, care încearcă să-i interpună un agent provocator sau agent dublu. Pentru aceasta, cel ce l-a reperat sau oricare alt operator al C.I.A. va încerca atunci să intre personal în contact cu el și să-i cîștige încrederea.

Recrutarea.

La sfîrșitul perioadei de apreciere, care poate dura de la cîteva săptămîni la mai multe luni de zile, sediul central al C.I.A., împreună cu responsabilul aflat la fața locului, va hotărî dacă este cazul sau nu să se propună celui vizat să facă spionaj în favoarea organizației. În cazul unei hotărîri pozitive, propunerea va fi făcută de un ofițer al C.I.A. venit din exterior. În acest moment hotărîtor al recrutării nu vor interveni nici agentul care a făcut reperarea, nici cel ce a făcut aprecierea și nici, în general, vreun alt membru al echipei locale, pentru ca, în cazul că ar apărea anumite dificultăți, nici unul dintre aceștia să nu poată fi denunțat de omul căruia i s-a făcut propunerea. De regulă, agentul C.I.A. care are sarcina de a efectua recrutarea propriu-zisă este înarmat cu un pașaport contrafăcut și cu identitate falsă. Astfel, în caz de insucces, el poate dispărea fără urmă părăsind țara respectivă în modul cel mai legal cu putință.

De îndată ce agentul recrutor se află la locul respectiv, operatorii de aici organizează o întîlnire între el și omul vizat. Recrutorul este prezentat acestuia din urmă în împrejurări determinate metodic, care vor permite prezentatorilor să se retragă discret, pentru a-i lăsa pe cei doi singuri. În toate asemenea situații se iau măsuri și pentru ca în caz de reacții neprevăzute din partea candidatului agentul recrutor să aibă o cale de retragere convenabilă. În general, agentul C.I.A. venit special din exterior dispune de mare abilitate, evitînd cu măiestrie să arate deschis scopul urmărit, ca și apartenența sa la C.I.A.

Dacă se întîmplă ca cel ce face obiectul recrutării să ezite în hotărîrea de a merge împotriva guvernului său, recrutorul va trebui, fără îndoială, să invoce primatul preferințelor ideologice asupra obligațiilor formale față de țară. El va sugera că subiectul poate să afle prin asta mijloace de a-și servi efectiv țara și poporul său, cooperînd cu o putere străină care împărtășește și susține eficient aceeași ideologie.

Din contră, dacă omul respectiv este atras, în special, de avantaje materiale, recrutorul va sugera că el cunoaște procedee comode de a cîștiga cu ușurință sume mari de bani, prin persoane foarte bine situate.

Cînd cel vizat pentru recrutare este tentat de putere sau are dorințe dificil de satisfăcut (droguri, relații sexuale etc.), ori dacă vrea să-și părăsească țara și familia sau pur și simplu vizează să-și facă o altă situație, recrutorul îi va propune ajutorul său, sugerîndu-i că va putea să-și atingă scopurile cooperînd cu anumite relații înalte mijlocite de el. Pe lîngă toate acestea, mai există multe alte diferite cauze care pot decide un om să devină spion. Sarcina recrutorului este doar de a evidenția motivul care-l va determina în mod hotărît să facă primul pas.

În cazul cînd C.I.A. a ajuns la concluzia că recrutul potențial poate fi șantajat, recrutorul fie că va face în acest sens aluzii voalate, fie că îi va expune dovezile cele mai jenante pentru a-i provoca un șoc emoțional capabil să-l determine să accepte imediat propunerea sa. În astfel de cazuri se iau măsuri de înregistrare a discuției dintre cei doi, de fotografiere sau filmare a întrevederii etc., pentru ca ulterior persoana respectivă să poată fi compromisă dacă cumva nu va consimți să colaboreze.

Atunci cînd subiectul vizat a acceptat oferta C.I.A. sau a cedat șantajului, recrutorul îi prezintă detaliile acordului. Un

agent important poate să primească o remunerație de cîteva sute de dolari pe lună, din care o parte în bani lichizi, cealaltă parte fiind depusă într-un cont blocat, cu condiții, la o bancă elvețiană sau americană. Operatorul va întîrzia cît mai mult posibil plata banilor lichizi, spre a evita, în primul rînd, ca cel recrutat să atragă atenția serviciilor locale de contraspionaj prin cheltuieli prea mari și, în al doilea rînd, pentru a-și întări influența asupra sa. Acest al doilea motiv are o importanță capitală atunci cînd noul recrut nu a fost determinat să coopereze cu C.I.A. din motive ideologice. În final, recrutorul va putea să-l asigure că în caz de dificultăți cu poliția locală, C.I.A. îi va asigura securitatea atît a sa, cît și a familiei ; unui agent deosebit de important i se poate promite și o pensie pe viață sau chiar dobîndirea cetățeniei americane.

Respectarea promisiunilor făcute de agentul recrutor depinde într-o mare măsură de situația operațională și de personalitatea șefului rețelei locale a C.I.A. Anumiți șefi de rețea sînt oameni brutali și fără scrupule, care n-au cîteodată nici cel mai mic respect pentru cuvîntul dat. Alții, dimpotrivă, sînt dispuși să meargă foarte departe pentru a asigura protecția agenților lor. De pildă, un operator al C.I.A. care acționa într-o țară din Orientul Apropiat a reușit, cu ajutorul unuia dintre colegii lui, și nu fără mari primejdii, să-l elibereze pe unul dintre agenții săi ce fusese capturat de forțele de securitate locale și supus torturii pînă a mărturisit că furniza informații pentru americani. Acest agent care, din punct de vedere fizic și mintal nu mai era decît o epavă, fără putință de folosire pentru C.I.A., a fost ascuns în portbagajul unei mașini de către cei doi operatori și trecut granița într-o țară vecină, unde se afla, de-acum înainte, în siguranță.

Recrutorul se va strădui să-l determine pe noul agent să semneze un document care dovedește, într-un mod formal și evident, legăturile sale cu C.I.A. Acest document va putea mai tîrziu să constituie o amenințare în cazul cînd agentul ar refuza să continue misiunea de spionaj care i-a fost încredințată.

În timpul acțiunii sale, recrutorul mai are o sarcină, și anume să organizeze o întîlnire între noul agent și operatorul C.I.A. local cu care va ține legătura. În acest scop se folosesc, în general, semne de recunoaștere convenite anterior. De exemplu, agentului i se va înmîna o pereche de butoni de manșetă de formă neobișnuită și va fi avertizat că se va întîlni în curînd cu un om avînd o pereche identică. Alteori,

agentul își va însuși o frază-cod după care îl va recunoaște pe operatorul C.I.A. După toate acestea, agentul recrutor fixează data întîlnirii și părăsește imediat țara.

Verificarea.

De îndată ce un agent a fost recrutat, șeful său de rețea îl pune imediat la încercare, pentru a vedea în ce măsură se va putea încrede în el. I se vor încredința anumite sarcini care, dacă reușește să le ducă la bun sfîrșit, vor confirma sinceritatea sa și posibilitățile de a ajunge la informațiile secrete dorite. Modalitatea cea mai utilizată este de a-i cere să culeagă informații despre un subiect despre care C.I.A. cunoaște deja nenumărate date. Dacă informațiile furnizate de el nu concordă cu cele existente, operatorul se va gîndi fie că noul recrut este un agent dublu, fie că acest om și-a supraestimat posibilitățile de informații.

Noul recrut va fi aproape întotdeauna supus (evident, cînd este posibil — N.R.) și încercării detectorului de minciuni. Pentru această încercare, operatorii C.I.A. acordă o mare încredere indicațiilor unei mașini poligrafice denumită „cutia neagră". La sediul central al C.I.A. și în diferite centre regionale există specialiști ai acestui gen de operații care, la cerere, execută controale. După spusele unuia dintre acești specialiști, ca să supui la încercarea detectorului de minciuni agenți de origine străină, se cere o competență deosebită de cea necesară în cazul americanilor care vor să facă carieră la C.I.A. Americanii, după părerea sa, răspund, de obicei, fără ocolișuri și comportarea lor este relativ previzibilă, ceea ce face să fie observat ușor cel care se află la marginea normelor cerute. În schimb, în cazul testării agenților străini este mult mai dificil, pentru că trebuie să se țină seama de caracteristicile culturale diferite și de faptul că subiectul acceptă o muncă secretă evident ilegală și extrem de periculoasă. Pe de altă parte, un agent mînat de motivații ideologice va fi, în mod frecvent, foarte emotiv și, în consecință, va fi foarte greu să se „descifreze" reacțiile sale sau să se evalueze calitățile lui după indicațiile furnizate de mașină. Cît despre verificarea în acest mod a unui om care face spionaj din motive pur pecuniare sau pentru satisfacerea vreunui viciu, aceasta pare aproape imposibil de realizat din cauza limitelor nesigure ale personalității sale morale. Psihopații, mincinoșii înveterați, drogații fac, de regulă, frecvent „să eșueze testul cu cutia

neagră". După opinia specialiștilor acestor teste, aprecierea sincerității agentului și a calității serviciilor sale viitoare va fi fondată atît pe intuiția examinatorului, cît și pe datele furnizate de mașină. Dealtfel, agentul care este supus testelor trebuie să fie el însuși total convins de infailibilitatea „cutiei negre", astfel încît să nu existe nici o probabilitate că încearcă cu bună știință să ascundă adevărul — doar în afară de cazul cînd ar fi vorba de un agent dublu special pregătit sau de un bolnav mintal.

Formarea.

Cînd încercările s-au terminat, agentul trebuie să primească o instruire specială care-i va permite să dobîndească competența și abilitatea unui adevărat spion. Importanța acestei formări, locul unde se desfășoară, ca și natura ei specifică depind de împrejurări. În anumite cazuri, această formare secretă va fi foarte completă și aprofundată; în altele este aproape imposibil să se realizeze și agentul nu va primi nici un instructaj special. El va trebui să se bazeze pe talentele personale, pe instinct și pe sfaturile profesionale ale șefului său de rețea, învățînd să cunoască metodele clandestinității în chiar timpul operațiilor.

Agentul care va avea posibilitatea să urmeze cursurile de formare va învăța modul de folosire a diferitelor instrumente ce i-ar putea fi utile (de exemplu, un aparat în miniatură pentru fotografierea documentelor); va învăța diferite procedee pentru a-și asigura securitatea (de pildă, prin ce mijloace poate descoperi dacă este filat și cum să se sustragă filajului) ș.a.

În funcție de timpul de care dispune și de ceea ce se așteaptă de la el, agentul nu va primi uneori decît scurte instrucțiuni de la șeful său de rețea în legătură cu modul de folosire a unui aparat de ascultat sau cu mijloacele de a comunica cu agenția printr-o serie de contacte sigure. Alteori i se va cere să caute un pretext plauzibil, față de cei de la locul de muncă și față de familie, care să-i permită să-și petreacă cîteva zile sau săptămîni într-o „casă sigură" a agenturii, unde va învăța aspectele dure ale spionajului. Va putea chiar să caute o posibilitate pentru a-și părăsi temporar țara, spre a merge să urmeze un stagiu de formare într-un centru specializat al C.I.A., scăpînd astfel de supravegherea serviciilor de securitate conaționale. În astfel de situații, poate fi trimis

chiar în S.U.A. unde va fi pregătit, antrenat, sub supravegherea constantă a serviciilor specializate ale C.I.A. În Camp Peary, „The Farm", în Virginia de Sud, recruții străini au toate posibilitățile de a urma un antrenament special, în condiții de izolare optimă.

Dacă pentru agentul însuși această perioadă de instruire este, fără îndoială, foarte necesară și utilă, pentru șeful său de rețea sau pentru alți instructori este și mai importantă, pentru că le permite să strîngă și mai mult legăturile care-l atașează pe însul recrutat de C.I.A. Agentul se află acum confruntat cu toată puterea și competența agenției, se simte integrat în trama solidă a „camaraderiei profesionale", poate să-și dea seama că renunțînd la modurile precedente de viață va obține diverse beneficii în schimbul serviciilor sale. Din această cauză fidelitatea va crește și șeful de rețea va trebui să vegheze permanent noua stare a agentului.

Folosirea.

Eficiența unui agent secret este strîns legată și influențată de raporturile sale personale cu șeful de rețea. După părerea unui vechi operator al C.I.A., un bun șef de rețea trebuie să știe să împace toate calitățile și competența spionului cu cele ale psihiatrului și confesorului.

Printre teoreticienii C.I.A. există două opinii diferite în legătură cu modul în care este preferabil să se folosească și să se dirijeze serviciile unui agent. Prima metodă este aceea a „camaraderiei" : șeful de rețea întreține strînse raporturi cu agentul său și îl convinge că ei trebuie să lucreze împreună pentru a putea atinge un obiectiv politic important. De comun acord cu „prietenul" său, agentul va fi astfel puternic stimulat să treacă prin cele mai mari riscuri. Operatorii cei mai avizați consideră totuși că această metodă a camaraderiei comportă riscul ca șeful de rețea să se atașeze prea puternic de agentul său, în detrimentul unei aprecieri pur obiective a imperativelor meseriei.

Cealaltă metodă, foarte diferită de prima, este cea a „cinismului" : lăsînd impresia că se ocupă personal de agentul său, operatorul se poartă față de el total detașat și într-un mod care frizează uneori cruzimea. Șeful de rețea care adoptă această linie de conduită se preocupă exclusiv de rezultate. Pentru a reuși performanțe uimitoare, el va folosi agenții săi într-un mod dificil și periculos la maximum. Și această metodă are inconvenientele sale : cînd agentul își va da seama

că este un simplu instrument în mîinile șefului său, acesta nu va mai putea să conteze pe loialitatea lui.

Agenții secreți au o personalitate complexă și aproape, uneori, de dezechilibru. Motivele care i-au determinat să colaboreze sînt, în general, confuze, încîlcite. Activitatea lor se desfășoară într-o stare de nervozitate care-i face să devină instabili și să reacționeze imprevizibil. Șeful de rețea trebuie deci să fie tot timpul atent la cele mai mici semne din care ar denota că agentul său acuză o stare de neliniște neobișnuită, ce ar putea eventual să-l împiedice să-și ducă la capăt misiunea. Operatorul trebuie să aibă gata pregătite întotdeauna o seamă de lingușiri și de amenințări, de motivații ideologice și financiare, de brutalități și de apeluri la bunul simț, care să-i permită să-și stăpînească agentul și să-i stimuleze zelul.

Britanicii și oamenii C.I.A. care au folosit serviciile unui agent dintr-o țară europeană și-au dat seama că lingușirea acestuia constituia metoda de stimulare cea mai eficientă. Agentul, care avea o anume predilecție pentru manierele engleze, admira cu tărie, pe de altă parte, puterea americană. În consecință, i s-a acordat cetățenia americană și a primit o decorație specială, rezervată celor mai buni agenți ai C.I.A. În calitatea sa de militar, era foarte pasionat de distincțiile de grad ; ca să-și păstreze prestigiul carierei anterioare, a fost numit colonel în armata S.U.A.

În timp ce era un spion foarte activ, el a părăsit de două ori teritoriul țării de origine, inclus în delegațiile oficiale care participau la importantele expoziții comerciale organizate în străinătate.

În aceste două ocazii, prima la Londra, a doua la Paris, și-a părăsit pe ascuns colegii, pentru a întîlni șefii rețelelor britanice și americane și a fi interogat sau instruit. În cursul uneia din aceste întîlniri, la Londra, a cerut să i se aducă uniforma sa de ofițer al armatei S.U.A. Nici operatorii C.I.A., nici cei britanici nu se așteptaseră la o astfel de cerere. Unul dintre ei, totuși, cu multă prezență de spirit, a răspuns că uniforma fusese plasată într-un alt loc sigur și că ar trebui un anumit răgaz pînă ce va putea fi găsită și adusă. Agentul s-a liniștit pentru moment, dar în acest timp un operator C.I.A. a fost trimis să descopere de urgență o uniformă de colonel corespunzătoare. După ce a străbătut Londra în lung și în lat timp de cîteva ore, în căutarea unui colonel al armatei americane, de talia și grosimea agentului, operatorul s-a întors

triumfător cu uniforma în mînă, tocmai cînd şedinţa era pe terminate. Agentul a fost foarte mulţumit.

La Paris, cîteva luni mai tîrziu, operatorii C.I.A. au fost mai precauţi. Ei au atîrnat într-o cameră vecină cu cea unde avea loc întîlnirea cu agentul o uniformă strălucitor de nouă, astfel că i-au dat posibilitatea acestuia de a o îmbrăca la sfîrşitul şedinţei şi de a se simţi foarte încîntat.

Într-o vreme, C.I.A. recrutase la Viena un ofiţer de informaţii dintr-o ţară europeană, tot pe baza motivaţiilor ideologice. I s-a promis o remuneraţie apreciabilă, ca şi o pensie de care ar beneficia în S.U.A. unde ar avea ocazia să se refugieze în timpul operaţiunii ; în acelaşi timp, şeful de reţea evita să-i dea direct bani la Viena, pentru a nu risca să fie descoperit de partea adversă. Agentul înţelegea foarte bine necesitatea acestor precauţii. Dar, spre marea surpriză a şefului său, după ce a continuat atîta timp să furnizeze informaţii de valoare, a solicitat achitarea imediată a unei foarte mari sume de bani lichizi, refuzînd să explice motivele acestei cereri. Şeful său rămînea totuşi convins că aceasta nu avea nimic comun cu munca lui clandestină pe care o continua cu eficienţă. După ce s-au consultat, şeful reţelei locale şi cei din sediul central al C.I.A. au hotărît să riste să îndeplinească cererea agentului, cu speranţa că suma ce i se va da nu va servi unor cheltuieli nechibzuite, care ar risca să atragă atenţia. Imediat, operatorii C.I.A. au început să-l fileze pentru a constata ce avea de gînd. Spre marea lor decepţie, l-au văzut într-un week-end străbătînd Dunărea de-a lungul şi de-a latul la bordul unui mic iaht cu motor pe care tocmai îl achiziţionase. Cîteva zile mai tîrziu, şeful său de reţea îl dojenea, cerîndu-i să se debaraseze de acest iaht căci era prea evident că un om cu poziţia lui nu putea să-l cumpere din salariul său normal. Agentul a recunoscut riscul, dar a explicat cu dezinvoltură că încă din timpul copilăriei şi-a dorit cu ardoare să aibă un vas cu motor. Acum, că şi-a putut satisface această dorinţă, este dispus să renunţe la obiectul în discuţie.

Un cetăţean din Europa de Est, care nu de mult a spionat pentru C.I.A. pentru o perioadă destul de scurtă, refuzase orice ofertă de pensie sau de azil politic într-o ţară occidentală. Nu dorea decît un singur lucru : să posede întreaga colecţie de discuri a lui Benny Goodman.

În privinţa dirijării unui agent, schimbarea unui şef de reţea implică o mare dificultate. C.I.A. obişnuieşte să folosească o acoperire oficială, diplomatică sau alta, pentru majoritatea operatorilor săi în străinătate : ei se ascund, de obicei, sub masca unor funcţionari de ambasadă, ai A.I.D. sau ai Departamentului Apărării şi, conform regulii obişnuite a adevăraţilor funcţionari de carieră ai S.U.A., aceşti oameni trebuie să-şi schimbe postul sau să revină la Washington după 2 sau 4 ani. Înainte de a-şi părăsi postul, un şef de reţea prezintă toţi agenţii săi succesorului, dar aceştia rareori sînt dispuşi să se supună de bună voie directivelor unui om pe care-l cunosc puţin. Pentru că între ei şi fostul şef se stabilise un anumit fel de relaţii care li se păreau acceptabile, ei vor refuza să le vadă modificate. Practica obişnuită de C.I.A. — să numească şefi de reţea tineri care să conducă agenţi experimentaţi — accentuează frecvent aceste reticenţe. Astfel, tinerii operatori au posibilitatea să dobîndească experienţă în timp ce lucrează cu agenţi confirmaţi care, faţă de recruţi, au mai puţină nevoie de o conducere în care îndemînarea se îmbină cu simpatia. Totuşi, majoritatea agenţilor consideră că a fi dirijaţi de un şef neexperimentat presupune o creştere sensibilă a riscurilor. Oricum ar fi, şi chiar dacă nu le convine membrilor reţelei, schimbarea trebuie realizată fără ca operaţiunea să fie compromisă. Dacă promisiunile şi convingerea nu ajung să garanteze fidelitatea agenţilor în cauză, ameninţarea şi şantajul reuşesc de obicei.

În general, precauţiile agenţiei de a aduna un întreg arsenal de probe compromiţătoare — contracte de servicii, atestările sumelor primite, fotografii şi discuţii înregistrate — sînt suficiente pentru a convinge şi pe agenţii cei mai reţinuţi că este numai şi numai în folosul lor să se conformeze părerilor C.I.A.

În cazul în care este vorba de continuarea unei operaţii deosebit de delicate şi importante, schimbarea şefului de reţea poate fi amînată pînă la 6—8 ani la cererea unui agent secret care ocupă o funcţie înaltă. Riscul prelungirii şederii normale a operatorului într-o anume ţară este, în acest caz, considerat ca avînd o mai mică importanţă decît oprirea unui raport privilegiat, stabilit puţin cîte puţin între el şi agentul său.

Stadiul final.

Operaţiunile clandestine nu se continuă decît un anumit interval de timp. Cele legate de activitatea unui agent nu au o lungă durată şi, de obicei, sînt întrerupte spontan şi prematur. Agentul poate muri de moarte naturală sau acciden-

tală, ori mai poate fi prins, arestat și chiar executat. În oricare eventualitate, operatorii C.I.A. care se află la locul respectiv se preocupă exclusiv de a-și acoperi organizația — în general disimulînd faptul că omul în chestiune era un agent secret în serviciul S.U.A. În anumite cazuri totuși, C.I.A. va lua ea însăși hotărîrea de a fixa un termen operațiunii și de a o rupe cu agentul său secret. Această hotărîre se ia de șeful C.I.A. din țara în care se desfășoară operațiunea, după aprobarea celor din sediul central al agenției. Unul dintre motivele rupturii poate fi pur și simplu faptul că agentul a încetat să mai furnizeze informațiile așteptate de C.I.A. Instabilitatea psihică considerată în stare să compromită succesul operațiunii constituie un caz mai complex, care, de asemenea, poate fi folosit ca pretext de rupere a legăturii. Alteori poate fi vorba de o problemă de neîncredere : omul este bănuit a fi sau a fi devenit agent dublu, instrument de provocare sau înșelare controlat de serviciul de informații al părții adverse.

Un agent devenit inutil sau apreciat ca fiind prea schimbător va fi în general înlăturat, cu amenințarea de a i se da în vileag activitatea dacă va fi nevoie. Cînd însă un agent util și credincios este în primejdie de a fi compromis sau demascat de partea adversă sau cînd a reușit să-și îndeplinească efectiv contractul, C.I.A. îl ajută să treacă într-o țară străină, procurîndu-i banii necesari pentru a se readapta, sprijinindu-l să-și găsească un serviciu sau măcar să-și schimbe meseria. Dacă agentul a adus C.I.A. servicii importante, expunîndu-se personal la numeroase pericole și dacă activitatea sa a fost descoperită, va fi condus în S.U.A., unde va fi instalat în bune condiții de siguranță. Conform legii din 1949, directorul C.I.A. poate să autorizeze „intrarea și șederea permanentă în S.U.A. a unui cetățean străin... din motive vizînd securitatea națională sau îndeplinirea unei misiuni de informații de ordin național". Agentul și rudele sale vor putea, în acest caz, să beneficieze „de un drept permanent de reședință, fără să se țină seama de legile emigrării sau de oricare alte dispoziții sau regulamente contrare". Procesul de reimplantare poate să comporte și riscuri, de care, deseori, C.I.A. este responsabilă. Către sfîrșitul anului 1950, atunci cînd în Germania spionajul era încă o problemă foarte importantă, transfugii și vechii agenți secreți erau în general îndreptați spre Canada sau spre America Latină. Serviciile secrete ale

C.I.A. n-au putut să reziste tentației de a profita de fluxul continuu de refugiați ostili comunismului care se îndreptau spre aceste țări : printre aspiranții la reimplantare au fost introduși un anumit număr de agenți secreți activi. Tocmai cînd operațiunea era pe cale să reușească pe deplin, guvernele Canadei și Braziliei au descoperit concomitent că C.I.A. profită de acest exod pentru a-și strecura agenții săi în societățile lor naționale.

Anumiți agenți cu îndelungate state de serviciu nu doresc deloc să locuiască pe teritoriul S.U.A. și, îndeosebi, în condițiile impuse de C.I.A. În 1960, un om ocupînd înalte funcții oficiale într-o țară din America Latină și care lucra de mulți ani pentru C.I.A. a fost constrîns să-și părăsească țara de baștină din motive politice. El a sosit la Ciudad de Mexico, unde operatorii C.I.A. l-au contactat imediat. Pentru serviciile aduse, C.I.A. era dispusă să-i înlesnească emigrarea în S.U.A., conform legii din 1949, cu condiția să semneze un document prin care să se angajeze a nu dezvălui legăturile sale secrete cu guvernul S.U.A. și să se abțină să participe la orice fel de activități politice pe timpul azilului. Acest latino-american, care avea ambiția și speranța să revină într-o zi triumfal în țara sa, a refuzat să-și ia angajamentul de a nu lupta împotriva adversarilor ce reușiseră să-l expulzeze ; el dorea pur și simplu să poată locui în S.U.A. fără să renunțe la vreunul din drepturile sale de cetățean străin. În fața agenției apărea astfel o problemă deosebit de dificilă : atîta timp cît omul respectiv rămînea în Mexic, nenorocit și frustrat, C.I.A. se temea să nu fie tentat să dezvăluie legăturile întreținute cu ea și astfel să fie demascate numeroasele infiltrări în guvernul țării sale de origine pe care el le cunoștea. În consecință, șefii din sediul central din Langley au cerut rezidenței din Mexic să-l informeze pe acest agent că va putea intra în S.U.A. fără a se supune condițiilor impuse în mod normal. Conducătorii C.I.A. sperau totuși să-l împiedice în vreun fel de la activități politice care riscau să fie neplăcute îndeosebi pentru guvernul S.U.A.

În anumite cazuri deosebite e de la sine înțeles că operatorii C.I.A. trebuie să ia o hotărîre radicală pentru a încheia socotelile cu vreun agent care a devenit intolerabil. Din fericire, aceste cazuri posibile sînt puțin frecvente în practicile C.I.A., dar cînd este necesară eliminarea definitivă a unui

agent foarte periculos, hotărirea trebuie luată de persoana cea mai înaltă ca funcție, respectiv de însuși directorul agenției. În afară de operațiunile paramilitare sau speciale, violența fizică și omorul nu sînt considerate metode clandestine acceptabile, cu excepția situațiilor cînd directorul însuși le acceptă.

În spionajul clasic, comunicările și contactele secrete constituie elemente caracteristice și foarte necesare celor ce îl practică. Șeful de rețea trebuie să acorde toată atenția stabilirii mijloacelor sigure de comunicare cu agentul său ; altfel, el nu va putea să primească informațiile culese de acesta și nici să-i comunice instrucțiunile sau vreo eventuală punere în gardă. În afara unui sistem de comunicații principal, operatorul trebuie să aibă grijă în general să existe și un al doilea astfel de sistem, capabil să fie folosit atunci cînd, din cine știe ce motive, primul nu va funcționa. Aceste sisteme vor fi modificate la anumite intervale de timp, pentru a se împiedica descoperirea lor. Ca în toate fazele acestui joc periculos al informațiilor, nu există nici o regulă formală, nici un mijloc obligatoriu pentru ținerea legăturii cu agenții secreți. Șeful de rețea are toată latitudinea să fixeze modul în care va ține contactul cu agentul său, cu condiția ca acesta să fie sigur și valabil.

Majoritatea agenților doresc să transmită verbal informațiile șefului de rețea. După părerea lor, este un mijloc mult mai comod și mai sigur decît folosirea documentelor scrise sau a aparatelor speciale care, dacă sînt descoperite, pot constitui tot atîtea probe copleșitoare în defavoarea lor. Dar C.I.A. are o preferință vădită pentru documente, pentru că acestea sînt criticabile și prin ele se poate măsura încrederea ce trebuie să se acorde agentului respectiv. Documentele pot fi analizate și studiate în cele mai mici detalii și cu maximum de profunzime de specialiștii informațiilor din sediul central. Totuși, anumiți agenți doresc să reducă la minimum contactele lor personale cu șeful de rețea, considerînd că fiecare întîlnire secretă aduce cu ea pericolul descoperirii, al arestării, sau mai rău. Acești agenți preferă, în exclusivitate, un mod indirect de comunicare sau mijloace mecanice (mesaje radio cifrate, scrisori cu cerneală simpatică, microfilme, benzi înregistrate etc.). În general însă C.I.A. pretinde ca șefii săi de rețea să se întîlnească personal cu agenții, cu excepția cazurilor cînd riscurile sînt prea mari. Motivațiile și sinceritatea unui spion trebuie testate periodic, cu ocazia întîlnirilor față în față cu operatorii.

Fiecare întîlnire comportă, pentru ambii oameni, pericolul observării lor de către agenții de contraspionaj adverși. Ca să se micșoreze riscurile, metodele de contact indirect sînt cele mai frecvente — mai ales cînd e vorba de a se transmite informații de la agent la operator. Una dintre aceste metode constă în folosirea unei terțe persoane, care va avea rol de intermediar fără a ști, de regulă, decît că îndeplinește un comision, necunoscînd nimic despre conținutul acestuia.

Un alt procedeu de legătură indicat este cel al ascunzătorii. Este vorba de o cutie secretă, folosită numai pentru recepționarea mesajului — ascunsă în interiorul unei scobituri de copac, dedesubtul unei bărci în parc, în crăpătura dintr-un perete vechi etc. — sau de orice altă ascunzătoare naturală și imprevizibilă, ce poate fi folosită ca depozit de documente. Într-un caz, ascunzătoarea era un spațiu gol după un radiator, situat la intrarea unui imobil rezidențial. Agentul depune pur și simplu obiectul de transmis la o oră fixată și operatorul sau o a treia persoană îl ecoate puțin mai tîrziu.

O metodă frecventă de realizare a legăturii este aceea a întîlnirii „întîmplătoare", cînd agentul și șeful său, sau o a treia persoană, se întîlnesc, în trecere printr-un loc public, într-un mod stabilit în prealabil. Întîlnirea poate avea loc, de exemplu, pe cheiul înțesat al metropolitanului, în foaierul unui teatru sau pe o stradă foarte aglomerată și animată. Prefăcîndu-se total necunoscuți, cei doi oameni se aranjează astfel încît să fie, pentru o secundă, destul de apropiați, pentru ca unul să strecoare ceva în mîna sau în buzunarul celuilalt, să-și schimbe pe ascuns servietele ori un ziar etc. În toate aceste cazuri, contactul trebuie să fie foarte rapid, iar dacă executarea sa este abilă, operația prezintă prea puține riscuri.

Șeful de rețea, chiar dacă folosește frecvent aceste metode de contact indirect, trebuie să organizeze din cînd în cînd și întîlniri particulare cu agenții săi. La astfel de întîlniri (într-un autobuz, parc, restaurant), alți operatori C.I.A. veghează ca să împiedice o eventuală intervenție sau interpunere a părții adverse, acest procedeu numindu-se, în limbajul clandestinității, „contrasupraveghere". Toți participanții sînt dotați cu mijloace de alarmare care, la nevoie, pot fi utilizate. Astfel, operatorul, agentul sau un membru al grupului de supraveghere va putea să semnaleze celorlalți fie că întîlnirea se poate continua, fie că trebuie rupt imediat contactul. Pentru astfel de întîlniri se utilizează și case conspirative, cu controlul prealabil asigurat de C.I.A., mai ales atunci cînd discu-

ția este de lungă durată. Acest loc de întîlnire are avantajul ambianței în care agentul și șeful pot discuta liber, fără teama de a fi supravegheați ; dar un loc folosit frecvent are întotdeauna mari șanse de a fi descoperit și acest lucru trebuie știut foarte bine. Operatorii C.I.A. au mult de lucru ca să mențină în secret toate activitățile lor, dar pentru ei aceasta este o necesitate fundamentală, căreia nu i se pot sustrage.

Organizația și modurile sale de dezvoltare

Într-un articol din „Newsweek", apărut acum cîțiva ani, C.I.A. era definită ca organizația cea mai strins unită și cea mai secretă din cîte există în societatea americană, cu excepția Mafiei. Oricît ar părea de exagerată, această definiție are probabil o bună parte de adevăr. În timpul epocii sale de aur, în toiul războiului rece, agenția se caracteriza printr-un elan excepțional. Dispunea, la toate nivelurile și în toate direcțiile administrative, de un personal îndrăzneț și cu imaginație. Dar, cu vîrsta, C.I.A. s-a domolit, rotițele sale birocratice s-au mai gripat. Spiritul de unitate și conștiința datoriei, calități care o distingeau de celelalte organe oficiale, s-au atenuat și au fost înlocuite de o concepție doctrinară și depășită de rolul și de misiunea sa. Adevăratul obiectiv al secretului — să ții partea adversă în ignoranță — a fost pierdut din vedere. C.I.A. pare astăzi să disimuleze numai activitățile sale reale față de opinia publică americană. Și adevăratul obiectiv al culegerii informațiilor — acela de a supraveghea cu eficiență operațiile amenințătoare ale puterilor adverse — a fost deviat în folosul satisfacerii cît mai depline a scopurilor interne ale unei organizații specific clandestine.

În 1970, în urma invaziei în Cambodgia *, cîteva sute de funcționari ai C.I.A. — în majoritate cadre tinere — au semnat o moțiune de protest împotriva politicii americane în Indochina. Directorul Richard Helms, intens preocupat de această agitație și de eventualitatea că publicul ar putea afla, i-a adus pe toți în sala principală, străduindu-se să le demonstreze necesitatea de a nu se lăsa influențați, în acțiunile lor, de opinii personale și total subiective.

În aceeași perioadă s-au produs proteste similare și în cadrul Departamentului de Stat și al altor instituții. Organele de presă ale țării au publicat aproape toate articole în legă-

* Kampuchia Democratică — noua denumire a statului. (N.R.)

tură cu aceste revolte izbucnite chiar în sînul administrațiilor federale, dar nu s-a suflat nici un cuvînt despre C.I.A., fapt ce este totuși demn de remarcat. Funcționarii C.I.A. se mulțumiseră să protesteze în secret, conform cu cele mai vechi tradiții ale clandestinătății.

Necesitatea absolută a secretului a fost inoculată atît de bine în spiritul tuturor angajaților C.I.A., chiar din ziua recrutării lor, încît li se pare firesc să protesteze fără știrea publicului. În organizație, secretul constituie un mod de viață ; dacă din exterior anumite practici ar putea părea ridicole, în interiorul agenției acestea sînt tratate cu cea mai mare seriozitate. Timp de ore întregi, instructorii atrag atenția noilor angajați asupra imperativelor „securității conștiente" ; și de-a lungul întregii lor cariere, aceste necesități le vor fi reamintite prin conferințe profesionale, sloganuri publicitare și chiar prin obligația ce o au de a reciti, trimestrial, regulamentul C.I.A. și de a atesta acest lucru prin semnătură. Este de la sine înțeles că nimeni nu are voie să vorbească nimic despre C.I.A. în afara acesteia, iar toți angajații ei sînt informați numai cu strictul necesar pentru îndeplinirea misiunilor ce le au de executat.

Personalul C.I.A. este atît de obișnuit cu măsurile severe de securitate, încît le acceptă foarte firesc și cazurile de abateri sînt foarte rare. În acest context, nimic nu pare mai normal decît să se utilizeze o carte de telefoane cu mențiunea SECRET, în care în mod intenționat nu figurează nici un număr de telefon de-al vreunui angajat al serviciilor secrete. Cartea de telefoane este actualizată trimestrial, cu care ocazie se omite deliberat să se menționeze numele persoanelor din direcțiile „deschise" ; astfel că, dacă un anume agent străin sau reporter indiscret ajunge să pună mîna pe această „carte", îi va fi imposibil să afle cîte persoane sînt în sediul C.I.A., indiferent dacă e vorba de cele din aparatul funcțional sau de cele cu misiuni clandestine. Majoritatea numerelor telefonice ale birourilor agenției sînt modificate periodic din motive de siguranță. Fiecare angajat are în dotare un caiet personal cu numerele de telefon folosite cel mai curent ; în fiecare seară acest caiet trebuie închis, în seif, pentru că altfel cel în cauză va fi acuzat de violarea regulilor securității. La prima greșeală de acest fel, funcționarul este dojenit și timp de cîteva săptămîni biroul său va fi inspectat de serviciile interne de siguranță. Cînd cineva se face vinovat de mai multe astfel de abateri, se merge pînă la revocarea sa.

În afara cărților de telefon, toate celelalte documente, chiar ciornele și foile mașinii de scris, trebuie puse într-un seif înainte de părăsirea biroului. În timpul nopții și al week-end-urilor există gărzi de serviciu care fac rondul din jumătate în jumătate de oră, verifică dacă au fost închise seifurile, dacă nu au rămas documente secrete accesibile și dacă nu există vreun spion la pîndă. La cea mai mică neglijență reclamată de gardă, persoana care a comis-o, precum și cea care a controlat-o vor fi sancționate printr-un blam înscris în dosarul lor personal.

Este interesant de subliniat că toate aceste măsuri drastice de securitate sînt luate într-o clădire înconjurată de o barieră de siguranță de sîrmă ghimpată înaltă de 12 picioare, în spatele căreia patrulează încontinuu gardieni înarmați și ciini polițiști. Un sistem de siguranță specific interzice pătrunderea în perimetru a oricărei persoane neautorizate. Fiecare funcționar este înzestrat cu o carte de identitate din material plastic, cu fotografie, pe care trebuie s-o prezinte la intrare și s-o lase la vedere în timp ce circulă înăuntru. Pe suprafața cărții sînt vreo 20 de pătrățele în care sînt înscrise litere roșii, fiecare dintre acestea reprezentînd liberul acces într-un anumit sector. Accesul oricărei persoane neautorizate este oprit prin simpla declanșare a unui buton de un polițist, plasat într-o gheretă de sticlă. Serviciile protejate în mod special sînt înzestrate cu sisteme de intrare cifrate pe care le pot deschide numai persoanele cu plăci de identitate deosebite de cele curente.

Femeile de serviciu sînt înzestrate și ele cu permise de acces speciale, pe care trebuie să le poarte permanent și vizibil. În timpul efectuării curățeniei în birouri, ele sînt însoțite de un gardian înarmat, iar documentele secrete sînt închise, în prealabil, în seifuri. În anumite birouri, femeia de serviciu și gardianul sînt observați în permanență, la rîndul lor, de un funcționar de serviciu.

Totul este supus regulii secretului. Pînă și anunțurile cu obiecte de vînzare, care se înscriu pe tabelele de afișare rezervate personalului, se termină cu formula : „a se adresa lui Bill, la numărul de apel : 64-64". Fie că aparțin sau nu serviciilor secrete, funcționarii sînt obligați să-și ignore propriul nume ; abia din anul 1973 au fost autorizați să răspundă la un apel telefonic printr-o indicație mai explicită decît simpla menționare a celor 4 cifre din numărul de apel.

Pînă de curînd, membrii personalului C.I.A. trebuiau, pe de altă parte, să indice oricăror persoane străine că aparțin de Departamentul Apărării sau de altă organizație oficială. În ultimul timp însă, analiștii și tehnicienii au fost autorizați să spună că aparțin de C.I.A., dar fără să specifice serviciul în care lucrează. Alți numeroși funcționari ai serviciilor secrete care locuiesc în regiunea Washingtonului declară în continuare că lucrează la Departamentul de Stat sau la Departamentul Apărării, fără să indice însă nimic precis, nici o adresă de birou. Uneori au voie să dea un număr de telefon unde ar putea fi găsiți și care, de regulă, este de la sediul central din Langley.

Construcția sediului central al C.I.A., ridicată pe un teren, în parte împădurit, de 125 de acri, situat la periferie, la 8 mile de centrul Washingtonului, are aspectul unei puternice fortărețe moderne. Pînă la începutul lui 1973, unul din drumurile ce duceau aici nu avea nici o indicație, iar un altul avea un panou pe care era scris „Bureau of Public Roads", al cărui serviciu de studii de la Fairbanks Highway se află în imediata apropiere a localurilor agenției.

Înainte de 1961, serviciile C.I.A. erau dispersate în imobile situate în diferitele cartiere al Washingtonului. Unul dintre principalele motive invocate în favoarea construirii sediului la periferie, care a costat 46 de milioane de dolari, este că ar fi mai economic să locuiască sub același acoperiș toate serviciile. Totuși, deși planurile inițiale au fost respectate, imobilul s-a dovedit a fi insuficient. Din această cauză, C.I.A. nu și-a abandonat localurile fostului său sediu, disimulate sub fațada unui spital al marinei de pe Street Northweat 23 din Washington, și nici clădirile Centrului național de interpretare fotografică, situat în alte imobile aparținînd marinei, la sud-est de Washington. O altă importantă reședință a C.I.A. în Washington este cea a Diviziei operațiilor interne, în Pennsylvania Avenue, în apropiere de Casa Albă.

În afara ansamblului sediului central, C.I.A. ocupă și alte imobile la periferia orașului. Unul este situat la Arlington, în Broyhill Building, iar alte birouri sînt în sectorul Rosslyn al aceluiași comitat. Alte dependințe se află în regiunea Tyson's Corner, în nordul Virginiei. Aceste localuri au devenit un fel de complex tehnic de învățare, datorită instalării unui mare număr de birouri de cercetări și firme electronice, care lucrează atît pentru C.I.A., cît și pentru Pentagon.

Creşterea rapidă a numărului localurilor administrative ale C.I.A. din ultimii ani nu a însemnat şi sporirea sensibilă a personalului său. Cauza constă în dezvoltarea tehnică impetuoasă, însoţită firesc de o creştere a spaţiului şi a administraţiei. Directorul Richard Helms nu s-a sinchisit de această dispersare a serviciilor sale pînă în ziua cînd a fost informat de instalarea în Tyson's Corner a unei secţii de servicii tehnice. Nu se ştie din ce motive, Helms a fost foarte iritat şi a ordonat să se efectueze un recensămînt precis al serviciilor agenţiei instalate în afara sediului central. Raportul a indicat că un foarte apreciabil procentaj de funcţionari părăsiseră imobilul, destinat iniţial să-i adune pe toţi sub acelaşi acoperiş — fapt cu siguranţă ştiut de agenţii de imobile din Washington. Helms a declarat că pe viitor orice deplasare de servicii se va face numai cu autorizaţia sa ; dar exodul către sectoarele periferice nu a fost decît temporar încetinit.

La construirea sediului central, antreprenorul responsabil cu instalaţia sistemului de încălzire şi de aer condiţionat a cerut să i se comunice numărul persoanelor pentru care era prevăzută această instalaţie. Agenţia a refuzat însă acest lucru — numărul funcţionarilor trebuind să rămînă secret — şi antreprenorul a fost nevoit să se bazeze în calculele sale doar pe dimensiunile clădirii. Instalaţia de încălzire a fost reuşită cît de cît, dar sistemul de aer condiţionat era foarte inadecvat. În urma reclamaţiilor, instalatorul a pus ulterior termostate în fiecare birou în parte ; dar funcţionarea sistemului s-a dovedit şi mai defectuoasă, fiind mereu necesară repararea lui. Direcţia administraţiei şi a serviciilor a hotărît ca termostatele să fie puse sub cheie. Experţii au neglijat însă faptul că numeroşi interesaţi fuseseră iniţiaţi în folosirea „spe-raclului" şi, la puţin timp, termostatele au fost recuperate şi puse în funcţiune. C.I.A. a dat în judecată antreprenorul pentru a aduce ameliorări. Acesta a motivat însă că i-a fost imposibil să instaleze un sistem corespunzător atîta timp cît nu a ştiut exact numărul persoanelor care folosesc această clădire.

Cafeneaua sediului central al agenţiei a fost şi ea concepută într-un mod deosebit, cu o parte liberă accesului şi o parte secretă. În partea secretă pot intra funcţionarii C.I.A. care prezintă cărţile lor gărzilor înarmate ; cea cu acces liber este mult mai mare şi în ea pot intra atît vizitatori, cît şi funcţionari. Singurele persoane străine care pot frecventa aceste locuri sînt funcţionari ai altor agenţii oficiale, cîţiva reprezentanţi din ţările prietene şi unii membri mai apropiaţi

ai personalului C.I.A. Strictetea impusă pînă şi accesului în cafenea permite să existe garanţia că nici un vizitator nu poate zări faţa vreunui operator clandestin, aşezat la masă.

Funcţionarii cu grade înalte dispun totuşi de o sufragerie particulară în birourile direcţiei. Mîncăruri de calitate mai bună şi la un preţ mai mic le sînt servite pe feţe de masă imaculate şi cu veselă fină, de servitori negri stilaţi, îmbrăcaţi în alb. Aceşti servitori negri şi bucătarii sînt ei înşişi funcţionari ai C.I.A., spre deosebire de oamenii care lucrează la cafenea. Biroul administraţiei şi bugetului a formulat, în diferite ocazii, observaţii privind costul ridicat al serviciului în această sufragerie, dar direcţiunea a răspuns mereu acestor critici invocînd motivele imperative ale „securităţii ţării".

Sentimentul de superioritate şi discriminările au jucat întotdeauna un rol important în cadrul C.I.A.

Ca urmare a faptului că îşi trage originea din O.S.S., C.I.A. a fost considerată multă vreme floarea marilor asociaţii din Estul ţării, după modelul lui Ivy League*. Allen Dulles, vechi diplomat şi om de lege din Wall Street, posedînd referinţe impecabile — mondene şi familiale — dădea tonul într-o organizaţie unde se regăseau numeroase vlăstare ale celor mai bune familii americane. Au fost, evident, şi excepţii, dar majoritatea principalilor conducători ai C.I.A. erau albi, protestanţi, de viţă anglo-saxonă şi diplomaţi ai celor mai bune şcoli din Est. În timp ce influenţa elitei Estului devenea din ce în ce mai difuză în întreg ansamblul mediilor oficiale, C.I.A. rămăsese, fără îndoială, ultimul bastion al preponderenţei Coastei de Est printre personalul organelor guvernamentale din Washington, sau cel puţin cel în care principiul egalităţii şanselor este cel mai greu acceptat.

În ultimii 10 ani, atitudinea tinerilor care, în alte timpuri, ar fi succedat părinţilor lor sau amicilor de colegiu ai părinţilor, s-a modificat radical. Din cauza insuccesele în războiul din Vietnam, C.I.A. a devenit pe neobservate suficient de discreditată în şcolile şi universităţile din Est şi, în consecinţă, a trebuit să-şi modifice bazele de recrutare. Harvard, Princeton, Yale nu mai furnizează acum majoritatea cadrelor sale.

Marea parte a membrilor „Ivy League" nu manifestă nici o dorinţă să intre în C.I.A. În această situaţie, agenţia şi-a extins bazele de recrutare de cadre şi în universităţile din cen-

* Asociaţie reunind vechii absolvenţi ai universităţilor de pe Coasta de Est a S.U.A. ca Harvard, Princeton, Yale etc. (N.A.)

tru și în rîndul forțelor armate. Aceste modificări sînt legate, fără îndoială, de o democratizare crescîndă a mediilor guvernamentale în S.U.A., iar C.I.A. s-a conformat, mai ales că nu avea altă soluție.

În ciuda lărgirii bazelor sale de recrutare, C.I.A. nu este în prezent o organizație în care sorții de izbîndă să fie egali pentru toți. Ea numără cel mai mic procentaj de negri. Direcțiunea a fost constrînsă să se ocupe de această problemă în urma protestului unui înflăcărat apărător al drepturilor civile, care se plîngea de practicile de discriminare în recrutarea personalului.

Ancheta ordonată a permis constatarea că funcționarul negru care ajunsese cel mai sus era un GS-3, echivalent cu gradul de sergent-major în armată. În total, erau mai puțin de 20 de negri între cele 1200 de cadre operative ale agenției, iar micul personal al secretariatului conținea o proporție infimă în comparație cu alte organisme guvernamentale ale secca prin mutarea sediului la periferie, dar justificarea cade torului Washington. Această stare de lucruri s-ar putea explidacă se are în vedere că printre gardieni și personalul de serviciu numărul negrilor este mult mai mare.

Conducătorii au părut surprinși de rezultatul anchetei, căci se considerau ei înșiși oameni lipsiți de orice prejudecăți rasiale. Au ordonat atunci să se angajeze un număr mai mare de negri, dar rezultatele au fost minime. În ultimul timp, tinerii negri diplomați de universitate s-au arătat puțin dornici să intre în C.I.A., fie din motive politice, fie pentru că serviciul particular le oferea mai multe perspective. Dealtfel, metodele de recrutare ale C.I.A. nu pot fi modificate, cu ușurință, în favoarea grupurilor minoritare. „Reperarea" recruților pretabili se efectuează de profesori universitari, care-i recomandă pe cei ce par să poată face carieră în C.I.A.

Dar nu numai negrii se găsesc în minoritate în C.I.A. Nu demult, Inspecția generală a agenției a efectuat o anchetă de rutină vizînd originile etnice ale personalului Serviciului național al previziunii (O.N.E.). Rezultatul : în cadrul acestui serviciu nu figura aici nici un negru, nici un evreu sau femeie; exista un foarte mic număr de catolici. S-au luat imediat măsuri pentru umplerea acestor goluri : au numit o femeie într-un post stagiar și un secretar negru (!?). Dar, la terminarea stagiului, femeia a trebuit să-și caute alt serviciu, în timp ce secretarul negru a fost mutat în afara serviciului principal.

O.N.E. a consimțit totuși să primească cîțiva evrei și un număr puțin mai ridicat de catolici.

În vîrful ierarhiei C.I.A., femeile sînt în număr foarte redus, dar agenția folosește, evident, personal feminin în posturile subalterne ale secretariatului. Ca în toate organismele importante, acest personal se reînnoiește într-un ritm destul de rapid și, în fiecare an, C.I.A. recrutează mai bine de o mie de candidați. Se caută în special diplomați universitari sau absolvenți ai școlilor secundare din orășelele din Virginia, Maryland, Virginia de Vest, Pennsylvania, de preferință școli albe. Washingtonul, cu marea sa populație neagră, furnizează totuși un mic număr de personal. Responsabilii recrutării au stabilit excelente raporturi cu consiliile de orientare și directorii de școli secundare din statele vecine ; și, în fiecare an, tinerele fete sînt convocate și nu rareori se întîmplă să fie alese în același timp mai multe aparținînd aceleiași clase. De la sosirea lor la sediul central, aceste noi secretare sînt invitate să ocupe apartamentele închiriate de agenție la periferia orașului, unde locuiesc numai familiile personalului C.I.A.

În principal, la baza acestei griji manifestată de agenție de a-și recruta personalul de secretariat din afara marilor aglomerații urbane stau motive de securitate. Înainte de a primi un permis de lucru, fiecare funcționar trebuie să treacă printr-o anchetă personală. Procedura este costisitoare și ancheta va fi mai ușoară în cazul tinerelor originare din orașele mici. C.I.A. preferă, pe de altă parte, să se folosească de tinere cu o mentalitate a unei Americi mai puțin evoluate, care, astfel, vor avea mai puține șanse de a fi „politizate" sau „corupte".

Ca toți ceilalți membri ai agenției, secretarele trebuie să se supună, periodic, verificărilor detectorului de minciuni. La fiecare cinci ani, ca și la întoarcerea din fiecare deplasare în străinătate, ele se află în fața „cutiei negre", care vrea să cunoască totul referitor la viața lor particulară. Întrebările vizează, în paralel, probleme de sexualitate, de droguri, de cinste personală ca și de securitate, de relații cu cetățeni străini. Mașina înregistrează invariabil o reacție de vinovăție cînd se pune obișnuita întrebare : „Ați sustras obiecte proprietate a guvernului ?" (cu precizarea : stilouri, creioane și articole mărunte de birou).

După ancheta personală și după proba detectorului de minciuni, noii recruți trebuie să urmeze un stagiu de formare. Pentru majoritatea secretarelor, acest stagiu se desfășoară în

8
3
7
15
30
64
75
85
96
21
60
83
89

apropierea Washingtonului și se insistă cel mai mult asupra necesității păstrării secretului în toate stadiile și în toate problemele acestei munci. Secretarele care-și însoțesc șefii în străinătate pentru a se ocupa de curierat și de ținerea dosarelor primesc o instruire care seamănă cu cea de spion. După spusele uneia din ele, partea cea mai serioasă și mai importantă a pregătirii constă în a învăța să urmeze cu discreție instructorul, să-l fileze înăuntrul și-n afara magazinelor Washingtonului.

Majoritatea celorlalte cadre ale C.I.A. sînt recrutate cu ajutorul profesorilor universitari „simpatizanți". Pregătirea pe care recruții o primesc la intrarea în C.I.A. ca stagiari este mult mai aleasă. Stagiul de probă durează 2 ani. În primul an li se face pregătirea teoretică, în al doilea execută ucenicia directă a meseriei. Primele cursuri de instruire se țin într-un centru al C.I.A., la Arlington, Virginia, numit Broyhill Building. Ele vizează probleme de securitate, organizarea internă a C.I.A., probleme de spionaj și caracteristicile comunismului internațional. Pe vremea directoratului său, Allen Dulles obișnuia să se adreseze destul de des stagiarilor, povestindu-le succese și eșecuri din activitatea proprie. Stagiarii sînt dirijați apoi spre „The Farm", așezămînt situat lîngă Williamsburg, sub acoperirea unui centru de cercetări al Pentagonului și care seamănă foarte bine cu o tabără militară, fiind format din cazărmi, săli de curs, birouri și un club pentru oficiali. Împrăștiate în jur, pe o suprafață împădurită de circa 480 de acri, se află diferite arme, turnuri pentru salturi cu parașuta și o frontieră improvizată a unei „țări comuniste", cu diverse sale obstacole. În afara acestor dispozitive se află numeroase instalații, sever păzite, folosite pentru anumite proiecte ultrasecrete (interogarea unui proaspăt transfug, pregătirea unei operații speciale sau antrenarea unui agent străin important care trebuie să se întoarcă în țara de baștină în vederea efectuării unei misiuni de spionaj etc.).

În afara exercițiilor și metodelor ce vizează mișcarea clandestină, stagiarii asistă cu regularitate la ședințe-cinema, cu filme de spionaj de la Hollywood și după fiecare film ei trebuie să discute și să critice metodele vizionate. Se dau și altfel de filme, după cum relata un vechi operator clandestin, într-un număr al revistei „Ramparts": „Ni se prezentau diferite filme, realizate cu concursul organizației și care relatau acțiunile de vîrf ale C.I.A. — filme care dovedesc într-un fel

foarte hollywoodian puterea dramatizării, întîlnită destul de des la profesioniștii agenției".

Toți stagiarii sînt instruiți în mînuirea armelor ușoare. Cei destinați acțiunilor paramilitare primesc o instruire specială și completă, care presupune utilizarea explozivilor și a mijloacelor de distrugere, salturi cu parașuta, manevre maritime și aeriene, ucenicia mînuirii pieselor de artilerie. Această instruire se aplică și militarilor fără contract, recrutați în calitate de mercenari pentru operații speciale. Ei asistă și la alte cursuri alături de stagiari, dar, în general, nu-i frecventează pe tinerii diplomați universitari, mult mai puțin experimentați în materie operațională. Numeroși mercenari și cîțiva stagiari vizați să devină specialiști în operații paramilitare vor urma un antrenament mai complex în mînuirea explozivilor și a armelor grele la Fort Bragg, în Carolina de Nord, și la Fort Gullick, în zona canalului Panama.

Personalul C.I.A., care beneficiază de aceleași condiții de avansare și remunerare ca toți ceilalți funcționari ai serviciilor guvernamentale, nu depinde totuși de statutul normal al funcțiilor publice. Directorul are deplina libertate de a angaja sau revoca pe oricine, în afara tuturor regulilor normale și oficiale, iar în această direcție hotărîrile sale sînt fără apel. În practică totuși C.I.A. se străduie să se poarte exemplar cu personalul său care dovedește loialitate în îndeplinirea sarcinilor primite. Responsabilii sînt foarte convinși de necesitatea de a se preocupa de bunăstarea personalului lor; și această grijă depășește cadrul relațiilor obișnuite dintre patron și funcționari, din industria privată sau din sectorul public. Această atitudine este motivată în bună parte de imperative de securitate, căci un funcționar frustrat sau insuficient plătit ar putea să devină o pradă ușoară pentru un serviciu de spionaj străin. Toți par să aibă această convingere: „Noi muncim împreună în aceeași echipă și trebuie să veghem ca toți să fim tratați decent". În privința instituției lor, sentimentele de loialitate încercate de funcționarii C.I.A. sînt probabil mai puternice decît cele încercate de membrii altor organisme.

Personalul beneficiază de o serie de avantaje excepționale în administrația federală. De exemplu, C.I.A. organizează în fiecare vară stagii de studii în universități; și spre deosebire de alte organe guvernamentale, care cuprind în astfel de cursuri mai ales tineri defavorizați sau grupuri minoritare, programele de studii ale C.I.A. sînt rezervate copiilor membrilor săi. Pentru a justifica această linie de conduită sînt în-

vocate atît motive de securitate, cît și costul exagerat al verificărilor privitoare la persoanele venite din exterior.

În domeniul bancar, funcționarii C.I.A. pot folosi serviciile organului de credit intern, instalat în localul sediului central. Acest organ acordă foarte ușor împrumuturi operatorilor clandestini ale căror referințe la situația personală sînt false prin definiție. În cazul, destul de rar, cînd un funcționar va fi incapabil să înapoieze împrumutul, acest organ, în general, nu-l va ataca, tot din motive de securitate. Există un fond special, alimentat de vărsările anuale ale membrilor personalului C.I.A., care este destinat să vină în ajutorul colegilor ce trec prin dificultăți financiare datorită unor împrejurări neprevăzute.

Tot din motive de securitate responsabilii C.I.A. se străduiesc să coordoneze activitățile personalului acesteia și în afara serviciului propriu-zis, întărind astfel legăturile de înțelegere internă. O asociație a personalului organizează activități diverse (sportive, artistice, igienice și de karate, călătorii de agrement, vizionări în grup de spectacole de sport sau de teatru) și girează un magazin de vînzare cu participare la beneficii. Mai mult, C.I.A. organizează și pentru ofițerii de rezervă perioade de antrenament în comun. În baza unor acorduri încheiate cu universitățile locale, în imobilul protejat al sediului central funcționarii C.I.A. urmează gratuit învățămîntul secundar sau superior, sub conducerea cadrelor agenției.

În plus, C.I.A. mai are și alte atenții față de personalul său : se dovedește înțelegătoare în probleme de dragoste, dar cu condiția ca raporturile să fie eterosexuale și să nu fie vorba de un spion. La Saigon, serviciul medical al agenției n-a întrebat niciodată pe nimeni cu indiscreție despre natura maladiilor venerice, astfel că însiși funcționarii Departamentului de Stat preferau să se adreseze acestui serviciu decît clinicii ambasadei.

C.I.A. este, de asemenea, foarte atentă cu sănătatea personalului său. Cînd un membru este bolnav, el se îngrijește la un doctor angajat al agenției sau la un specialist din exterior special autorizat. Pentru intervenții chirurgicale, ofițerii C.I.A. sînt însoțiți în sala de operații, spre a fi supravegheați să nu divulge vreun secret sub influența anesteziei. Cînd este vorba de o depresiune nervoasă, bolnavul este îngrijit tot de un medic al agenției sau de un altul autorizat ; dacă situația este gravă, cel suferind este internat într-un azil special ame-

najat și recunoscut de C.I.A. După mai multe opinii, se pare că în cadrul agenției cazurile de depresiune nervoasă sînt mai frecvente decît printre oamenii din exterior, în ansamblu. Atitudinea conducătorilor C.I.A. față de sănătatea mintală a subordonaților și metodele de tratament sînt mai tolerante și obiective decît ale opiniei publice în general. În cadrul serviciilor secrete, depresiunea nervoasă este considerată ca o urmare firească a meseriei și, după tratament, bolnavul își reia munca, astfel de incidente neinfluențînd negativ cariera sa. Numeroase cadre de conducere care au trecut prin astfel de stări n-au fost oprite în ascensiunea lor. De pildă, fostul director al serviciilor secrete, Frank Wisner, după o maladie de natură nervoasă a fost numit șef de stație la Londra.

Cei care sînt băutori înveterați reprezintă un risc inseparabil de profesiunea lor și din această cauză C.I.A. manifestă înțelegere mai multă ca alte organe. Ea este însă mult mai intolerantă în cazul consumului de droguri.

Toată această grijă a C.I.A. față de angajații săi este un factor evident și eficient de întărire a spiritului de echipă în interiorul agenției, dar ea pare să aibă și un anumit efect negativ asupra stării de spirit a funcționarilor de carieră. Ei ajung să vadă instituția lor ca fiind atotputernică și omniprezentă, chiar infailibilă, și atunci sentimentul datoriei devine fanatism, în sensul că a se întreba de rațiunile ce stau la baza deciziilor autorității ar fi ca o blasfemie. Astfel de convingeri favorizează izolarea și închiderea în sine — în special ca reacție la orice încercare de presiune din exterior — și stau la baza atitudinilor pur defensive care-i împiedică pe acești oameni să înțeleagă și să urmeze o evoluție socială care se desfășoară în propria lor țară, ca să nu vorbim de evoluția exterioară. Din această cauză, în loc de a deveni indeminatici și perspicaci, funcționarii C.I.A. devin un fel de birocrați cu vederea scurtă, preocupați exclusiv de propria lor securitate și de confort, ceea ce-i determină să satisfacă toate exigențele conducătorilor politici și ale afaceriștilor, în scopul parvenirii și satisfacerii obiectivelor strict personale.

Autori clandestini

C.I.A. a fondat acum cîțiva ani o bibliotecă istorică secretă, apoi un magazin profesional secret și, în fine, a pus bazele unei istorii a agenției, exhaustivă și secretă, redactată de cadre superioare pensionate.

Biblioteca istorică însumează mii de volume privind spionajul — aventuri reale sau fictive într-un mare număr de limbi. Este girată de un înalt funcționar al agenției — bibliofil prin vocație — care dispune în fiecare an de un important buget ce-i permite să colinde lumea în căutarea cărților rare și documentelor despre spionaj. Grație eforturilor, C.I.A. posedă în prezent cea mai importantă colecție de astfel de lucrări din lume. În ultimul timp, colecția s-a îmbogățit cu remarcabile exemple de reușite ingenioase în domeniul culegerii de informații cu ajutorul cernelii simpatice, al microfoanelor, camerelor T.V. speciale și al altor dispozitive pe care spionii le utilizează în timpul anumitor operațiuni.

Periodicul trimestrial al C.I.A. se numește „Studies in Intelligence". Articolele publicate în ultimul timp au vizat subiecte specializate, atît teoretice, cît și practice ; studii despre modul de comportare în eventualitatea interogării unor ofițeri C.I.A. de agenți ai serviciilor secrete adverse ; modalități de trecere clandestină, în ambele sensuri, a unor granițe străine strașnic păzite. În urma episodului critic al mercenarilor care au intenționat să invadeze Cuba, periodicul a deschis o tribună de opinie pe marginea întrebării dacă C.I.A. a reușit sau nu să detecteze în timp oportun prezența agenților străini în Marea Caraibilor și dacă acțiunea sa a permis guvernului S.U.A. să ia măsuri eficace.

Anumite articole prezintă un interes pur istoric. De exemplu, în 1970 a apărut o fascinantă povestire a eforturilor încununate de succes, la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, ale contelui Emilio Pucci, croitor pe atunci, mobilizat în armata italiană, care a reușit să-i împiedice pe germani să pună mîna pe jurnalul personal al contelui Ciano, ginere al lui Mussolini și ministru al afacerilor străine.

Acest periodic, deși aparent seamănă cu alte publicații, se distinge foarte precis de ele prin faptul că este secret, distribuindu-se numai personalului C.I.A. și altor cîtorva cititori, care aparțin anumitor servicii de informații. Chiar și analiza critică a tuturor romanelor de spionaj trebuie să rămînă ignorată de public.

Marea istorie secretă a C.I.A., în curs de pregătire din anul 1967, constituie cel mai important proiect literar, apărut ca urmare a dorinței foștilor ofițeri de informații de a-și scrie memoriile ; dar ea poate fi supărătoare prin revelațiile sale, din care cauză directorul Richard Helms a luat hotărîrea prudentă de a-și da acordul cu privire la pregătirea unei asemenea istorii oficiale și secrete a C.I.A.

Un profesor de istorie dintr-o universitate din Middle West a fost însărcinat cu coordonarea tuturor lucrărilor. Cadrele superioare pensionate au fost timp de 2 ani reintegrate cu aceeași remunerație ca înainte numai pentru a-și așterne amintirile pe hîrtie, în scopul integrării lor în reconstituirea enciclopedică a trecutului C.I.A.

Această decizie pare o lovitură de maestru ; istoria nu va fi terminată niciodată, iar publicarea sa este foarte nesigură. Ea rămîne, prin definiție, numai un proiect, iar cei care vor avea acces la ea vor fi foarte puțini. Dar autorilor, veteranii vechilor bătălii, li s-a oferit posibilitatea să scrie și să fie mai bine plătiți decît chiar dacă ar fi avut drepturi de autori. C.I.A. este mulțumită cu acest aranjament ; un pact între prieteni și colegi, care exclude, oportun, principalul dușman al clandestinătății — **publicul**.

ag.
3
7
15
30
64
75
85
85
96
21
60
83
89

Controlarea Agenției Centrale de Informații

Harry Truman scria în 1963 : „Cînd am creat C.I.A., nu m-am gîndit niciodată că s-ar putea afla angajată, pe timp de pace, în operații de război camuflate". Dealtfel, el însuși, ca și toți președinții care i-au urmat, a utilizat, cu bună știință, agenția în operații de spionaj și pentru intervenții secrete în afacerile interne ale altor țări — operații cuprinse în formula generală din carta sa de înființare : „orice alte activități și funcții". După Richard Helms, această formulă autorizează C.I.A. să răstoarne guverne străine, să modifice rezultatele unor alegeri, să corupă personalități oficiale și să ducă războaie secrete. El afirma în fața Asociației editorilor ziarelor americane că „această formulare are drept scop să permită C.I.A. să urmărească în străinătate toate activitățile pe care guvernul țării le consideră utile și demne de un serviciu secret". De la origine, înșelătoria și secretul au fost considerate ca inseparabile de adevăratele funcții ale C.I.A. Faimoasa expunere a lui Bissel din 1968 preciza că legislația era la origine „vagă din necesitate" și continua : „Carta C.I.A. a fost deseori obiectul unor revizuiri ; dar ea este și trebuie să rămînă secretă. Absența unei carte cunoscute de toată lumea face ca publicul să se întrebe dacă ea există și dacă organizația este legitim autorizată să urmărească diferite forme de activități. Această problemă a unei carte secrete rămîne, fără îndoială, ca un fel de blestem ; dar necesitatea însăși a secretului nu permite să se poată prevedea soluția".

Adevăratul rol al C.I.A. este expus în „carta secretă" la care face aluzie Bissel, fiind cuprins într-o serie de directive adresate de puterea executivă serviciilor de spionaj și ținute secrete din motive de securitate națională. Astfel, în 1948

Truman avea să aprobe Directiva 10-2 a Consiliului Securității Naționale, care autoriza în primul rînd Serviciul (semiindependent) de coordonare politică (O.P.C.) și mai apoi C.I.A. însăși să efectueze în străinătate „munci murdare", cu dubla condiție ca aceste activități să rămînă secrete și să fie obiectul unei „dezmințiri plauzibile". Mai tîrziu s-au emis și alte directive, lărgindu-se sfera operațională a C.I.A. Directiva nr. 7 a Consiliului Securității Naționale, de pildă, autoriza C.I.A. să contacteze cetățenii americani care vin din străinătate și să facă acorduri contractuale cu universități americane, în timp ce legea despre securitatea națională din 1947 interzicea agenției „să exerseze orice activitate de poliție, să impună aplicarea legilor sau să-și asume orice funcție privind securitatea interioară". Aceste directive au fost „codificate" în 1959 și nu sînt cunoscute decît de un număr foarte mic de personalități oficiale sus-puse.

Toți președinții S.U.A. au extins rolul C.I.A. prin simple decizii executive, iar aceasta a considerat întotdeauna că tot ce a cerut un președinte ca ea să facă este permis și indispensabil apărării țării.

Doctrina potrivit căreia comandantul șef, respectiv președintele S.U.A., trebuie „să dispună de puteri suficient de întinse pentru a-i permite să facă față oricărei situații din domeniul securității naționale" îi satisface în mod special pe responsabilii C.I.A., care își dau perfect de bine seama că activitățile agenției sînt uneori contestabile din punctul de vedere al legalității.

Convingerea oficialilor C.I.A. este că regulile și constrîngerile legislative și judiciare nu sînt aplicabile organizației, de vreme ce ea acționează sub acoperirea unui ordin prezidențial, ca instituție devotată președinției sau „armată particulară" a acesteia.

Comitetul celor 40

Puterea executivă dispune de propriile sale instrumente pentru a controla C.I.A. Dispozițiile aplicabile cer ca toate operațiile clandestine importante, cu excepția celor de spionaj clasic, să fie aprobate la cel mai înalt nivel de autoritatea responsabilă, în general de președintele însuși.

După legea din 1947, C.I.A. ține direct de Consiliul Securității Naționale și prin intermediul său comunică cu prețe-

Pag.
3
7
15
30
64
75
85
96
121
160
183
189

dintele și primește directivele acestuia. În ultimul timp însă, mai ales începînd cu administrația Nixon, Consiliul Securității Naționale a scăzut în importanță, rolul principal avîndu-l acum organul administrativ al acestuia, condus de secretarul de stat al S.U.A., care stabilește prioritățile de căutare a informațiilor și solicită prezentări analitice ale diferitelor probleme politice.

În prezent, orice proiect de operație camuflată — incluzînd acordări de subsidii unor partide, publicații sau conducători politici străini, interferențe electorale în exterior, operații de propagandă și paramilitare — trebuie să primească aprobarea președintelui sau cea a Comitetului celor 40* înainte de a fi aplicat.

La adunările care au loc, secretarul, care este întotdeauna un funcționar al C.I.A., redactează un rezumat intenționat incomplet. Toate propunerile de intervenții în țările străine prezentate comitetului fac obiectul unei expuneri în care C.I.A. are tendința să supraestimeze avantajele și să minimalizeze inconvenientele și riscurile. Cel mai adesea, aceste propuneri sînt redactate numai cu cîteva zile înainte de întrunirea comitetului. Membrii săi care nu aparțin de C.I.A. au deci foarte puțin timp pentru a le studia. Chiar cînd au timp totuși, secretul absolut și faptul că în afară de C.I.A. numai cîteva personalități oficiale sînt autorizate să le cunoască limitează posibilitățile unei documentări critice.

Membrii Comitetului celor 40 au atîtea responsabilități în departamentele din care fac parte, încît, de obicei, nu cunosc decît vag conjunctura specifică din majoritatea țărilor lumii. Pentru probleme deosebite, ei se bazează pe avizul specialiștilor din subordine, dar aceștia nu cunosc propunerile examinate de comitet și nici nu-și însoțesc șefii la întruniri. D.C.I. singură este autorizată să vină cu un specialist al problemei regionale respective. Private de asistența unor experți calificați, aceste personalități nu intră prea mult în amănunte, pentru că unele cunosc, de fapt, secretul, iar altele au o experiență foarte limitată în privința operațiilor camuflate.

Procedura de prezentare a proiectelor în fața comitetului este foarte favorabilă C.I.A. pentru că ea are sarcina să pregătească propunerile și dezbaterile ce se poartă asupra punc-

* Acest comitet a mai purtat numele de Grup special, Grup 54—12, Comisia 303, schimbîndu-și denumirea fie după alegerea unui nou președinte, fie după vreo dezvăluire a activității sale. (N.A.)

telor pe care și le fixează singură. Ceilalți membri ai comitetului nu au nici un mijloc să verifice justețea demonstrațiilor și concluziilor prezentate, așa că o vor crede pe cuvînt.

Din motive de securitate, metodele ce vor fi folosite, ca și persoanele participante nu sînt niciodată indicate în propuneri. Membrii comitetului pot să cerceteze detaliile operațiilor în timpul întrunirii, dar, în absența propriilor lor experți, le este imposibil să judece obiectivitatea răspunsurilor date de C.I.A.

Așa stînd lucrurile, în anul 1967, fără să știe prea bine despre ce este vorba, Comitetul celor 40 aproba programele globale de acțiuni clandestine *.

Richard Bissel a recunoscut că acest Comitet al celor 40 are o „eficacitate limitată" și dacă nu ar exista alte mijloace de control în afara sa l-ar considera „neadecvat". El aprecia însă că discutarea proiectelor operațiilor camuflate la diferite niveluri compensează avantajos insuficiențele unui „comitet interministerial, compus din personalități foarte ocupate și care se întîlnesc numai din cînd în cînd". Bissel avea dreptate într-un sens, dar uita să spună că anumite proiecte foarte importante sînt considerate ca prea delicate pentru ca să mai fie informat și un alt organism în afară de C.I.A.

Nici un control extern — din partea Comitetului celor 40 sau a altor organe oficiale — nu a fost prevăzut pentru o importantă activitate a C.I.A.: spionajul clasic. Directorul agenției este statutar responsabil de protecția surselor de informații și a metodelor folosite, iar toți șefii C.I.A., după Allen Dulles, au considerat că le este interzis să dezvăluie identitatea agenților lor unui oarecare organism oficial. Păstrarea acestui secret permite evitarea punerii în pericol a vieții agenților străini sau americani implicați în activitățile de spionaj ale C.I.A. și uneori înlătură consecințe politice posibile. De exemplu, dacă C.I.A. recrutează o personalitate străină care poate să devină ministru de interne în țara sa (ca Anto-

* De obicei, aceste programe sînt aprobate de președintele comitetului — secretarul de stat —, care apoi îl informează pe președinte asupra deciziei luate; atunci cînd în sînul comitetului apare un dezacord, el hotărăște în calitate de șef executiv. Deși președintele controlează sau autorizează personal toate intervențiile secrete în afacerile interne ale altor țări, el nu semnează nici un document. Deci Comitetul celor 40 își asumă răspunderea hotărîrii luate și președintele va putea, dacă dorește și mai ales dacă este cazul, să emită o dezmințire plauzibilă pentru a se descărca de orice responsabilitate vizată de activitățile ilegale întreprinse dincolo de hotarele S.U.A. (N.A.)

pag.
3
7
15
30
64
75
85
96
121
160
183
189

nio Arguedas în Bolivia), recunoașterea legăturilor sale cu agenția ar putea provoca un incident diplomatic, ca în 1968, cînd Arguedas a recunoscut în public că a lucrat pentru C.I.A. Agenția a avut agenți și miniștri de externe, chiar și șefi de guverne, dar niciodată nu i-a divulgat cuiva. Sînt cazuri cînd, într-o țară anume, șeful rezidenței C.I.A. informează ambasadorul american că unul dintre agenții săi ocupă un post în guvernul local sau că are intenția să recruteze o astfel de personalitate, dar în astfel de situații șeful respectiv lucrează din proprie inițiativă.

Și recrutarea persoanelor străine de un nivel ierarhic mai puțin ridicat poate, în egală măsură, să aibă repercusiuni la fel de nedorite dacă nu se păstrează secretul deplin asupra identității lor.

Exercitîndu-și atribuțiile în asemenea împrejurări, Comitetul celor 40 este pus în situația de a aviza cel mai adesea formal documentele ce i se înaintează. Dar se pare că președintele și secretarul de stat nici nu vor să fie altfel de vreme ce sînt convinși că S.U.A. trebuie în mod necesar să folosească metode clandestine și farse în raporturile lor cu alte țări. Astfel de operații coincid în întregime, prin natură și amploare, cu concepția lor de a conduce politica externă secretă a S.U.A.

P.F.I.A.B. și O.M.B.

Președintele american dispune și de alte două organe executive care-l ajută să asigure controlul C.I.A. Unul dintre ele este „President's Foreign Intelligence Advisatory Board" (P.F.I.A.B.), adică Biroul consultativ al președinției în materie de informații străine, și este format din unsprezece cetățeni americani din sectorul particular, desemnați și remunerați de președinte. P.F.I.A.B. ține mai multe reuniuni anuale, în scopul aprecierii activităților de spionaj și al recomandării de modificări atunci cînd pare necesar acest lucru. El a fost creat în 1950 de președintele Eisenhower, care l-a numit ca șef pe doctorul James Killian. Majoritatea membrilor P.F.I.A.B. au avut întotdeauna legături strînse cu Pentagonul, ca și cu societăți beneficiare de importante comenzi de materiale. Din aceste motive ei nu s-au opus niciodată adoptării celor mai importante sisteme de colectare a informațiilor — evident și cele mai costisitoare.

P.F.I.A.B. se reunește cel puțin o dată pe lună la Washington, neavînd deci rolul unei comisii de control permanent. Rolul său pur consultativ, privat deci de o autoritate administrativă efectivă, constituie, din acest punct de vedere, un alt handicap. Diversele servicii ale C.I.A. îl consideră în general mai mult un martor jenant decît un veritabil organism de control. Periodic, în timpul reuniunilor de rutină ale P.F.I.A.B., oficialii C.I.A. îi informează pe membrii acestuia asupra rezultatelor obținute în stringerea informațiilor și le prezintă rapoarte previzionale asupra conjuncturii. Activitățile serviciilor secrete, respectiv operațiile camuflate nu sînt niciodată luate în considerație aici, în afară de cazul în care o operație angajată face obiectul revelațiilor publice.

Președinții Statelor Unite au fost întotdeauna tentați de a se servi de P.F.I.A.B. ca de un organism de anchetă de mare prestigiu, dar care să rămînă fidel spiritului Casei Albe, mai ales cînd șeful puterii executive nu era satisfăcut de calitatea informațiilor ce i se furnizau. De fiecare dată în astfel de situații, ivite ca urmare a unui inconvenient apărut în domeniul politicii externe, P.F.I.A.B. este invitat să studieze problema în cauză.

Aceste analize ale P.F.I.A.B., a posteriori, prezintă un viu interes pentru comunitatea spionajului, semnalîndu-i erorile și slăbiciunile și indicîndu-i mijloacele de a și le remedia. Ele au, poate, o și mai mare utilitate prin faptul că fac să reiasă imposibilitatea de a se prezice data producerii unor evenimente, chiar și cu ajutorul celui mai eficace serviciu de spionaj. Totuși, P.F.I.A.B. a avut tendința de a lăsa să se acrediteze ideea că este efectiv posibil „să se cunoască totul" și că serviciile de spionaj vor fi în măsură să răspundă la orice întrebare dacă vor putea dispune de o masă mai mare de informații, strînse de cele mai perfecționate sisteme. Această perspectivă de a se alerga după cantități în dauna calității a dus și mai mult la complicarea problemelor de organizare a spionajului american. În consecință, în cursul anilor care au urmat, acest organism și-a dovedit tot mai mult ineficacitatea.

Ultimul organism de reglare aflat la dispoziția președintelui în probleme de informații este „Office of Management and Budget" (O.M.B.), adică Serviciul de administrație și buget. Cunoscut pînă în 1969 sub denumirea de „Bureau of the Budget", O.M.B. este un organ specializat al Casei Albe, care are sarcina de a supraveghea cheltuielile tuturor departamen-

telor ministeriale și de a stabili o ordine de prioritate la angajarea de credite. El are puterea de a reduce cheltuielile diverselor organisme federale și chiar de a suprima programe întregi. Diversele departamente guvernamentale au posibilitatea de a reclama președintelui o decizie luată de O.M.B., dar acesta va fi, evident, puțin dispus să treacă peste avizul mentorului său financiar. Acțiunile O.M.B. nu au părut să jeneze vreodată cu adevărat C.I.A., atribuțiile sale de control neconstituind pentru agenție decît un inconvenient minor. Secția afacerilor internaționale a O.M.B., însărcinată teoretic cu supravegherea financiară a tuturor organismelor de spionaj, cuprinde numai cinci funcționari; șeful secției și cîte un controlor pentru fiecare organism: C.I.A., N.S.A., Serviciul Național de Cercetare și D.I.A. (care regrupează toate organismele de spionaj militar). Practic este imposibil ca acești cinci oameni să supravegheze și să controleze serios cheltuielile serviciilor oficiale de spionaj, chiar dacă ei ar colabora în această privință, ceea ce nu se întîmplă de fapt.

Doctrina bine stabilită a primordialității securității naționale, cu grija ei constantă pentru păstrarea secretului și disimulare, are drept efect limitarea extremă a eficacității controlorilor financiari ai președinției, pe care organismele de spionaj îi tratează cu dușmănie. În această privință, C.I.A. ocupă un loc de frunte. După 1950, cînd O.M.B. a început să controleze organizația, funcționarului acestuia nu i s-a eliberat un permis de liberă trecere pentru sediul central al C.I.A. Așa că, la fiecare vizită, respectivul era constrîns să aștepte la intrarea în imobil pînă cînd venea cineva însărcinat cu verificarea calității sale de controlor de conturi.

Către anul 1965, președintele Johnson a acordat O.M.B. o putere mai mare de control financiar asupra organizației, dar acest mandat prezidențial nu a avut drept efect o ameliorare sensibilă a posibilităților verificatorului de a avea acces la datele esențiale. De exemplu, unul dintre verificatori a dorit să cunoască modul de întrebuințare a unor credite. Pentru aceasta, el s-a prezentat într-o zi la sediul central al C.I.A., cu intenția de a avea o întrevedere cu un șef de serviciu al Secției de programe și buget (P.P.B.). Acesta din urmă a fost imediat prevenit să facă în așa fel ca reprezentantul O.M.B. să nu părăsească biroul pînă cînd directorul Helms nu va fi informat asupra obiectivului vizitei sale. Helms a telefonat imediat unei personalități de la Casa Albă, plîngîndu-se că în acest fel O.M.B. oprește executarea unui

program care a fost în prealabil aprobat de președinție. La care, Casa Albă a cerut O.M.B. să-și înceteze ancheta.

Acest incident demonstrează că sarcina O.M.B. de a controla nu era prea ușor de executat vizavi de C.I.A., agenția putînd foarte ușor să se sustragă controlului; dar mai arată și starea de spirit a personalului organizației, care consideră că operațiile sale se situează în afara controalelor administrative normale și că, după acordul președintelui, detaliile tehnice ale execuției trebuie să rămînă numai la discreția angajaților C.I.A.

Pe de altă parte, pentru a evita ca O.M.B. să se informeze cu privire la activitățile sale, C.I.A. utilizează diverse înșelătorii și alegații mincinoase evidente. În 1968, de exemplu, un verificator al O.M.B. a întreprins un turneu de inspecție, în scopul vizitării instalațiilor C.I.A. din Europa și Orientul Apropiat. El era însoțit de un funcționar din sediul central al organizației, care fusese special informat de șeful Diviziei europene a serviciilor secrete că controlul financiar nu trebuie să fie autorizat să vadă „ceea ce ar putea deveni o sursă de încurcături și dificultăți". Controlorul urma să fie condus la locurile respective, să fie informat superficial asupra acestora și să nu i se arate nici un document.

Cei din sediul central aflaseră că inspectorul O.M.B. se interesa în special de arme și de modul de funcționare a serviciilor polițienești și au avertizat și rezidențele despre intențiile sale.

În timpul călătoriei sale prin Anglia, inspectorul a fost întrebat dacă nu i-ar plăcea să înceapă printr-o vizitare a Scotland Yard-ului. Interesul pe care-l purta poliției l-a determinat să nu reziste acestei oferte, iar polițiștii britanici, care își dăduseră în prealabil acordul, l-au copleșit cu explicații detaliate și l-au invitat să le vadă instalațiile. Această diversiune, care nu avea nici cea mai mică legătură cu obiectul vizitei, a durat o zi întreagă. În ziua următoare el trebuia să viziteze o instalație a C.I.A., situată la o sută de mile de Londra. Dar agenția era interesată ca el să nu dispună decît de puțin timp pentru a vizita și a pune întrebări. Se stabili deci un itinerar care comporta traversarea vechiului și pitorescului orășel englez Banbury. Astfel că, așa cum prevăzuseră operatorii organizației, controlorul nu putu rezista plăcerii de a dejuna într-o circiumă tipic britanică, masa fiind urmată apoi de o mică plimbare de plăcere. Deci aproape o altă zi întreagă a trecut fără ca inspectorul să aibă timp de a se apleca asupra

problemelor pe care agenția era prea puțin dornică să i le înfățișeze. La scurtă vreme după aceea, el părăsi Anglia, fără ca măcar să-și fi făcut o impresie generală asupra principalelor activități ale C.I.A. Cert este că nici n-a făcut mari eforturi pentru a risipi ecranul de fum cu care se proteja agenția.

În Orientul Apropiat el a beneficiat însă de împrejurări mai favorabile. Șeful acestei divizii, contrar celui din Europa, vedea în vizită o ocazie de a pune în valoare activitățile organizației. Astfel că însoțitorul oficial a primit instrucțiuni să „aibă încredere în controlor", arătîndu-i „reversul cărților", iar operatorii regionali au fost invitați să-i explice în detaliu punctul de vedere al C.I.A., pentru ca acesta să-și facă o părere bine fondată despre ceea ce aude și vede.

Experiența acestui controlor financiar nu are nimic excepțional în ea. Numeroase exemple similare pot dovedi incapacitatea O.M.B. de a exercita un veritabil control asupra C.I.A. Richard Helms era perfect la curent cu constantele eforturi ale agenției de a se sustrage controlului O.M.B. și o încuraja în această direcție. Fapt care nu-l va împiedica să proclame, aparent de foarte bună credință, în 1970, în fața Asociației americane a directorilor de ziare : „Bugetul nostru de cheltuieli este controlat, rînd cu rînd, de Serviciul de administrație și buget".

Ambasadorul

În toate țările care întrețin relații oficiale cu guvernul Statelor Unite, ambasadorul american este, teoretic, „șeful echipei naționale", care îi cuprinde pe reprezentanții tuturor agențiilor oficiale americane, inclusiv C.I.A. Administrația Eisenhower a elaborat această concepție lărgită a rolului ambasadorului, dar, mai tîrziu, o directivă secretă îl plasa pe reprezentantul C.I.A. în afara tutelei șefului ambasadei. Președintele Kennedy a reafirmat misiunea de control a ambasadorului asupra tuturor agențiilor oficiale, adăugînd într-un codicil secret că și C.I.A. trebuie inclusă aici. Actualmente, circulara lui Kennedy este încă în vigoare, dar modalitățile de aplicare variază de la o țară la alta.

Diplomați cu autoritate, ca, de pildă, G. McMurtrie Godley, ambasador în Congo și apoi în Laos (supranumit „feldmareșalul") sau Ellsworth Bunker, ambasador în Vietnam, au știut să mențină personalul C.I.A. sub un control sever, dar numai pentru că ei înșiși erau partizani convinși ai operațiilor

clandestine de înaltă clasă. Alții, cum a fost, de exemplu, Chester Bowles, ambasadorul american în India, pretind să fie informați asupra tuturor activităților C.I.A., dar, de obicei, nu încearcă să exercite vreun control asupra acestor operații. Spre deosebire de aceștia, există ambasadori care, din lipsă de interes sau de autoritate, lasă C.I.A. să acționeze liber, fără să se preocupe în nici un fel de activitățile ei.

În legătură cu atribuțiile de control ale ambasadorului, Bissel spunea în doctrina sa următoarele :

„Ambasadorul are, în general, dreptul de a cunoaște orice operație camuflată întreprinsă în limitele competenței sale regionale. Totodată, în anumite cazuri specifice — la cererea șefului de stat local sau a Departamentului de Stat — șeful de rezidență (al C.I.A.) primește instrucțiuni să se abțină de a-l informa pe ambasador. În realitate, această restricție a fost uneori impusă la cererea ambasadorului însuși, care prefera să nu cunoască anumite activități ale C.I.A.".

Ambasadorul John C. Pritzlaff a refuzat să accepte acest rol pasiv și, spre deosebire de alți reprezentanți americani, s-a ridicat deschis împotriva C.I.A. Fost om politic înainte de a ajunge diplomat, Pritzlaff a devenit un fel de erou în ochii cîtorva oficiali ai Departamentului de Stat, care fusese informat asupra felului cum acesta ajunsese să interzică aproape orice fel de activitate a C.I.A. pe teritoriul Maltei, unde se afla la post. Problema a fost pusă la începutul anului 1970, ca urmare a unei călătorii de informare pe care amiralul onorific George Anderson a făcut-o în țările mediteraneene ; acesta se temea ca nu cumva alegerile malteze, prevăzute pentru sfîrșitul anului, să fie cîștigate de Dom Mintoff, cunoscut pentru vederile sale de stînga. În calitatea sa de fost marinar, Anderson era un ardent apărător al puterii maritime și se temea, pentru forțele N.A.T.O., de pierderea bazei din Malta sau eventual de trecerea ei sub controlul adversarilor. El s-a folosit de relațiile personale de la Casa Albă, pentru a cere o intervenție a serviciilor secrete în alegerile malteze. C.I.A. nu s-a arătat prea entuziasmată de acest proiect, fiindcă serviciile sale nu aveau o „bază" prea solidă în insulă. Dar a acceptat totuși să trimită un operator clandestin la fața locului, însărcinat cu studierea posibilităților existente pentru a putea obține la aceste alegeri un rezultat favorabil. Ambasadorul Pritzlaff a dat dovadă însă de o „totală neînțelegere" a situației, trimițînd la Washington telegramă după telegramă și refuzînd să accepte ca un operator să fie însărcinat cu o misiune tem-

porară în Malta. Așa că nu s-a mai putut realiza o intervenție a serviciilor secrete, iar Dom Mintoff a fost, prin urmare, ales. N.A.T.O. și-a păstrat bazele operaționale din insulă numai grație Marii Britanii *.

Congresul

Trebuie distinse două perioade foarte diferite atunci cînd e vorba de controlul exercitat de Congres asupra C.I.A.: perioada dinainte și cea după Watergate. În cursul primilor 26 de ani de funcționare a C.I.A., puterea legislativă se mulțumea, în general, să-i acorde cu foarte mare larghețe creditele care-i erau necesare, fără să se ocupe prea mult de modul cum erau utilizate. De fapt, numai cîțiva membri ai Congresului cunoșteau suma reală a alocațiilor, dat fiind că acestea se aflau disimulate în bugetele altor organisme oficiale, în special în cel al Departamentului Apărării. Fără îndoială că patru subcomisii ale Camerei Reprezentanților și ale Senatului erau însărcinate special cu supravegherea cheltuielilor C.I.A.; dar acest control era în realitate numai de formă sau perfect ineficace. În Camera Reprezentanților, numele membrilor subcomisiilor au fost multă vreme ținute în mare secret; aceștia erau în special membrii cei mai vechi — și deci și cei mai conservatori — ai comisiilor mixte. În senat există tradiția ca subcomisiile respective să întreprindă împreună examinarea problemelor referitoare la C.I.A. Membrii acestor subcomisii sînt, în general, ca și cei ai Camerei Reprezentanților, militariști confirmați, înaintați în vîrstă și conservatori.

Membrii Congresului — în număr destul de mare, dar foarte departe de majoritate — consideră că formele acestui gen de control sînt neadecvate și, începînd încă din 1947, au fost prezentate 150 de propuneri de legi, care ar fi permis parlamentarilor să exercite o supraveghere mai severă a activităților C.I.A. Nici una dintre ele nu a obținut votul unei majorități, iar în Camera Reprezentanților nici una nu a făcut pînă acum obiectul unui scrutin. Senatul a respins, în 1956 cu

* Temerile lui Anderson au părut totuși să se justifice cînd, în 1971, Mintoff a provocat o stare de tensiune, expulzîndu-l din insulă pe comandantul forțelor N.A.T.O. și mărind considerabil valoarea contractului de închiriere a instalațiilor utilizate de Marea Britanie. Guvernul american a fost constrîns să consimtă la vărsarea unei contribuții de mai multe milioane de dolari, în scopul ajutării guvernului britanic de a-și acoperi cheltuielile legate de creșterea contractului de închiriere a bazelor sale maritime din Malta. (N.A.)

59 de voturi contra 27 și în 1966 cu 61 de voturi contra 28, proiectele de legi care vizau constituirea de comisii de supraveghere mai active și dotate cu puteri mai mari pentru controlarea C.I.A. și a altor organisme de spionaj.

În fața acestui refuz al cenzorilor Congresului de a-și asuma o responsabilitate cît de mică, C.I.A. a găsit cu cale să lase forul legislativ într-o ignoranță aproape totală față de desfășurarea operațiilor sale camuflate — în afară de cazul în care dorește să scoată în evidență unele succese. Helms obișnuia să facă dese vizite la Capitoliu pentru a da informații în legătură cu diverse probleme, dar era vorba, în general, de acțiuni specifice de spionaj și de estimări ale puterii adversarilor potențiali, și în nici un caz de acțiunile serviciilor secrete. Helms avea totuși reputația unui om gata să informeze cu sinceritate pe reprezentanții puterii legislative *. Senatorul J. William Fulbright, care asistase la ședințele comisiilor mixte de supraveghere pînă la suspendarea lor în 1971, a descris astfel modul obișnuit de lucru, la cererea lui Patrick Mc Garvey, autorul cărții „C.I.A.: The Myth and the Madness":

„Este aplicată regula celor zece minute, așa că membrii subcomisiilor nu au nici o șansă să insiste asupra unui subiect oarecare. În cea mai mare parte a timpului, directorul C.I.A. vorbește de pericolul prezentat de rachetele balistice străine sau de alt gen de armament. Informațiile furnizate nu sînt lipsite de interes, dar nu permit deloc să-ți poți face o idee de ceea ce se petrece în serviciile secrete. În realitate, Helms nu vorbește decît de lucrurile pe care dorește să le facă cunoscute membrilor subcomisiilor. Am impresia că aceștia sînt preocupați înainte de toate să protejeze C.I.A. împotriva adversarilor săi."

În fiecare an, C.I.A. prezintă propunerile sale bugetare anuale în fața subcomisiilor financiare ale celor două camere. Procedura acestor reuniuni este în întregime reglată de C.I.A. însăși. Înainte de ședință, specialiștii în electronică ai organi-

* Chiar dacă, timp de ani de zile, Helms a furnizat oral informații și estimări previzionale comisiilor Congresului, în timpul întrevederilor secrete C.I.A. a luat oficial poziție împotriva unui proiect de lege prezentat în 1972 de către senatorul John Sherman Cooper din Kentucky, care pretindea ca aceleași informații să fie prezentate comisiilor sub forma unor rapoarte scrise. Acest proiect a fost avizat favorabil de Comisia pentru politică externă, dar a fost imediat respins de Comisia forțelor armate. Noul director, William Colby, a declarat, în fața acesteia din urmă, în iulie 1973, că e posibil să furnizeze informațiile în acest mod „cu titlu oficial", dar fără intervenția unui text de lege. (N.A.)

zației procedează la o spectaculoasă sondare a pereților și plafoanelor, în vederea descoperirii, chipurile, a unor eventuale microfoane ; apoi ferestrele sînt acoperite cu perdele groase, în scopul evitării oricărei supravegheri exterioare. Rapoartele acestor reuniuni, considerate ultrasecrete, sînt plasate în seifurile sediului central al C.I.A., fără ca vreun exemplar să rămînă la dispoziția subcomisiilor pentru un eventual examen ulterior. Accesul în sala de ședințe este, la cererea C.I.A., interzis personalului secretariatului care, normal, a asigurat pregătirea reuniunii *.

La vremea sa, Allen Dulles a crezut că a găsit tonul potrivit pentru aceste ședințe de preparative bugetare și il explica astfel cîtorva persoane din anturajul său, însărcinate cu pregătirile acestei confruntări anuale : „Vreau pur și simplu să le povestesc cîteva întîmplări bune din timpul războiului !“ Un exemplu mai recent de tactici de diversiune ale C.I.A. este cel cînd subcomisia finanțelor a Senatului s-a pregătit să pună trei întrebări foarte precise în legătură cu costul din ce în ce mai ridicat al programelor de spionaj tehnic. Pentru a răspunde senatorilor, directorul C.I.A. l-a adus cu sine pe șeful adjunct al Diviziei de știință și tehnologie, doctor Albert D. „Bud Wheelon, înarmat cu o valiză plină de aparatură pentru spionaj : o cameră T.V. disimulată într-o pungă de tutun, un emițător radio plasat într-un dinte fals, un magnetofon plasat într-un portțigaret și altele asemănătoare. Acest echipament nu provenea din istalațiile tehnice ale lui Wheelon, ci era fabricat direct de specialiștii serviciilor secrete. Or, dacă senatorii erau dornici să se informeze în probleme tehnice, Helms și asistentul său erau oricînd dispuși să-i distreze cu un material demn de a-l echipa pe James Bond.

Wheelon a început prin a vorbi despre programele tehnice de strîngere a informațiilor, timp în care aranja aparatura sub ochii senatorilor. După cum era de așteptat, discuția nu a întîrziat să se poarte asupra accesoriilor unui spion perfect. Un senator încăpățînat a pus totuși de două ori o întrebare referitoare la noile și costisitoarele sisteme de spionaj tehnic pe care C.I.A. era pe cale să le instaleze, dar Wheelon revenea cu șiretenie la aparatura expusă. În momentul în care și-a repetat pentru a treia oară întrebarea, Russell, care prezida ședința, i-a cerut să aștepte pînă cînd cei doi reprezentanți ai C.I.A. vor termina ce au de spus. Dar materialul etalat în fața ochilor senatorilor i-a pasionat atît de mult, că n-a mai fost pusă nici o întrebare *.

În 1967, C.I.A. pregătea, așa cum făcea de obicei, discuțiile pentru cererile sale bugetare ; un superb asortiment de diagrame, de tablouri și proiecții diverse scoteau în evidență rolul pe care-l juca ea în bătălia pentru „asigurarea supremației mondiale americane“. Documentația astfel pregătită cuprindea, de asemenea, lista specialiștilor tehnici ai C.I.A., a instalațiilor de ordinatoare și a altor sisteme de tratare a informațiilor și chiar și lista tehnicilor sale cele mai avansate pentru reproducerea documentelor — dar încă o dată nu exista nici cea mai mică indicație referitoare la afaceri necinstite. Prezentarea acestor documente a făcut obiectul mai multor repetiții la sediul central al C.I.A., în așteptarea unui apel de la Capitoliu, care trebuia să precizeze ziua exactă a întrunirii. Un membru al Congresului, care făcea parte din subcomisia de control financiar, a fost invitat să asiste la una dintre aceste avanpremiere. Cîteva zile mai tîrziu, secretariatul subcomisiei telefona la C.I.A. pentru a spune că reprezentantul său care asistase la repetiție o găsise excelentă și că președintele era în momentul respectiv prea ocupat ca să asiste la prezentarea materialelor, dar că, în orice caz, propunerile bugetare, de aproape 700 de milioane de dolari, vor fi aprobate. Puțin mai tîrziu a sosit o comunicare similară și din partea Senatului. Președintele său fusese prevenit de omologul lui de la Camera Reprezentanților că cererile C.I.A. par rezonabile și că, pe baza acestei recomandații, fără a se mai întruni subcomisia, Senatul va aproba totalitatea bugetului propus.

Astfel că, în 1967, C.I.A. nici nu s-a prezentat în fața comisiilor de control bugetar. Fără îndoială că e vorba de un

---

* O procedură similară este utilizată cînd un senator sau un membru al Congresului pune o întrebare, în scris, C.I.A., cu privire la o operație camuflată. În acest caz nu se răspunde în scris. Un reprezentant al organizației va intra în legătură cu cel ce a întrebat și-i va declara că este gata să-i furnizeze toate explicațiile, dar numai între patru ochi, fără ca vreun membru al secretariatului său să participe la discuție. Această procedură este supărătoare pentru oamenii foarte ocupați, al căror secretari sînt adesea mult mai familiarizați cu subiectul dezbaterii și cine frecvent au redactat ei înșiși cererea explicațiilor. (N.A.)

* Șapte ani mai tîrziu, același grup era chemat să ancheteze problema ajutorului pe care-l dăduseră serviciile secrete în 1971 lui H. Howard Hunt și lui Gordon Liddy, pentru operațiile lor de „electricieni“ în afacerea Watergate — acest ajutor constînd din furnituri pentru un mare număr de gadgeturi, ca acelea de care senatorii se amuzaseră atît de mult în 1968. (N.A.)

caz excepțional, dar care ilustrează perfect pînă la ce punct a fost realizat în această perioadă controlul C.I.A. de către Congres.

Un anumit număr de membri ai Congresului au criticat acest lucru și au cerut ca subcomisiile însărcinate cu supravegherea C.I.A. să cuprindă oameni capabili să supună agenția la un control la fel de sever ca și în cazul celorlalte organisme de stat.

Cei care, din contră, erau împotriva unui control mărit din partea Congresului evidențiau necesitatea menținerii absolute a secretului pentru ca C.I.A. „să poată acționa cu eficacitate", susținînd că sporirea numărului membrilor comisiilor de supraveghere ar avea drept efect creșterea riscurilor de violare a regulilor de securitate. În plus, aceștia au declarat că serviciile de spionaj ale puterilor aliate ar fi mai puțin dispuse să coopereze cu C.I.A. sau să-i încredințeze informații secrete, dacă ar afla că activitățile lor sînt susceptibile de a fi dezvăluite Congresului.

Oricare au fost meritele argumentelor în favoarea unui control mai strict, șansele de a se obține o majoritate de voturi în cele două camere erau aproape nule, cînd, la începutul anului 1973, afacerea Watergate a făcut obiectul unor adevărate revelații. Subcomisiile de supraveghere, multă vreme adormite, au început să țină reuniuni frecvente, pentru a stabili în ce măsură C.I.A. a putut fi implicată în activitățile ilegale patronate de Casa Albă și de comitetul de realegere a președintelui. Abuzurile de putere flagrante ale guvernului și ale partizanilor săi i-au incitat chiar și pe membrii cei mai conservatori să ceară măsuri de redresare.

John Stennis, președintele Comisiei senatoriale a forțelor armate, declara, de exemplu, la 20 iulie 1973 : „Experiența acțiunii întreprinse de C.I.A. în Laos, ca și cele mai recente revelații asupra unor activități interne, m-au dus la convingerea profundă că legea referitoare la agenție trebuie revizuită în întregime". Nouăsprezece luni mai înainte, în timp ce războiul „secret" din Laos era în toi, același Stennis declarase : „Această organizație este magnific condusă... Evident, după cum am mai spus, spionajul are metodele sale deosebite de acțiune, dar dacă vrem să avem o veritabilă agenție de informații... ea nu trebuie să fie condusă ca un serviciu de impozite, ca un organism de asistență socială sau ca oricare alt serviciu oficial. Trebuie să înțelegem bine că aici e vorba de

o agenție de informații pe care trebuie s-o protejăm ca atare, închizînd un pic ochii și luînd lucrurile așa cum sînt."

Între timp totul pare să indice că Stennis a ajuns la convingerea că șeful puterii executive nu trebuie să antreneze niciodată țara, din proprie inițiativă, într-un conflict ca acela din Vietnam. El a depus la 18 octombrie 1973 un proiect de lege — rezervîndu-și dreptul de a-l îmbunătăți după examinarea și anchetele din cursul anului 1974 — care se referea la modificarea bazei instituționale a C.I.A. În primul rînd, acest proiect preconiza limitarea activităților agenției din interiorul țării „la acelea care sînt necesare și apropiate de misiunea sa de spionaj exercitată în străinătate", referindu-se la suprimarea activităților clandestine exercitate pe teritoriul Statelor Unite. În al doilea rînd, proiectul avansa ideea instituirii unei proceduri de supraveghere mai strictă din partea Congresului, „ținînd seama de imperativele esențiale ale securității".

Un simplu vot majoritar în cele două camere ar fi fost suficient ca sistemul actual de supraveghere a C.I.A. să fie modificat. În ciuda voinței sale de a-și ascunde sub vălul secretului activitățile, agenția nu ar mai fi putut refuza satisfacerea întrebărilor legitime ale Congresului și dorința acestuia de a fi mai bine informat și de a fi în măsură să exercite o supraveghere mai strictă.

C.I.A. și presa

C.I.A. a fost întotdeauna tentată să descurajeze, să altereze și chiar să interzică orice anchetă obiectivă asupra activităților sale. Fără îndoială că au existat și excepții, dar, în general, tot ce s-a aflat cu privire la agenție a fost triat de „o rețea de vechi camarazi", plini de simpatie față de C.I.A.

Procedeul la care C.I.A. recurge cel mai des pentru a dejuca curiozitatea presei este acela de a se acoperi cu scutul „securității naționale". Reporterii au ezitat întotdeauna să divulge ceea ce ar fi fost susceptibil să compromită o operație în curs sau, după expresia lui Tom Wicker, „să condamne un agent să moară la Tombuktu". C.I.A. se servește de aceste temeri pentru a-i convinge pe ziariști că anumite istorii nu trebuie divulgate niciodată. Și numeroși reporteri sînt deja convinși dinainte, fie pentru că aceștia consideră că publicul nu trebuie informat cu privire la activitățile C.I.A., fie pentru că

în anumite cazuri ei aprobă obiectivele şi metodele utilizate de organizaţie. În afară de unele cazuri izolate, ziariştii americani au avut întotdeauna tendinţa să evite discutarea operaţiilor efectuate de agenţie. Unul dintre motivele acestei discreţii este că, din cauza secretului de care sînt înconjurate, este destul de greu să-ţi faci o idee despre activităţile C.I.A. Ziariştilor le e imposibil să pătrundă în interiorul serviciilor acestea atît de bine păzite, în afara unor situaţii antedeterminate şi controlate. Personalul C.I.A. evită cu grijă orice contact cu ziariştii, în afară de cazul cînd însăşi organizaţia doreşte să difuzeze anumite informaţii. De fapt, toţi membrii personalului C.I.A. au primit consemnul imperativ de a-şi informa fără întîrziere superiorii ierarhici cu privire la orice conversaţie avută cu vreun reporter ; iar un operator care a avut cam multe conversaţii de acest gen nu va întîrzia să pară suspect colegilor săi.

C.I.A. — ca şi alte organisme oficiale — consideră presa drept un inamic potenţial, fiind convinsă în acelaşi timp de faptul că aceasta poate fi foarte bine folosită la realizarea planurilor sale.

Robert Amory, fost director adjunct al C.I.A., exprima foarte bine părerea majorităţii colegilor săi cînd declara, în timpul unei emisiuni televizate, că revelaţiile apărute în presă cu privire la subvenţiile acordate de agenţie Asociaţiei Naţionale a Studenţilor şi altor asociaţii constituiau „o probă evidentă a lipsei de maturitate a societăţii noastre". Cu o anglofilie accentuată, caracteristică majorităţii şefilor C.I.A., şi cu admiraţia lor faţă de legislaţia engleză referitoare la secretul oficial, el făcea comparaţie cu „Anglia, patria libertăţii", în care, în situaţii asemănătoare, toată lumea păstra o absolută tăcere în „interesul securităţii naţionale...".

După Barnds, fost cadru al C.I.A. *, articolele de presă referitoare la operaţiile de spionaj sînt „periculoase pentru naţiune". Aceste dezvăluiri diminuează eficacitatea C.I.A. „reducînd posibilităţile celor care sînt dornici să coopereze cu ea şi să-i sprijine acţiunile".

Încă de la începuturile sale, agenţia a fost preocupată de comportamentul pe care trebuie să-l adopte faţă de reporteri

* William J. Barnds făcuse parte din Serviciul previziunilor naţionale al C.I.A., înainte de a ocupa un post la secretariatul Consiliului Relaţiilor Externe, către jumătatea anilor '60. În 1968 el era secretarul reuniunii în cursul căreia Richard Bissel îşi expunea felul în care concepea operaţiile camuflate. (N.A.)

şi de modul cum ar putea să se servească avantajos de presă. În timpul anilor '50 ea arătase o extremă prudenţă în raporturile cu mijloacele de informare, iar răspunsul său la orice anchetă ziaristică era invariabil : „C.I.A. refuză să confirme sau să infirme o versiune oarecare a faptelor".

Evident că C.I.A. are serviciul său propriu de presă, dar el nu constituie o parte importantă a agenţiei. Principalul rol al acestui serviciu este de a decupa articolele de presă referitoare la C.I.A. şi de a le comunica serviciilor interesate. Serviciul de presă este, în cea mai mare parte a timpului, la dispoziţia directorului şi a principalilor săi asistenţi, care rămîn în contact cu ziariştii de renume.

În convorbirile cu amicii săi din presă, Dulles făcea să reiasă importanţa rolului jucat pe arena mondială şi se lăuda cu unele succese obţinute de agenţie. Frank Wisner avea foarte mare grijă să dezvăluie publicului existenţa grupelor de emigranţi anticomunişti — din care un mare număr era subvenţionat şi organizat prin grija C.I.A. — şi să-i îndemne pe ziarişti să le popularizeze activităţile. Un veteran al C.I.A. îşi amintea de sfatul pe care Dulles şi Wisner îl dădeau colaboratorilor lor : „Încercaţi să faceţi o treabă mai bună, influenţînd presa prin intermediul prietenilor voştri".

În timpul perioadei directoratului lui Allen Dulles, raporturile C.I.A. cu presa au fost dintre cele mai bune. Ziariştii nu manifestau nici cea mai mică dorinţă de a scrie articole ostile sau de a face revelaţii jenante pentru agenţie ; pe de altă parte, un număr de ziarişti simpatizanţi îi furnizau informaţii utile. În mod regulat, reporteri ca Joseph Alsop, Drew Pearson, Harrison Salisbury şi mulţi alţii veneau să comunice specialiştilor C.I.A. ce-au aflat în urma călătoriilor făcute în străinătate. Aceşti ziarişti nu lucrau în contul C.I.A., dar ei îi ofereau bucuroşi indicaţii referitoare la lucruri observate întîmplător, ca, de pildă, numărul de coşuri care dominau clădirile unei uzine sau densitatea traficului pe o linie de cale ferată. Datele de acest fel aveau o mare importanţă pentru analiştii de informaţii, fiindcă programele de spionaj tehnic nu erau încă capabile să le furnizeze. Direcţia de spionaj făcea apel la interogatoriile de rutină ale reporterilor, procedînd însă astfel şi în zilele noastre. Totodată, unii ziarişti participau şi la alt tip de interogatorii, organizate de serviciile secrete. Accentul era pus atunci în special pe trăsăturile de caracter ale personalităţilor străine cu care ziariştii veneau în contact — cu grija constantă de a sesiza punctele lor vulne-

rabile — ca și pe funcționarea sistemelor de securitate internă din țările vizitate.

Cu ocazia acestor interogatorii, C.I.A. se preocupa de posibilitățile de recrutare a ziariștilor sau, eventual, de plasarea unuia dintre operatorii săi sub acoperirea unui organ de presă cu reputație. Adevărata identitate a acestor pretinși reporteri este ținută în mare secret. Dacă e să se creadă mărturia lui Oswald Johnston de la „Washington Star-News", confirmată și de alți ziariști, patruzeci de reporteri în plin exercițiu al funcțiunii sau ziariști independenți figurau pe statele de plată ale agenției în luna noiembrie a anului 1973. Johnston susținea că directorul Colby decisese să pună capăt contractului „a cinci corespondenți ce făceau parte din personalul unor mari agenții de presă", dar că se vor menține legăturile cu cei 35 de corespondenți care se interesau pe filieră de industrie și comerț. Corespondenții presei americane beneficiază adesea de cele mai mari facilități de acces în societățile străine, ca și personalitățile oficiale ale ambasadelor Statelor Unite; și C.I.A. nu a rezistat tentației de a se infiltra în agențiile de presă.

William Attwood, director al „Newsday", își amintea perfect că, după 1950, pe cînd era redactor specialist în politica externă la „Look", a fost contactat de un reprezentant al C.I.A. care l-a întrebat dacă publicația respectivă dorește să aibă un corespondent la New Delhi. Organizația se oferea să-i procure corespondentul și să-l remunereze...

Clifton Daniel, fost administrator al „New York Times", declara că la acest organ de presă nu existau agenți ai C.I.A., deoarece „fiecare dintre ei știa bine că ar fi fost imediat destituit dacă ar fi lucrat în contul agenției".

În momentul invadării Guatemalei, organizată cu succes de C.I.A. în 1954, un reporter de la „Time" a demisionat, pentru a putea participa la operațiile paramilitare organizate în această țară. După căderea guvernului din Guatemala, el s-a prezentat din nou la biroul lui „Time", din New York, solicitînd să-și reia vechea ocupație. După spusele unui ziarist, directorul l-a întrebat dacă mai aparține de C.I.A., la care el a răspuns negativ. „Dacă ați mai face parte în realitate din C.I.A., l-a întrebat din nou directorul, și dacă eu v-aș pune această întrebare, ce mi-ați răspunde?", „N-aș putea răspunde decît

nu", i-a replicat omul și a părăsit ziarul pentru a se întoarce la C.I.A. *.

Cînd la conducerea agenției a fost numit Richard Helms, relațiile C.I.A. cu presa au fost sensibil modificate. Helms fusese el însuși corespondent al „United Press" în Germania înainte de cel de-al doilea război mondial și se considera un ziarist desăvîrșit. Curînd, cei din anturajul lui și-au putut da seama că el dorește să se afle în raporturi bune cu presa. Perfect conștient de prejudiciile aduse reputației C.I.A. de o serie de insuccese din ultima perioadă de timp, el era decis să demonstreze că situația s-a ameliorat. De aceea, mai tîrziu, va declara, în fața unei comisii a Congresului: „În societatea noastră este foarte greu, chiar și pentru un organism clandestin, să se îndepărteze prea mult de norme. Dacă vom avea împotriva noastră publicul, presa sau Congresul, ne va fi imposibil să o scoatem la capăt".

Helms a început deci prin a curta presa. A organizat dejunuri, cocteiluri și dineuri pentru reporteri, individual sau în grupuri. Cînd trebuia să primească ziariști, consacra o bună parte a dimineții discutînd în conferințele de serviciu despre organizarea recepției și despre alegerea celor mai indicați membri ai C.I.A. pentru a fi tovarăși de masă cutărui sau cutărui reporter. Rareori participau la aceste reuniuni șefi ai serviciilor secrete. Helms avea grijă el însuși ca funcționarii invitați să aparțină în general diviziilor tehnice și analitice ale C.I.A. Ca întotdeauna, el încerca să pară ca predominante aspectele organizației care nu aveau nimic clandestin.

Invitațiile lui Helms nu erau adresate oricui. El se interesa mai ales de cei pe care John Finney de la „New York Times" îi numea „stîlpii edificiului" — adică șefii de redacție, editorialiștii și alți „manipulatori ai opiniei". Aceasta era și impresia lui David Wise, care conducea echipa lui „New York Herald Tribune" la Washington: „În fiecare serviciu al redacției la Washington se găsește cîte unul care are raporturi

* Mai recent, agenți ai C.I.A. au fost trimiși în țări străine sub acoperirea de reporteri ai unor publicații foarte puțin cunoscute, care, fără asistența financiară a agenției, n-ar putea suporta cheltuielile respective. Stanley Karnow, care a fost corespondent al „Washington Post" în Asia, își amintește următoarele: „Am cunoscut un individ, șeful biroului în Coreea, care nu avea aparent nici un mijloc de existență. El trecea drept corespondent al unui obscur ziar din New York. Într-o țară în care trebuiau să treacă ani ca să-ți faci cîteva relații, el a făcut imediat excelente contacte și cina frecvent în compania șefului de rezidență al C.I.A. Era clar că lucra în contul organizației". (N.A.)

cu C.I.A. mai strînse decît șeful serviciilor de presă". După părerea lui Finney, Helms și anturajul său „încercau să-i flateze pe ziariștii-cheie, contînd pe prestigiul acestora". Marvin Kalb, de la C.B.S., care asistase la mai multe întîlniri ale directorului C.I.A. cu presa, a declarat că Helms „se arăta aparent de o surprinzătoare sinceritate, păzindu-se totodată să spună mai mult decît era în intențiile sale. În timp ce vorbea, avea minunata aptitudine de a sugera mai multe lucruri dintr-o dată. Cu toate acestea, în general, nu dezvăluia nimic".

Aparent deci nu era nimic suspicios în frecventele contacte pe care Helms le avea cu presa. El nu încerca să o asocieze la complicatele planuri ale C.I.A., ci se străduia mai curînd să scoată în evidență punctul său de vedere și al agenției, cu scopul de a influența, prin acest intermediar, opinia publică — ceea ce fac toate personalitățile oficiale. Pe de altă parte, Helms reprezenta o excelentă sursă de noutăți pentru toți ziariștii care-i erau prieteni. Editorialistul Joseph Kraft a rezumat astfel opinia ziariștilor care-l frecventau pe Helms: „Încercam să-l întîlnesc pe Helms cît mai des posibil, fiindcă era în contact cu personalitățile oficiale cele mai importante. Era un excelent analist: concis, rapid și perfect informat despre toate evenimentele în curs". Kraft își amintește că mulți ziariști susțineau că Helms reprezenta una dintre sursele oficiale cele mai prețioase referitoare la probleme de mare succes pentru presă, neavînd nici obiceiul să insiste prea mult asupra unor realități chipurile primejdioase, cum fac adesea „sursele bine informate" ale Pentagonului.

În general, ziarele nu au obiceiul să divulge sursa informațiilor lor. Totuși, cînd Helms sau oricare altă persoană oficială face revelații ziariștilor, cerîndu-le să păstreze secretul sursei, grija lor este în general alta decît aceea de a face cunoscut adevărul opiniei publice americane. Poate fi vorba, în schimb, de susținerea anumitor intenții politice sau de a se pune piedici altora, de o măsură de protecție administrativă, de lansarea unui „balon de încercare" pentru a testa reacțiile unui guvern străin, ori pur și simplu de a aduce prejudicii unei personalități oarecare sau de a-i cauza neplăceri. De regulă, reporterii știu foarte bine că personalitățile oficiale practică acest joc, iar C.I.A. îl practică cu atît mai mult, cu cît ea nu comunică de fapt niciodată o informație în mod deschis.

Relațiile dintre C.I.A. și anumite organe de presă au fost întotdeauna foarte cordiale încă de pe vremea lui Henry Luce

și Allen Dulles și au continuat să fie la fel și în cursul ultimilor ani. În acest sens, corespondentul revistei „Time" la Washington, Hugh Sidey, declara: „Cu McCone și Helms aveam un obicei, bine stabilit: de fiecare dată cînd doream să publicăm ceva referitor la C.I.A., mergeam să discutăm cu ei... N-am plecat niciodată decepționați".

La fel, cînd „Newsweek" s-a decis în toamna anului 1971 să publice un articol intitulat „Richard Helms și spionajul modern", revista a recurs la ajutorul C.I.A. pentru cea mai mare parte dintre datele de bază, iar articolul, apărut la 22 noiembrie 1971, reflecta, în ansamblul său, ideea pe care Helms se străduise întotdeauna s-o răspîndească, și anume că, „începînd cu sfîrșitul anilor '60, chiar în sînul C.I.A., toată atenția și importanța sînt acordate mai mult analizei informațiilor decît serviciilor secrete" și că „noii recruți vin, în marea lor majoritate, să întărească rîndurile Direcției de spionaj". Acest articol era scris într-un moment cînd mai mult de două treimi din efectivele și bugetul organizației erau consacrate efectuării operațiilor camuflate sau activităților de susținere a lor, adică în aproape aceeași proporție ca în ultimii zece ani.

Sub direcția lui Helms, C.I.A. și-a continuat intervențiile pe lîngă casele de editură, în vederea împiedicării publicării de lucrări care descriau cu prea multă exactitate activitățile organizației sau care le criticau prea aspru.

La 2 octombrie 1971, la o săptămînă după ce guvernul britanic luase hotărîrea să expulzeze din Anglia 105 diplomați străini sub pretextul că se ocupau de spionaj, „New York Times" publica, pe prima pagină, un articol de Benjamin Welles referitor la spionajul în lume. Majoritatea elementelor utilizate în acest articol diversionist erau furnizate de C.I.A. În acest sens, Welles arăta că agenția îi desemnase în mod special un funcționar de presă străin la Națiunile Unite, cerîndu-i să-l menționeze în articol. Ziaristul a acceptat, dînd într-un paragraf datele biografice, furnizate bineînțeles de C.I.A., ale personajului în chestiune. Zece zile mai tîrziu, statul căruia îi aparținea funcționarul protesta oficial pe lîngă guvernul Statelor Unite împotriva „minciunilor calomnioase" apărute în presa americană cu privire la diplomații săi acreditați la Națiunile Unite.

C.I.A. prezintă uneori reporterilor aleși de ea anumiți transfugi, în vederea publicării unor articole de senzație, care constituie pentru agenție o excelentă propagandă. După cum

s-a mai arătat, majoritatea acestor transfugi depind în întregime de C.I.A. și primesc instrucțiuni cu privire la ce trebuie și ce nu trebuie să spună.

David Wise relatează că atunci cînd mai mulți redactori de la „New York Herald Tribune" au fost convocați pentru a li se prezenta un asemenea transfug, oficialii C.I.A. „aduseseră omul direct de la Langley (pentru interviu) și-i interziseseră să răspundă dacă i s-ar fi pus întrebări delicate".

Abilitatea dovedită de C.I.A. în relațiile sale cu ziariștii, și care a dus la formarea unei opinii favorabile a acestora față de ea, explică faptul că, în anii din urmă, presa americană a admis aproape în unanimitate, în mod tacit, că operațiile camuflate nu constituie un subiect ce trebuie abordat de ziare și reviste. Totuși, „breșa de credibilitate", consecință a războiului din Vietnam, a sfîrșit, fără îndoială, prin a modifica comportamentul a numeroși reporteri. Tom Wickers, de la „New York Times", atribuie experienței din Vietnam faptul că presa „a devenit mai conștientă de datoriile sale fundamentale". De cînd reporterii au avut ocazia să constate exemple repetate de „minciuni oficiale", aceștia sînt mai puțin dispuși să dea crezare dezmințirilor C.I.A. cu privire la participarea sa la operații camuflate — în străinătate sau în interiorul țării. Și Wickers continuă : „Astăzi sînt numeroși aceia care sînt gata să admită că C.I.A. răstoarnă guverne..." ; majoritatea ziariștilor refuză, în cele din urmă, să creadă în „caracterul sacrosanct a tot ce e clasat drept secret de stat".

Practicile C.I.A. în dizgrație ?

Opinia lui Allen Dulles, potrivit căreia „un serviciu de spionaj este o armă puternică, cu obiective variate... un instrument de subversiune, de manipulare și de violentare, de ingerință secretă în afacerile altor țări" se potrivește bine Agenției Centrale de Informații. Deși Dulles și generația sa s-au străduit să atribuie adversarilor lor metode și tactici de acțiune dintre cele mai brutale, acestea erau și sînt proprii organismelor americane de spionaj. Nici unul dintre ele nu ezită să se servească de înșelători, minciuni sau, potrivit terminologiei lui Dulles, „de subversiune, de manipulare și de violență".

În zilele cele mai sumbre ale războiului rece, ca urmare a propagandei cercurilor guvernamentale, cei mai mulți dintre americani erau obsedați de ideea unui pericol exterior iminent. Majoritatea considerau că e neapărată nevoie să fie contracarate loviturile adversarului. Deci nu mai era de ales, la foc trebuie să se răspundă tot cu foc, adică cu micul corp de elită al profesioniștilor spionajului. Publicul și conducătorii țării erau dispuși să-i urmeze, dacă nu cu entuziasm, cel puțin fără a face opoziție. În consecință, aproape în întreaga lume operatorii clandestini ai Statelor Unite erau liberi să facă orice doreau. C.I.A. juca un rol apreciabil în lupta Americii pentru supremație, dar rezultatele obținute de ea în Orientul Mijlociu, în Asia și în alte regiuni ale lumii sînt mai mult decît contestabile.

Cînd invadatorii organizați și echipați de C.I.A. au fost înfrînți în diverse zone ale globului, atît agenția, cît și guvernul care patrona acțiunile sale secrete trebuiau să vadă în asta un semn că ceva din această acțiune contravenea princi-

piilor la care aspiră din ce în ce mai mult întreaga omenire. Nu era oare clar că evenimentele care aveau loc în lume nu puteau fi — și nici nu trebuiau — dirijate cu ajutorul mașinațiilor din Washington și că C.I.A. trăia în trecut? În prezent, organizația continuă să opereze, în esență, în același mod ca și în ultimii zece ani și întotdeauna cu adeziunea, cel puțin tacită, dacă nu altfel, a opiniei publice americane. Metodele utilizate de C.I.A., ca, de pildă, corupția prin subvenții secrete, formarea de armate clandestine și organizarea de puciuri nu au fost niciodată serios contestate. Afacerea Watergate a ridicat în cele din urmă problema comportamentului intern al unui serviciu secret insuficient controlat. Tehnicile clandestinătății, dezvoltate și puse la punct în timpul înfruntărilor de un sfert de secol de război rece, au fost dramatic dezvăluite opiniei publice.

C.I.A. merge însă pe același drum, iar operatorii săi își fac în continuare treburile. Nici nu și-au pus problema să termine cu acțiunile clandestine și înșelăciunile de tot felul. Ei cred în eficacitatea acestor metode și le place jocul pe care, desigur, ar fi fost nevoiți să-l întrerupă dacă n-ar fi fost formal mandatați de președinție; dar, încă de la înființarea agenției, nu s-a găsit nici un șef al puterii executive care să nu fie convins de necesitatea ingerințelor acestui organism în afacerile interne ale altor țări. Imediat ce un președinte a observat, chipurile, o amenințare a intereselor americane în vreuna din țări, el a încercat, în general, să modifice cursul evenimentelor din acea țară, cu ajutorul C.I.A. Faptul că aceste intervenții camuflate au fost în majoritate ineficace și că de multe ori au provocat reacții contrare din partea opiniei publice mondiale nu i-a împiedicat niciodată pe președinți să aleagă asemenea căi.

Succedîndu-i lui Helms, William Colby făcea cunoscut că va asigura funcționarea agenției aproape după aceleași directive ca și în trecut, excluzînd totodată apariția unor viitori Watergate. La întrebarea senatorului Harold Hughes dacă va fi stabilită o distincție între utilizarea specialiștilor în operații paramilitare ale C.I.A. și cea a forțelor armate regulate ale Statelor Unite, Colby a replicat că această distincție va depinde de „responsabilitatea pe care Statele Unite înțeleg să și-o asume în astfel de activități". Senatorul Hughes definea foarte exact valoarea acestui răspuns, într-o declarație oficială: „Mr. Colby consideră că operațiile militare efectuate de C.I.A. sînt perfect acceptabile, atîta timp cît pot fi disimulate".

Opinia lui Colby, care era, de fapt, cea a C.I.A. și a administrației Nixon — conform căreia „posibilitatea de a dezminți" le permite Statelor Unite să efectueze operații camuflate pe teritorii străine — nu poate fi considerată decît ca o supraviețuire anacronică a timpului războiului rece.

C.I.A. nu apără deci securitatea națională a S.U.A. Mai exact, ea luptă pentru menținerea stării de fapt, pentru întîrzierea revoluției în regiuni care nu pot avea influență directă și semnificativă asupra destinului poporului american. Aceste eforturi sînt adesea sortite eșecului. De fapt, din 1961 încoace, chiar privind lucrurile așa cum le înfățișează C.I.A., ea a pierdut mai multe bătălii decît a cîștigat. Pe de altă parte, numai faptul că această agenție operează în întreaga lume în contul Statelor Unite a adus un incalculabil prejudiciu poziției internaționale a țării. Nu numai că aceste acțiuni ale C.I.A. au stîrnit ostilitatea a milioane de persoane din străinătate, dar reacția de protest a cuprins în mod egal și poporul american, mai ales tineretul.

Chiar într-o epocă în care publicul este aparent constrîns să accepte o creștere constantă a activităților și creditelor oficiale, șase miliarde de dolari consacrați anual serviciilor de spionaj reprezintă o sumă fabuloasă. Guvernul american cheltuiește deci sume mai importante pentru diversele genuri de spionaj decît pentru lupta împotriva criminalității sau a folosirii drogurilor, decît pentru dezvoltarea serviciilor publice de locuit, de transporturi etc. și chiar pentru programele internaționale de asistență. În spatele peretelui secretului — ridicat mai ales pentru a disimula ineficacitatea și risipa, decît pentru protecția securității țării — dezvoltarea serviciilor de spionaj a depășit cu mult veritabilele necesități ale securității naționale.

Indispensabilitatea agenților secreți pentru asigurarea protecției țării este pur și simplu o prejudecată sau o idee falsă de care C.I.A. și celelalte organisme de spionaj au știut să se servească cu eficacitate în construirea clandestină a imperiului lor. Comunitatea spionajului Statelor Unite aduce țării un serviciu de importanță vitală, supraveghind și analizînd puterea și capacitățile militare ale unor adversari redutabili, dar celelalte funcții ale sale, ca practica spionajului clasic și a „înșelătoriilor" C.I.A. sînt foarte departe de demnitatea cerută de timpurile actuale.

Din cauza unui spirit de castă birocratică, de coaliții de interese, precum și datorită dimensiunilor enorme ale acestei

comunității a spionajului, reformele interne nu au decît o influență neglijabilă asupra operațiilor efectuate de diferitele servicii. Șefii sînt, în esență, satisfăcuți de starea de lucruri existentă și ei nu au avut niciodată de suferit presiuni externe suficient de mari, susceptibile de a provoca schimbări în instituțiile societății americane. Pe de altă parte, președinții Statelor Unite nu au avut de gînd niciodată să modifice profund sistemul existent, fiindcă au dorit întotdeauna să dispună de o cantitate mai abundentă, dacă nu mai bună, de informații, fiindcă s-au temut întotdeauna să dezvăluie în fața opiniei publice lumea secretă a spionajului și fiindcă n-au vrut, de asemenea, să riște pierderea armei lor personale și particulare de intervenție în străinătate.

Congresul, care are puterea și chiar sarcina de a exercita o supraveghere constantă asupra C.I.A. și a altor servicii de spionaj ale Statelor Unite, va trebui să ceară să fie pus în temă cu privire la conținutul informațiilor culese de diversele organisme calificate. Aceste date se cer a fi furnizate puterii legislative în mod curent, pentru a-i putea permite să-și joace rolul în orientarea politicii externe și pentru a vota creditele necesare apărării naționale. Din moment ce aceleași informații pot fi furnizate guvernelor străine aliate și din moment ce serviciile de spionaj, dornice de a-și întări pozițiile în vederea cererilor de credite militare, permit ca anumite date să se strecoare în comunicate de presă, nu există nici un motiv de „securitate" ca aceste informații să fie refuzate Congresului. Nimeni nu cere să fie dezvăluite detaliile tehnice referitoare, de exemplu, la funcționarea camerelor T.V. sau a altor dispozitive ; dar secretul de care este înconjurat, de o alură abuzivă, produsul spionajului ar putea fi micșorat, fără ca posibilitățile naționale de culegere a informațiilor prin procedee tehnice să fie diminuate în vreun fel.

În ceea ce privește C.I.A., Congresul trebuie să-i limiteze rolul la cel care i-a fost atribuit la origine prin legea securității naționale din 1947 ; altfel spus, C.I.A. va trebui să se preocupe numai de coordonarea și aprecierea informațiilor. Sau, cel puțin, dacă guvernul Statelor Unite înțelege să-i increadă efectuarea de activități clandestine, atunci va trebui să existe o separație foarte clară între departamentul operațional al C.I.A. și restul serviciilor sale care se consacră activităților necamuflate. Organizația va putea aduce securității naționale o contribuție mult mai importantă în domeniul analitic și tehnic. De fapt, aceste funcții sînt adesea neglijate sau,

uneori, deturnate de la finalitatea lor de operatorii clandestini care au controlat aproape întotdeauna C.I.A. Informațiile care pot fi culese nu trebuie prezentate șefilor politicii naționale de aceiași oameni care s-au străduit să justifice operațiile clandestine. Tendința de a utiliza informațiile culese de pe teren într-o manieră selectivă și de a le pune în slujba intereselor operaționale poate deveni irezistibilă chiar pentru oamenii de o moralitate fără cusur, și cu atît mai mult pentru operatorii clandestini.

Operațiile de spionaj ale serviciilor secrete, efectuate de agenți specializați, par, în cele din urmă, perimate, ca urmare a utilizării unei serii de sisteme tehnice, care, adăugîndu-se la datele surselor de informații liber accesibile, furnizează guvernului Statelor Unite aproape toate informațiile ce-i sînt necesare cu privire la puterea și desfășurarea forțelor militare ale adversarilor.

Ținînd seama de faptul că agenții C.I.A. cei mai prețioși nu au fost altceva decît agenți voluntari proveniți din transfugii sau emigrații care se reîntorceau în patrie, un simplu serviciu, atașat Departamentului de Stat și care să se afle în contact cu ambasadele, ar fi de ajuns pentru culegerea informațiilor ce provin din aceste surse.

C.I.A. se pare că a reușit să se infiltreze destul de bine în guvernele lumii a treia și în anumite țări aliate cu America, dar informațiile astfel obținute nu sînt de o importanță capitală și pot, într-o anumită măsură, să fie suplinite de sursele diplomatice și de datele liber accesibile.

Informațiile referitoare la situația internă a țărilor latino-americane, africane sau asiatice nu sînt lipsite de interes, dar acest gen de date rămîne de o utilitate practică limitată dacă C.I.A. nu are intenția să modifice structura puterii locale prin diverse manipulări.

Funcțiile contraspionajului, asumate de serviciile secrete, vor putea foarte bine să fie încredințate F.B.I. Acesta nu are oare sarcina de a lupta împotriva spionilor inamici de pe teritoriul Statelor Unite ? Iar înfruntările dintre serviciile de spionaj, provocările, înșelăciunile și agenții dubli vor deveni curînd o simplă amintire a trecutului, dacă C.I.A. va înceta de a se mai angaja în acoperirea acțiunilor camuflate. Efectuarea acestor operații este, fără îndoială, un pasionant exercițiu pentru operatorii clandestini, dar direcția n-ar putea fi oare încredințată agenției însărcinate cu asigurarea securității interne a Statelor Unite — adică F.B.I. ?

Cit despre acțiunile paramilitare ale C.I.A., ele nu au nici o legătură cu rolul normal al unui serviciu de spionaj și sînt contrare principiilor înseși ale unei societăți care se pretinde democratică. Dacă este necesar ca niște consilieri americani să „ajute" o țară străină, aceștia n-ar putea fi oare furnizați în mod direct de Pentagon ? Orice alte forme de acțiune camuflată — propagandă, manevre subversive, manipulări de guverne — trebuie să fie pur și simplu proscrise. Astfel de procedee produc frecvent rezultate contrare obiectivelor urmărite și chiar în caz de reușită ele contravin totalmente celor mai fundamentale idealuri omenești. Societățile patronate de C.I.A. vor trebui să fie dizolvate, iar activele lor vîndute. De ce ar mai trebui ca C.I.A. să dispună de una dintre cele mai importante rețele de aviație din cîte există în lume, dacă și-ar înceta intervențiile pe teritoriul țărilor străine ? Aceste companii-filiale, care constituie o sursă de profituri neverificabile, de conflicte de interese și de practici comerciale contestabile, nu trebuie, în nici un caz, să mai fie autorizate să-și continue activitățile.

Toate țările lumii au dreptul fundamental de a refuza orice amestec al unei puteri străine în afacerile lor interne.

Anexa

Doctrina Bissel

(Raportul „ședinței Bissel" a Consiliului Relațiilor Străine, după un text publicat de Grupul de cercetări africane)

A treia ședință a grupului de discuții cu privire „la spionaj și la politica externă" s-a ținut la Harold Prott House.

Erau prezenți : Richard M. Bissel, conducătorul dezbaterilor ; Douglas Dillon, președinte ; William J. Barnds, secretar și alții.

Președintele a deschis ședința, atrăgînd atenția că discuțiile sînt de natură „confidențială", pentru că subiectul ce se va dezbate este deosebit de delicat. Problemele relative la raporturile dintre C.I.A. și instituțiile particulare, a continuat el, vor fi discutate într-o ședință ulterioară, deși nu este exclus ca Mr. Bissel sau alte persoane să facă aluzie la această chestiune chiar în cursul actualelor dezbateri.

Apoi, conducătorul dezbaterilor, Mr. Bissel, și-a început expunerea cu definiția operațiilor camuflate și cu importanța lor în politica externă a Statelor Unite ale Americii.

Orice proiect elaborat de C.I.A. pentru întreprinderea vreunei acțiuni este supus unei întregi serii de examinări intermediare la diferite niveluri inferioare, inclusiv la cel al serviciilor care l-au întocmit și urmează să-l execute. Foarte rar se întîmplă ca un proiect să fie prezentat unui grup special înainte de a fi fost supus unui examen sever al treptelor inferioare.

Cît despre programele operațiilor mai importante, care au fost cel mai mult criticate, se știe că ele au primit întotdeauna aprobarea președintelui însuși.

Din diverse motive, operațiile camuflate pot fi clasate în două categorii :

1. *Cercetarea de spionaj*, care se referă la mijloacele de spionaj sau la analizarea informațiilor obținute prin procedee clandestine.

2. *Acțiunea camuflată*, care încearcă să influențeze conjunctura internă din alte țări și care, deseori, a fost calificată drept „ingerință" cu utilizare de procedee clandestine.

Deși e posibil să se facă, teoretic, o distincție între aceste două tipuri de activități, între cercetarea de spionaj și acțiunea camuflată există interferențe constante. Tentativele făcute în trecut de a se separa aceste două feluri de acțiuni au dat rezultate care au fost considerate în general „complet dezastruoase din punctul de vedere al funcționării interne". În primii ani de existență ai C.I.A., în 1948, O.P.C., sub conducerea lui Frank G. Wisner, a fost considerat ca un serviciu independent, însărcinat special cu efectuarea de operații camuflate. Fiind apoi alipit la C.I.A. și beneficiind de sprijinul ei, acest serviciu și-a păstrat autonomia, iar Wisner răspundea pentru activitatea sa în fața secretarului de stat al afacerilor externe și în fața secretarului de stat al apărării. Cînd „Bedle" Smith a fost numit în fruntea C.I.A., el a considerat că fiind director trebuie să dirijeze efectiv O.P.C. și, în consecință, l-a atașat structural serviciilor secrete de spionaj, în așa fel că în fiecare divizie zonală funcția de strîngere a informațiilor și cea de acțiune camuflată să fie practic confundate.

La această experiență a O.P.C. se poate adăuga și faptul că într-o anume perioadă, în timpul ultimului război mondial, nemții și englezii aveau organisme care efectuau operații speciale camuflate și care, total separate de serviciile de spionaj, erau într-o fatală concurență cu acestea din urmă. În fiecare caz, experiența s-a dovedit a fi nefericită. Dacă există, din punct de vedere doctrinar, numeroase dezacorduri, în sînul C.I.A. în această problemă părerea este unanimă : separarea serviciilor de spionaj de cele care efectuează activități camuflate ar avea consecințe dezastruoase : competiție între servicii în recrutarea de agenți, recrutarea acelorași agenți și de o parte și de alta, riscuri mărite și dispersarea eforturilor.

În ceea ce privește prima categorie, aceea a cercetării de spionaj, trebuie răspuns la următoarele întrebări :

a) care pot fi diferitele forme ale unei cercetări secrete de spionaj ;

b) care sînt tipurile de informații ce pot fi obținute în mod secret.

Cercetarea secretă de spionaj poate îmbrăca următoarele forme (în ordinea importanței lor) :

1. cercetarea (exploatarea) ;

2. comunicările și informațiile electronice, care sînt de resortul N.S.A. ;

3. spionajul clasic efectuat de agenții secreți (care prezintă un interes net inferior celorlalte două).

Deși este cel mai puțin eficace, spionajul clasic este departe de a fi cel mai puțin costisitor ; iar enormele dispozitive și instalații necesare cercetărilor și activităților N.S.A. au drept consecință o creștere considerabilă a costurilor.

(În cursul discuțiilor care au urmat după dineu, un expert în materie de comunicații electronice s-a declarat în întregime de acord cu ordinea de importanță făcută de Mr. Bissel pentru cele trei categorii. În ciuda progreselor obținute în materie de decodificare, complexitatea din ce în ce mai mare a sistemelor de codificare asigură categoriei unu (cercetarea, exploatarea) un net avantaj asupra categoriei doi. Un alt interlocutor a remarcat că importanța respectivă a creditelor consacrate diferitelor categorii concordă cu această ordine preferențială, iar primul aprobă, remarcînd că disparitățile bugetare, oricît de surprinzătoare ar părea, corespund, în final, la un raport de cheltuieli în funcție de utilitate.)

Operațiile de recunoaștere ale Statelor Unite au început ca acțiuni camuflate în perioada de după război. În primul rînd, o serie de survolări clandestine ale teritoriilor Europei de Est au fost efectuate după anul 1950. Aceste prime tentative au fost urmate de programul avioanelor U-2 care, deși nu acopereau decît un teritoriu limitat, au prezentat un interes capital.

Mai tîrziu s-au impus definitiv sateliții, dar recunoașterea aeriană a devenit unul dintre „secretele" internaționale cele mai ușor de descoperit. Întrucît nu poate fi vorba de o veritabilă activitate camuflată, responsabilitatea lor din punct de vedere administrativ a fost încredințată Pentagonului.

La începutul perioadei de după război, spionajul clasic a fost practicat cu intensitate în Germania de Vest și în fața zidurilor Berlinului — acest oraș care ocupa o poziție ideală pentru mișcarea agenților în cele două sensuri și permitea obținerea unui flux important de informații de ordin politic și economic.

În ceea ce privește diferitele tipuri de informații obținute, spionajul clasic a pierdut din importanța sa relativă în do-

meniul faptelor observabile, cum sînt construcțiile noi, caracteristicile rețelelor de transport, tăria și repartiția forțelor militare și alte date de acest gen, ca urmare a faptului că cercetarea (explorarea) este de acum înainte un procedeu tehnic de informare mult mai eficace, și pentru că deplasările în interiorul altor țări au devenit mai libere și mai frecvente decît înainte. Spionajul va permite culegerea de informații referitoare la dezvoltarea tehnicii adversarilor potențiali, căci este vorba de date care nu pot fi direct observabile și trebuie deduse din rezultatele sistemelor operaționale. Intențiile inamicului constituie un alt tip de informații care nu vor fi obținute decît prin spionaj. În practică totuși, și în ceea ce privește cele două tipuri de informații, rezultatele care au putut fi obținute prin spionaj s-au dovedit a fi înșelătoare. Din motive evidente, aceste informații sînt protejate foarte mult, iar dificultățile întîlnite în obținerea lor sînt prea mari pentru a permite contarea pe rezultate regulate demne de laudă. În ceea ce privește prima din aceste categorii — tehnologia — publicațiile și contactele profesionale cu oamenii de știință constituie surse mult mai sigure și mai bogate.

(Un expert în comunicații electronice a observat că același raționament poate fi foarte bine aplicat incapacităților constatate la colectarea informațiilor științifice și tehnice. Tehnica a devenit un domeniu prea complex și dificil pentru agenții secreți ce nu posedă cunoștințele necesare înțelegerii lucrurilor pe care le observă, pe măsură ce tehnicile în dezvoltare devin mai elaborate și mai complexe).

În țările neutre sau aliate, de obicei, e mai ușor să obții informațiile dorite prin relații libere, prin schimburi deschise efectuate de misiunile americane sau prin schimburi între persoane particulare. Americanii nu trebuie să facă spionaj ca să cunoască intențiile britanicilor sau chiar și cele ale francezilor.

(Cineva întreabă dacă în cazul lui Burgess și MacLean a fost vorba, pur și simplu, de un succes de contraspionaj.)

Mr. Bissel a răspuns afirmativ.

(Un alt asistent a amintit că un serviciu străin de informații a adus un sprijin eficace pentru dezvoltarea programului de armament nuclear al statului respectiv. Deși ar fi imposibil de evaluat cu precizie rezultatele obținute în această direcție, participantul la discuții a considerat că, grație activității serviciului său de informații, țara în cauză a putut să facă să explodeze prima sa bombă atomică cu un an și jumătate și poate chiar cu doi ani și jumătate mai devreme decît dacă ar fi fost privată de informațiile obținute prin spionaj.)

Din cele spuse se poate trage concluzia generală că împotriva sistemelor sociale foarte puternic organizate, spionajul nu este principala sursă de informații — în ciuda obținerii unor succese. Una dintre cauzele principale este faptul că spionajul pretinde recrutarea de agenți secreți și, la un nivel ridicat, această recrutare prezintă dificultăți imense. Nu se vor obține informații de un interes capital cu ajutorul unui agent recrutat la nivel inferior, chiar dacă acesta se arată loial și chiar dacă se pot stabili cu el contacte regulate. Secretele care nu pot fi procurate cu ajutorul dispozitivelor de cercetare (prospectare) sau prin sursele de informare liber accesibile se găsesc în mintea savanților sau în aceea a șefilor politici de la cel mai înalt nivel; ele nu sînt la îndemîna cetățenilor obișnuiți, chiar dacă nivelul social al acestora este destul de ridicat.

Posibilitățile de culegere secretă a informațiilor se prezintă într-o lumină mai favorabilă cînd e vorba de țările subdezvoltate, pentru că, pur și simplu, guvernele acestora sînt mai puțin bine organizate, din care cauză grija lor pentru securitate este mai mică și pentru că între diversele partide, localități, organizații și personalități ce nu fac parte din guvern, există disensiuni reale sau potențiale care pot fi exploatate. În aceste regiuni, primul obiectiv al spionajului este acela de a informa Washingtonul în timp util cu privire la perspectivele luptei pentru putere și forma de acțiune tactică ce se cere aplicată.

Fără contacte frecvente cu diversele elemente aflate în luptă pentru cucerirea puterii este extrem de dificil să-ți faci o idee exactă cu privire la echilibrul forțelor. De mai multe ori am fost surprinși de eventualitatea neprevăzută a puciurilor militare; deseori nu am luat contact cu elemente reacționare și cu tineri ofițeri implicați într-un puci, ca și cu diverși alți lideri de partide. În mod frecvent, ignorăm conjunctura internă, fiindcă raportul de forțe rămîne obscur și fiindcă uneori principalii actori sînt încă necunoscuți pentru noi. Simpla cunoaștere a principalilor combatanți aflați în dispută permite formarea unei idei asupra evenimentelor viitoare. Aceste regiuni oferă posibilități reale de acțiune; tehnica operativă este în esență o tehnică de „infiltrare", inclusiv formele de infiltrare care îi condamnă pe partizanii concepției clasice a serviciilor secrete — ea aplică prea puțin „norme" și „reguli formale în

recrutarea agenților". Numeroasele „infiltrații" nu sînt deloc simple potlogării sau cumpărări de servicii, ci relații de prietenie strînsă, care — eventual, dar nu necesar — pot comporta un fel de remunerație.

În anumite țări, reprezentantul C.I.A. a fost cîteodată cel mai apropiat consilier al șefului de stat, și chiar tovarăș obișnuit al chefurilor acestuia. În unele împrejurări, culegerea informațiilor și acțiunile politice se amestecă și se suprapun atît de perfect, că este aproape imposibil să fie diferențiate.

(Cineva din auditoriu l-a întrebat pe orator dacă stabilirea raporturilor de acest gen nu este mai mult de resortul personalului diplomatic.)

Mr. Bissel a făcut imediat observația că, în măsura posibilităților, așa se și întîmplă, dar sînt totuși și cazuri particulare.

(Din sală se întreabă dacă tipul de raporturi la care s-a făcut aluzie ar putea fi considerat drept o „operație camuflată".)

„Camuflajul" poate fi aplicat pentru ca anumite persoane oficiale să fie ținute în ignoranță, sau, în cazul în care un reprezentant al C.I.A. devine „consilierul particular" al unui șef de stat, pentru ca personalitățile politice ale guvernului local să nu fie informate.

În privința celei de-a doua categorii — acțiunea camuflată sau clandestină — se pot distinge opt forme de activitate *.

Operațiile respective sînt susceptibile de a fi clasate în diferite categorii, după natura sau importanța secretului pe care îl pretind, după raportul lor cu legalitatea sau după caracterul benign al acțiunii întreprinse ori virulența lui ostilă.

Operațiile camuflate pot fi, de asemenea, clasate în funcție de criteriul lor de legalitate pentru că un mare număr dintre ele sînt legale.

De asemenea, pot fi, ținîndu-se seama de intențiile lor, „benigne" sau „ostile". În Europa Occidentală, majoritatea operațiilor sînt „benigne", deși nu țin deloc seama de regulile în vigoare, iar în anumite cazuri au fost chiar ilegale. (Ca în cazul sprijinului acordat în mod clandestin partidelor politice.)

Într-o importantă țară subdezvoltată, de exemplu, banii au fost vărsați în contul unui partid, fără ca partidul respectiv să fie informat de proveniența acestei sume.

---

* Formele de activitate explicate de Bissel în cadrul discursului său sînt expuse în capitolul Teoria clandestinătății. (N.T.)

Operațiile economice întreprinse într-un număr relativ mic de cazuri au fost în același timp benigne și legale. Una dintre ele comporta finanțarea interimară, prin grija C.I.A., a unui program de asistență particulară, în așteptarea acordării unui ajutor oficial și public al A.I.D. Scopul lui era să lase A.I.D. timpul necesar pentru a duce la bun sfîrșit negocierile fără de care tranzacția înfățișată nu putea fi complet repusă în cauză. Există natural o prejudecată după care toate operațiile camuflate sînt ilegale și au un caracter ostil ; dar, în realitate, nu este întotdeauna așa.

Pentru o mai bună sesizare a intervențiilor camuflate, acestea trebuie comparate cu activitățile efectuate în mod deschis de guvernul Statelor Unite. În diverse cazuri, diplomația încearcă să ajungă la unele rezultate prin discuții deschise, de la guvern la guvern, fie public, fie în cadrul convorbirilor particulare. Politica externă din domeniul economic și programele de acțiuni culturale încearcă să modifice într-un mod benign structura economiei din alte țări sau sentimentele opiniei publice. Scopul operațiilor camuflate este influențarea forțelor politice interne, iar obiectivele prezentate sînt, de cele mai multe ori, de scurtă durată. Dezvoltarea economică a unei țări subdezvoltate necesită un efort prelungit, o mare finețe în apreciere și cheltuieli deosebite ; pentru a se obține rezultatele dorite, este nevoie de cooperarea grupelor celor mai importante ale populației. Din contră, orice efort care vizează slăbirea unui partid comunist local sau asigurarea victoriei în alegeri a altui partid, și care își propune să obțină aceste rezultate într-un termen de doi sau trei ani, trebuie, în mod evident, să rămînă clandestin ; este necesar să se folosească în mod realist și concret toate persoanele și instrumentele accesibile, precum și toate metodele ce pot oferi șanse de succes.

Lucrul esențial în acest gen de intervenții este recunoașterea aliaților pe care un ajutor clandestin i-ar putea face mai eficace, mai puternici și poate mai avizați. Acești aliați nu ignoră originea ajutorului, dar, în general, refuză să-i recunoască existența, după cum face și guvernul Statelor Unite dealtfel. Banii pot permite recrutarea de agenți utilizabili în operații de mică importanță și care nu sînt susceptibile de a sensibiliza puternic opinia (așa stau lucrurile în activitățile de propagandă clandestină sau în cele din domeniul economiei). Dar, în cazul intervențiilor celor mai importante și mai delicate, partenerii trebuie să aibă ei înșiși propriile lor motivații. C.I.A. a reușit, în ansamblu, să descopere în mod remarcabil

persoanele și mijloacele necesare acționării în acest sens. Necesitatea unei motivații personale preexistente se bazează pe faptul că orice efort de incitare a unuia dintre partenerii autohtoni la efectuarea anumitor operații care nu concordă cu convingerile sale riscă pe puțin să le diminueze eficacitatea și poate foarte bine să ducă la un eșec. Este absolut sigur că în cazul subvențiilor vărsate asociațiilor de studenți, de muncitori și grupărilor culturale, scopul C.I.A. nu a fost niciodată acela de a le controla activitățile, ci de a le orienta, la unele ocazii, într-un anumit sens și, totodată, de a le mări importanța și eficacitatea.

În ceea ce privește raporturile cu alte organisme oficiale, Mr. Bissel se declară favorabil impresionat de ameliorarea relațiilor dintre C.I.A. și Departamentul de Stat. La Washington chiar, consultațiile dintre serviciile interesate au devenit mai frecvente în cursul efectuării unei operații. Cu cinci sau șase ani în urmă, principala problemă care se punea era aceea a acordurilor referitoare la „acoperirea" unei operații, și nu a autorității sau a responsabilității unuia din servicii.

Mr. Bissel critică apoi, pe scurt, realizarea operațiilor camuflate, făcînd următoarele constatări :

Un aspect al operațiilor C.I.A., care ar trebui schimbat în mod deosebit, este utilizarea uneori neadecvată a unei acoperiri.

Cît despre divulgarea sprijinului acordat de C.I.A. diferitelor instituții private, este foarte clar că aceste operații ar fi trebuit să facă obiectul unei compartimentări mai ridicate.

Dacă agenția dorește să fie cu adevărat eficace, ea trebuie să se asigure din ce în ce mai mult de concursul instituțiilor particulare ; totodată, este imposibil să închei sau să reiei niște relații care au fost dezvăluite public.

Trebuie să se opereze într-o manieră mai secretă, acordîndu-se o mai mare atenție „verigilor intermediare". Imaginea C.I.A. în ochii lumii trebuie să fie rezultatul unei protecții eficace.

Dacă unele grupări ar fi ignorat originea fondurilor care le erau vărsate, revelațiile ar fi avut bineînțeles consecințe mai puțin nefaste.

Imaginea C.I.A. va trebui să fie reconsiderată în ochii diferitelor grupări din sectorul particular, inclusiv ale mediilor lor de afaceri și ale celor de studenți.

Problema operațiilor C.I.A. în străinătate este cel mai adesea de competența Departamentului de Stat. Partenerii lo-

cali tratează efectiv cu un american și, în general, cu un american cu o funcție oficială, căci „acoperirea" este aproape întotdeauna aceea a unui reprezentant al guvernului Statelor Unite. Motivele operației sînt astfel de o importanță considerabilă ; și este de dorit ca anumiți membri ai personalului C.I.A. să locuiască în localurile ambasadei Statelor Unite, pentru a avea la îndemînă mijloace sigure de comunicație.

Rămîne totuși de dorit un lucru care trebuie adus la îndeplinire în ciuda tuturor dificultăților, și anume stabilirea în străinătate a unei rețele lipsite de orice acoperire oficială. În acest scop este necesar să se utilizeze sau să se fondeze întreprinderi particulare, al căror personal nu va fi alcătuit decît în mică parte din cetățeni americani, care vor fi deci în contact liber cu mediile sociale ale țării respective și nu vor pune în cauză responsabilitatea funcționarilor oficiali ai S.U.A.

Statele Unite trebuie să utilizeze mai sistematic serviciile călătorilor străini care, cu ajutorul unei „formări" și al unei propagande doctrinare perfect adaptate, vor fi determinați să fie la fel de fideli ca și personalul american. Pe teritorii ca acelea ale Americii Latine, ale Asiei și Africii, acțiunea turiștilor americani este din ce în ce mai limitată. Mai întîi, trebuie alcătuite rețele oficiale de simpatizanți ; apoi trebuie revăzut pe loc cît pot acționa niște oameni care nu sînt cetățeni ai Statelor Unite. C.I.A. poate utiliza din ce în ce mai mult serviciile călătorilor străini, în calitate de „agenți de carieră" ; altfel spus, va fi vorba de un personal care să beneficieze de un statut intermediar între cel care se aplică unui agent angajat pentru o operație particulară și, fără îndoială, pentru o perioadă limitată de timp și cel propriu unui membru al personalului titular, care participă în timpul carierei sale la operații diverse, fiind perfect informat cu privire la structura și capacitățile organizației.

Agenții de carieră vor putea fi determinați, printr-o educație adecvată și prin perspectiva avantajelor unei ocupații permanente, să dea dovadă de loialitate față de cea de-a doua patrie ; este evident că nu vor trebui niciodată utilizați în așa fel ca să poată fi pusă la îndoială fidelitatea lor față de țara de origine. Această perspectivă poate oferi și posibilitatea unui întreg șir de utilizări și de variate servicii. Necesitatea utilizării mai frecvente a străinilor veniți în S.U.A. se pune cu o tot mai mare acuitate mai ales acum cînd în America Latină, Asia și Africa faptele și gesturile americanilor sînt, în gene-

ral, supravegheate și cînd libertatea lor de acțiune este din ce în ce mai redusă.

Aceste sugestii referitoare la utilizarea agenților de carieră, care beneficiază de o acoperire oficială, duc la concluzia că este nece ar un efort susținut pentru dezvoltarea aptitudinii de angajare a operațiilor camuflate, chiar dacă necesitatea de a se recurge la ele nu se face simțită imediat. Principala sarcină este de a ști să-ți găsești aliați potențiali — indiferent dacă e vorba de indivizi sau de organizații —, de a intra în contact cu ei și de a preciza existența unui interes comun.

Mr. Bissel consideră că există unele posibilități de ameliorare a planificării activităților camuflate din diferite țări. Intervenția clandestină este, fără îndoială, mult mai eficace în cazul în care operațiile specifice diver e sînt coordonate, susținîndu-se și completîndu-se una pe alta, în vederea obținerii unor importante rezultate cumulative. C.I.A. efectuează, fără îndoială, un număr foarte mare de operații clandestine de importanță minoră, neavînd relații una cu alta și nepermițînd deloc obținerea de efecte cumulative.

Este în afară de orice îndoială, consideră Mr. Bissel, că anumite programe secrete de acordare de subvenții vor putea fi efectuate în mod deschis. Anumite activități au fost adesea puse pe roate prin intermediul C.I.A., fiindcă acesta era mijlocul cel mai sigur de a se proceda rapid și neoficial, deși nu era nevoie să se păstreze vreun secret cu privire la asemenea activități. Pot fi citate, de pildă, anumite programe de schimbări de persoane, destinate punerii în valoare a liderilor politici potențiali.

Se poate totuși remarca faptul că majoritatea acestor programe pașnice au o eficacitate mai mare cînd sînt efectuate de organisme particulare decît dacă sînt organizate oficial de guvernul Statelor Unite. Ele nu trebuie să rămînă secrete, dar, dacă organisme particulare, cum sînt fundațiile, nu iau inițiativa, cel mai bun mijloc de a le stimula va fi acordarea secretă de subvenții pentru organizațiile „pilot".

Multe operații de propagandă și-au pierdut eficacitatea. Unele dintre ele sînt destul de puțin oneroase ; dar cele mai importante — funcționarea posturilor de radio, printre altele — sînt foarte costisitoare și de acum înainte puțin cam prea mult cunoscute. U.S.I.B. este împotriva continuării lor ; cu zece sau cincisprezece ani în urmă, funcționarea lor era justificată. Ele reprezentau atunci vocile emigraților și refugiaților — grupuri

a căror influență semnificativă s-a redus și care, după părerea unor profesioniști, va continua să se reducă.

Mr. Bissel declară că în cursul ultimilor doi ani pe care i-a petrecut în agenție a avut impresia că serviciile secrete au beneficiat de structuri mai concentrate și mai reduse.

De fapt au și fost luate măsuri în acest sens. Problemele puse de dezvoltarea sau de concentrarea serviciilor sînt inseparabile de cele de recrutare și de acoperire pentru ele. Mr. Bissel are impresia că serviciile secrete au tendința de a deveni un organism în care se face carieră, semănînd din ce în ce mai mult cu serviciile afacerilor externe, unde personalul caută, înainte de toate, garanțiile unei cariere sigure și promovări regulate. Rezultă de aici că contactele cu mediul înconjurător local devin mai limitate. Se constată astfel o schimbare graduală ce amenință aptitudinile operaționale pe care le poseda înainte C.I.A. În cadrul personalului C.I.A. există, în mod normal, o mare varietate de competențe și de experiențe diverse. Angajații ei au fost recrutați din toate branșele de activități publice și particulare. Dacă această diversitate se va pierde din cauza recrutării de personal din universități, din cauza formării standardizate și a normalizării avansării interne, se va ajunge la dispariția uneia dintre caracteristicile care au contribuit puternic la valoarea intrinsecă a agenției.

Mr. Bissel a făcut în final cîteva remarci cu privire la caracteristicile operațiilor pe scară largă. Este evident că e imposibil să se țină secretă în întregime o operație de mare amploare. Se poate cel mult spera că dezmințirile formale vor avea un efect apreciabil. În cazul operației din Golful Porcilor au fost, fără îndoială, numeroase erori ; dar cea mai gravă eroare a fost aceea de a se crede în eficacitatea dezmințirilor referitoare la această operație.

De aceea s-a luat înțeleapta decizie de a nu se mai încredința operațiile de asemenea amploare, în mod direct, agenției, cu excepția acelora efectuate pe teritoriu ca cel al Vietnamului, unde mizele și normele nu mai sînt de aceeași natură.

Operațiile clandestine au în general obiective pe termen scurt ; iar operatorii de pe teren au tendința de a nu vedea lucrurile decît în această perspectivă imediată ; aceasta justifică intervenția organelor de control, susceptibile de a aduce erorilor de apreciere corecturile necesare. Mr. Bissel crede că este vorba aici de unicul mijloc de a controla cu mai multă

eficacitate valoarea și costul obiectivelor pe termen lung. O atitudine prea circumspectă poate fi ineficace. Un bun operator trebuie să știe să riște. Alte organisme pot aduce și aduc efectiv, pe de altă parte, o anumită prudență necesară.

În timpul discuțiilor care au urmat expunerii lui Mr. Bissel, un fost oficial al Departamentului de Stat a scos în evidență interesul care trebuie acordat problemei acoperirii personalului C.I.A. Operațiile camuflate mai mult sau mai puțin importante erau fără încetare o sursă de complicații în raporturile cu guvernele străine ; iar personalul afectat acestor operații și cunoscut de țara gazdă reprezintă, de asemenea, o sursă de complicații supărătoare. Din cînd în cînd s-a încercat să se reducă din personalul afectat pentru țările de dincolo de ocean. Nu erau dificultăți prea mari în legătură cu încheierea unui acord de principiu referitor la reducerea acestor efective, în schimb era mult mai dificil să se precizeze care anume posturi trebuie suprimate.

Unul dintre asistenți, care făcuse timp de 18 luni parte din Comitetul celor 40, a declarat că este absolut de acord cu remarcile lui Mr. Bissel referitoare la mecanismele de control aplicabile noilor proiecte și a apreciat că va fi foarte bine dacă se va acorda o atenție mai mare revizuirii proiectelor în curs de execuție, unele dintre ele necesitînd să fie suspendate în cel mai scurt timp.

Un fost reprezentant oficial al organizației a declarat că serviciile secrete de informații nu puteau constitui un mijloc eficace de cunoaștere a intențiilor inamicului. Sherman Kent, fost președinte al Biroului previziunilor naționale, considera că e necesar să se facă o distincție între „ceea ce poate fi cunoscut" și „ceea ce este imposibil de cunoscut" ; fiecare trebuie să știe să recunoască ce anume nu poate fi cunoscut — inclusiv, cel mai adesea, intențiile inamicului.

Cît despre reducerea efectivelor personalului afectat țărilor de dincolo de ocean s-a recunoscut, de comun acord, dificultatea problemei trimiterii de funcționari prea în vîrstă sau puțin eficace. Un fost șef de direcție din cadrul Departamentului Finanțelor, discutînd despre dificultățile întîmpinate în timpul oricărei reduceri de efective, a spus că i s-a întîmplat să facă apel la participarea serviciilor bugetului de la C.I.A., ca și la cea a subsecretarilor de stat interesați, în vederea examinării restricțiilor bugetare. Singurul rezultat a fost un imobilism general, un fel de imobilism de război rece. Incidental, două programe citate nominal, referitoare la mijloacele de informare, au făcut obiectul unor vii critici, nu lipsite de interes, dar s-a insistat pentru menținerea anumitor programe foarte puțin eficace. Problema era de a se opera mutații bugetare, de a se pune ceva nou în locul vechilor programe, și nu de a se reduce totalul bugetului ; dar, din nefericire, șefii C.I.A. înțelegeau să păstreze controlul creditelor de care dispuneau.

O altă personalitate a asistenței, evocînd problema utilizării fondurilor secrete în folosul industriei particulare, a concluzionat că era, în general, imposibilă reducerea întregului buget ; singura posibilitate era substituirea unui proiect nou cu altul.

Președintele a propus examinarea cîtorva întrebări : Ce consecințe poate avea revelația publică a unei operații camuflate ? Ce s-ar putea face pentru ameliorarea imaginii pe care publicul și-a făcut-o despre C.I.A. ? Ce ar trebui să se facă pentru a se îmbunătăți raporturile agenției cu presa ?

Asistența a considerat că este necesar să se plaseze în perspectiva unui ziarist pentru a dezbate aceste chestiuni ; dar diverse alte probleme trebuiau examinate cu prioritate :

1. Problema dimensiunilor structurale.

Această problemă poate fi dezbătută în legătură cu orice organism oficial. Mașina guvernamentală are tendințe de a se multiplica, de a prolifera „ca o tumoare canceroasă". La un moment dat va fi necesar să se taie în carne vie pentru a se reduce proliferarea instrumentelor politicii externe a Statelor Unite.

2. Unul dintre interlocutori s-a declarat partizanul politicii de intervenție a C.I.A. în țările în curs de dezvoltare, considerînd că terenul e mult mai propice decît, de pildă, în regiunile evoluate ale Europei Occidentale și ale Japoniei, unde, crede el, nu e chiar atît de simplu, cum sugerează Mr. Bissel, pentru a cunoaște structura reală a echilibrului forțelor.

3. Evocarea experienței O.P.C. și a lui Frank Wisner nu pare a fi în întregime convingătoare. Se va reveni la problema responsabilității, ridicată de „Beedle" Smith ; se va reveni și asupra problemei conflictului dintre diversele verigi ierarhice.

4. Încredințarea operațiilor camuflate C.I.A. nu este costisitoare ? Culegerea informațiilor ar putea fi și de resortul Departamentului de Stat, în timp ce operațiile camuflate ar putea fi controlate de asistentul președintelui însărcinat cu problemele securității naționale.

Ca răspuns la întrebările 3 și 4 vor trebui precizate anumite remarci anterioare. Nu s-a pretins ca structura operațională a C.I.A. să nu fie sub nici un motiv repusă în cauză; dar era vorba de o punere în gardă față de orice separare între prospectarea clandestină a informațiilor și operațiile camuflate. Din contră, nu era nici un inconvenient în separarea domeniului operațional de domeniul analitic. Dar o completă separare a domeniului operațional de cel al informațiilor nu va putea fi decît dezastruoasă — după cum arată exemplul german, pentru o vreme exemplul britanic și, după cum se vede, și la noi.

În ceea ce privește activitățile din mediul muncitoresc, una dintre personalitățile asistenței a declarat că într-o vreme nu se putea ignora total faptul că anumite programe ale C.I.A. se interesau de aceste medii sociale.

Un fost oficial al Departamentului de Stat a făcut apoi cîteva remarci asupra operațiilor de spionaj care sînt de resortul personalului aflat la post în străinătate. El se declară de acord cu opinia lui Mr. Bissel cu privire la „acoperire". Acordul intervenit între agenție și Departamentul de Stat trebuia să aibă un caracter „temporar". Dar „nimic nu e mai durabil decît ceea ce este crezut efemer".

Reprezentanții agenției aflați sub „o acoperire oficială" aveau condiții bune pentru a putea participa la operații camuflate? Faptul că un șef de rezidență întreține „rapoarturi speciale" cu șeful statului în care se află la post poate lăsa să se creadă că ambasadorul e incapabil sau inutil. În plus, existența acestor „raporturi speciale" comportă riscul ca șeful de stat să treacă pe un post de supralicitator văzînd că se poate comunica cu Washingtonul pe două canale diferite. Cîțiva oameni de stat păreau convinși de faptul că în Statele Unite există un „guvern invizibil", așa că nu trebuie deloc întreținută această iluzie.

Pe de altă parte, existența anumitor prejudecăți în favoarea informațiilor obținute pe căi secrete poate fi foarte jenantă.

Un mijloc de a evita orice interpretare neplăcută este transformarea C.I.A. într-un veritabil serviciu secret, și nu într-un organism care pare că se dublează cu serviciile de relații externe. C.I.A. a acuzat adesea insuficiențele de credite, dar acesta nu este un motiv ca să fie justificate utilizările abuzive.

O altă personalitate a adus vorba despre oportunitatea

utilizării turiștilor străini, așa cum fusese propusă de conducătorul dezbaterilor. Ar putea fi posibil ca acești oameni să lucreze excelent și să se arate perfect loiali față de Statele Unite.

Nu trebuie să existe o certitudine în această chestiune, dar este bine să se facă încercări. Acest obiectiv va fi mai ușor de atins dacă este utilizat într-o țară C un agent provenit dintr-o țară B și dacă sarcina pe care trebuie s-o îndeplinească nu este deloc contrară intereselor țării sale și nu se îndepărtează prea mult de legile moralității. O acoperire de orice fel este indispensabilă și cea mai normală va fi aceea a unei asociații dirijate de națiunea țării respective.

Ceea ce-l frapase în mod deosebit pe un alt observator era puținul interes provocat de revelațiile cu privire la sprijinul acordat diverselor activități radiofonice. De ce oare opinia publică a părut atît de puțin atinsă de aceste revelații, în timp ce raporturile dintre C.I.A. și Asociația Națională a Studenților o tulburaseră atît de profund? Se putea trage concluzia că publicul este preocupat destul de puțin de infiltrațiile în organisme situate dincolo de ocean și în tot cazul mult mai puțin decît atunci cînd e vorba de asociații situate pe teritoriul Statelor Unite și specific americane. Publicul consideră că e anormal și regretabil ce se întîmplă; nu-și dă seama care pot fi limitele: „Fiecare începe să arunce priviri suspicioase vecinului său". Utilizarea tot mai frecventă a instituțiilor particulare, care a fost sugerată, se va aplica instituțiilor situate pe teritoriul Statelor Unite sau organismelor care funcționează dincolo de ocean?

În răspunsul său, Mr. Bissel a făcut să reiasă distincția foarte clar stabilită între atribuțiile C.I.A. și cele încredințate F.B.I. — orice funcție care se referă la securitatea internă fiind formal interzisă C.I.A. Agenția consideră că ea nu trebuie să exercite nici o supraveghere asupra cetățenilor americani care călătoresc dincolo de ocean (chiar și în cazul cînd i se cere să exercite o atare supraveghere) și este de părere că nu-i aparține efectuarea de operații pe teritoriul Statelor Unite — în afara cazurilor de supraveghere a străinilor care nu sînt stabiliți definitiv în Statele Unite. Utilizarea mai largă a asociațiilor particulare poate părea dezirabilă din cauza obiectivelor care interesează politica externă a țării. Trebuie amintit că subvențiile acordate Asociației Naționale a Studenților erau destinate, în fiecare caz, favorizării activităților care se

desfășurau în exteriorul Statelor Unite sau activităților care aveau obiectivele situate dincolo de ocean.

S-ar putea pune întrebarea de ce guvernul american se servește într-o măsură mai largă de instituții neoficiale și de ce o face chiar în interiorul Statelor Unite ? Cînd activitățile se derulează în străinătate, este necesar să se mențină pe loc un personal administrativ. Este, de asemenea, necesar să se mențină legătura cu acesta într-un mediu devenit ostil. Dar dacă se poate acționa prin intermediul societăților americane care au activități în străinătate, cea mai mare parte a personalului administrativ poate rămîne în Statele Unite, fiind în contact cu conducerile numitelor societăți și putîndu-se astfel servi de mijloacele de comunicație ale acestora, inclusiv pentru comunicațiile care trebuie să rămînă secrete. În această perspectivă este necesar să se vadă foarte clar care sînt obiectivele ce pot fi atinse, utilizîndu-se serviciile instituțiilor particulare, și nu să se pună problema dacă este convenabil sau nu să fie folosite aceste instituții.

După părerea unuia dintre membrii asistenței, ar fi bine ca acest grup de discuții să examineze cazul diferitelor tipuri de instituții. De exemplu, este indicat ca C.I.A. să se servească de instituții cu vocație educativă ? Sau, e bine ca ea să influențeze alegerea șefilor Asociației Naționale a Studenților ?

Mr. Bissel n-a avut cunoștință de faptul că alegerea șefilor N.S.A. fusese influențată de C.I.A. Dacă faptul este exact, el consideră că lucrul acesta nu trebuia să se întîmple.

N-ar trebui să se acționeze mai bine prin intervenția unor personalități individuale, decît să se implice organizații întregi ?

Sigur, în numeroase cazuri acest lucru e preferabil. Totul trebuie să depindă de o anumită abilitate în utilizarea aptitudinilor operaționale ale agenției.

Un alt membru al asistenței s-a declarat tulburat de perspectiva unei utilizări mărite a instituțiilor particulare. Pentru mediile universitare nimic nu e mai demoralizant ca un anumit sentiment de incertitudine cu privire la orientarea unor instituții care regrupează personalități diverse. Infiltrarea în anumite instituții private ridică o gravă problemă, fiindcă e susceptibilă de a fi la originea unei pierderi de încredere generalizată, a unei temeri că toate aparențele sînt înșelătoare.

De aceea, s-a reamintit că următoarea ședință va fi consacrată examinării problemei relațiilor cu instituțiile private.

Ca răspuns la o întrebare, conducătorul dezbaterilor a reamintit încă o dată utilitatea relativă a diverselor tipuri de date furnizate de spionaj: informațiile obținute cu ajutorul mijloacelor de recunoaștere fiind de o valoare comparativ superioară celor culese cu ajutorul dispozitivelor electronice, în timp ce spionajul clasic rămîne pe ultimul loc.

S-a remarcat că se uitase menționarea tipului de informații care trebuie să figureze în capul listei, și anume informațiile liber-accesibile.

Ședința s-a încheiat la 21 h 15', după ce s-a amintit data viitoarei reuniuni.

Raportor,
WILLIAM R. HARRIS

Cuprinsul

	Pag.
— Prefață	3
— Cultul spionajului	7
— Teoria clandestinătății	15
— C.I.A. și comunitatea spionajului american	30
— Operațiunile speciale	64
— Filialele C.I.A.	75
— Propaganda și dezinformarea	85
— Spionajul și contraspionajul	96
— Preferința pentru clandestinătate	121
— Controlarea Agenției Centrale de Informații	160
— Practicile C.I.A. în dizgrație ?	183
— Anexa — Doctrina Bissel	189

Redactor : cpt. VASILE GHEORGHE
Tehnoredactor : a.c. RADU STOIAN

Comanda nr. 446919. Dat la cules : 04.05.1977.
R.M. nr. 0301. Bun de tipar : 07.07.1977.
Lucrarea conține 208 pagini.